STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02024

BRIV FUN TOYTN-HOYZ

Ethel Rosenberg

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

עטל און יוליוס ראָזענבערג

בריוו פון טויט־הויז

עטל און יוליוס ראָזענבערג

בריוו פון טויטן־הויז

פארלאג „יידיש בוך" ווארשע 1953

ETHEL I JULIUSZ ROZENBERG

LISTY Z DOMU ŚMIERCI

Redaktor: L. OLICKI

רעדאַקטאָר: ל. אָ ל י צ ק י

Przekład z francuskiego: L. BERGER i M. LITWIN

איבערגעזעצט פון פראַנצויזיש: ל. בערגער און מ. ליטווין

Okładkę projektował: I. REJZMAN

הילע געצייכנט: י. רייזמאַן

Printed in Poland

Wydawnictwo „Idisz Buch" Warszawa 1953 r.

Nr zam. 965. Nakład 6.500 egz. Druk ukończono w listopadzie 1953 r.
Ark. druk. 13,25, ark. wydawn. 11. Papier druk. sat. VII kl 61 x 86, 70 g
Druk RSW „Prasa", Warszawa, Tarczyńska 8. 4-B-55173

„איך וויל דערגיין צו די קוואַלן פון אייער מוט און שטאָלץ אַזוי, אַז איך זאָל קאָנען לערנען מיינע קינדער צו זיין אַזוי ווי איר, און צו געבן כבוד דעם לאַנד פון זייער געבורט".

האָוואַרד פאַסט

פאָרוואָרט

חדשים לאַנג האָבן מיליאָנען מענטשן פון אַלע עקן וועלט געוואָנדן די אויגן צו דער תפיסה פאַר די פאַרמשפּטע צום טויט אין סינג-סינג, און האָבן מיט אַנגסט און שרעק נאָכגעפאָלגט דעם שווערלעכן געראַנגל פון צוויי אומשולדיקע יידישע פאָלקס-מענטשן, אויף וועלכע די אַמעריקאַנער הערשער האָבן אויסגעגאָסן זייער גאַנצע רשעות און חיהשקייט. פאַר דער וועלט האָט זיך אַנטפּלעקט פון איין זייט אומגעהויערע מענטשלעכע פאַרהאָרבנקייט, אכזריות, סאַדיזם, ווילדער האַס און פאַראַכטונג צו אַלץ, וואָס איז מענטשלעך און פון דער צווייטער זייט — אומענדלעכע מענטשלעכע דערהויבנקייט, גאָבלקייט, ווירדע, אויסדויער און מסירת-נפשדיקייט. דעם 19-טן יוני 1953 אייגס אַזייגער ביינאַכט האָט דער אָטעם פון דער וועלט זיך אָפּגעשטעלט. ווען מ'האָט עטלען און יוליוסן אַוועקגעזעצט אויף דער עלעקטרישער שטול האָבן מיליאָנען מענטשן אויפן גאַנצן ערד-קיילעך געפילט, אַזוי ווי דער עלעקטרישער שטראָם וואָלט זיך דורכגעריסן דורך זייערע אייגענע לייבער.

מער ווי דריי יאָר האָבן די אַמעריקאַנער מכשפה-יעגער געפייניקט די צוויי מערקווירדיקע פאָלקס-העלדן. 26 חדשים האָט מען זיי געהאַלטן אין די טויט-קאַמערן. מ'האָט אָנגעוואָנדן לגבי זיי די גרויזאַמסטע מאָס-מיטלען, וואָס רעוואָל-טירן דאָס מענטשלעכע געוויסן. — רעדט, זייט אייך מודה אין „פאַרברעכן" און מיר שענקען אייך דאָס לעבן — האָבן די אַמעריקאַנער געסטאַפּאָוצעס געטענהט צו זיי. — גייט איין אויפן בלבול, רעדט, ווייזט אָן אויף אַנדערע, ווען ניט וועלן מיר אייך פאַרברענען אויף דער עלעקטרישער שטול — האָבן זיי געדראָט, די אינקוויזיטאָרן. מ'האָט אויסגענוצט זייער גרויסע קעגנזייטיקע ליבע, דראָענדיק יוליוסן מיטן טויט פון זיין פאַרגעטערטער פרוי און דער צאַרטער,

נאָבעלער עטל מיטן טויט פֿון איר הייס-געליבטן מאַן. מ'האָט אויסגענוצט זייער טיפֿן צער און בענקשאַפֿט צו זייערע קינדער. טאָג איין טאָג אויס, שעה נאָך שעה, מינוט נאָך מינוט האָט מען געלאָזט לויערן אויף זיי דעם שרעקלעכן טויט. מ'האָט זיי טוזנטער מאָל געבריגט אויף דער עלעקטרישער שטול.

יוליוס און עטל האָבן נישט געריכט, נישט געלאָזט זיך אויסנוצן פֿאַר די אינטערעסן פֿון זייערע אינקוויזיטאָרן. פֿון באַשולדיקטע זענען זיי באַשולדיקער געוואָרן און פֿון די טויט-קאַמערן האָבן זיי געשלייַדערט אין פּנים פֿון די אַמעריקאַנער הערשער זייער שקר, זייער שאַנדע מיט אַזאַ קראַפֿט, אַז די צוויי פּשוטע, ביז איצט אומבאַקאַנטע מענטשן זענען אויסגעוואַקסן צו לעגענדאַרע געשטאַלטן. זיי האָבן מיט זייער ביישפּיל מיט איין מאָל איבערגעבויגן די וואָגשאָל אויף דער זייט פֿון מענטשלעכקייט, אויף דער זייט פֿון שלום קעגן דער משא פֿון חיהשקייט און בלוטגיריקייט. זייערע נעמען זענען געוואָרן סימבאָלן מאַמעס רופֿן אָן נאָך זיי די ניי-געבוירענע קינדער. זייערע „בריוו פֿון טויטן-הויז", וואָס מיר ברענגען דאָ פֿאַרן יידישן לייענער, לייענט מען מיט פּיעטעט אין אַלע שפּראַכן פֿון דער וועלט. זייער טיפֿער, אומדערשיטערטער גלויבן אין פֿאָלק, אינעם זיג פֿון דער גערעכטיקייט, וואָס זיי האָבן אויסגעדריקט אין די בריוו, וועט אין אַלע צייטן באַגייסטערן מענטשן צו גרויסע טאָטן.

* * *

ווער זענען זיי געווען די צוויי מאַרטירער-העלדן? פֿונוואַנען האָבן זיי געשעפּט זייער אויסדויער, דעם גיגאַנטישן כּוח, וואָס האָט זיי דערהויבן צו אַזאַ הויכער מענטשלעכער מדרגה?

יוליוס און עטל ראָזענבערג זענען אַרויסגעוואַקסן פֿון דער יידישער פֿאָלקס-מאַסע, פֿון דער יידישער אַרבעטערשאַפֿט, וואָס פֿון זייערע קאַמפּס-טראַדיציעס האָבן זיי געשעפּט גייסטיקע יניקה. קינדער פֿון אָרעמע אימיגראַנטן פֿון מזרח-אייראָפּע, האָבן זיי פֿון די יינגסטע יאָרן אָן זיך צוגעקוקט צום עלנט, צו דער נויט פֿון דער יידישער אָרעמשאַפֿט פֿון ניו-יאָרקער קוואַרטאַל איסט-סאַיד, געפֿילט אויף דער אייגענער הויט די עוולות און די ברוטאַלקייט מצד אַן אומיושרדיקער וועלט. פֿון די פֿריעסטע יאָרן האָבן זיי זיך צוגעקוקט צום פֿאַרביטערטן קאַמף, וואָס עס מוז פֿירן אַן אַרבעטס-מענטש, כּדי צו פֿאַרטיידיקן זיינע מענטשלעכע רעכט, זיין רעכט אויף לעבן. פֿון קינדווייז אָן האָבן זיי אַריינגעזאַפּט אין זיך דעם הייליקן פֿונק פֿון רעוואָלט קעגן געוואַלדטאַט און אונטערדריקונג פֿון איין מענטש דורכן צווייטן, דעם דראַנג צו יושר, צו גערעכטיקייט, צו מענטשן-באַפֿרייונג. דערצויגן אין אַ טראַדיציאָנעלער יידישער סביבה, האָבן זיי פֿון דער יידישער טראַדיציע זיך צוגעאייגנט דאָס

שענסטע און דאָס בעסטע; געבוירענע אין אַמעריקע, האָבן זיי זיך צוגעאייגנט דאָס נאָבלסטע, וואָס דאָס אַמעריקאַנער פֿאָלק האָט געשאַפֿן אין לויף פֿון זיין געשיכטע. „ס'איז זייער שווער פֿאַר נישט אינפֿאָרמירטע מענטשן — לייענען מיר אין אַ בריוו פֿון יוליוסן צו עטלען פֿון 10-טן אַפּריל 1951 — צו פֿאַרשטיין אונדזער דערציִונג, די טיפֿע ווערטן פֿון אונדזערע לעבנס, באַזירט אויף אַ רעאַלער פֿאַרשמעלצונג פֿון אונדזער אַמעריקאַנער ירושה מיט דער ייִדישער ירושה, וועלכע באַדייטן פֿאַר אונדז פֿרייהייט, קולטור און מענטשלעכע ווירדע, האָבן געמאַכט פֿון אונדז דאָס, וואָס מיר זענען...“

יוליוס איז געבוירן געוואָרן אין 1918 אין ניו-יאָרק ביי רעליגיעז-געשטימטע אַרבעטער-עלטערן. זיין פֿאָטער, וועלכער איז געשטאָרבן מיט זיבן יאָר צוריק, איז געווען אַ שניידער-אַרבעטער און איז געצוווּנגען געווען צו פֿירן אַ שווערע מלחמה, כּדי מפֿרנס צו זיין זיינע פֿינף קינדער. אין זכּרון פֿון יוליוסן האָבן זיך איינגעקריצט די לאַנגע שטרייקן, אין וועלכע זיין פֿאָטער האָט אָנטייל גענומען, און בעת וועלכע אין שטוב האָט געהערשט דחקות און נויט. אַן אַקטיווער טוער אין דער פּראָפֿעסיאָנעלער באַוועגונג פֿון די באַקליידער-אַרבעטער איז זיין פֿאָטער מער ווי יעדער אַנדער אַרבעטער געווען אויסגעשטעלט אויף דער ווילדער ברוטאַלקייט פֿון די באָסן, וועלכע האָבן זיך לסוף אין אים נוקם געווען פֿאַר זיין איבערגעגעבנקייט צו דער אַרבעטער-זאַך און אַרויפֿגעשטעלט אים אויף אַ שוואַרצער ליסטע. עס זענען געקומען שווערע טעג, די נויט איז געוואָרן אַן אַלץ אָפֿטערער גאַסט אין שטוב, די ראָזענבערגס האָבן אָבער געלעבט מיטן גלויבן אין אַ בעסערן מאָרגן. די משפּחה האָט ליב געהאַט מוזיק און אין שטוב פֿלעגט מען זינגען אַלטע ייִדישע ניגונים און פֿאַרשיידענע אַרבעטער-לידער. מ'האָט געשטרעבט צו בילדונג און די עלטערן זענען דערנאָך שטאָלץ געווען מיט זייער ייִנגסטן זון יוליוסן, אין וועמען זיי האָבן געזען די פֿאַרווירקלעכונג פֿון זייערע אַספּיראַציעס.

יוליוס איז געווען אַ פֿעיִק און ערנסט ייִנגל. ער איז געווען אַ גוטער שילער. אין די באַדינגונגען, אין וועלכע זיין משפּחה האָט געלעבט, ווערט אַ קינד פֿרי רייף. צו פֿופֿצן יאָר האָט יוליוס שוין אַ סך פֿאַרשטאַנען. ער האָט אויך פֿאַרשטאַנען, אַז ער מוז פֿאַרדינען אויף זיין לעבן. נאָך דער שול לויפֿט ער שנעל אויף אַ האַלבן טאָג אַרבעט אַלס אָנגעשטעלטער אין אַ געשעפֿט. ער האָט אַ סך אָבסערווירט, נאָכגעטראַכט. אים האָט געפּייניקט די נעגער-פֿראַגע אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און נאָך אַלס ייִנגל האָט ער באַשלאָסן צו קעמפֿן פֿאַר די מענטשלעכע רעכט פֿון די נעגער. יוליוס איז אַלט געווען פֿערצן יאָר, ווען היטלער איז געקומען צו דער מאַכט, און די ייִדן-פֿאַרפֿאָלגונגען אין דייטשלאַנד האָבן אָנגעצונדן אין זיין יונגן האַרץ אַ פֿלאַמיקן האַס צום פֿאַשיזם.

אין 1935, אין עלטער פון זיבעצן יאָר, איז יוליוס אָנגעקומען אין אַ ניו=יאָרקער הויך=שול. אַ יאָר שפּעטער האָט ער באַגעגנט עטל גרינגלאַס, אויך אַ געבוירענע אין ניו=יאָרק.

עטל איז געווען מיט צוויי יאָר עלטער פון יוליוסן. דאָס איז געווען אַן עמפּינדלעך און פאַרחלומט מיידל, אַ באַגאַבטע נאַטור מיט טיפע נייגונגען צו מוזיק, צו דיכטונג. זי האָט געשריבן לידער, אָנטיילגענומען אין אַ דראַמאַטישן קרייז, שטודירט מוזיק און געזונגען אין אַ כאָר. זי האָט פאַרדינט אויף איר לעבן, אַרבעטנדיק אַלס מאַשיניסטקע. עטל איז באַליבט געווען פאַר איר מילדקייט, פאַר איר האַרציקער גוטסקייט.

צווישן דעם יונגן יוליוס און דער יונגער עטל האָט זיך פאַרבונדן יענע גרויסע און ריינע ליבע, וואָס ווערט צעמענטירט דורך הויכע און שיינע מענטשלעכע אידעאַלן. צוזאַמען האָבן די צוויי יונגע לעבנס געזוכט אַן ענטפער — ווי זיי שרייבן אין זייערע בריוו — אויף די סאָציאַלע פּראָבלעמען, וואָס האָבן זיי געמאַטערט. צוזאַמען האָבן זיי געטרוימט וועגן אַ וועלט פון יושר און שלום, וועגן אַ וועלט, אין וועלכער ס'וועט זיין פאַר אַלע גענוג ברויט, רויזן און פרייהייט. צוזאַמען האָבן זיי אין יענע יאָרן געוויטיקט צוליבן פאַרויסמאַרש פון פאַשיזם אין אייראָפּע. מיט אַנגסט האָבן זיי נאָכגעפאָלגט די קאַמפן אויף די שפּאַנישע שלאַכט=פעלדער און זיך באַטייליקט מיט וואָס זיי האָבן נאָר געקאָנט אין די קאַמפּאַניעס לטובת דער שפּאַנישער רעפּובליק. זיי האָבן אויך צוזאַמען געלייענט פּאָעזיע און געשמועסט איבער ליטעראַטור, מוזיק, פילאָזאָפיע און דערביי נאָכגעטראַכט, ווי אַזוי די מענטשהייט קאָן אויסמיידן אַ בלוט=באָד און ווי אַזוי צו באַפרייען די וועלט פון דער פּלאָג פון ראַסן=האַס.

ווען יוליוס האָט אין 1939 באַקומען זיין אינזשעניער=דיפּלאָם, האָבן זיי פאַרווירקלעכט זייער באַשלוס און חתונה געהאַט. די מאַטעריעלע באַדינגונגען האָבן זיי אָבער נישט דערלויבט צו פאַרלייגן די געגאַרטע פאַמיליע=נעסט. זיי זענען געווען געצוווּנגען צו וווינען ביי יוליוסעס מוטער. יוליוס האָט באַקומען בלויז אַ צייטווייליקע באַשעפטיקונג אין ניו=יאָרק, עטל, דאַקעגן, האָט אויף אַ שטיקל צייט נאָך זייער חתונה געמוזט פאַרלאָזן ניו=יאָרק און זיך אויפהאַלטן דערווייל אין וואַשינגטאָן, וווּ זי האָט באַקומען אַרבעט אַלס מאַשיניסטקע.

אינצווישנצייט איז אויסגעבראָכן די צווייטע וועלט=מלחמה און יוליוס רייסט זיך מיט זיין גאַנצן וועזן צו קענען זיין נוצלעך, צו קאָנען בייסטייערן צו צעקלאַפּן די היטלעריסטישע קריגס=מאַשין. עס געלונגט אים צו באַקומען אַ פּאָסטן אַלס ייִנגערער אינזשעניר ביי מיליטערישע אַרבעטן. דער סטאַבילער פּאָסטן האָט דערמעגלעכט, אַז עטל זאָל זיך אומקערן קיין ניו=יאָרק. זיי דינגען דעמאָלט אַ באַשיידענע וווינונג אין דעם אָרעמען ניו=יאָרקער קוואַרטאַל קניקער=באָקער, וווּ זיי האָבן גליקלעך צוזאַמענגעלעבט די לעצטע 10 יאָר ביזן אַרעסט.

ניט לײַכט איז זײ אָנגעקומען אױפֿצובױען זײער אײגענע הײם. מען האָט געמוזט אַרײַן אין חובֿות, אױסלײַען אַ טײל מעבל בײַ פֿרײַנד — װאָס דאָס רײַסט אַרונטער דעם שקר פֿון דער באַשולדיקונג, אַז זײ האָבן ברײט געלעבט פֿון פֿאָנדן, װאָס זענען געקומען פֿאַר זײ פֿון מאָסקװע. יוליוס האָט מיטן גאַנצן אימפּעט זיך אָפּגעגעבן זײַן באַשעפֿטיקונג אין פֿאַרבינדונגס־קאָרפּוס, װוּ ער האָט קאָנטראָלירט פֿאַרשידענע פֿאַרבינדונגס־אַפּאַראַטן פֿאַרן פֿראָנט. ער, פּונקט װי עטל, האָט אין דײַטשן פֿאַשיזם, אין היטלעריסטישן איבערפֿאַל אויף די אײראָפּעיִשע לענדער, געזען די גרעסטע סכּנה פֿאַר דער מענטשהײט. די ידיעות װעגן די מאַסן־שחיטות איבער ייִדן אין די אָקופּירטע לענדער האָבן אַװעקגערױבט זײער רו. זײ האָבן מיט אַ פֿאַרכאַפּטן אָטעם נאָכגעפֿאָלגט די זיגן פֿון די סאָװיעטישע אַרמײען, אין װעלכע זײ האָבן געזען די באַפֿרײַער פֿון די פֿעלקער פֿון דער פֿאַשיסטישער מגפֿה. זײ האָבן זײערע מײנונגען ניט פֿאַרבאַהאַלטן, זײ האָבן זײ הױך פּראָקלאַמירט, זײ האָבן װי אַ סך אַנדערע ערלעכע און אַנטיפֿאַשיסטישע אַמעריקאַנער בירגער געפֿאָדערט צו עפֿענען דעם צװײטן פֿראָנט אין מערבֿ־אײראָפּע. יוליוס פֿלעגט אױפֿװײַזן זײַנע מיטאַרבעטער, אַז דער ראַטנפֿאַרבאַנד טראָגט אױס דעם גרעסטן לאַסט פֿון דער מלחמה. זײ האָבן פֿאַרגעװעצט זיך צו באַטײליקן אין די אַקציעס לטובֿת די שפּאַנישע פּליטים, פֿלעגן מאַכן פֿאַר זײ געלט־זאַמלונגען און עטל האָט זיך באַזונדערס אינטערעסירט מיטן גורל פֿון זײערע קינדער. — דאָס אַלץ האָט מען זײ שפּעטער פֿאָרגעװאָרפֿן אױפֿן פּראָצעס...

אין 1944 איז בײַ זײ געבױרן געװאָרן זײער עלטערער זון מיכאַעל און די יונגע עלטערן זענען געװען אױסער זיך פֿון גליק. זײ האָבן נאָך מיט מער ענטוזיאַזם פֿאַרטײדיקט זײערע אידעאַלן, געשטרעבט, אַז זײערע קינדער און אַנדערע קינדער זאָלן ניט װיסן פֿון קײן מלחמה און נױט. אינגיכן אָבער האָבן די ראָזענבערגס דערפֿילט, אַז זײ מוזן פֿאַר זײערע אידעאַלן טײַער באַצאָלן. בײַם סוף פֿון דער מלחמה, איז יוליוס אָפּגעזאָגט געװאָרן פֿון פּאָסטן. זײַן באַציִונג צום ראַטנפֿאַרבאַנד, צום צװײטן פֿראָנט, זײַן אַקטיװע באַטײליקונג אין דער פּראָפֿעסיאָנעלער באַװעגונג און ענלעכע זאַכן האָבן אים שױן דעמאָלט געמאַכט פֿאַר אַן אומגעװונטשענעם עלעמענט. ס'האָבן זיך װידער אָנגעהױבן פֿאַר די ראָזענבערגס שװערע צײַטן. ס'איז ניט לײַכט געװען צו באַקומען אַ סטאַבילן פּאָסטן. און יוליוס האָט, אין 1946, פֿאַרלײגט צוזאַמען מיט דרײַ שותּפֿים אַ װאַרשטאַט פֿון עלעקטרישע אַפּאַראַטן. אײנער פֿון די שותּפֿים איז געװען עטלס ייִנגסטער ברודער דוד גרינגלאַס, אַ פּוסטער יונגערמאַן, װעלכער פֿלעגט אױסלאַכן דעם אידעאַליזם פֿון זײַן שװאָגער, אים פֿאָרװאַרפֿן זײַן באַציִונג צום ראַטנפֿאַרבאַנד. דער אידעאַל פֿון דוד גרינגלאַסן איז געװען צו מאַכן געלט. דאָס שותּפֿותדיקע געשעפֿט איז אָבער ניט געגאַנגען. דוד גרינגלאַס

האָט געוואָלט זיך אַרויסציִען פון שותפות, געפאָדערט אים אויסצוצאָלן אַ סומע, וואָס יוליוס איז נישט בכוח געווען צו געבן. ס'איז דערגאַנגען צו קריגערייען. די באַציִונגען צווישן די צוויי שותפים זענען געוואָרן אַלץ מער אָנגעשטרענגטע. עס איז דערגאַנגען דערצו, אַז שפּעטער, אין פרילינג 1950, ווען יוליוס האָט נישט געהאַט אויסצוליִיגן קיין 2000 דאָלאַר, וועלכע זיין שוואָגער האָט פון אים געפאָדערט, האָט דער לעצטער אים געדראָט, אַז ער וועט דאָס באַדויערן...

אין 1947 איז ביי די ראָזענבערגס געבוירן געוואָרן זייער יונגערער זון ראָבי און עטל האָט זיך פולשטענדיק געווידמעט דער דערציִונג פון זייערע צוויי קינדער. די מאַטעריעלע באַדינגונגען זענען נישט געווען קיין געהויבענע, דער קריזיס האָט געדריקט אויף די קליינע אונטערנעמער. די משפּחה האָט אָבער געלעבט גליקלעך, אין האַרמאָניע און טיפער פאַרגעטערונג איינער צום אַנדערן. מיט ליבע און לעבן האָבן זיי ליב געהאַט זייערע צוויי יינגלעך, געפרייט זיך מיט זייער יעדן פאָרשריט און דערפאַר איז זיי נאָך טייערער געוואָרן די זאַך פון שלום פאַר וועלכער זיי האָבן געקעמפט. אַזוי האָבן די ראָזענבערגס געלעבט ביז זומער 1950, שטיל, באַשיידן, געשעצט און געאַכטעט פון די שכנים ווי גוטע, ערלעכע מענטשן.

זייער ווייטערדיקע לעבנס-געשיכטע דאַרף מען זוכן שוין נישט אין די ניו-יאָרקער אָרעמע קוואַרטאַלן פון איסט-סאַיד, נישט אין קניקערבאָקער-קוואַרטאַל, נאָך אין דער שכנותדיקער געגנט, וווּ עס געפינט זיך דער וואָל-סטריט, און אין די מלוכה-געביידעס אין וואַשינגטאָן — אין דער פעדעראַלער אויספאָרשונגס-ביוראָ פ. ב. י.* אין די געהיימע קאַמערן פון אַמעריקאַנער קריגס-מיניסטעריום, אין יוסטיץ-מיניסטעריום, און אין „ווייסן הויז“ גופא, וווּ ס'זענען טיילואַניש געשפּינט געוואָרן די פעדעם פון דער גרעסטער דראַמע פון אונדזער צייט. די ווייטערדיקע געשיכטע פון יוליוס און עטלען, דאָס איז די פינצטערע געשיכטע פון הייַנטיקן אַמעריקע, די געשיכטע פון אונדזער צייט, דאָס איז דער גורלדיקער געראַנגל צווישן די כוחות פון שלום און מלחמה, צווישן דעמאָקראַטיע און פאַשיזם.

* * *

ס'איז געווען דאָס יאָר 1950. אַ מבול פון מלחמה-היסטעריע האָט פאַרפלייצט די פאַראייניקטע שטאַטן פון איין עק לאַנד ביזן צווייטן. זייט 5 יאָר האָט מען געהאַט אַריינגעקלאַפּט אין קאָפּ פון אַמעריקאַנער בירגער, אַז דער ראַטנפאַרבאַנד גרייט זיך צו באַפאַלן די פאַראייניקטע שטאַטן. די פרעסע, דער

* פעדעראַלע אויספאָרשונגס-ביוראָ — אַמעריקאַנער געהיים-פּאָליציי.

ראַדיאָ, די טעלעוויזיע, פילמען און בראָשורן האָבן איצט מיט נאָך א גרעסערער פארביסנקייט פארשפרייט דעם דאָזיקן ליגן. די פארפאָלגונגען קעגן די דעמאָקראַטישע טיילן פון אמעריקאנער פאָלק דערגרייכן זייער הויך-פונקט. דאָס איז דאָס יאָר פון די גרעסטע מאסן-ארעסטן, פון פראָצעסן אָרגאניזירט דורך דער פ.ב.י. דאָס יאָר פון פאַשיסטישע געזעצן, וועלכע האָבן אַוועקגענומען ביים אַמעריקאנער פאָלק זיינע דעמאָקראַטישע פרייהייטן. עס ווילדעוועט דער טעראָר פון דער קאָמיסיע צו פאָרשן אנטי-אַמעריקאנער טעטיקייט און טויזנטער מלוכה-אָנגעשטעלטע פארלירן זייער באשעפטיקונג. די פעדעראלע אויספאָרשונגס-ביוראָ — די אַמעריקאנער געסטאַפּאָ פארוואַרפט אירע נעצן אין אלע ווינקעלעך פון אַמעריקאנער לעבן. מען גרייט ווידער לעגאלע לינטשן קעגן נעגערישן פאָלק, די זיבן אומשולדיקע נעגער-ייִנגלעך פון מארטינסוויל און ווילי מאק גי ווארטן אויפן טויט אין זייערע תפיסה-קאמערן. ס'איז געווען דער פאָרשפּיל צו דער אגרעסיע אין קאָרעע. דעם 25-טן יוני האָט דער געוועזענער פרעזידענט טרומאַן אויפן באַפעל פון וואָל-סטריט געגעבן דעם צייכן צו באַפאַלן דאָס קאָרעישע פאָלק.

מ'האָט אָבער געדארפט א בארעכטיקונג פאר דער מלחמה אין קאָרעע, עפעס א באווייז, אז די פאראייניקטע שטאַטן זענען באמת באדראָט דורכן ראטנפארבאנד. און ווי קען דאָס זיין, א בעסערער באַווייז ווי א שפּיאָנאַזש-אפערע אין דינסט פון ראטנפארבאנד? אגב האָט די אַמעריקאנער רעגירונג שוין פריער זיך גענייטיקט אין אַ סאָוויעטישן שפּיאָן און געזוכט אים מיט ליכט. אין סעפטעמבער 1949 איז טרומאן געצוווּנגען געווען מודה צו זיין, אז דער ראטנפארבאנד פארמאָגט דעם סוד פון דער אטאָמישער באָמבע. פאר דער אמעריקאנער רעגירונג איז דאָס געווען א שווערע פיל אראָפּצושלינגען. ביז דעמלט האָט מען דאָך טרומייטערט, אַז די סאָוויעטישע וויסנשאַפט איז גאָרנישט ווערט, און אַז די פאראייניקטע שטאַטן זענען דאָס איינציקע לאנד, וואָס באזיצט די אטאָמישע באָמבע מיט וועלכער מ'האָט געפּאָכעט ביי יעדער געלעגנהייט. זייט דעם ווי די אַמעריקאנער רעגירונג האָט אין 1945 אויסגעמאָרדעט אין הירָאָשימא און נאַגאַסאַקי 70.000 נפשות האָט זי אַריינגעקלאַפּט אין מוח פון אַמעריקאַנער בירגער דעם מיטאָס פון דער אַטאָמישער באָמבע, מיט וועלכער ער וועט קאָנען איינגעמען די גאנצע וועלט. און דאָ פּלוצלינג ווייזט זיך ארויס, אז מ'האָט אים אָפּגענארט. אין וואשינגטאָן האָט געהערשט צעטומלונג, מ'האָט געזוכט אן אויסוועג. צו הילף האָט די אמעריקאנער רעגירונג גענומען איר געסטאַפּאָ — די פ.ב.י.

קורץ נאָכדעם האָט מען אין וואשינגטאָן און אין ניו-יאָרק געלאָזט קלאנגען, אַז שפּיאָנען האָבן ארויסגעגאַנוועט דעם סוד פון דער אטאָמישער באָמבע. און פאר וועמען אויב נישט פארן ראטנפארבאנד? די פ.ב.י. האָט אָנגעהויבן זוכן אן „אַטאָמישן שפּיאָן". ס'איז אָבער נישט לייכט צו געפינען עפּעס, וואָס עקזיסטירט נישט.

ס׳איז אדורך דאָס יאָר 1949, אין דער ווינטער און פרילינג 1950, און מ׳האָט דעם „אַטאָמישן שפּיאָן“ נישט געפונען. און אַט זענען מיר ווידער אין דער אָנגעגליטער מלחמה־אַטמאָספער. ס׳איז חודש יוני 1950, א פינצטערע דאַטע אין דער היינטצייטיקער געשיכטע פון די פאראייניקטע שטאַטן. וואשינגטאָן מוז האָבן אַן „אַטאָמישן שפּיאָן“ און ווען ער איז נישטאָ מוז מען אים באַשאַפן.

דעם 15טן יוני 1950 האָט די געהיים־פּאָליציי אין ניו־יאָרק אַרעסטירט דעם שוואָגער און געוועזענעם שותף פון יוליוס, דוד גרינגלאַס, וועלכער האָט בעת דער מלחמה געאַרבעט אלס מעכאַניקער אין דער פאַבריק פון אַטאָמישן געווער אין לאָס אלאַמאָס, אין שטאַט ניו־מעקסיקע. אויף דוד גרינגלאַסן האָט שוין פון לאַנג געציטערט די הויט צוליב גנבות, וועלכע זענען פאָרגעקומען אין דער פאַבריק אין לאָס אלאַמאָס בעת ער האָט דאָרט געאַרבעט, און וועגן וועלכע די פרעסע האָט אין זייער צייט געהאַט געשריבן. די לעצטע צייט האָט די פ.ב.י. זיך אָנגעהויבן מיט אים צו אינטערעסירן, אים אָפטמאָל באַזוכן (?) אָפּשטאַטן וויזיטן. גלייך נאָך זיין אַרעסט האָט די אַמעריקאַנער פרעסע אַנאָנסירט, אַז מען האָט אַנטדעקט אַ שפּיאָנאַזש־אַפערע, און גרינגלאַס איז פאַרשפּאַרט געוואָרן אין א תפיסה פאַר שווערע פאַרברעכער. אין דער אַטמאָספער פון מלחמה־היסטעריע האָט אים געדראָט טויט־שטראָף. אין דעם גאַנצן ענין אָבער איז פון אָנהייב דער נאָמען פון די ראָזענבערגס אפילו נישט דערמאָנט געוואָרן, ער איז אויפגעשוואומען ערשט שפּעטער, נאָך לאַנגע באַראַטונגען.

גרינגלאַס ווערט אומאויפהערלעך באַזוכט דורך די אַגענטן פון פ.ב.י. זיי דערהוירן זיך פון אים, אַז ער האָט א שוועסטער און א שוואָגער, וועלכע סימפּאַטיזירן מיט די קאָמוניסטן, וועלכע נעמען אָנטייל אין קאָמוניסטישע אַקציעס. און נישט צופעליק איז דער פּאַרטייאיקער פון גרינגלאַסן געווען דער טרויעריק־באַרימטער אַדוואָקאַט חושאָן ראָגע, דער באַקאַנטער רענעגאַט פון דער שלום־באַוועגונג און איצטיקער פאַרשטייער פון טיטאָ אין די פאראייניקטע שטאַטן. ס׳הייבן זיך אָן לאַנגע געשפּרעכן צווישן אים, גרינגלאַסן און זיין פרוי רות, ס׳קומען פאָר קאָנפערענצן אין וועלכע ס׳נעמען אויך אָנטייל פאַרשטייער פון יוסטיץ־מיניסטעריום און דער גענעראַל־פּראָקוראָר סעיפּל, וועלכער האָט פון אָנהייב געפאָדערט איבערצופירן גרינגלאַסן קיין לאָס אלאַמאָס. נאָך די אַלע קאָנפערענצן הערט דער פּראָקוראָר אויף צו פאָדערן דאָס איבערפירן פון אַרעסטירטן.

עס ווערט געשלאָסן א טייוולאָנישער אָפּמאַך: גרינגלאַס שטעלט צו אינפאָרמאַציעס, אַז ער און זיין פרוי רות זענען אינסטרומענטן, בלינדע אויספירער פון א שפּיאָנאַזש־נעץ, אָנגעפירט דורך יוליוס ראָזענבערג לטובת דעם ראַטנפאַרבאַנד. דער מנוול גרינגלאַס, א צעטומלטער, א טויט־דערשראָקענער גייט איין אויסצוטראַכטן א בלבול אויף זיין אייגענער שוועסטער און שוואָגער אבי צו ראַטעווען זיין אייגענע הויט.

צי וואָס אָבער האָט מען געדאַרפט די ראָזענבערגס? צי איז גרינגלאַס אַליין נישט גענוג געווען? דער ענטפער איז אַ פּשוטער: גרינגלאַס איז אַ מענטש פון גאָר אַ קליינעם ווערט. ער האָט קיינמאָל נישט געהאַט קיין פאַרבינדונגען מיט די פּראָגרעסיווע קרייזן, מיט דער שלום־באַוועגונג, קענען וועלכער ס'איז אויך געוואָרן די מאָנסטרועזע מאַכינאַציע. דער גנב און מסור גרינגלאַס האָט העכסטנס געקאָנט דינען אַלס אַ וואַנדערלובע. אַנדערש איז דאָס מיט די ראָזענבערגס. משפּחהדיק אַזעלכע פּראָגרעסיווע מענטשן האָט מען אויסגערעכנט אָנצוואַרפן אַ שרעק אויף יעדן ליבעראַלן פון דיילי־וואָרקער, אויף יעדן, וואָס איז אויף דער זייט פון די שלום־קעמפער. און די אַמעריקאַנער רעגירונג האָט ענדלעך געקאָנט האָבן אַ פּראָצעס, וואָס איז איר נייטיק געווען.

* * *

ס'האָט זיך אָנגעהויבן די בלוטיקע דראַמע, וואָס האָט אויפגעדעקט אין זיין גאַנציער העסלעכער נאַקעטקייט דעם פאַשיסטישן פּרצוף פון די הייַנטיקע הערשער פון די פאַראייניקטע שטאַטן. דעם 17־טן יולי 1950 פאַרטאָג האָבן אַגענטן פון דער פ.ב. י. אָנגעקלאַפּט אין דער טיר פון די ראָזענבערגס, מיטגענומען יוליוסן און פאַרמאַכט אים אין אַ ניו־יאָרקער תּפיסה. אין אַ קנאַפּן מאָנאַט שפּעטער האָבן זיי אַוועקגעריסן עטלען פון איריע קינדער און זי פאַרשפּאַרט אין אַ צווייטער תּפיסה. די ראָזענבערגס האָבן פון אָנהייב געגלייבט, אַז ס'איז אַ טעות, אַז ס'וועט אויפגעקלערט ווערן. זיי האָבן מיט אומגעדולד געוואַרט אויפן פּראָצעס. זיי האָבן זיך אָבער שנעל איבערצייגט, אַז זיי זענען קרבנות פון אַ מאָנסטרועזער פּראָוואָקאַציע, אַזעלכע ווי די רייכסטאַג־שׂרפה, וואָס היטלער און גערינג האָבן אינסצעניזירט.

אין מערץ 1951 האָט אין ניו־יאָרק, אין אַ פּאָגראָם־שטימונג, אין אַן אַטמאָספער פון אָנגעגליטער מלחמה־היסטעריע זיך אָנגעהויבן דער פּראָצעס פון די ראָזענבערגס. וואַשינגטאָן האָט געלאָזט אין גאַנג איר גאַנצן פּראָפּאַגאַנדע־אַפּאַראַט, כדי אויפצוהייבן די עפנטלעכע מיינונג קעגן די צוויי אומשולדיקע קרבנות; די פּרעסע און דער ראַדיאָ האָבן טאָג איין טאָג אויס געטרומייטערט וועגן די פאַרברעכנס פון די צוויי „אַטאָמישע שפּיאָנען“. אין אָפיציעלע דערקלערונגען און אין די לייט־אַרטיקלען פון די צייטונגען האָט מען אָנגעוויזן, אַז אַדאַנק זיי האָט איצט דער ראַטנפאַרבאַנד די אַטאָמישע באָמבע, וואָס באַדראָט דאָס לעבן פון יעדן אַמעריקאַנער בירגער. אויפגערייצטע באַנדעס פון כוליגאַנעס־קלייִדעטע פאַרשוינען, האָבן זיך געלאָזט איבער די גאַסן פון ניו־יאָרק, וואַשינגטאָן און אַנדערע שטעט מיט אַן אַנטיסעמיטישער ריטשעריי, פאָדערנדיק טויט־שטראָף פאַר די יידישע „אַטאָמישע שפּיאָנען“; אין דער זעלבער צייט האָט די מלחמה־

פּאַניק אַרומגעכאַפּט דאָס גאַנצע לאַנד. אומעטום האָט מען אָרגאַניזירט פּרוּוון פון פּאַסיווער פאַרטיידיקונג. באַשרייבונגען אין צייטונגען, בראָשורן, צייכענונגען און בילדער האָבן פאָרגעשטעלט אין אַלע איינצלהייטן די גרויזאַמקייטן פון די אַטאָמישע פאַרניכטונגען. דאָקטוירים און קראַנקן־שוועסטער זענען געווען מאָביליזירט צו רעטונגס־אַקציעס. מיט דער געפאַר פון אַ סאָוויעטישן איבערפאַל האָט מען פאַרסמט אַפילו די קינדער אין די שולן, וועלכע זענען מיט שרעק געזעסן אויף די שול־בענק און אויפגעציטערט ביי יעדן דרויסנדיקן גערויש אין דער צייט ווען זייערע עלטערן האָבן איבערגעלעבט קאָשמאַרע נעכט...

אַזאַ אַטמאָספער האָט אויך געהערשט אויפן געריכט־זאַל, ווו אויף דער באַשולדיקונגס־באַנק זענען געזעסן יוליוס און עטל. מיטן זעלבן גיפט זענען אויך געווען אָנגעשטעקט די 12 געשוווירענע ריכטער, די „פרייע אַמעריקאַנער בירגער", וועלכע דער יודענראַטישער ריכטער אירווינג קויפמאַן האָט לאַנג פאַרן פּראָצעס צוגעקליבן און צוגעגרייט.

לויטן באַשולדיקונגס־אַקט האָט יוליוס ראָזענבערג, וועלכער זאָל האָבן געווען אין די יאָרן 1944—1950 דער פירער פון אַ שפּיאָנאַזש־נעץ, איבערגעגעבן דער סאָוויעטישער רעגירונג דעם מאָדעל פון דער אַטאָמישער באָמבע, וואָס דוד גרינגלאַס זאָל האָבן אויפגעצייכנט און באַשריבן אויף צוועלף זייטלעך פּאַפּיר, בעת ער האָט געאַרבעט אין דער אַטאָם־פאַבריק אין לאָס־אַלאַמאָס. ווי אַזוי האָט גרינגלאַס דאָס געמאַכט, ער, וועלכער האָט געאַרבעט אַלס פּשוטער מעכאַניקער און גאָרנישט געהאַט צו טאָן מיט דער וויסנשאַפטלעכער אָפּטיילונג? ס'איז דאָך באַקאַנט, אַז די פאָרשונגס־אָפּטיילונג איז הערמעטיש פאַרמאַכט, און ווי אַזוי האָט ער זיך דאָרט אַריינבאַקומען? ער האָט זיך באַקענט מיט דער קאָנסטרוקציע פון דער אַטאָם־באָמבע, האָט באַשטעטיקט דער אַמעריקאַנער וואַנדערליובע, אונטערהערנדיק די שמועסן פון זיינע שעפן... נאָכמער: 5 יאָר שפּעטער, ערב דעם פּראָצעס, האָט גרינגלאַס, וועלכער האָט נישט פאַרמאָגט די מינדעסטע נייטיקע קענטעניש פון מאַטעמאַטיק, פיזיק און כעמיע, ער, וואָס זיין טעמפּקייט איז נאָך באַקאַנט געווען אין דער שול, רעפּראָדוצירט פון זכרון דעם קווערשניט פון דער אַטאָמישער באָמבע און די באַשרייבונגען זאָל ער האָבן איבערגעגעבן יוליוסן. צווישן די עדות, וועלכע מען האָט מיט טאַראַראַם אָנגעזאָגט, אַז זיי וועלן אַרויסטרעטן אויפן פּראָצעס, איז אויך געווען דער באַקאַנטער אַמעריקאַנער פיזיקער פּראָפ. האַראָלד יורעי, וועלכער איז געווען איינער פון די אָנפירער פון די לאַבאָראַטאָריעס אין לאָס־אַלאַמאָס בעת מ'האָט דאָרט פּראָדוצירט די ערשטע אַטאָם־באָמבע. מ'האָט אָבער דעם געלערנטן נישט אַרויסגערופן צום פּראָצעס און ס'איז פאַרשטענדלעך פאַרוואָס: ער האָט געקאָנט לייכט צונישט מאַכן די גאַנצע באַשולדיקונג. פּראָפ. יורעי האָט דערנאָך אייניקע מאָל דערקלערט עפנטלעך, אַז ס'איז אוממעגלעך, ס'איז אַן אַבסורד צו גלייבן, אַז אַ מענטש מיט אַזאַ

בילדונג ווי גרינגלאַס פאַרמאָגט, זאָל קאָנען אויפן סמך פון אונטערגעהערטע
שמועסן אויפצייכענען די סכעמע פון דער אַטאָמישער באָמבע און זי באַשרייבן
אויף 12 זייטלעך פאַפיר אין דער צייט ווען די באַשרייבונג פון אַזאַ קאָנסטרוקציע
פאָדערט אַ 80—90 גראָבע ביכער און איז פאַרשטענדלעך נאָר פאַר וויסנשאַפט=
לער=ספעציאַליסטן.

פון די אַנדערע 133 אַנאָנסירטע עדות האָט מען אַרויסגערופן בלויז
23, פון וועלכע בלויז 3 האָבן געקענט די ראָזענבערגס. מ'האָט אַרויסגערופן אַלס
עדות אַזעלכע עקספערטן ווי די פאָליציי=אַגענטן עליזאַבעט בענטלי, וועלכע האָט
זיך באַקאַנט געמאַכט מיט אירע אַנטיקאָמוניסטישע אַרויסטרעטונגען. בענטלי
האָט זיך אַגב מודה געווען, אַז זי קען אינגאַנצן נישט די ראָזענבערגס, אָבער
זי האָט פאַרזיכערט דעם געריכט, אַז יעדער קאָמוניסט איז אַ סאָוויעטישער
שפיאָן... אָט אויף אַזעלכע עדות און אויפן עדות=זאָגן פון גרינגלאַס און זיין פרוי
רוט, וועלכע האָבן וואָרט ביי וואָרט ציטירט די לעקציע, וואָס מ'האָט זיי פריער
אויסגעלערנט, האָט זיך געשטיצט דאָס געריכט. ווען דער מנוולדיקער מסור
גרינגלאַס האָט זיך אין עפעס פאַרפלאָנטערט, איז אים גלייך צוהילף געקומען דער
פאָרזיצער, דער „יידישער“ ריכטער קויפמאַן, וועלכער האָט דעם גאַנצן פראָצעס
פאַרוואַנדלט אין אַן אַנטיקאָמוניסטישער און אַנטיסאָוויעטישער העצע. אירווינג
קויפמאַן איז אין זיין ציניזם דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז ביים אַרויסטראָגן דעם
אורטייל האָט ער געמאַכט פאַראַנטוואָרטלעך די ראָזענבערגס פאַר דער מלחמה
אין קאָרעע.

אויפן סמך פון אבסורדאַלן באַשולדיקונגס=אַקט, וואָס מ'האָט פאַרן פראָצעס
דריי מאָל געענדערט ביז זיי האָבן אים צוגעפּאַסט צו קוועט, אויפן סמך פון די
סתירותדיקע און ציניש „עדות“=דערקלערונגען האָט מען די ראָזענבערגס נישט
געקאָנט פאַרמשפּטן נישט נאָר נישט צום טויט, נאָר אַפילו נישט צו דער לייבס=
טער שטראָף. די בעסטע יוריסטן האָבן פעסטגעשטעלט, אַז אויפן סמך פון אַזעלכע
זינלאָזע באַווייזן, וואָלט דער פראָצעס געדאַרפט אַנולירט ווערן. די אַמעריקאַנער
„יוסטיץ“ האָט אָבער דאָס מאָל, פונקט ווי מיט אַ פערטל יאָרהונדערט צוריק,
בעתן סאַקאָ=וואַנזעטי=פראָצעס, פונקט ווי אין אַ סך אַנדערע פאַלן, — אויסגעפירט
די פונקציע פון אַ גוטן אינסטרומענט פון די אַמעריקאַנער באַנקירן און אַנדערע
געלט=מאַגנאַטן, פון זייערע מיניסטאָרן און גענעראַלן, און דעם 5=טן אַפּריל 1951
זענען די ראָזענבערגס, וועלכע האָבן פון אָנהייב אָן באַוויזן זייער אומשולד, פאַר=
משפט געוואָרן פאַרברענט צו ווערן אויף דער עלעקטרישער שטול. דאַקעגן דוד
גרינגלאַס. וועלכער האָט זיך „מודה“ געווען, אַז ער האָט „אַרויסגעגנבעט“ דעם
אַטאָמישן סוד, איז פון דעם טאַראַראַם=פראָצעס אינגאַנצן אַרויסגענומען געוואָרן.
כדי ס'זאָל נישט צופיל אויפרייסן די אויגן, האָט מען אים ערשט שפּעטער פאַר=
משפט בלויז צו 15 יאָר תפיסה מיט דער פערספעקטיוו אים צו באַפרייען נאָך

5 יאָר, אויב ער וועט זיך „גוט אויפֿפֿירן“, — מסתמא וועט מען אים איגיכן באַפֿרייען, ער קאָן נאָך צוריקקומען. רוט גרינגלאַס, זיין פֿרוי, וועלכע האָט זיך „מודה“ געווען אין אויספֿירן די פֿאַרבינדונג צווישן די ראָזענבערגס און איר מאַן, ווען ער איז געווען אין לאָס־אַלאַמאָס, איז בכלל נישט אַרעסטירט געוואָרן. אַט די מגובלדיקע מוסרים, דוד און רוט גרינגלאַס, דאַרפֿן דאָס זיין אַ ביישפּיל פֿאַרן אַמעריקאַנער בירגער, אַזעלכער דאַרף זיין, הייסט עס, דער אַמעריקאַנער „לעבנס־סטיל“.

* * *

די בלוטיקע אינסצעניזאַציע איז געוואָרן גוט איינרעזשיסירט, די ליגנערישע פּראָפּאַגאַנדע האָט אומאויפֿהערלעך געהעצט, דער פּראָוואָקאַטאָר גרינגלאַס און זיין פֿרוי רוט האָבן איינגעחזרט און דערנאָך רעציטירט זייערע ראָלן. די געשוווירענע ריכטער האָבן געזאָגט „שולדיק“, ווי מען האָט פֿון זיי געפֿאָדערט. דער ריכטער קויפֿמאַן האָט זיך געלייגט אין דער לענג און אין דער ברייט אויסצופֿירן דעם באַפֿעל פֿון וואָל־סטריט. אַלץ איז געווען גוט צוגעגרייט, נאָר איין זאַך האָבן זיי נישט פֿאָרויסגעזען: זיי האָבן נישט גערעכנט, אַז זיי זאָלן נישט קאָנען צעברעכן זייערע קרבנות, אַז אַט די צוויי באַשיידענע, שטילע מענטשן וועלן קאָנען שטעלן אַזאַ אומבויגזאַמען, ווירדיקן ווידערשטאַנד. די, וועלכע קויפֿן און פֿאַרקויפֿן אַלץ פֿאַר דאָלאַרן, האָבן זיך נישט געקאָנט פֿאָרשטעלן, אַז צוויי פּשוטע מענטשן וועלן נישט איינגיין צו פֿאַרלייקענען דעם אמת, צו פֿאַראַטן זייערע אידעאַלן, אַפֿילו נישט פֿאַר אַזאַ פּרייז ווי פֿאַרן שענקען זיי דאָס לעבן.

דער ציל פֿון די איניציאַטאָרן פֿון דעם בלוטיקן בלבול איז געווען אַ ווייט־גייענדיקער: צווינגען די ראָזענבערגס זיך „מודה“ צו זיין, וואָס וואָלט זיי געהאָלפֿן נאָך צו פֿאַרשטאַרקן די קאַמפּאַניע קעגן ראַטנפֿאַרבאַנד, וואָס וואָלט זיי דערלויבט אָנצוווייזן אויף יערן שלום־קעמפֿער ווי אויף אַ שפּיאָן און צו צעברעכן די שלום־באַוועגונג. דערווייל האָבן זיי אַלץ געטאָן אַרויסצובאַקומען פֿון די ראָזענבערגס אַ הסכמה צום בלבול. און ס'האָט זיך אָנגעהויבן דער גרויזאַמער מאַרטירער־וועג פֿון יוליוסן און עטלען. קורץ נאָכן אורטייל, נישט וואַרטנדיק אויפֿן באַשלוס פֿון אַפּעלאַציע־געריכט, האָט מען עטלען איבערגעפֿירט אין טויטן־הויז אין סינג־סינג. מ'האָט זי פֿאַרשפּאַרט אין אַ קאַמער אין אַן אָפּטיילונג, וווּ זי איז געווען איינע אַליין. אויסער דער וועכטערין האָט זי דאָרט קיינעם נישט געקאָנט זען, נישט געקאָנט הערן קיין שום לעבעדיקן קלאַנג. אַליין מיט דער טויט־שטילקייט, מיט דער גרויזאַמער שטילקייט פֿון סינג־סינג־תפֿיסה. אַלץ איז געווען אַזוי איינגעאָרדנט אַרום איר, אַז זי זאָל וואָס שנעלער פּסיכיש איינגעבראָכן ווערן. עטל האָט געשריבן פֿון איר טויטן־קאַמער, אַז דער מאָראַלישער דרוק, וואָס מען

איבט אויס אויף איר, איז גלייך צו די טאָרטור=אינסטרומענטן, וועלכע מען פלעגט אָנווענדן אין מיטלאַלטער. אין העלפט מאַי איז יוליוסן געלונגען איבערגעפירט צו ווערן אין טויטן=הויז אין סינג=סינג. ער האָט עס געפאָדערט, כדי צו קאָנען זיין נענטער צו זיין פרוי. איצט זענען זיי געווען פאַרשפאַרט עטל אין איר טויטן=קאַמער פון איין זייט תפיסה און יוליוס אין אַ טויטן=קאַמער פון דער צווייטער זייט תפיסה, ווו ס'האָט זיך געפונען בלויז אַ פּאָר מעטער פון אים די עלעקטרישע שטול. זיי האָבן געקענט זיך זען בלויז איין שעה אין דער וואָך. לעבן עטלס טיר פלעגט ווערן אַוועקגעשטעלט אַ שטייג אויף רעדער. אינמיטן שטייג איז פאַראַן אַ דיקע און געדיכטע דראָט=פאַרציימונג און ביי יעדן עק פון שטייג איז פאַראַן אַ טיר. עטל פלעגט אַריינקומען פון איר קאַמער דורך איין עק פון דער שטייג און זיך אַוועקזעצן לעבן דער דראָט=פאַרציימונג און יוליוס דורך דער צווייטער טיר. עס איז זייער שווער געווען צו זען איינער דעם אַנדערן, ס'איז נישט מעגלעך געווען די מינדסטע באַרירונג מיט דער האַנט, זיי האָבן בלויז געקענט רעדן און הערן איינער דעם צווייטן.

דער שאַנטאַזש מיט זייערע לעבנס האָט זיך אַלץ מער פאַרשטאַרקט. מען האָט זיי געגעבן אָנצוהערן: נישט וויכטיק צי איר זייט שולדיק צי נישט, באַשטעטיקט, אַז איר האָט געפירט שפּיאָנאַזש לטובת דעם ראַטנפאַרבאַנד און איר זייט געראַטעוועט, אויב נישט, וועט איר אומקומען אויף דער עלעקטרישער שטול. יוליוס און עטל האָבן מיט דער גרעסטער פאַראַכטונג אָפּגעוואָרפן אויסצוקויפן זייער לעבן פאַר אַזאַ פּרייז. זיי האָבן געשריבן: „מיר ווילן נישט שטאַרבן, מיר זענען יונג און שטרעבן צו אַ לאַנג און פרוכטבאַר לעבן. אָבער אויב אַנשטאָט דעם טויט קאָנען מיר נאָר אויסוויילן אַן אויסגעקויפט לעבן פאַרן פּרייז זיך אָפּצוזאָגן פון אונדזער מענטשלעכער ווירדע און פון קאַמף פאַר דעמאָקראַטיע און פאַר אונדזערע אידעאַלן, זענען מיר נישט פאַר זיך קיין שום צוקונפט און מיר וואָלטן דעמלט גאָרנישט געקאָנט איבערגעבן בירושה אונדזערע קינדער און די אַנדערע, וועלכע וועלן אונדז איבערלעבן. וואָס פאַרא ווערט האָט אַ לעבן אָן דעם רעכט צו קאָנען ווירדיק לעבן? דער טויט גופא איז נישט שרעקלעכער ווי אַ סטעריל לעבן, אויסגעליידיקט פון געזעלשאַפטלעכער פאַראַנטוואָרטלעכקייט און פון מוט צו פאַרטיידיקן די אייגענע איבערצייגונגען".

און אַ צווייט מאָל: „מיר ווילן, אַז איין זאַך זאָל קלאָר זיין: אָן אונטערשיד פון די קאָנסעקווענצן, וואָס דאָס קאָן אונדז ברענגען, זענען מיר דעצידירט צו דעמאַסקירן די פּאָליטישע פּראָוואָקאַציע, פון וועלכער מיר זענען קרבנות. די, וועלכע באַשולדיקן אונדז אין שפּיאָנאַזש, ווילן מיט אונדזער טויט אַ סוף מאַכן מיט די, וועלכע שטעלן זיך אַנטקעגן דער פּראָוואָקאַציע, וואָס איר ציל איז אַריינצוואַרפן די וועלט אין אַ מלחמה און אונדזער לאַנד אונטערצוואַרפן אַ פּאָליציייאישן רעזשים".

אומדערמידלעך, מיט אַ גיגאַנטישער קראַפט, מיט אַזויפיל קלאָרזעעוודיקייט, מוט און אויסדויער, וואָס האָט אַרויסגערופן די גרעסטע באַוווּנדערונג אין דער גאַנצער וועלט, האָבן יוליוס און עטל אין זייערע טויט=קאַמערן געפירט די שלאַכט, דעמאַסקירט די פּראָוואָקאַציע, אומאויפהערלעך געבראַכט באַווייזן. דאָס אַפּעלאַציע=געריכט האָט באַשטעטיקט דעם טויט=אורטייל. אין זיין דעציזיע ווערט אונטערגעשטראָכן, אַז דער גורל פון די פאַרמשפּטע איז אָפּהענגיק פון דעם, צי זיי וועלן זיך מודה זיין, צי נישט. די ראָזענבערגס האָבן זיך אָבער קיין איין מינוט נישט געוואַקלט. זיי האָבן פאַרשטאַנען, אַז עס האַנדלט זיך נישט נאָר אין זייערע אייגענע לעבנס, אַז פּראָקלאַמירנדיק זייער אומשולד פאַרטיידיקן זיי די זאַך פון שלום, פון דעמאָקראַטיע און פון פרייהייט. דער דאָזיקער באַוווסטזיין האָט זיי געגעבן כוח אויסצוהאַלטן אַלע פּיינען, האָט זיי באַפליגלט מיט אַזאַ קראַפט, קעגן וועלכער עס זענען צעשמעטערט געוואָרן אַלע פּיצטעריע מאַנעוורן און שאַנטאַזשן פון שונא. מער ווי אַ יאָר האָבן זיי, פאַרשפּאַרטע, פאַרפּייניקטע אין זייערע קאַמערן, איינזאַמע, צעריסענע פון ווייטיק צוליבן גורל פון זייערע קינדער, אַליין געפירט די שלאַכט, ביי זייער זייט האָבן זיי דעמלט נאָר געהאַט זייער איבערגעגעבענעם און מוטיקן אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך. ערשט אין אויגוסט 1951 האָט די פּראָגרעסיווע פּרעסע אין די פאַראייניקטע שטאַטן אָנגעהויבן אויפצודעקן די מאַכינאַציע קעגן זיי.

ביסלעכווייז האָט זיך די וועלט דערוווּסט דעם אמת און אויפגעשוידערט געוואָרן פון דער גרויזאַמער דראַמע, וואָס האָט זיך אָפּגעשפּילט אין אַמעריקאַנער טויטן=הויז סינג=סינג. מיטן ענין ראָזענבערג האָבן זיך פאַראינטערעסירט די גרעסטע יוריסטן און וויסנשאַפטלער פון דער וועלט. די באַרימטסטע געלערנטע און זאַך=קענער פון דער אַטאָמישער ענערגיע און צווישן זיי דער אויבן ציטירטער אַמעריקאַנער וויסנשאַפטלער האַראָלד יורעי, פרידעריק זשאָליאָ=קירי, פּראָפ. אַלבערט איינשטיין און אַנדערע האָבן באַוויזן די זינלאָזיקייט פון גרינגלאַסעס דערקלערונגען, אויף וועלכע ס'האָט זיך געשטיצט דער אורטייל. די באַדייטנדיקסטע יוריסטן פון אַלע לענדער און צווישן זיי דער גרעסטער אויטאָריטעט אין יורידישע ענינים, דער אַדוואָקאַט פון ענגלישן קעניגלעכן הויז ד. נ. פּראַיט, וועלכער איז געווען פאָרזיצער פון דער ליגע צו רעפאָרמירן דעם שטראָף=קאָדעקס אין ענגלאַנד און בשעתו געווען פאָרזיצער פון אינטערנאַציאָנאַלן קאָמיטעט פאַר אויספאָרשן דעם ענין רייכסטאַג=שׂרפה, האָבן באַוויזן פון יורידישן שטאַנדפּונקט די זינלאָזיקייט פון דער באַשולדיקונג. די אַמעריקאַנער „יוסטיץ“, די לינטש=יוסטיץ פון דער אַמעריקאַנער „דעמאָקראַטיע“ האָט זיך ווייניק וואָס דערמיט איבערגענומען און אין אָקטאָבער 1952 האָט דאָס העכסטע געריכט פון די פאַראייניקטע שטאַטן באַשטעטיקט דעם טויט=אורטייל פון דער ערשטער אינסטאַנץ און פון אַפּעלאַציע=געריכט.

* * *

דער באַרבאַרישער אורטייל איבער די ראָזענבערגס האָט דערשיטערט דאָס געוויסן פון דער וועלט. אַ מעכטיקע כוואַליע פון פּראָטעסטן האָט אַרומגעכאַפּט דעם גאַנצן ערד־קײַלעך.

עס האָבן פּראָטעסטירט און געפאָדערט גערעכטיקייט פאַר די ראָזענבערגס מענטשן פון אַלע סאָציאַלע שיכטן, פון פאַרשידענע ריכטונגען אין פּאָליטישע אָנשויונגען. עס האָבן אויפגעהויבן זייער שטים גרויסע וועלט־באַרימטע געלערנטע און פּשוטע מענטשן, גלויביקע פון אַלע רעליגיעס, שרײַבער, מלוכה־מענער, גייסטלעכע, הונדערטער מיליאָנען מענטשן פון אַלע ערד־טיילן. אַ גרויסער טייל פון דער בירגערלעכער פּרעסע האָט אין די מערב־אייראָפּעישע לענדער זיך אַרויסגעזאָגט פאַר אַ רעוויזיע פון פּראָצעס. עס זענען אַרויסגעטראָטן קעגן געגרייטן גרויזאַמען מאָרד אַזעלכע מענטשן ווי די רעכטע פראַנצויזישע שרײַבער פראַנסואַ מאָריאַק, זשאָרזש דיוהאַמעל, דער קאַרדינאַל זשערליע.

די קאַמפּאַניע צו ראַטעווען די ראָזענבערגס האָט דערגרייכט צו די ווײַטסטע, פאַרוואָרפנסטע ווינקלען פון דער וועלט. אומעטום, אין אַלע לענדער, אין אַלע שטעט זענען געשאַפן געוואָרן פאַרטיידיקונגס־קאָמיטעטן. אויף אומצאָליקע מיטינגען, גאַסן־דעמאָנסטראַציעס האָבן מיליאָנען מענטשן אויף דער גאַנצער וועלט פּראָטעסטירט און געפאָדערט גערעכטיקייט פאַר די צוויי העלדישע שלום־קעמפער. צו די אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדעס און קאָנסולאַטן אין אַלע לענדער האָבן אומאויפהערלעך געשטראָמט דעלעגאַציעס, זיי זענען פאַרשאַטן געוואָרן מיט פּראָטעסט־בריוו. אין ווײַסן הויז אין וואַשינגטאָן, אין אַמעריקאַנער הערכסטן געריכט זענען אָנגעקומען מיליאָנען בריוו און טעלעגראַמעס פון אַלע עקן וועלט. בלויז אין חודש יאַנואַר 1953 זענען אין „ווײַסן הויז" אָנגעקומען איבער אַ מיליאָן בריוו און דעפּעשעס מיט דער פאָדערונג צו באַגנאַדיקן די צוויי אומשולדיקע מענטשן. דער געוועזענער פּרעזידענט טרומאַן, אונטער וועמענס הערשאַפט די בלוטיקע דראַמע איז אינסצעניזירט געוואָרן, האָט אָבער פאַר זײַן פאַרלאָזן דאָס ווײַסע הויז נישט „באַוויזן" צו באַטראַכטן די באַגנאַדיקונגס־ווענדונג פון די ראָזענבערגס. דער נײַער הערשער פון ווײַסן הויז האָט דעם 11־טן פעברואַר צום ערשטן מאָל אָפּגעוואָרפן די באַגנאַדיקונגס־ווענדונג. מיטן טעקסט פון דער ווענדונג, וועלכער האָט געפאָדערט מינימום צוויי שעה בלויז אים איבערצולייענען, האָט אייזענהאַוער זיך באַקענט אין אַ האַלבער שעה. גלײַך נאָכדעם, ווי ער האָט געגעבן דעם באַפעל צו דערמאָרדן אַן אומשולדיקע מאַמע און טאַטע פון צוויי קליינע קינדער, איז דער אַמעריקאַנער פּרעזידענט אַוועקגעגאַנגען שפּילן אין גאָלף. די היטלעריסטישע תּליינים, ווען זיי פלעגן אַוועקשיקן זייער קאָנטינגענט

אין די גאַז־קאַמערן פון אוישוויץ, מײַדאַנעק אָדער טרעבלינקע, פלעגן זיי אויך גיין זיך פאַרווײַלן.

די מעכטיקע פּראָטעסטן פון דער וועלט האָבן צײַטווײַליק פאַרהאַלטן די האַנט פון תלין. צוויי מאָל זענען די אַמעריקאַנער בלוטדורשטיקע הערשער געווען געצוואונגען אָפּצולייגן דאָס אויספירן פון מאָרד.

די אַטאָמישע חיות האָבן אָבער נישט געטראַכט אַרויסצולאָזן דעם קרבן פון זייערע נעגל. כדי צו שאַפן דעם אײַנדרוק, אַז אַלע יורידישע פּראָצעדורן זענען אויסגענוצט געוואָרן, האָט דאָס העכסטע אַמעריקאַנער געריכט ווידעראַמאָל גענומען זיך צו באַטראַכטן צי ס'איז פאַראַן אַ גרונט צו דערלאָזן צו אַ רעוויזיע פון פּראָצעס. אין דער זעלבער צײַט אָבער האָט דאָס יוסטיץ־מיניסטעריום אויסגעאיבט אַ כסדרדיקן, אומדערהערטן דרוק אויפן העכסטן געריכט, ווו די רעגירונג האָט אַרײַנגעשיקט דרײַ פאָרשטייער פון יוסטיץ־מיניסטעריום צו היטן, אַז אין די ריכטער זאָל זיך חס־ושלום נישט דערוועקן דאָס מענטשלעכע געוויסן...

אין צווישנצײַט זענען אַנטדעקט געוואָרן נײַע באַווײַזן פון אומשולד, באַווײַזן, וואָס האָבן געוויזן דעם בלבול אין זײַן גאַנצער נאַקעטקייט. דער באַשולדיקונגס־אַקט האָט זיך געשטיצט אויף אַ דערקלערונג פון גנב גרינגלאַס, אַז יוליוס ראָזענבערג זאָל האָבן באַקומען פון דער סאָוויעטישער אַמבאַסאַדע אַ טיש מיט אַ טאָפּלטן צודעק, וואָס האָט אים געדינט צו מאַכן פאָטאָס פון די געהיימע אַטאָמישע פּלענער. ענדלעך איז דער טיש אָפּגעפונען געוואָרן און ס'איז באַשטעטיקט געוואָרן, אַז דאָס איז אַ געוויינלעכער טיש, וואָס די ראָזענבערגס האָבן געקויפט אינעם מאַגאַזין „מעסים“ פאַר אומגעפער 21 דאָלאַר, אַזוי ווי זיי האָבן דאָס אָנגעגעבן אויפן פּראָצעס. און ענדלעך איז דער פאַרטיידיקונג געלונגען צו באַקומען אַ בריוו, געשריבן פון גרינגלאַסן, וועלכער דערציילט ציניש, אַז זײַנע דערקלערונגען זענען געווען דיקטירט דורך דער פ. ב. י. ס'האָט זיך אויך אַרויסגעוויזן, אַז די אַנדערע עדות־דערקלערונגען זענען געווען ליגנערישע, און ס'האָט זיך געקאָנט אויסדוכטן, אַז אין אָנבליק פון אַזעלכע בולטע באַווײַזן פאַר דער גאַנצער וועלט וועלן די גאַנגסטער אין טאָגעס פון ריכטער און אין פראַקן פון מיניסטאָרן נישט וואַגן. זיי האָבן אָבער אַראָפּגעוואָרפן דעם שלייער. דעם 25־טן מאַי האָט דאָס אַמעריקאַנער העכסטע געריכט, אונטערן כסדרדיקן אויפזיכט פון גאַנגסטערישן יוסטיץ־מיניסטער בראַונעל צום דריטן מאָל אָפּגעוואָרפן די פאָדערונג צו רעוויזירן דעם פּראָצעס, און דער יודענראַטישער ריכטער קויפמאַן האָט נאָכדעם מיט אַ סאַדיסטישער הנאה געקאָנט באַשטימען אויסצופירן דעם מאָרד איבער די ראָזענבערגס דעם 18־טן יוני, אין יאָרטאָג פון זייער חתונה.

די וועלט האָט אויפגעציטערט. אַ נײַער מעכטיקער פּראָטעסט־געשריי איז אויפגעשטיגן פון הונדערטער מיליאָנען הערצער. די געשיכטע קען נישט אַזאַ אויפברויז, אַזאַ שטורעם פון פּראָטעסטן, ווי ס'איז אויסגעבראָכן פאַר ראַטעווע־

די ראָזענבערגס. אין די פאַבריקן פון פראַנקרייך, איטאַליע און אַנדערע לענדער האָבן די אַרבעטער איבערגעריסן פיל מאָל די אַרבעט, מאַניפעסטירט אויף די גאַסן, לערער אין די שולן האָבן די שילער דערציילט דעם מאַרטירער-וועג פון די צוויי גרויסע העלדן. רויזיקע מענטשן-מאַסן, מאַמעס מיט קינדער אויף די הענט, פּראָפעסאָרן און סטודענטן האָבן געשטראָמט צו די אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדעס. שול-קינדער האָבן געזאַמלט אויף די גאַסן אונטערשריפטן פאַר דער באַגנעדיקונג פון די פאַרמשפּטע, גלויביקע מענטשן האָבן תפילה געטאָן פאַר זיי. מענטשן פון פאַרשידענע ריכטונגען האָבן זיך פאַראייניקט אין געמיינזאַמע פּראָטעסטן, גאַנצע פעלקער זענען אויפגעשטאַנען און געפאָדערט דאָס לעבן פאַר די ראָזענבערגס. און זאָל דאָ דערמאָנט ווערן די מעכטיקע פּראָטעסט-אַקציע פון גרויסן פראַנצויזישן פאָלק. די מויערן פון די פראַנצויזישע שטעט און שטעטלעך האָבן זיך באַדעקט מיט אויפשריפטן, מיט בילדער פון די צוויי מאַרטירער-העלדן, פאַר וועלכע עס ליגן איצט שטויסן בלומען. טאָג און נאַכט האָט פּאַריז געשטורעמט, מאַניפעסטירט זיין צאָרן און פּראָטעסט. דאָס גאַנצע פראַנצויזישע פאָלק מיט זיינע גרויסע געלערנטע, אַרטיסטן און גייסטלעכע האָט געקעמפט אומדערמידלעך פאַרן לעבן פון עטל און יוליוסן.

מיליאָנען הענט פון אַלע עקן וועלט האָבן זיך געצויגן קיין וואַשינגטאָן, געפאָדערט אין נאָמען פון גערעכטיקייט און מענטשלעכקייט, געוואָרנט, געבעטן נישט צו באַפלעקן דעם נאָמען פון אמעריקע. דאָס געוויסן האָט זיך אָפּגערופן ביים ריכטער פון העכסטן געריכט, דוגלאַס. נאָכן דורכשטודירן במשך פון 12 שעה די מאַטעריאַלן האָט ער דעם 17-טן, לויט אַ לעגאַלער געריכטלעכער פּראָצעדור, פאַרהאַלטן די עקזעקוציע. דער טויט האָט זיך אויף אַ טריט צוריקגעצויגן. גלייך אָבער האָט אַ ווילדער שגעון אַרומגעכאַפּט די אַמעריקאַנער הערשער, זיי האָבן זיך צעוואָיעט ווי אַ סטאַיע בלוט-דורשטיקע הינט. אַלץ איז געשטעלט געוואָרן אויף די פיס. דער יוסטיץ-מיניסטער בראַונעל האָט אומלעגאַלערהייט צוריקגערופן פון די פעריען דאָס העכסטע געריכט, וואָס האָט דעם 19-טן מיט 5 שטימען פון 9 צונישט געמאַכט דעם באַשלוס פון ריכטער דוגלאַס.

קוים אַ האַלבע שעה נאָכן באַשלוס פון העכסטן געריכט האָט אַייזנהאַוער צום צווייטן מאָל שוין אָפּגעוואָרפן די באַגנעדיקונגס-ווענדונג, נישט פאַרבאַהאַלטנדיק אַזוי אַרום, אַז ער האָט זי אַפילו נישט איבערגעלייענט.

אין זייערע טויט-קאַמערן אין סינג-סינג האָבן עטל און יוליוס געוואַרט רואיקע, באַהערשטע, שטאָלצע און ווירדיקע. זיי האָבן אויפגענומען די ידיעה וועגן זייער באַלדיקער עקזעקוציע מיט אַ רואיקייט, וואָס קומט נאָר פון אַ ריינעם געוויסן און פון אַ טיפן גלויבן אין דער גערעכטיקייט פון דער זאַך, פאַר וועלכער מען גיט אָפּ דאָס לעבן.

די פאַרטייאיקער האָבן נאָך געמאַכט פאַרצווייפלטע פרוון, האָבן פאָרגעלייגט נייע באַווייזן, געבעטן אָפּלייגן די עקזעקוציע כאָטש אויף עטלעכע שעה, כדי צוצוגרייטן און צושטעלן נאָך אַנדערע באַווייזן פון אומשולד. פראָפ. יורעי האָט זייט מערערע טעג געבעטן דעם אַמעריקאַנער פרעזידענט און פריער דעם יוסטיץ־מיניסטער אים אויפצונעמען, כדי אים צו באַווייזן די אומוואַרשיינלעכקייט פון דער באַשולדיקונג, דער מוטיקער אַדוואָקאַט בלאָך האָט ביז דער לעצטער מינוט געוואַרט פאַר דער טיר פון „ווייסן הויז" אויפגענומען צו ווערן דורך אייזענהאַוער. אָבער אומעטום זענען די טירן פאַרקלאַפּט געווען. דערמיט האָבן זיי אַן איבעריק מאָל געוויזן דער וועלט, אַז זיי האָבן נישט געדאַרפט קיין באַווייזן פון אומשולד פון די ראָזענבערגס, אַז וועגן זייער אומשולד האָבן זיי פון לאַנג גוט געוווסט. זיי האָבן געדאַרפט, וואָס שנעלער שטעלן די דערשיטערטע וועלט פאַר אַ געשעענעם פאַקט. און ס'האָט זיך אָנגעהויבן אַ ווילדע געיעג אויף צו צואײַלן דעם מאָרד. ס'איז נישט קיין צופאַל, וואָס מיט אַ פאָר טעג פריער האָט לי סין־מאַן אַדורכגעפירט אַ פּראָוואָקאַציע אין די לאַגערן פון די קריגס־געפאַנגענע אין דרום־קאָרעע און פאַשיסטישע באַנדעס פון מערב־דייטשלאַנד האָבן געפרווט אַדורכפירן אַ פאַשיסטישן פוטש אין מזרח־דייטשלאַנד. די דריי פראָוואָקאַציעס האָבן געזאָלט צעשטערן די ערשטע געמיינזאַמע שריט, וואָס די פעלקער האָבן דעמלט געמאַכט צו פאַרהיטן דעם שלום, און זיי האָבן זיך געאײַלט.

דער ציניזם פון די מערדער האָט קיין גרענעץ נישט. צום ערשט איז די עקזעקוציע באַשטימט געוואָרן אויף 11 אזייגער (4 אזייגער פאַרטאָג לויט אונדזער צייט). ס'איז אָבער געווען ערב שבת און די אַמעריקאַנער היטלעריסטן קאָנען נישט דערלאָזן, אַז צוויי ייִדן זאָלן פאַרברענט ווערן אויפן עלעקטרישן שטול אום שבת. דער גאָטספאַרכטיקער פרעזידענט אייזענהאַוער, דער מיניסטער בראַונעל און מאַק־קאַרטי רעספּעקטירן די רעליגיעזע געפילן פון זייערע קרבנות. האָבן זיי צוגעאײַלט דעם ראַסיסטישן מאָרד מיט עטלעכע שעה, כדי אים אויסצופירן פאַר ליכט־בענטשן...

אין די לעצטע שעהן, ביז דער לעצטער מינוט האָבן די מערדער מיט ראַפינירטקייט, מיט אויסגערעכנטקייט זיך נאָך איזדעקעוועט איבער די צוויי מאַרטירער־העלדן. אין זייערע פינצטערע מוחות איז נאָך געווען די אויסרעכענונג, אַז פנים אל פנים מיט דער עלעקטרישער שטול, וועלן זייערע קרבנות זיך אַ וואַקלטאָן, און מען האָט זיי געזאָגט: ס'איז נאָך נישט צו שפּעט, איר קאָנט נאָך ראַטעווען דאָס לעבן. די תפיסה סינג־סינג איז פאַרבונדן געוואָרן טעלעפאָניש מיטן ווייסן הויז אין וואַשינגטאָן. דאָרט האָבן געוואַרט אייזענהאַוער און זיין מיניסטער בראַונעל; דער בלוט־דורשטיקער הונט מאַק־קאַרטי האָט אָנגעשפּיצט די אויערן און מיט אַ סאַדיסטישער הנאה שוין געטראַכט וועגן נייע קרבנות, וואָס דאָס וועט אים דערמעגלעכן. דער פאַשיזם האָט אַ סך אַספּעקטן, זיין סאַדיזם, זיין

רשעות האָט פֿאַרשיידענע פֿאָרמען. פֿריער האָט מען אַריינגעפֿירט יוליוסן, כּדי עטל זאָל נאָך איבערלעבן דעם מאַרטירער-טויט פֿון איר מאַן, אפֿשר וועט זי זיך נאָך באַטראַכטן. און זיי האָבן געוואַרט. ס'וואָלט גענוג געווען איין וואָקל, איין וואָרט, איין שאָקל מיטן קאָפּ. אָבער ניין, זיי האָבן אַ טעות געהאַט. יוליוס און עטל זענען געגאַנגען צום מאַרטירער-טויט מיט געהויבענע קעפּ, שטאָלצע און ווירדיקע. זייערע געזיכטער זענען געווען רואיקע און זייערע מיילער פֿאַרשלאָסן און מיט זייער האַלטונג האָבן זיי אַזאַ הילכיקן פּאַטש געגעבן זייערע תּליינים, אַז זייער חרפּה וועט שוין קיינמאָל נישט פֿאַרשווינדן.

ס'איז געווען 8 אַזייגער אָוונט אַמעריקאַנער צייט. אין מיליאָנען הערצער אויף דער גאַנצער וועלט האָט געברויזט דער צאָרן, מיליאָנען פֿויסטן האָבן זיך געביילט. אין תּפֿיסה סינג-סינג האָט אויפֿגעפֿלאַקערט דאָס פֿייער פֿון מאַידאַנעק, אוישוויץ און פֿון טרעבלינקע. די פֿייניקונג אויף דער עלעקטרישער שטול האָט געדויערט 2 מינוט מיט 45 סעקונדן פֿאַר יוליוסן און 4½ מינוט פֿאַר עטלען. מינוטן אייביקייטן. זייערע יונגע לייבער האָבן נישט געוואָלט שטאַרבן. עטל און יוליוס האָבן זיך געריסן צום לעבן. זיי האָבן אָבער גענומען אויף זיך דעם מאַרטירער-טויט פֿאַרן שלום פֿון דער וועלט, פֿאַר דער פֿאַרברידערונג צווישן פֿעלקער, פֿאַר פֿרייהייט און יושר.

* * *

„דאָס האָט דער נאַציזם דערמאָרדעט די ראָזענבערגס“ — האָט אויסגעשריגן דער אַדוואָקאַט בלאָך, ווען ער האָט זיך דערוווּסט וועגן דער עקזעקוציע. יאָ, דער נאַציזם, די זעלבע פֿאַשיסטיש-ראַסיסטישע האַנט, וואָס האָט פֿאַרגאַזט און געברענט אין די קרעמאַטאָריעס אין אוישוויץ, מאַידאַנעק טרעבלינקע און אין אַנדערע פֿאַרניכטונגס-ערטער אומדזערע 6 מיליאָן מאַרטירער. „אומזיסט וועט איר ענטפֿערן, האָט אויף צו מאָרגנס נאָכן מאָרד געשריבן דער פּראָגנאָזישער שרייבער זשאַן פּאָל סאַרטר, אַז אָט דער איינציקער מאָרד איז נישט צו פֿאַרגלייכן מיט די היטלער-שחיטות. דער פֿאַשיזם ווערט דעפֿינירט נישט נאָך דורך דער צאָל קרבנות, נאָר אויך דורכן אופֿן ווי אַזוי מען מאָרדעט זיי“. און מען דאַרף צוגעבן, אַז ער ווערט אויך דעפֿינירט דורכן ציל, פֿאַר וועלכן ער מאָרדעט זיי. און דער ציל איז דער זעלבער. פּונקט ווי היטלער האָבן זיי געדאַרפֿט האָבן אַ יידישן שעיר לעזאזל. פּונקט ווי בעת דער היטלער-הערשאַפֿט האָט מען געדאַרפֿט קאָנען אָנווייזן אויפֿן ייד דעם שפּיאָן, דעם שולדיקן אין קריג און קאָרעע און אין אַלדאָס בייז. מען האָט געדאַרפֿט רייצן די נידעריקסטע אינסטינקטן קעגן יידן, קעגן די נעגער און אַנדערע „נידעריקע ראַסן“, ווייל צעפֿלאַקערטע ראַסיסטישע שנאה איז אַ גינסטיקער באָדן פֿאַר מלחמה-פּראָפּאַגאַנדע.

פון סאַמע אָנהייב פון דער ראָזענבערג=אָפּערע איז קענטיק געווען דער ראַסיס=טיש=אַנטיסעמיטישער כאַראַקטער אירער; ס׳איז קענטיק געווען, אַז דאָס איז אַ דרייפוס=אָפּערע אין אַן אַמעריקאַניש=פאַשיסטישער אויפלאַגע.

ניין, ס׳איז נישט קיין צופאַל, וואָס פאַר די „אַטאָם=שפּיאָנען" האָט מען אויס=געקליבן יידן. אויף די ווענט פון וואַשינגטאָן און באָסטאָן האָבן זיך דערנאָך באַוויזן קעגן די ראָזענבערגס — אַפּיילן, וואָס זענען דורכגעזאַפּט מיט אַנטיסעמיטישן גיפט. פאַשיסטישע מנוולים זענען געוואָרן דערמוטיקט צו רימשען אויף די גאַסן דאָס האָרסט=וועסעל=ליד. די אַזוי גערופענע „פאַנטאַגאַן=פּאַטריאָטן" האָבן אַפילו פאַרפאַסט אַ נײַ אַמעריקאַניש האָרסט=וועסעל=ליד און זיך געלאָזט דערמיט איבער די גאַסן:

„די ראָזענבערגס מוזן ברענען און זיך בראָטן,
די ראָזענבערגס מוזן שטאַרבן"...

פּונקט אַזוי ווי אין די ערשטע צייטן אין היטלער=דייטשלאַנד.

ס׳איז אויך נישט קיין צופאַל, וואָס יידן זענען אויסגעקליבן געוואָרן אַלס פּראָקוראָר און אַלס פאָרזיצער פון פּראָצעס. ס׳איז היטלערס פּאָליטיק פון די יודענראַטן. פּונקט ווי היטלערן איז נייטיק געווען יידישע פּאָליציי און „יודען=עלטעסטע" אין די געטאָס, יידישע קאַפּאָס אין די טויט=לאַגערן, אַזוי איז זיי אויכט נייטיק געווען אַ יידישער פּראָקוראָר און אַ יידישער ריכטער, כדי יידן זאָלן גע=שיקט ווערן צום טויט דורך „אייגענע". זיי האָבן געוווסט דערביי, אַז זיי קאָנען זיך פאַרלאָזן אויף זייערע „ווערטפאָלע" יידעלעך. דער פּראָקוראָר אירווינג סעיפּל איז איינער פון די גרעסטע קאָמוניסטן=פרעסער אין די פאַראייניקטע שטאַטן. ער האָט מיט אַזאַ געניטקייט אָנגעפירט מיט דער אָפּערע=ראָזענבערג, אַז נאָכן פּראָצעס האָט ער באַקומען אַ העכערע ראַנגע אַלס פּראָקוראָר פון העכסטן געריכט אין ניו=יאָרק מיט אַ יערלעכער פּענסיע פון 28 טויזנט דאָלאַר. דער יידישער ריכטער קויפמאַן, אַ צווייטער קאָמוניסטן=פרעסער, וועלכער איז באַ=שטימט געוואָרן אַרויסצוטראָגן דעם אורטייל, האָט זיך בעתן פּראָצעס געלייגט אין דער לענג און אין דער ברייט צו באַווייזן, אַז אויך אַ „ייד" קאָן אַרורכפירן אַזאַ שטיקל אַרבעט. אגב איז דער ריכטער קויפמאַן אַ פרומער ייד און האָט מתפּלל געווען, האָט ער דערציילט, איידער ער האָט אַרויסגעטראָגן דעם טויט=אורטייל.

דער ראַסיסטיש=אַנטיסעמיטישער כאַראַקטער פון דער ראָזענבערג=אָפּערע האָט אַזוי געשטאָכן די אויגן, אַז אַפילו די רעכטע פרעסע אין מערב=אייראָפּע — אויסער אין אַרענאַוערס דייטשלאַנד און אין פראַנקאָס שפּאַניע — האָט דאָס נישט געקאָנט פאַרשווייגן. — אַ נײַע דרייפוס=אָפּערע — האָבן אַ סך רעכטע צייטונגען געטייטלט מיט די פינגער. מ׳האָט דעם טויט=אורטייל אָנגערופן ריטועל=מאָרד. אָט וואָס עס האָט געשריבן מיט אַ פּאָר טעג פאַר דער עקזעקוציע

די פראַנצויזישע רעכטע צייטונג „לע מאָנד": „...אַ סאָציאַליסט וועט אפשר קענען בעסער רעפּרעזענטירן די איצטיקע לאַגע, ווען אַן אומרואיקע געמיינשאַפט (געמיינט די אָפיציעלע אַמעריקע) וועט זיך באַפרייען פון איר אַגענט דורך אַ ריטועלן מאָרד (אונטערגעשטראָכן — ל. ב.). מער ווי שטענדיק דערשיינען איצט די ראָזענבערגס, ווי קרבנות פון קאַלטן קריג, וועלכע דאַרפן אומקומען אויף דער עלעקטרישער שטול, כדי צו דינען אַלס ביישפּיל".

דאָס, וואָס איז אַזוי קלאָר, אַזוי בולט, דאָס אַלץ, וואָס אַ גאַנצע וועלט האָט געזען און פאַרשטאַנען, האָבן נישט געוואָלט זען און נישט געוואָלט פאַרשטיין די, וועלכע פּרעטענדירן צו זיין יידישע נאַציאָנאַלע פירער. זיי האָבן „נישט געזען" קיין אַנטיסעמיטיזם און קיין ראַסיזם אין דער ראָזענבערג-אַפערע. זיי האָבן פאַרמאַכט די אויגן און פאַרשטאָפּט די אויערן נישט צו זען און נישט צו הערן דעם אַנטיסעמיטישן אינהאַלט פון דער גאַנצער פּראָוואָקאַציע און דעם נאַציסטישן ריח, וואָס האָט איר באַגלייט. בלינד און טויב זענען אויף דעם אַלעם געווען די יידישע „גייסטיקע" פירער אין אַמעריקע. די יידישע רעאַקציע און איר פּרעסע האָבן זיך ממש געדראַפּעט אויף די גלייכע ווענט צו באַווייזן, אַז די ראָזענבערג-אַפערע האָט גאָרנישט צו טאָן מיט קיין אַנטיסעמיטיזם. און צו זייער גרויסער חרפּה האָבן זיי מיטגעמאַכט די ווילדע העצע קעגן די צוויי גרויסע יידישע מאַרטירער-העלדן. זיי האָבן געוואָיעט מיט די וועלף.

בעת די קאַמפּאַניע פאַר ראַטעווען די ראָזענבערגס האָט זיך אָנגעהויבן אין די פאַראייניקטע שטאַטן צו אָרגאַניזירן, האָבן דער „אַמעריקאַנער יידישער קאָמיטעט" און אַנדערע רעאַקציאָנערע יידישע אָרגאַניזאַציעס מיטגעמאַכט די פּאָגראָם-אַרויסטרעטונגען פון דעם פאַשיסטישן „אַמעריקאַנער לעגיאָן" און די „מלחמה-וועטעראַנען", וועלכע פלעגן נישט דערלאָזן צו רופן קיין פּראָטעסט-פאַרזאַמלונגען קעגן ראַסיסטישן טויט-אורטייל. עס האָט מיטגעמאַכט די בלוטיקע שפּיל דער „יידישער וועלט-קאָנגרעס", וועלכער האָט בעת דער גרויזאַמער דראַמע געטאַנצט אַ מה-יפית צום טאַקט פון מאַק-קאַרטיס פאַשיסטישן אָרקעסטער. ענדע פעברואַר ד. י. האָט דער ענגלישער לייבאָר-דעפּוטאַט סידני סילווערמאַן זיך געגרייט צו פאָרן קיין ניו-יאָרק, וו ער האָט געזאָלט אַרויסטרעטן אויף אַ מיטינג לטובת די צוויי אומשולדיקע פאַרמשפּטע. די אַמעריקאַנער רעגירונג האָט דעמלט אויפן סמך פון מאַק-קאַרען-געזעץ אָפּגעזאָגט סילווערמאַנען די אַריינפאָר-וויזע. היות סילווערמאַן האָט אין זיינע פריערדיקע אַרויסטריטן דערמאָנט דעם יידישן וועלט-קאָנגרעס, פון וועלכן ער איז אַ מיטגליד, האָט זיך די דאָזיקע יידישע „רעפּרעזענטאַנץ" דערשראָקן, מ'זאָל איר חס-וחלילה נישט חושד זיין, אַז זי איז קעגן דעם דערמאָרדן די ראָזענבערגס און האָט גלייך דערנאָך פאַרעפנטלעכט פאָלגנדיקן קאָמוניקאַט: „כדי אויסצומיידן יעדע מיספאַרשטענדעניש, פּרעציזירט דער יידישער וועלט-קאָנגרעס, אַז ער האָט קיינמאָל נישט

אָנטייל גענומען אין דער קאַמפּאַניע פאַר באַגנעדיקן די ראָזענבערגס (אונטערגעשטראָכן — ל. ב.) און אַז סילווערמאַן האָט אין זיין אייגענעם נאָמען באַשלאָסן צו פאָרן אין די פאַראייניקטע שטאַטן". דאָס איז געווען נאָכדעם, ווי די וועלט-פּראָטעסטן, אין וועלכע ס'איז אויך געווען די שטימען פון טויזנטער נייטראַלע פון אַלע רעליגיעס, פון יידישע רבנים פון אַלע לענדער, האָבן געהאַט אָפּגעהאַלטן די האַנט פון תלין, וואָס האָט ווייטער געהאָנגען איבער די צוויי יידישע מאַרטירער. דערמאָנט האָבן די נחום גאָלדמאַנס פאַרעפנט-לעכט אַ דערקלערונג, וואָס איז אַ בפירושע הסכמה צום לינטש-מאָרד. דערמאָנט האָבן די, וועלכע האָבן אונדזערע פאַרטיליקטע מאַטעס און מאַמעס פאַרשאַכערט פאַר אַ טאָפּ ליגן צו אַדענאַוערן, געפונען אַ נייע געלעגנהייט זיך איינצוקויפן אין חן ביי די אַמעריקאַנער ראַסיסטן.

טאָג איין טאָג אויס האָבן די אַבראַמאָוויטשעס אין „פאָרווערטס" געהעצט קעגן די צוויי יידישע קרבנות, וועלכע האָבן אַרויסגערופן אַזויפיל באַוואונדערונג אין דער גאַנצער וועלט. אומאויפהערלעך האָבן זיי געזייעט האַס און שנאה צו די צוויי לויטערע קרישטאָל-ריינע יידישע פאָלקס-מענטשן, כדי נישט צו דערלאָזן, אַז די יידישע מאַסן זאָלן זיך איינשטעלן פאַר זיי. „איבער אַזעלכע פאַרדאַמטע שפּיאָנען ווי די ראָזענבערגס ברענט איצט אין קאָרעע דאָס מלחמה-פייער, זאָלן די ראָזענבערגס פאַרגעסן ווערן ווי מען פאַרגעסט אין אַ בייזן חלום" — האָט געוואַגט צו שרייבן דער „פאָרווערטס", איבערחזרנדיק די ווערטער פון יודענ-ראַטישן ריכטער קויפמאַן.

און אויף צו מאָרגנס נאָכן ראַסיסטישן מאָרד, ווען די גאַנצע וועלט איז געווען איינגעהילט אין טרויער און פאַשיסטן און אַנטיסעמיטן אין אַלע לענדער האָבן געיובלט, האָט זיך דער „פאָרווערטס" ווידער אָנגעשלאָסן אין זייער כאָר און ציניש געמיין אָפּגעלאַכט פון דער לוויה. עס האָבן געליובט אייזענהאַוערס „מוט" אַלע אַנטיסעמיטן, עס האָבן זיך געריבן די הענט די נאַציישע גענעראַלן, וועלכע אייזענהאַוער באַפרייט, עס איז צופרידן געווען דער פאַשיסטישער דיקטאַ-טאָר פראַנקאָ, וועלכער האָט געהאַלטן פאַר נייטיק צו דערקלערן דורך זיין ראַדיאָ: „...אַז די ראָזענבערגס, נישט זייענדיק פולשטענדיק קיין אַמעריקאַנער, האָבן פאַר-דינט צו ווערן באַשטראָפט", און ס'איז צוזאַמען מיט זיי צופרידן געווען דער „פאָרווערטס", וועלכער האָט דערמאָלט געשריבן: „אַלס בירגער פון אַ פריי לאַנד מוזן מיר, אַמוויניקסטנס געבן קרעדיט די ריכטער און רעגירונגס-באַאַמטע, אַז זיי זענען געווען ערלעך און געהאַנדלט לויט זייער געוויסן"...

די האַנט זאָגט זיך אָפּ צו שרייבן אַזעלכע ווערטער, אָבער עס מוז פאַר-צייכנט ווערן פאַר די, וועלכע ווייסן דאָס נישט, פאַר דער געשיכטע, אַז אויף דורות זאָל מען געדענקען דעם קין-צייכן, וואָס זיי האָבן אַרויפגעצויגן אויף זיך.

* * *

אין דעם ראַסיסטישן מאָרד זענען שולדיק נישט נאָר די, וועלכע האָבן אים פּראָוואָצירט און צוגעגרייט, נישט נאָר די, וועלכע האָבן געהעצט און די, וועלכע האָבן שטילערהייט זייער הסכּמה געגעבן צום לעגאַלן לינטש. עס זענען מיטשולדיק אויך די, וועלכע האָבן געשוויגן. ווען די גאַנצע וועלט האָט געברויזט פון צאָרן, ווען הונדערטער מיליאָנען פּשוטע מענטשן און די גרעסטע גייסטער פון אונדזער צייט זענען אויפגעשטאַנען ארויסצורייסן דאָס לעבן פון די צוויי אומשולדיקע, ווען אין די פאראייניקטע שטאַטן גופא האָבן טראָץ דעם טעראָר טויזנטער מוטיקע, מסירת־נפשדיקע מענטשן, נישט גערוט טאָג און נאַכט, איינשטעלנדיק זייער לעבן, האָבן אַזעלכע שרייבער ווי פאַלקנער, סטיינבעק, העמינגוועי, סינקלער לואיס און אַנדערע פּחדנותדיק געשוויגן. אין אָט דער טראַגישער צייט האָבן בלויז די פּראָגרעסיווע קינסטלער ווי פאַסט, מאלץ, פּאָל ראָבסאָן און זייערע חברים געראַטעוועט דעם כבוד פון אַמעריקע. און די יידישע שרייבער אין אַמעריקע? אויסער דער גרופּע פּראָגרעסיווע שרייבער, וועלכע האָבן מיט מסירת־נפש געקעמפט פאַרן לעבן פון די פאַרמשפּטע, טאָג און נאַכט רעפּילירט פאַרן ווייסן הויז, האָבן די אַנדערע געשוויגן אָדער גאָר זיך אָנגעשלאָסן אין דער העץ־קאַמפּאַניע. אין בעסטן פאַל האָבן אייניקע פון זיי געהאַלטן, אַז מען דאַרף עטלען און יוליוסן באַגנעדיקן אויס רחמנות. צי האָבן זיי זיך אָבער געגעבן די מי איבערצולייענען די בריוו פון עטלען און יוליוסן? אַ שרייבער קאָן דאָך לייענען אין מענטשלעכן האַרץ, איז דאָך פעיק אַריינצודרינגען אין מענטשנס נשמה און דערזען דעם אמת. און ווען מען לייענט די בריוו איז נישט מעגלעך נישט צו זען זייער אומשולד, די נאָבלקייט און די ערלעכקייט פון די צוויי פאַרפּייניקטע יידישע פאָלקס־העלדן.

און זאָל דאָ פאַרצייכנט ווערן, ווען מען דערמאָנט די אַלע, וועלכע האָבן געשוויגן, דאָס הכנעהדיקע און פאַרברעכערישע שווייגן פון דער ישראל־רעגירונג. אַ סך מאָל האָט די ישראל־רעגירונג און אירע מיניסטאָרן זיך געריסן צו „פאַרטיידיקן" די יידן אין די פאָלקס־דעמאָקראַטישע לענדער און אין ראַטנפאַרבאַנד און זיי האָבן גאָרנישט מורא געהאַט זיך אַריינצומישן אין די אינערלעכע ענינים פון אָט די לענדער. זיי זוכן אַנטיסעמיטיזם ביי אונדז אין פאָלקס־דעמאָקראַטישן פּוילן און אין די אַנדערע פרייע לענדער. אונדזער פּוילישע פאָלקס־דעמאָקראַטישע רעגירונג, געטריי די פּרינציפּן פון מענטשן־פאַרברידערונג האָט זיך איינגעשטעלט פאַר די באַדראָטע צוויי יידן און אָנגעבאָטן פאַר זיי אַזיל; די ישראל־רעגירונג האָט זיך גלייכגילטיק צוגעקוקט ווי עס ווערט באַגאַנגען אַ ראַסיסטיש פאַרברעכן, ווי עס ווערן פאַרברענט אַ יידישער טאַטע און אַ יידישע מאַמע פון צוויי קליינע

קינדער, אין וועמענס אומשולד ס'איז געווען איבערצייגט א גאנצע וועלט. עס האָבן פּראָטעסטירט און געבעטן באַגנעדיקונג דער פּרעזידענט פון פראַנצויזישן פּאַרלאַמענט, צענדליקער דעפּוטאַטן פון ענגלישן פּאַרלאַמענט, די פּאַרלאַמענטן פון דרום־אַמעריקע, הויכע מלוכה־מענער פון פאַרשידענע לענדער און די מלוכה־פירער פון ישׂראל האָבן געשוויגן. אויף אַ כנסת־קאָמיסיע האָט אַפילו די מערהייט אונטערן אויסרייד זיך „גישט צו מישן", גישט דערלאָזט אַפּצושטימען דעם פאָרשלאָג פון אַ גרופּע דעפּוטאַטן, אַז די כנסת זאָל פּראָטעסטירן קעגן ראַסיסטישן פאַרברעכן.

* * *

יוליוס און עטל זענען אומגעקומען אויפן עלעקטרישן שייטער־הויפן פאַר זייערע אידעאַלן, פּונקט אַזוי ווי עס פלעגן אומקומען אויף די מיטלאַלטערלעכע שייטער־הויפנס די, וועלכע האָבן געקעמפט פאַרן פרייען געדאַנק, פאַרן וויסנשאַפטלעכן פאָרשריט. זיי זענען אומגעקומען פאַר די זעלבע אידעאַלן פון אמת, פאַר וועלכע ס'איז מיט דריי און אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק אומגעקומען אויפן שייטער־הויפן פון דער אינקוויזיציע אין רוים דער דענקער דזשאָרדאַנאָ ברונאָ, פאַר וועלכע ס'זענען אומגעקומען דזשאָן בראַון, הירש לעקערט. די קעמפער פון וואַרשעווער געטאָ, פוטשיק און בעלאָיאַניס. זייערע בריוו פון טויטן־הויז, געשריבן מיט בלוט און ליבע, וועלן פּונקט ווי די ווערטער פון דזשאָרדאַנאָ ברונאָ, וועלכע ער האָט געשלידערט אין פּנים זיינע אינקוויזיטאָרישע ריכטער, פּונקט ווי פוטשיקס „רעפּאָרטאַזשן פון אונטער דער תליה", פאַרבלייבן אַן אייביקער דאָקומענט פון מענטשלעכער פיין און גבורה, פון מענטשלעכער דערהויבנקייט. פּונקט ווי יוליוס פוטשיק, וועלכער האָט פון אונטער דער תליה געשריבן: „מענטשן, כ'האָב אייך ליב, זייט פאָרזיכטיק", אַזוי האָט עטל אויס ליבשאַפט צו די מענטשן געוואָרנט אין איר בריוו פון איר טויטן־קאַמער אירע אַמעריקאַנער מיטבירגער: „אָ, מיינע ברידער און שוועסטער, ווי פיל פון אייך פאַרשטייען, וואָס פאַרא געפאַר עס הענגט איבער אייערע קעפּ"! און איידער זי איז אַוועק מיט אַ געהויבענעם קאָפּ זיך אַוועקזעצן אויף דער עלעקטרישער שטול, האָט עטל געוואָלט, אַז מען זאָל וויסן, אַז מיר זאָלן געדענקען, דאָס זיי זענען קרבנות פון אַמעריקאַנער פאַשיזם. די פעלקער וועלן עס געדענקען. זייער קרבן איז נישט קיין אומזיסטער, ער האָט אָנגעצונדן אין מיליאָנען הערצער אַ פלאַמיקן האַס צו די ראַסיסטישע לינטשער, צום פאַשיזם.

לילי בערגער

אויגוסט, 1953.

עטל ראָזענבערג

אויב מיר וועלן שטאַרבן*

איר וועט וויסן, מיינע זין, איר וועט וויסן,
פאַרוואָס נישט־דערזונגען איז אונדזער ניגון,
דאָס בוך נישט־דערלייענט, די אַרבעט נישט־פאַרענדיקט
און אונטער אַ בערגל ערד מיר ליגן.

אָ, קלאָגט נישט מער, מיינע זין, נישט מער געקלאָגט,
עס פּלאַצן די בלבולים אין ליכט פון טאָג;
די גאַנצע וועלט וועט אונדזער וויי דערהערן
און דערזען אונדזערע טרערן.

שמייכלען וועט די ערד, מיינע זין, שמייכלען אין פרייד —
און איבערן פּלאַץ פון רו, דער סוף פון לייד,
וועט גרין זיין אויסגעשפּרייט, אַ גרינער חלום,
און שטראַלן וועט וועלט אין ברידערלעכקייט און שלום.

אַרבעט און בויט, מיינע זין, און בויט
אַ מאָנומענט צו ליבשאַפט און צו גליק דערהויבן,
צו ווירדע פון מענטש, און צו אונדזער העלן גלויבן
אין אייך, מיינע זין, אין אייך!

יידיש: בער גרין

---

* דאָס ליד האָט עטל ראָזענבערג אָנגעשריבן סוף מאַי 1953, אין טויטן־הויז, אין סינג־סינג.

עטל ראָזענבערג

זיי וועלן אונדז באַפרייען!

וו עס טוט דאָס אויג אַ בליק,
שטאָל און ציגל אומעטום,
אויבן דראָען אונדז די וואָלקנס,
ווינטער־הימל נאַקעט־שטום.

ר ע פ ר ײ ן :
מיר זענען צוויי קרבנות,
מיר זיצן דאָ פאַרמשפּט צום טויט.

טויט און שרעק אין יעדן ווינקל,
דאָך מיר ביידע האָבן מוט,
מוט, וואָס קומט פון האַרץ פון פאָלק,
וואָס קלאַפּט פאַר אונדז ווי אייגן בלוט.

ר ע פ ר ײ ן :
מיר קומען אייך באַפרייען,
מיר מוזן אייך באַפרייען פון טויט.

אומעטום מאַרשירן מענטשן
מער און מער אויף אונדזער זייט,
די, וואָס גלויבן אין אונדזער אומשולד,
קעמפן פאַר גערעכטיקייט.

ר ע פ ר ײ ן :
זיי קומען אונדז באַפרייען,
זיי וועלן אונדז באַפרייען פון טויט.

יידיש: ט ע ד י ש וו א ר ץ

קאַפּיטל I

„מיר טאָרן זיך נישט פאַרלירן"

[נאָכן אַרעסט פון יוליוס ראָזענבערג, איז אויף עטלעכע אַרויסגעפאַלן אָן אַ שיעור זאָרגן: זי האָט געדאַרפט פאַרזיכערן זיין פאַרטיידיקונג, זיך פאַרנעמען מיט זיין וואַרשטאַט, זאָרגן וועגן דער צוקונפט פון זייערע קינדער. די פעדעראַלע פּאָליציי האָט זי כסדר אויסגעפרעגט, איר נאָכגעשפּירט און אַרויסגערופן זי פאַרן ראַט פון די געשוווירענע ריכטער.

דעם 12טן אויגוסט איז אויך עטל אַרעסטירט און פאַרמאַכט געוואָרן אין דער פרויען־תפיסה פון קרעניוויטש אַוועניו. פאַר איר מעגלעכער צייטווייליקער באַפרייאונג איז באַשטימט געוואָרן אַ קויציע פון הונדערט טויזנט דאָלאַר. יוליוס האָט זיך געפונען אין דער פעדעראַלער תפיסה פון וועסט סטריט. אויך זיין קויציע איז באַשטימט געוואָרן אויף דער ריזיקער סומע פון הונדערט טויזנט דאָלאַר, וואָס איז געווען ווייט איבער די מעגלעכקייטן פון די ראָזענבערגס.]

25טער יולי 1950.

טייערסטער יוליוס,*

מיין איצטיקער בריוו וועט זיין אַ קורצער, ווייל ס'איז שוין כמעט איינס אַזייגער נאָך האַלבער נאַכט; כ'בין ווייניק געשלאָפן און עס טוען מיר וויי די אויגן.

נאָר וואָס אויפגעהאָנגען די וועש, ווייל מאַיק האָט נישט געקאָנט איינשלאָפן פאַר האַלב צוועלף. כ'האָב זייער אַ סך צו דערלעדיקן נאָך איידער איך וועל

* איר פאַרלויף פון דער גאַנצער קאָרעספּאָנדענץ זייערער האָט עטל זיך געוואָנדן צו איר מאַן מיטן צערטלעכן נאָמען יולי.

זיך זעען מיט דיר. דער בוכהאַלטער קומט דאָנערשטיק. כ'האָב באַקומען אָן א שיעור קוויטירונגען פון וועלכע צוויי זענען צו באַצאָלן פאַרן טעלעפאָן. ווי לאַנג קאָן מען וואַרטן מיטן באַצאָלן?

כ'האָב דיך ליב, מיין טייערע, פעלסט מיר שטאַרק און איך דערוואַרט מיט אומגעדולד דעם זונטיק, ווען איך וועל דיך קאָנען זעען — אין תפיסה. איך קאָן נאָך אַלץ אין דעם נישט גלייבן.

צערטלעכקייטן פון דיינע זין — זיי הערן נישט אויף צו בענקען נאָך דיר. מיין טייערע, אַלץ איז אַזוי משונהדיק מאָדנע אָן דיר. א גוטע נאַכט

עטל

29-טער יולי 1950.

טייערסטער יוליוס,

ענדלעך היינט פרי באַקומען דיין בריוו. קודם כל צו די פראַקטישע ענינים: דאָן און בראַנדסטריט זענען געקומען. ס'זענען אַרויסגעשיקט געוואָרן בריוו צו זייערע אַבאָנענטן, אַז מען זאָל דיר אָפּשניידן אַלע צוגאָב-קרעדיטן. דער בוכ-האַלטער וועט קומען די קומענדיקע וואָך. מאָרגן גאַנץ פרי וועל איך זיין אין וואַרשטאַט, כ'וועל זיך באַמיען אַרויסצובאַקומען פון פאַרשידענע קליענטן אַ ביסל געלט.

כ'האָב פאַרזיכערט שאַרלי, אַז אויב מיר באַשליסן צו פאַרמאַכן דעם וואַר-שטאַט, וועט מען אים צוווייסן געבן א לאַנגע צייט פריער, כדי ער זאָל פּלוצלינג נישט בלייבן אָן אַרבעט.

אונדזער אָרעמער מאַיק קאָן נישט פאַרשטיין, פאַרוואָס מען דערלויבט אים נישט דיך צו זעען, אָדער ווייניקסטנס צו רעדן מיט דיר דורכן טעלעפאָן. ער דערמאָנט מיך כסדר, אַז איך זאָל דער עיקר נישט פאַרגעסן דיר צו זאָגן ווי ער בענקט נאָך דיר און ווי ליב ער האָט דיך. ראָבי האַלט אויך אין איין נאָכפרעגן זיך אויף דיר, אַזוי, אַז איך קאָן קוים כסדר איינהאַלטן מיינע טרערן.

כ'בעט דיך, טייערער, היט דיך אָפּ און זיי זיכער, אַז איך טו אַלץ, וואָס איז נאָר מעגלעך, כדי צו באַרעכטיקן דיין צוטרוי, וואָס דו האָסט צו מיר. ווי שרעקלעך דו פעלסט מיר! ווי ליב איך האָב דיך! כ'וועל דיך זעען זונטיק.

עטל

12טער אויגוסט 1950

טייערסטער יוליוס,

דו ווייסט שוין מסתמא, וואָס ס'איז מיט מיר געשען און פאַרוואָס איך שרייב דיר פון תפיסה. טייערער, איך וואָלט געוואָלט קאָנען דיר איבערגעבן אויף וויפיל איך בין רואיק און האלט אין מיין קאלטבלוטיקייט. ס'איז אָבער א פאקט — והגם כ'האָב אויף קיין איין מינוט ואפילו נישט באקומען קיין נערוון-קריזיס, ווי דאָס האָבן געשריבן די צייטונגען — אז כ'האָב פארגאָסן א סך טרע-רן, טרערן פון אנגסט. כ'וועל דיך זונטיק נישט זעען. מיין הארץ רייסט זיך צו דיר מיט אלע כוחות, צו דיר און צו די קינדער.

כ'האָב נישט באוויזן צו דערלעדיקן פאר זיי די מינדעסטע זאך. כ'האָב גע-זאָלט אלץ דערלעדיקן די וואָך, אז אין פאל אויב איך זאָל ארעסטירט ווערן זאָלן די קינדער וואָס ווייניקער ליידן. איך בין זיך מודה, אז זייער צוקונפט שטעלט זיך מיר פאָר שרעקלעך. איך וועל זיך אפשר בארואיקן ווען איך וועל זעען דעם אַדוואָקאַט בלאָך*. פאַרשטייט זיך, טייערער, אויב דו האָסט געוויסע פאַרשלאָגן, גיב זיי איבער אונדזער אדוואָקאט און שרייב מיר וועגן זיי.

מיין טייערער מאן, ווי טייער עס זענען מיר געווען די לעצטע שעהן אויף וועלכע כ'האָב באקומען א דערלויבעניש צו פארברענגען מיט דיר.

ס'איז איצט אכט אָוונט און מיר זענען שוין פארמאכט אויף בייגאכט. עס האכט מיר, אז מיין פענצטער גייט ארויס אויף דער גרענוויטש אווענו. איך זע פון דאנען די פענצטער פון א גרויסער געביידע, וואָס געפינט זיך אויף דער צווייטער זייט גאס.

עס זעט אויס, אז כ'האָב דאָס רעכט דיר צו שרייבן נאָר איין מאָל אין מאָ-נאט. היינט האָב איך גערעדט מיטן קאפיטאן הובערד, וועלכער האָט מיר גע-זאָגט, אז ער וועט אין באטראכט נעמען מיין ביטע אויף אָפטערע קאָרעספּאָנ-דענץ.

טייערער, יעדן אָוונט איידער איך שלאָף איין, רעד איך צו דיר און איך זיין, ווייל דו קאָנסט מיך נישט הערן. איך פארשטיי, אז אויך דו ביסט בא-הערשט פונעם זעלבן אנגסט אין אָנבליק פונעם אומגליק, וואָס האָט אונדז גע-טראָפן. אָבער, טייערער, מיר טאָרן זיך נישט פארלירן און מיר טאָרן נישט פארלירן אונדזערע קינדער; מיר מוזן ביידע בלייבן דאָס, וואָס מיר זענען.

איך באמי זיך צו טראכטן וועגן אונדזער שיינעם לעבן, וואָס מיר האָבן געפירט אין פארלויף פון די לעצטע אלע יאָרן און עס באהערשט מיך א ברע-נענדיקער פארלאנג זיך צוריקצוקערן צו אונדזער פאמיליען-גליק.

* דעם אַדוואָקאַט עמאַנועל בלאָך האָט עטל אַנגאַזשירט פאַר דער פאַרטיידיקונג פון יוליוסן. (איבערז.)

מיין גאַנצע צערטלעכקייט און אַלע מיינע זיסע געדאַנקען פאַר דיר מיין טייערע, מיין פאַרגעטערטער. איך בעט דיך, שרייב מיר אַזוי שנעל ווי די קאָנסט נאָר.

ע ט ל

20־טער אויגוסט 1950

מיין טייערער,

ס'איז איצט א פערטל נאָך 7 און איך בין אין תפיסה־הויף. כ'האָב זיך אויסגעבאָדן, כ'האָב אויסגעוואַשן מיין וועש און זי אויפגעהאָנגען צום טרוקענען. האַלב אַכט וועל איך אַריינגיין אין מיין „שטוב" (אַזוי רופן די אַרעסטירטע זייערע תפיסה־קאַמערן) און אַכט אַזייגער ווערט מען אונדז פאַרמאַכן אויף בייַנאַכט. ניין אַזייגער לעשט מען אויס דאָס ליכט און מאָרגן האַלב זיבן פרי שטייט מען אויף.

כ'האָב דערהאַלטן פון דיר צוויי בריוו. שרייב מיר צי דו דערהאַלסט אויך מיינע בריוו. דאָס, וואָס דער קאַפּיטאַן הובערד האָט מיר געגעבן די דערלויבעניש צו שרייבן צו דיר יעדע וואָך איז נאָך נישט קיין פאַרזיכערונג, אַז מיינע בריוו דערגייען צו דיר אויף זיכער.

דיין צווייטער בריוו איז מיר אָנגעקומען אין א מאָמענט, ווען כ'האָב זיך צוממיינסטן געניטיקט אין אים. איך דאַרף דיר זאָגן, אַז אין אַלגעמיין נעם איך אויף די נייע סיטואַציע מיט רואיקייט. פאַראַן אָבער מאָמענטן, ווען כ'בין שרעקלעך דערדריקט און דערשלאָגן. שבת איז טאַקע געווען אַזאַ טאָג פון אומעט. זונטיק איז שוין געווען אביסל בעסער. מיר האָבן א גרויסן טייל פון די פרימאָרגן־שעהן פאַרבראַכט אויף דער פּראָטעסטאַנטישער תפילה־צערעמאָניע און כ'האָב געהאַט א געלעגנהייט צו זינגען. ס'איז גענוג געווען א פּאָר טעג מ'זאָל זיך דערוויסן, אַז איך קען זינגען, און איצט בעט מען מיך יעדן אָוונט כ'זאָל זינגען. דאָ נישט לאַנג, אינדערפרי בעתן פרישטיק האָב איך געהאַט אַזאַ סיורפּריז. כ'האָב פון דערווייטנס געהערט, ווי א גרופּע אַרעסטירטע, וועמענס קאַמערן עס געפינען זיך פון דער צווייטער זייט האָל, ווייט פון מיין קאַמער. האָבן אַרויסגעזאָגט גאָר א געהויבענע מיינונג וועגן מיין זינגען.

פרייטיק אָוונט בין איך בייגעווען די יידישע תפילה־צערעמאָניע, וואָס איז געווען זייער א קורצע. דער רב האָט וווּנדערבאַר שיין אָפּגעריכט די תפילות.

אין פאַרלויף פון דער וואָך האָט מען קיין איין מינוט נישט פאַר זיך. דאָ קומט אַן אינספּעקציע, דאָ דאַרף מען גיין באַזאָרגן די אַפּראָוויזאַציע, א שעה יעדן טאָג נאָך מיטאָג דאַרף מען זיין אויפן דאַך און נעכטן, ווען כ'בין אַראָפּגע־

אנגען, האָט מען מיך גערופן אין דער סאָציאַלער אָפּטיילונג. כ'האָב דאָ געטראָפן פרוי פּ*.... געבענטשט זאָל זי זיין! זי האָט מיר געזאָגט, אז א גוטע אסימענטין העלפט איצט מיין מוטער ביי די קינדער און אז מיכאעל איז געקומען צו איר. די פאַרגאַנגענע וואָך האָט זי אים מיטגענומען צו זיך מיט אן אויטאָ, נאָכדעם, ווי זי האָט אים געקויפט א סאַנדוויטש.

כ'האָף, טייערער, אז היינט וועל איך קאָנען רעדן מיט דיר אין טריבונאל.

מיינע צערטלעכקייטן דיר.

עטל

29-טער אויגוסט 1950.

מיין טייערער יוליוס,

כאָטש כ'האָב געהאט א מעגלעכקייט אין דעם טאָג, ווען מיר זענען געגאַנגען אין טריבונאל, צו זיין מיט דיר א פּאָר מינוט צוזאַמען, האָט זיך מיר דאָך דערנאָך געדאַכט, אז ס'איז מיר נאָך געבליבן א סך דיר צו זאָגן. וויל איך עס טאַקע איצט טאָן. איך ווייס, אז איך וועל דיר קיינמאָל נישט קאָנען גענוג זאָגן, ווי פיל ליבע, וואָס פאַר א טיפע אכטונג איך פיל צו דיר און ווי שטאָלץ איך בין מיט דיר. איך בין אומאויפהערלעך באהערשט פון א געפיל פון צוטרוי און פרייד, פון אזא זיכערער וויזיע פונעם רייכן אינהאלט פון אונדזער לעבן, אז איך ווער אָפטמאָל באַפאַלן פון אן אויסערגעוויינלעכן פארלאַנג דיך צו זען, דיר עס צו זאָגן און דיך צו קושן פון מיין גאַנצן האַרץ.

טייערער, מיר דאַרפן פאַרזעצן אַרויסצוברענגען אין אונדזערע בריוו אַלץ, וואָס מיר פילן איינער צום צווייטן. ווי פיינלעך עס איז דאָך, וואָס מיר האָבן איצט נישט קיין אנדער מיטל זיך איבערצוגעבן אונדזערע געדאַנקען. דער לעצטער מיטוואָך זעט מיר שוין אויס ווייט און איך וואַרט מיט אומגעדולד אויף אונדזער קומענדיקן צוזאַמענטרעף.

מאָנטיק האָב איך געזען דעם אַדוואָקאַט בלאָך. דינסטיק זענען געקומען מיך זען דיין מוטער און דיין שוועסטער לענא. בלויז לענאַן האָט מען דערלויבט זיך צו זען מיט מיר, אָבער וואַרטנדיק אויף דער ווינדע האָב איך ביידע באַגריסט דורכן פענצטער מיט דער האַנט און דאָס האָט זיכער דערמוטיקט דיין מוטער און איר געגעבן די זיכערקייט, אז איך פיל מיך גוט און בין פריילעך. און ווירקלעך, מיין טייערער, אין גאַנצן גענומען פיל איך זיך גוט און בין פריילעך און איך בעט דיך דו זאָלסט זיך נישט אָפּעסן דאָס האַרץ ווען מיר

---

* געוועזענע אַסיסטענטין פון דער יידישער סאָציאַלער הילף.

אנג=אורחא, האָט דער שפּיטאָל=דירעקטאָר די פאַרגאַנגענע וואָך מיר באַטראַכט און האָט איבערגעשיקט א באַריכט דעם הויפּט=דאָקטאָר (עטל האָט געליטן פון א קראַנקהייט אין חוט השדרה).

און איצט דערלויב מיר דיך צו באַגריסן „מיין אויבערהאַר און באַלע=באָס" פאַר דיינע אויפטוען אין שאַך. אָבער דיין פרוי איז אויך נישט קיין פוי=לענצער. כ'האָב געמאַכט פאַר פרוי פּ. א וואונדערבאַרן גרינעם סוועטער — זאָלסט איר גאָרנישט זאָגן. איז וואָס זאָגסטו דערצו? מיינע צערטלעכקייטן

עטל

[נאָכדעם, ווי די קינדער פון די ראָזענבערגס זענען געווען א פּאָר טעג ביי עטלס מוטער, ביי טעסי גרינגלאַס, זענען מיכאָעל און ראָבי אָפּגעפירט געוואָרן אין א קינדער=אַזיל. עטל און יוליוס האָבן אין פאַרלויף פון א סך מאָנאַטן שווערלעך געליטן צוליב דעם, וואָס זייערע זינעלעך געפינען זיך אין די הענט פון פרעמדע מענטשן, בפרט, ווען זיי האָבן געוווּסט, אז אָט די מענטשן וועלן קיינמאָל נישט קאָנען געבן זייערע קינדער די זיכערקייט און די ליבע, אין וועל=כע זיי האָבן זיך אזוי שטאַרק גענייטיקט אין יענע שווערע און קריטישע שעהן].

9=טער סעפּטעמבער 1950

טייערסטער יוליוס,

כ'האָב זיך דערוווּסט, אז נישט דאָ, אויף מיין זייט פאַרהאַלט מען מיינע בריוו. איך אויף דיין אָרט, וואָלט דאָרט, ביי דיר זיך נאָכגעפרעגט. איך פאַר=שטיי נישט, פאַרוואָס איין בריוו א וואָך דאַרף אָנקומען מיט אזא פאַרשפּעטי=קונג.

צי האָט דער אַדוואָקאַט בלאָך דיר איבערגעגעבן מיין מיינונג וועגן דער דערציִונג פון מיכאָעלן? דעם אמת געזאָגט, איז נאָך אביסל צו פרי זיך צו פאַר=נעמען דערמיט. מיר ווייסן דאָך נישט, וווּ די קינדער וועלן איינגעאָרדנט ווערן און אפשר וועט דאָרט גאָרנישט זיין אזא שול, וואָס מיר וואָלטן געוואָלט פאַר מאיכן.

אויך איך בין געווען הערשיטערט, רעוואָלטירט, צוליבן דרוק, וואָס מען איבט אויס אויף די קינדער און איך קאָן גאָרנישט דערוואַרטן, אז די סיטואַציע זאָל זיך אזוי שנעל ענדערן. איך האָב אויפגעשריבן א קליינעם באַריכט וועגן דעם, ווי אזוי אונדזערע קינדער זענען צוגעווינט צו זיין טראַקטירט. כ'האָב זיך איבערציינגט, אז דאָס אויספילן מיין צייט מיט אָט=די ענינים ברענגט מיר א שטאַרקע באַפרידיקונג. ווען איך שרייב וועגן די קינדער, ווערט מיין ברענענדי=

קער פארלאנג צו זיין מיט זיי, זיך צו פארנעמען מיט זיי, אביסל געשטילט. עס דערמוטיקט, ווען מען ווייסט, אז מען רעכנט זיך מיט אונדזערע מיינונגען.

וואָלט כאָטש דער באזוך פון די קינדער, וועגן וועלכן דו רעדסט אזוי לייכט — געקאָנט אויך אזוי לייכט פארווירקלעכט ווערן. טו אלץ, וואָס נאָר אין דיינע מעגלעכקייטן, אז דאָס זאָל דערגרייכט ווערן.

טייערער, מ'וועט באלד אויסלעשן דאָס ליכט און דעמלט וועל איך זיין אליין מיט דיר. יעדנפאלס שטעל איך מיר אזוי פאָר. אך, ווי דו פעלסט מיר, ווי שטארק איך וואָלט געוואָלט זיין דאָרט, וווּ ס'איז מיין פלאץ, אין דיינע אָרעמס.

א גוטע נאכט, טייערער.

עטל

29סטער סעפטעמבער 1950

מיין טייערער,

אין אזא צייט, ווי דו זעסט, איז דורך מיין געבוירן-טאָג. טראָץ אלע שרעקלעכע זאָרגן, וואָס דערדריקן דיך, האָסטו דאָך געפונען א מיטל מיר צוצושיקן א קארטל און א טעלעגראמע. איך בין רייך מיט דיין כסדרדיקער ליבע, וואָס ווערט קיינמאָל נישט פארלייקנט. דאָס העלפט מיר אויסצוהאלטן די צעריסנקייט, די צעשיידונג מיט דיר און די קינדער. יעדן פרימאָרגן, איידער איך שטיי אויף, קעמף איך קעגן א געפיל פון האָפענונגסלאָזיקייט, קעגן א מעכטיקן פארלאנג אייך צו זען, קעגן אן אימפולסיוון שגעון צו שרייען, כדי אייך צו רופן, דיך און די קינדער. און דערנאָך דערמאָן איך מיך, צום ביישפיל, ווי אזוי דו האָסט אויסגעזען, ווי אזוי ס'האָט געקלונגען דיין שטים דעם פארגאנגענעם מאָנטיק אין טריבונאל. און עס באהערשט מיך דאן א טיפע באשיידנקייט, וועלכע פארמינערט נישט מיין אייגן-ליבע, נאָר פארקערט, זי האלט זי אונטער, פארשטארקט זי.

באקומען געכטן א בריוו פון די קינדער און א קארטל מיט זייער אונטערשריפט, וואָס ס'האָט מיר געבראכט מיין טייערער בערני. ווי פריידיק ס'איז צו זען מיכאָעלס נאָמען, אָנגעשריבן דורך אים גופא. מיינע צערטלעכקייטן,

עטל

[די ראָזענבערגס פלעגן זיך זען צו יענער צייט בלויז בעת זיי פלעגן געבראכט ווערן פון צייט צו צייט אין טריבונאל. צוממיינסטן פלעגן זיי דערוואַרטן דעם געמיינזאמען וועג אין תפיסה-וואָגן, ווייל אין זאל פון טריבונאל האָט אויף די צוזאמענטרעפן פון יוליוסן און עטלען געדריקט די שטרענגקייט פון אָרט.

ער וועג פון טריבונאַל ביזן תפיסה=וואָגן פלעגט באַגלייט ווערן פון מאַגנע=
זיום=בליצן פון די פאָטאָגראַפן און פון נייגעריקע בליקן. זיי האָבן נאָך דערמיט
נישט געוווסט, ווען ס'וועט פאָרקומען זייער פראָצעס. און אין פאַרלויף פון לאַנ=
גע וואָכן פון אנגסטיקער דערוואַרטונג האָבן יוליוס און עטל זיך אָנגעצייכנט
אַלס העלדיש אויפגאַבע: נישט לאָזן זיך קיינמאָל און אין קיין שום פאַל באַהער=
שן פון שרעק, פאַרוואַנדלען די צערטלעכקייט פון זייער קעגנזייטיקער ליבע אי
א שטאַלענער קראַפט].

5=טער אָקטאָבער 1950

וליום טייערער,

זייט מיר האָבן זיך געכטן געזען גיי איך אַרום ווי אין א נעפל. ווען איך האָב
זיך שוין אפילו צוריקגעפונען אין מיין תפיסה=קעמערל, און כ'האָב צוריק אַרויפ=
געצויגן אויף זיך די געוויינלעכע שמאַטעס, איז מיר נאָך אַלץ שווער געווען צי
גלייבן. אַז איך בין שוין נישט מיט דיר. די קורצע מאָמענטן, וואָס מיר
פאַרברענגען פון צייט צו צייט צוזאַמען פאַרשאַרפן נאָר מיין דורשט נאָך דיר
טייערער, צי ווייסטו ווי שטאַרק דו ביסט מיר איינגעבאַקן אין האַרץ?

דאָנערשטיק איז די מיס ב.*... געקומען מיך זען. זי האָט מיר דערציילט
וועגן דער סאָציאַלער הילף און זי האָט מיך באַרואיקט וועגן גורל פון די קינ=
דער. איך פיל זיך דעריבער וויניקער דערדריקט. זי זעט די קינדער היינט און
זי וועט זיך באַמיען דיך צו זען מאָנטיק.

פאַר יעדעס מאָל ווען איך זע דיך, זעט מיר דאָס לעבן אויס וויניקער האָ=
פענונגסלאָז. עס באַקומט א נייעם זין. ווי פיינלעך עס זאָל דערנאָך נישט זיין
די צעשיידונג, שעפ איך אין אונדזערע באַגעגענישן דעם כוח זיך אָנצוהאַלטן אין
לעבן, צו קעמפן מיט דער שווערער סיטואַציע; זיי קרעפטיקן מיך און האַלטן
מיך אונטער.

דיין פרוי, וועלכע ליבט דיך.

צ ט ל

* אַסיסטענטין פון דער סאָציאַלער הילף.

יוליוס צווישן די אגענטן פון פ. ב. י.

25־טער אָקטאָבער 1950

מיין טייערער,

איך פיל מיך אזוי שולדיק, וואָס כ'האָב נעכטן ארויסגעוויזן אזוי פיל גע־דירטקייט. זיי מיר מוחל, איך בעט דיך. ווען דער גורל פון אונדזערע קינדער איז באדראָט פיל איך, אז עס קומט פאַר אין מיר א חורבן. גיב נאָר א טראכט, עס וועט פרייטיק ווערן עלף וואָכן, ווי כ'האָב נישט געזען די קינדער. אומגלויבלעך, אומפאַרשטענדלעך, עס קאָן צערייסן דאָס הארץ. וואָס פאַר א שלעכטס האָבן מיר געטאָן צו פארדינען אויף אזא גזר. מיר האָבן דאָך שטענדיק געפירט אן ערלעך, ארבעטזאם לעבן.

ע ט ל

28־טער אָקטאָבער

כ'האָב זיך היינט אויפגעכאפט האלב פינף פארטאָג און דערהערט ווי כמעט הינטער מיין אויער רודערט ארום א מייזל. עס איז געווען גאָר נאָענט פון מיר. נאָך עטלעכע קלעפ אין בעט איז דאָס מייזל אנטלאָפן אין קאָרידאָר, וו עס האָט געהאלטן פאר נייטיק הויך צו פראָטעסטירן. אָבער אומזיסט, קיינער פון די אנדערע ארעסטירטע האָט נישט ארויסגעוויזן קיין ספעציעלן חשק עס איינצולאדן. שאָדן האָט עס דאָך אָפגעטאָן. טראָץ אלע באמיונגען האָב איך שוין צוריק איינשלאָפן נישט געקאָנט.

געוויינלעך געלינגט מיר צו באקעמפן זיך, אז דער געדאנק וועגן די קינדער און וועגן אונדזער צעשטערטער פאמיליע־נעסט זאָל נישט נעמען איבער מיר די אויבערמאכט. היינט אָבער האָב איך פארשפילט די שלאכט. נאָכן פרישטיק האָב איך פארשטעקט דאָס פנים אין דער צייטונג; אין קאָפ האָט אָנגעהויבן רוישן א שרעקלעכער ווייטיק. כ'האָב געפרווט מיט אלע כוחות זיך באפרייען פונעם ווייטיק. אויפן דאך האָב איך מיט צוויי מיידלעך געשפילט איינע פון מיינע זעלטענע פארטיעס פילקע. אומזיסט אָבער. שעהן לאנג האָב איך נישט געקאָנט איינשטילן מיין געוויין. כ'האָב געהאט דעם איינדרוק, אז דער קאָפ וועט מיר אויפפלאצן. מיין בעסטע פריינדין, וועלכער איך האָב אינדערפרי געטאָן די זעלבע טובה, האָט מיך געפלעגט מיט קאלטע קאָמפרעסן. גלייכצייטיק האָט זי מיר שטרענג באפוילן אויפצוהערן צו וויינען. פארשטייט זיך, אָנשטאָט צו פארבעסערן די לאגע האָט זי דערמיט נאָך פארערגערט. ווי דו זעסט, איז דאָס געווען איינער פון די זיסע טעג אין תפיסה.

מיין פריינדין האָט מיר נאָר וואָס אויסגעוואַשן דעם קאָפּ און די הויט פון
קאָפּ טוט מיר וויי. דאָך פיל איך מיך אויפגעפרישט און בין גרייט זיך איינצו=
שפאַנען אין מיין קאָרעספּאָנדענץ.

צי ווייסטו, ווי שטאַרק דו ביסט מיר טייער? אָ, איך בעט דיך, טייערע,
זיי שטאַרק פאַר מיר אויך! איך נייטיק זיך, אַז דו זאָלסט זיין שטאַרק פאַר מיר.

מיינע צערטלעכקייטן.

עטל

14=טער נאָוועמבער 1950

טייערער,

מיין בריוו צו דיר האָט די וואָך שטאַרק פאַרשפּעטיקט. ווען אונדזער פריי=
מ־קדיקע זעונג וואָרט פאַרענדיקט, פאַרמאַכן זיך איבער מיר די מויערן און איך
האָב דעם איינדרוק, אַז איך ווער איינגעשלונגען דורכן וויק=ענד.

היינט האָב איך זיך פלייסיק אָנגעטאָן אין דערוואַרטונג צו גיין אין טריבו=
נאַל. כ'האָב זיך אָוועקגעזעצט און געוואַרט, אַז דער סעקרעטאַר זאָל קומען מיר
צווויסן געבן. ערשט האַלב עלף האָט מען מיר מודיע געווען, אַז מען רופט מיך
נישט. איז צוריק אויסגעטאָן די קליידער, צוריק זיי אויפגעהאָנגען, און דיין פרוי,
נאָך דער שרעקלעכער אנטוישונג, אַן אומצופרידענע און בייזע, האָט זיך אַוועק=
געלאָזט אין אַ צווייטן קאַמער. כ'האָב זיך אויסגעבייזערט און באַשלאָסן צו „גע=
ניסן" פון איבעריקן טאָג.

נאָך מיטאָג איז אונדזער אַטלעט=סטאַר, וועלכער דראַפּעט זיך ביזן סופיט
פון דער תפיסה, אַרויף אויפן דאַך און האָט אָנגעצייכנט דריי פונקטן צו בעיס=
באָל. ווי וואונדערבאַר דאָס איז צו קלאַפּן מיט אַ פּילקע, צו לויפן אונטער די
צערטלעכקייטן פון ווינט און זון. איך קוק אויף די באַלעבאַטע געזיכטער און דער=
פיל אַ גרויסע פרייד. גלייכצייטיק אָבער פאַרקלעמט מיר דאָס האַרץ. ווי גוט,
ווי אָנגענעם עס איז, ווען מען דערפילט אַ וואַרעם געפיל פון פּשוטער, געמיינ=
זאַמער פרייד. ווי משונהדיק עס איז אָבער, וואָס מען דאַרף זיך טיילן מיט אַזאַ
פרייד אין דער דאָזיקער געביידע אַרומגערינגלט מיט מויערן און קראַטעס.

איך דאַרף זאָגן און איבערחזרן, אַז די איינציקע גוטע זייט פון אָט דעם
אָרט איז דער פאַקט, וואָס דאָ געפינען זיך באמת גוטע מענטשן.

טייערער, לאָמיר זיך שוין אומקערן אַ היים. איך פעלט מיר אַזוי שרעקלעך,
דו און די קינדער! וואָס זאָל איך טאָן? הדריק מיך פעסט צו צו זיך היינטיקן
אָוונט. כ'בין אַזוי איינזאַם. אַ סך, אַ סך קושן.

עטל

קאַפּיטל II

„אַ געוויסן טאָג וועט די וועלט פאַרשטיין אונדזער קאַמף"...

[יוליוס און עטל ראָזענבערג האָבן מיט אומגעדולד געוואַרט אויפן פּראָצעס. זייער בריוו-אויסטויש פון די מאָנאַטן ערב דעם פּראָצעס איז צו אונדז נישט דערגאַנגען. זיכער איז אָבער, אַז זיי האָבן פּונקט ווי פריער אויך שפּעטער נישט אויפגעהערט צו טראַכטן איינער וועגן אַנדערן, און וועגן זייערע קינדער. זיי האָבן געהאָפט אויף אַ פּראָצעס באַזירט אויף יושר, וועלכער וועט זיי באַפרייען. די געשעענישן, וואָס זענען אָבער פאָרגעקומען אין דער וועלט, דאָס, וואָס איז פאָרגעקומען אין לאַנד מחוץ זייערע תפיסה-קאַמערן, האָבן צונישט געמאַכט די האָפענונגען פון די ראָזענבערגס. די פּאַראייניקטע שטאַטן זענען דעמאָלט פאַרפּלייצט געוואָרן פון מלחמה-היסטעריע. די דערקלערונגען פון מלוכה-מענער, די אַרטיקלען אין די צייטונגען, די גאַנצע אַמעריקאַנער פּראָפּאַגאַנדע האָט געצילט אַריינצוקלאַפּן אין די מוחות פון די אַמעריקאַנער בירגער, אַז די „אַטאָמישע שפּיאָנען" זענען די איינציקע שולדיקע פאַר דעם צעפּלאַקערטן מלחמה-פייער אין קאָרעע. אָבער אַפילו אין די באַדינגונגען איז דער טויט-אורטייל, וואָס איז אַרויסגעטראָגן געוואָרן דעם 6-טן אַפּריל 1951, געווען אומדערוואַרטעט פאַר אַ סך מענטשן אין די פּאַראייניקטע שטאַטן. זיי האָבן אָבער געשוויגן. יוליוס און עטל זענען דעמאָלט געווען זיכער, אַז די דאָזיקע מיליאָנען מענטשן וואָלטן אויפגעהויבן זייער שטים, ווען זיי וואָלטן געוווסט דעם אמת...].

10-טער אַפּריל 1951.

עטל, מיין ליבסטע,

דו ביסט באמת אַ פרוי מיט אַ גרויסן כאַראַקטער, ווירדיק און וווּנדערבאַר. כ'האָב טרערן אין די אויגן, ווען כ'ליג דיר אויסדריקן מיינע געפילן אויפן פּאַפּיר. כ'קאָן בלויז זאָגן, אַז ס'האָט געלוינט צו לעבן, ווייל דו ביסט געווען ביי מיין

זיינט. כ׳בין פּעסט איבערצייגט, אַז מיר זענען געוואָרן בעסערע מענטשן, ווייל מיר האָבן מוטיק דורכגעהאלטן אַזאַ שרעקלעך־פּאַרמאַטערנדיקן פּראָצעס און באַרבאַרישן אורטייל, און דאָס אַלץ, ווייל מיר זענען אומשולדיק.

ס׳איז זייער שווער פאַר נישט־אינפאָרמירטע מענטשן, אָדער פאַר אַזעלכע, וואָס פאַרמאָגן נישט קיין מאָראַל, צו פאַרשטיין אונדזער כוח. אונדזער דערציונג, די טיפע ווערטן פון אונדזערע לעבנס, באַזירט אויף אַ רעאַלער פאַרשמעלצונג פון אונדזער אַמעריקאַנער ירושה מיט אונדזער יידישער ירושה, וועלכע באַדייטן פאַר אונדז פרייהייט, קולטור און מענטשלעכע ווירדע, האָבן געמאַכט פון אונדז דאָס, וואָס מיר זענען. דער גאַנצער שמוץ, די שקרים און די רכילות פון אָט דער גראָטעסקער מאַכינאַציע וועלן אונדז נישט אַנטמוטיקן. פאַרקערט. זיי וועלן אונדז סטימולירן ביזן טאָג, ווען אונדזער רעכט וועט ווערן פולשטענדיק אָנערקענט.

מיר האָבן נישט געשטרעבט צו דעם. מיר האָבן בלויז געוואָלט מען זאָל אונדז לאָזן לעבן רואיק. אָבער מיר זענען קרבנות פון אַ מאַכינאַציע — און ביז צו די סאַמע לעצטע לעבנס־כוחות, וואָס בלייבן אין אונדזערע גופים, וועלן מיר קעמפן, ביז מיר וועלן זיין פריי.

כ׳טראַכט שטענדיק וועגן דיר. כ׳בין דורשטיק נאָך דיר. כ׳וויל זיין מיט דיר. דאָס איז אַזוי שרעקלעך, אַזאַ פייניקונג, וועלכע מען קאָן גאָר דערקלערן דערמיט, וואָס איך ליב דיך מיט יעדן הויך פון מיין נשמה. כ׳קאָן נאָר כסדר און כסדר ווידער איבערחזרן, אַז דאָס טראַכטן וועגן דיר, וועגן גאַנצן גליק, וועלכן דו האָסט מיר געגעבן אַלס מיין פרוי, איז מיר ווי אַ באַלוינונג פאַר אָט דער גאַנצער פיין. מיין ליבסטע, כ׳קאָן זיך נישט דערווייטערן פון דיר; דו ביסט מיר אַזוי טייער. אויב דו קאָנסט אין מיר געפינען כאָטש אַ טייל פון אָט דעם גייסטיקן אָנשפּאַר, וועלכן איך האָב אין דיר, בין איך זיכער, אַז דו וועסט האָבן דעם כוח אַריבערצוטראָגן אונדזער אומגליק.

כ׳האָב באַקומען אַ ווונדערבאַרן בריוו פון מיכאָעל. ער האָט מיך זייער טיף גערירט. כ׳האָב תיכף אָפּגעשריבן און אים פאַרזיכערט אויפסניי אין אונדזער ליבע און געענטפערט אויף זיינע פראַגן, צופּאַסנדיק זיך צו זיין פאַרשטאַנד. כ׳האָב אים געזאָגט, אַז מיר זענען דערקלערט געוואָרן פאַר שולדיק און האָב אים באַשריבן די פּראָצעדור פון אַפּעלאַציע. כ׳האָב אים פאַרזיכערט, אַז סוף כל סוף וועט זיך אַלץ גוט ענדיקן. כ׳האָב אים געזאָגט, ווי שטאַרק ער פעלט אונדז און, אַז מיר מאַכן אַלע מעגלעכע אָנשטרענגונגען, כדי צו באַקומען פון טריבונאַל די דערלויבעניש צו זען אונדזערע קינדער. כ׳גלייב, אַז מיכאָעל וועט זיין פעיק דאָס צו פאַרשטיין.

כ׳האָב אים נישט געזאָגט, וואָס פאַר אַן אורטייל עס איז אַרויסגעטראָגן געוואָרן. כ׳האָב אים געזאָגט, אַז מיר וועלן וועגן דעם מיט אים רעדן, ווען מיר

זעלן אים זען. דאָס אַלץ דערשיינט אַזוי אומוואַרשיינלעך — אָפּגעשיידט צו זיין
פון אונדזערע קינדער — אָבער די שטאָלענע קראַטעס זענען ביז גאָר רעאַל.
איך עס, איך שלאָף, איך לייען, איך שפּאַציר אַרום אין מיין קאַמער פיר טריט
אַרויס און פיר טריט צוריק. איך טראַכט וועגן דיר און די קינדער.
מיין פאַמיליע איז הונדערט פּראָצענט מיט אונדז און דאָס דערמוטיקט
מיך. כ'ווייס, אַז מיט דער צייט וועלן די מענטשן אַלץ מער און מער זיך איינ=
שטעלן פאַר אונדז און העלפן אונדז צו באַפרייען זיך פון אָט דעם קאָשמאַר.
איך קוש דיך צערטלעך. גלייב אין מיין ליבע. דיין מאַן

יוליוס

[די עקזעקוציע פון די ראָזענבערגס, וועלכע איז באַשטימט געוואָרן אויפן
21=טן מאַי, איז אויטאָמאַטיש פאַרהאַלטן געוואָרן נאָכדעם, ווי זייער אַדוואָקאַט
האָט אַריינגעטראָגן אַן אַפּעלאַציע אין די העכערע יוסטיץ=אָרגאַנען. ביזשט גע=
קוקט אויף דעם איז עטל גלייך איבערגעפירט געוואָרן אין דער תפיסה פאַר די
פאַרמשפּטע צום טויט, סינג=סינג אין אָסינינג, וואָס געפינט זיך אין אַ פאַר=
שטאָט פון ניו=יאָרק, ווו זי איז געווען די איינציקע צום טויט פאַרמשפּטע פרוי.]

17=טער אַפּריל 1951

מיין פאַרגעטערטער, טייערער מאַן,

כ'איז מיר אַזוי שווער דיר צו שרייבן ווי נאָך קיינמאָל נישט. מיין מוח
רוכט זיך מיר, איז פולשטענדיק באַטויבט אונטער דער לאַסט פון מיליאָרדן
איינדרוקן, וועלכע האָבן זיך דאָרט איינגעקריצט פון מינוט צו מינוט, פון שעה
צו שעה, זינט דעם מאָמענט, ווען מען האָט מיך אַריבערגעפירט אין דער קאַמער
פון די פאַרמשפּטע צום טויט. כ'פיל אַן אומבאַצווינגלעכן פאַרלאַנג צו טיילן מיט
דיר אַלץ, וואָס באַשווערט מיין גייסט און מיין האַרץ און צו פאַרניכטן אַזוי אַרום
די ביטערע פיזישע רעאַליטעט פון אונדזער צעשיידונג.
ווי דו ווייסט, מיין הייס=געליבטער, בין איך שוין אויפן וועג צום ווייטערדיקן
עטאַפּ פון אונדזער היסטאָרישער רייזע.
שוין דערשיינען די צייכנס פון מיין וואַקסנדיקן רייפער=ווערן. די ביכער זע=
נען שוין אויסגעשטעלט צווישן די קראַטעס פון מיין גרויסער קאַמער. די פּרעכ-
טיקע אילוסטרירטע קאַרטלעך, וועלכע כ'האָב געזאַמלט אין דער תפיסה (ווי
אויך דיין שיינע געבורטסטאָג=מתנה) זענען אויסגעשטעלט אויף דער פּאָליצע
איבער מיין טיש, כדי צו אַנטציקן דאָס אויג און צו באַלעבן דעם גייסט. די ביל=
דער פון די קינדער זענען אויפגעקלעפּט אויף אַ שטיק קאַרטאָן, וואָס דינט איינ=

צייטיק אַלם רעמל און זיי שיקן מיר אַ ליבן שמייכל, יעדעס מאָל, ווען איך קוש אויף זיי. ס'וועט מיר געלינגען צו געפינען אין זיך גופא דעם מוט, דעם צוטרוי, די אַנטשלאָסנקייט, וואָס כ'וועל דאַרפן, כדי אויסצוהאַלטן ביזן סוף פון אָט די טעג, פון אָט די נעכט מיט זייער תהומותדיקער אימה, מיט די יללות, וואָס איך טאָר נישט אויסשרייען, מיט די צאַפּלדיקע באַגערן, וואָס איך מוז דערשטיקן אין זיך. יוליוס, מיין טייערער, ווי וואַרט איך אויף דעם סוף פון דער רייזע און אויף דעם טריומפאַלן צוריקקער צו אונדזער לעבן, וואָס איז שיין. כ'ליב דיך, מיין טייערער.

עטל

18-טער אַפּריל 1951

טייערסטע עטל,

היינט נאָכמיטאָג האָב איך באַקומען דיינע וואונדערבאַרע בריוו פון אָסינינג. אָפן געזאָגט, האָב איך געוואַרט מיט אומגעדולד אויף נייעס פון דיר. ווען מאַנג קומט צו מיר דערציילט ער מיר אַלץ, וואָס ער ווייסט, ער שילדערט מיר, ווי אַזוי איר לעבט און ווי אַזוי סינג-סינג ווירקט אויף אַזאַ עמפּינדלעכן און צאַרט מענטש ווי דו. מיין ליבסטע, דאָס אַריבערפירן דיך קיין סינג-סינג איז אַ גרויזאַמע און בייזע טאַט. מיר ווייסן אָבער, אַז דעם יוסטיץ-דעפּאַרטאַמענט* וועט נישט געלינגען זיין קאַמפּאַניע, וואָס באַשטייט אינעם אויסאיבן אויף אונדז אַזאַ פיזישן און מאָראַלישן דרוק, אַז מיר זאָלן זיך לאָזן אויסנוצן ווי פיגורקעס אויפן פּאָליטישן שאַכברעט.

טראָץ דעם עמאָציאָנעלן שאָק און טראָץ דיין ערשט געפיל פון זיין צעשמעטערט דורך דער שווערער אַטמאָספער, ווייזט דיין בריוו אַ בפירושע קלאָרקייט און אַ גרויסע אַנטשלאָסנקייט. ס'איז מערקווירדיק, וואָס דו האָסט גלייך אָנגעהויבן זיך צו אָרגאַניזירן. דיין ליידנשאַפט פאַר דער פּערפעקציע אין יעדן פּרט וועט דיר דערביי אַ סך העלפן.

איצט, ווען דו האָסט זיך פיזיש איינגעאָרדנט אויף וויפל דאָס איז בכלל מעגלעך, ראַט איך דיר, דו זאָלסט דורכפירן די גענויע צייט-איינטיילונג: לייענען, שרייבן און וועלכן נישט איז שטודיום, מוזיק אָדער אַן אַנדערע זאַך. דאָס איז דער איינציקער מיטל גובר צו זיין דעם שווערן נסיון און איינצייטיק אויפצוהאַלטן דאָס אייגענע גלייכגעוויכט.

אויב אונדזערע אַדוואָקאַטן וועט נישט געלינגען צו לאָזן צוריקברענגען דיך

---

* יוסטיץ-מיניסטעריום פון די פאַראייניקטע שטאַטן (איבערז.)

אין דער פרויען־תפיסה אויף דער 10־טער גאס, וועל איך איבערדרייען הימל און ערד, מען זאָל מיך שוין שיקן קיין סינג־סינג, כדי צו זיין נאָענטער צו דיר. כ'בעט זיך ביי דיר דו זאָלסט נישט פרוון צו ענדערן מיין מיינונג. ווייל ס'איז דאָס ריכטיקע, וואָס איך דארף טאָן.

שוין דיין בריוו אליין באווייזט בפירוש, אז דו ביסט א גרויסארטיקער מענטש, אז דו האָסט דעם נייטיקן מוט און די אנטשלאָסנקייט, כדי ארויסצוגיין פון אָט דעם גיהנום מיט אן אויפגעהויבענעם קאָפּ. פרוי מיינע, כ'בין לעבן דיר באַשיי־דן און שטאָלץ און דערמוטיקט.

ס'איז אוממעגלעך צו באהאלטן פאר דער עפנטלעכקייט דעם אמת און די פאקטן וועגן אונדזער ענין. פריער אָדער שפעטער וועט מען וויסן דעם אמת. א סך מענטשן האָבן שוין אויסגעדריקט אונדזערע אדוואָקאטן און מיין פאמיליע דעם ווונטש אונדז צו העלפן. האָב מוט און זיי וויסן, אז מיר זענען נישט אליין.

דער מאָנסטרועזער אורטייל, וואָס האָט צעטרעשט געפּלעפט די מענטשן, וועט ארויסרופן מיט דער צייט א לאווינע פון פראָטעסטן און אָט דאָס — צו־זאמען מיט אונדזער קאמף פאר די טריבונאלן — וועט אונדז צוריקגעבן די פרייהייט.

מיין ליבסטע, איך זוך נישט צו פארמינערן אלע שוועריקייטן, וואָס דו האָסט בייצושטיין. גלייב מיר: כ'האָב א פולשטענדיקע פאַרשטעלונג פון די קאָשמארן, פון דיין פיין, פון דיינע ליידן. כ'וויל דיך באַשיצן, זיין מיט דיר און דיך האלטן אין מיינע אָרעמס. אָבער איך בין זיכער אין דיר, און די דאָזיקע זי־כערקייט איז די גאראנטיע, אז ס'וועט קומען דער טאָג, ווען מיר וועלן זיך אומ־קערן צו אונדזער לעבן, וואָס איז געווען אזוי שיין, און צו אונדזער וואונדערבארער פאמיליע.

אין צוויי טעג ארום איז פסח, דער יום־טוב, וואָס דערמאָנט, ווי אונדזער פאָלק האָט געזוכט די פרייהייט. אָט די דאָזיקע קולטורעלע ירושה האָט פאר אונדז א נאָך גרעסערע באדייטונג, פאר אונדז וואָס ווערן דורך די היינטיקע פרעה'ס געהאלטן געפאנגען, ווייט איינער פון אנדערן און פון אונדזערע קינ־דער.

באמי זיך נישט צופיל זיך אָפּצועסן דאָס הארץ וועגן אונדזערע קינדער. אלץ, וואָס איז נאָר מעגלעך, איז געמאכט געוואָרן, ס'זאָל זיי גאָרנישט פעלן.

עטל, דו ביסט מיין פרוי און קיין זאך אויף דער וועלט קאָן דאָס נישט ענדערן. תמיד דיינער,

יוליוס

[דעם 19־טן אפריל 1951, האָט דער אדוואָקאט עמאנועל ה. בלאָך איבער־געגעבן דעם געריכט א ווענדונג, אין וועלכער ער האָט פראָטעסטירט קעגן דעם

איבערפירן עטלען אין דער תפיסה פאַר פאַרמשפּטע צום טויט. צו דער ווענדונג איז בייגעלייגט געוואָרן עטלס פאָלגנדיקע באשרייבונג פון אירע לײדן:

,,פון לאַנג שוין איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז דער מאָראַלישער און פיזישער דרוק, וואָס מען איבט היינט אויס מיט ברוטאַלקייט און ראַפינירטקייט אויפן מענטש, איז גלייך צו דער באַרבאַריי פון די אַמאָליקע טאָרטור־אינסטרומענטן, ווי דאָס ראָד, דער שטריק און דער טאָרטורן־טיש. ס'איז פאַר מיר אַן אמתער גיהנום דאָס זיין אַוועקגעריסן פון דער וואַרעמקייט, פון דער ליבע, פון דער איבערגעגעבנקייט און פון דער שוץ פון מיין מאַן, און אים מאַטערט אין דער זעלבער מאָס דער געדאַנק, אַז איך בין אַריינגעשלײדערט אין דאָזיקן שרעקלעכן אָרט. דאָס געפינען זיך אין קאַמער, וואָס גרענעצט כמעט מיטן אָרט פון די עקזעקוציעס, איז אַן אמתע פיזישע פייניקונג.

איך בין דאָ פאַרמאַכט צווישן די גראָע ווענט פון דער תפיסה, ווי אין אַ קבר. איך בין איינע אַליין אין דער גאַנצער תפיסה־אָפּטיילונג. אויסער דער וועכטערין זע איך נישט פון פרי ביז נאַכט און פון נאַכט ביז פרי קיין שום מענטשלעך וועזן. דאָס איינציקע, וואָס איך קאָן דאָ טאָן, איז זיצן און וואַרטן אַן איינגעמויערטע צווישן דער פיינלעכער שטילקייט פון מיין ענגער קאַמער. דער איינציקער צייט־פאַרטרייב, וואָס מ'האָט מיר דאָ דערלויבט איז אַרומצושפּאַנען אויף אַ ברעקל ערד, וואָס איז אַרומגערינגלט מיט אַזעלכע הויכע מויערן, אַז איך קאָן קוים זען אַ שטיקל הימל. צייטנווייז זע איך דורכשוועבן אַן אַוויאָן. צייטנווייז — אַ פּאָר פייגעלעך; צייטנווייז דערגייט צו מיר אַ ווייטער געוויש פון אַ באַן. אויסער די זעלטענע אָפּקלאַנגען פון דער אויסערלעכער וועלט, בין איך אַרומגערינגלט פון אַ טויטער שטילקייט.

צווינגען אַ מענטשלעך וועזן, וואָס איז פול מיט לעבן, צו פאַרוואַנדלען זיך אין אַ חיה אין אַ שטייג, איז דאָס זעלבע, ווי אים אונטערוואַרפן פיזישע פייניקונגען".

צום דאָזיקן דאָקומענט איז געווען בייגעלייגט אַ באַשטעטיקונג פון באַוווסטן אַמעריקאַנער פּסיכיאַטער, ד"ר פרעדעריק ווערטהאַם, וועלכער האָט געוואָרנט דאָס געריכט, אַז אַ לענגערער אויפהאַלט אין דער קאַמער פאַר פאַרמשפּטע צום טויט קאָן דערפירן צו אַ פולשטענדיקער נערוועזער דערשעפּונג אין וואַרשיינלעך צו דעם, אַז זי זאָל אַראָפּ פון זינען].

19־טער אַפּריל 1951

מיין טייערע עטל,

אַ גוט מאָרגן דיר. ס׳איז פרייטיק אַ פערטל 9 אין דער פרי. אַן ערך 2 שעה נאָך דעם, ווי די הילכער האָבן פאַנאַנדערגעטראָגן די באַטויבנדיקע קלינגערייַ צום אויפוועקן. זאָל איך דיר באַשרייַבן מיין תפיסה־קאַמער?

זי איז דרייַ טריט די ברייט, פיר טריט די לענג און זיבן פוס די הייך. דער באַלקן איז אַ געפלעכט פון שטאָלענע דראָטן. אַן עלעקטריש לעמפל שטרענגט זיך אומזיסט אָן אַדורכצודרינגען מיט זיין געבעכדיקן ליכט דורכן שטויב, וועלכער האָט זיך אָנגעזאַמלט אויפן גלאָז. וואָס איז באַדעקט מיט אַ דראָט־געפלעכט. דעריבער הערשט אין דער קאַמער אַ טרויעריקע, קאַלטע אַטמאָספער. מיינע אויגן פאַרטראָגן ביי אַזאַ ליכט נישט מער ווי איין שעה לייענען אָן איבעררייס. די צוויי זייטנווענט זענען פון פעסטע שטאָלענע פּלאַטעס, אַ דריטע וואַנט איז פון אַ דראָט־געפלעכט, וואָס באַדעקט די שטאָלענע קראַטעס, און די פערטע, פאָרנט, באַשטייט ווידער פון שטאָלענע קראַטעס, צען צענטימעטער איינע פון דער אַנדערער און דורכגעקרייצט אַלע פינפאונצוואַנציק צענטימעטער מיט פלאַכע אייזערנע שטאַנגען. וואָס זאָגסטו דערצו? כ׳קאָן אַדורכשטעקן דורך די קראַטעס מיין אָרעם ביז צום עלנבויגן. אויף אַזאַ אופן באַמי איך זיך צו טרעפן, וואָס עס קומט פאָר אין קאָרידאָר.

אין דער קאַמער גופא זענען פאַראַן צוויי בעטן, צוגעשמידט צו דער וואַנט איינס איבער דעם אַנדערן. אויף דעם אויבערשטן בעט האַלט איך מיינע ביכער, מיין ביסל פּראָוויאַנט און מיינע פערזענלעכע זאַכן. אויף דעם אונטערשטן ליגט דער מאַטראַץ, די קאָלדערעס, דאָס קישן און די ליילעכער, אַ האַרט, אומבאַקוועם בעט. פונדעסטוועגן האָב איך זיך צוגעוווינט צו שלאָפן די נייטיקע צייַט, הגם קיין מאָל נישט אָן איבעררייס.

פונקט פאַר מיין קאַמער איז דאָ אַ רוים פון 30 פוס די לענג און 20 די ברייט. ווייטער גייט דורך דער צענטראַלער קאָרידאָר פון תפיסה. דאָס איז דאָס זאַמע באַלעבטע אָרט. ווי דו זעסט, בין איך כסדר באַוואַכט, און מיין שטייגער איז אויך אויסגעשטעלט אויף די בליקן פון די אַנדערע אַרעסטאַנטן.

הגם די אַרעסטאַנטן טאָרן נישט צוגיין צו מיר, זאָגן זיי מיר כמעט אַלע אַ גוטן מאָרגן, פאָכן מיט די הענט און שמייכלען ליבלעך צו מיר. נאָך מער דריקן זיי מיר אויס זייער סימפּאַטיע און זייער דערמוטיקונג מיט זייערע בליקן. אויף אַ סך אופנים, אָפענע צי באַהאַלטענע, דריקן זיי אויס זייערע פריינדלעכע געפילן לגבי מיר. זיי רעספּעקטירן אונדז פאַר דעם, וואָס מיר זענען. זיי באַוווּנדערן אונדזער מוט און ווינטשן אונדז, מיר זאָלן האָבן מזל.

כ׳בין זיכער, אַז דו האָסט געמאַכט די זעלבע דערפאַרונג מיט דיינע מיטגעפאַנגענע. און פאַרגעס נישט, אַז זיי טוען דאָס נישט קענענדיק די פאַקטן וועגן

אונדזער ענין. וואָס זשע וועט ערשט זיין און וויפל מענטשן וועלן אונדז אונ־טערשטיצן, ווען די אמתע פאקטן, וואָס באווייזן אונדזער אומשולד, וועלן ווערן באקאנט און די פּאָליטישע מאכינאציע וועט זיך אויפדעקן אין איר גאנצער נאַ־קעטקייט! ווען די עפנטלעכקייט וועט זיין איבערצייגט אין אונדזער אומשולד און וועט אויסדרוקן איר איבערצייגונג אין א קאָנקרעטער פאָרם, דעמלט, מיין ליבסטע, וועט אונדזער ענדגילטיקער זיג זיין פארזיכערט.

זיי האָבן אונדז פארשפארט אין א שטייג, אָבער אונדזערע הערצער און אונדזער גייסט קאָנען קיינמאָל נישט, סיידן אין טויט, ווערן געפּענטעט. מיר וועלן פאָרזעצן דעם קאמף, אזוי ווי מיר האָבן עס פריער געטאָן, פארן שלום, פאר דער פרייהייט און דער אמתער גערעכטיקייט.

לאָמיר פאָרזעצן דעם פּראָגראם פון מיין טאָג (אָט אזוי ווי עלעאָנאָרע רוז־וועלט, אָבער אביסל אנדערש). דריי פערטל אכט ברענגט מען מיר אויף א באַ־וועגלעד טישל מיין פרישטיק. 10 אזייגער — די צייטונג — „ניו־יאָרק טיימס“. 11 אזייגער — לאנטש. איך עס ווייניק, אָבער גענוג, כדי צו בלייבן ביי די כו־חות. אחוץ דעם, האָט דיין מאן זיך גענומען צו ציגארעטן גאָר אויף א ווילדן אופן. שטעל זיך פאָר, מער ווי א פּעקל א טאָג. כ׳האָב זיך איינגעאיבט צו וואַרפן מיט אן אויסערגעוויינלעכער פּרעציזקייט די שטיקלעך אויסגעברענטע פּאפּיראָסן אין וואש־בעקן. נאָכן עסן — 2 שעה אָפּרו, 1 שעה לייענען; דערנאָך ווידער ארומשפּרייזן איבער דער קאמער. מען וואָלט געקאָנט מיינען, איך טרעניר זיך אויף ווערן א וואכפּאָסטן. 4 אזייגער — מיטאָג. דערנאָך ווידער א שעה לייענען.

דער וועכטער האָט דערלויבט אן ארעסטאנט, וואָס דארף באלד באפרייט ווערן, אריינצוקומען אין מיין קאמער, רעדן מיט מיר און שפּילן מיט מיר אין קאָרטן און שאך צוויי שעה א טאָג, פון האלב זיבן ביז האלב ניין. פון 9 אזייגער אָן שפּרייז איך ארום בערך א שעה און זינג, מייסטנס פאָלקס־לידער, ארבע־טער־לידער, מעלאָדיעס פון אָפּערעטעס און סימפאָניעס. ווי דעם כאָר פון בעט־האָוונס 9־טער סימפאָניע און קינדער־לידער פון די פּליטן, וואָס זענען מיר פאר־בליבן אין זכרון. כ׳מוז דיר זאָגן, אז כ׳פיל זיך זייער גוט און שטארק, ווען איך זינג.

דעם רעשט פון אָוונט לייען איך ביז איך שלאָף איין. איך לייען איצט „דעם אוצר פון יידישן פאָלקלאָר“ פון נאטאן אסובעל. אָ, כ׳האָב שיעור נישט פארגעסן מיין פארוויילונג יעדן אָוונט — די יאגד. איך הרגע אוים די טאראקא־נעס.

נעכטן נאָכמיטאָג האָט מאני* מיר געלייענט, ווי דו האָסט אים דאָס געבע־

* דער אדוואָקאט ע. ה. בלאָך (רעד).

טן, דעם בריוו, וואָס דו האָסט אים צוגעשיקט. מיין ליבסטע, דו ביסט א ווונדערבארע פרוי און איך פארגעטער דיך. איך מאך מיר אויך זאָרגן וועגן די קינדער און טראכט וועגן זייער באזוך, אָבער כ'בין זיכער, אז ווען דער באזוך וועט פאָרקומען, וועלן מיר ביידע זיך ארויסווייזן אויף דער געהעריקער הויך פון דער סיטואַציע און אויסמיידן יעדן עמאָציאָנעלן שאָק.

עטל, ס'איז עפּעס דאָ א זאך, וואָס פארבינדט מיך אזוי שטארק מיט מאַני. ער איז באמת אן אויסערגעוויינלעכער מענטש, באשיידן, אינטעליגענט, א טיפער דענקער. כ'קאָן רעזומירן מיינע געפילן צו אים נאָר אין יידיש: איך שעפּ נחת און קוועל פון אים.* וואָס שייך אלעקסאנדער בלאָך, פארער איך אים ווי א פאָטער.**

היינט אָוונט איז פסח. בעתן סדר, ווען כ'וועל זינגען די טראדיציאָנעלע געזאנגען, וואָס פארהערלעכן די באפרייונג פון אונדזער פאָלק פון אונטער דער קנעכטשאפט, וועל איך טראכטן וועגן דיר, הארץ מיינס, און וועגן אונדזער באפרייונג פון טויט און פון תפיסה און וועגן א בעסערן לעבן.

בלייב וואָס דו ביסט. ווייל איך ליב דיך אָט אזוי, ווי דו ביסט.

י ו ל י ו ס

24-טער אפּריל 1951

האַלאָ, אוצר מיינער,

היינט אָוונט ברענגען די ראַדיאָ-הילכערס אַן אוידיציע פון באָב האָופּ*** מיר איז שווער זיך צו קאָנצענטרירן, אָבער כ'בין איינגעעקשנט און לאָז נישט דורך די געלעגנהייט. כ'האָב געהערט רעדן וועגן דיר אויף גאָר א דערהויבענעם אופן. כ'האָב געלייענט דיינע צוויי בריוו, וואָס דו האָסט געשיקט צו לענא (יוליוסעס שוועסטער) און מאַני האָט מיר דערציילט אַלע איינצלהייטן פון זיין לעצטן וויזיט ביי דיר. דאָס הייסט, דו ביסט צוריק געוואָרן דאָס, וואָס דו ביסט אמאָל געווען: פול מיט פלאם און מוט.

טייערע, כ'בין אביסל איבערזיכטיק. אַלע זענען אנטציקט מיט דיר. פאר מיין משפחה ביסטו אַ קוואַל פון מוט. ווי איך וואָלט זיך געוואָלט אָנשפּאַרן אויף דיין אקסל. אויך איך נייטיק זיך אין אביסל טרייסט. כאָטש א קליין ביסל צערטלעכקייט און ליבע! איך נייטיק מיך אזוי שטארק אין דעם.

גענוג אָבער וועגן דעם. אונדזער גורל אלס ארעסטירטע איז זיך צו פאר-

---

* יידיש אין טעקסט.

** אַלעקסאַנדער בלאָך, דער פאָטער פון עמאַנועל בלאָך האָט צוזאמען מיט זיין זון פארטיידיקט די ראָזענבערגס. (איבערז.)

*** באָב האָופּ — באַקאַנטער אַמעריקאַנער קאָמיקער. (איבערז.)

וואנדלען אין מעכאניזמען, אָן שום באַרעפּעניש. מ'זאָגט, אז דער היינטיקער תּפיסה־רעזשים ווירקט רעהאַביליטירנדיק און קאָנסטרוקטיוו. איך דערלויב זיך צו זאָגן, אז איך וואָלט וועגן דעם געקאָנט אָנשרייבן א גאַנץ ווערק.

25־טער אַפּריל

כ'האָב געלייענט דיין בריוו פאר מיין שאַך־קעגנער. נאָכן איבערלייענען האָט ער זיך אָפּגערופן: „א וואונדערבארער בריוו! זי איז א סך שטארקער ווי דו".

דעם פאַרגאַנגענעם מאָנטיק האָט מען מיר ענדלעך דערלויבט צו בלייבן א האַלבע שעה אויף דער לופט, הגם איך בין געווען אליין, באַגלייט נאָר פון וועכטער, איז דאָס דאָך געווען א גרויס פאַרגעניגן. איך מאַך איצט באַמיונגען, מע זאָל מיר דאָס דערלויבן רעגלמעסיק.

איך לייען איצט „וויסנשאַפט און פּאָליטיק אין דער אלטער וועלט" פון בעניאַמען פאַרינגטאָן*. ער באַווייזט אויפן סמך פון דאָקומענטן ווי אזוי די העכערע קלאַסן, די גאָבעלע און העכערע גייסטלעכע פלעגן דורכן אָנגעוואַרפן דעם פאָלק אָבערגלויבעניש שטערן דעם וויסנשאַפטלעכן פּראָגרעס. זיי פלעגן עס טאָן מיטן ציל איינצוהאַלטן דעם „סטאַטוס קוואָ" פון זייערע קלאַסן־פּריווילעגיעס. דאָס פאַרשפּרייטן צווישן די פאָלקס־מאַסן וויסנשאַפטלעכע באַגריפן איז דורך זיי געווען באַטראַכט ווי א פאַרברעכן, א העריזיע.

דער דאָזיקער צוגאַנג ווערט נאָך היינט אָנגעוואָנדן, אזוי ווי אין אונדזער פאַל, ווען די רעגירונג באַמיט זיך אָפּצונאַרן דאָס פאָלק מיטן מיטאָס פון אטאָמישן געהיימעניש און אזוי ארום שטערן, אז דער וויסנשאַפטלעכער פּראָגרעס זאָל זיך פאַרשפּרייטן צווישן פאָלק.

קיין שום זאַך אין דער וועלט קאָן דיך נישט פאַרטרעטן פאר מיר.

די שוידערלעכע ווירקלעכקייט איז אזעלכע, אז אונדזער ענין ווערט אויסגענוצט, כדי צו פּאַראַליזירן יעדן פרייען געדאַנק פון פּראָגרעס און צו דערשטיקן די קריטיק קעגן די, וועלכע שטויסן צו אן אטאָמישער מלחמה. אונדזער פאַרזענלעכער קאַמף איז דעריבער געבונדן מיט דער אַלגעמיינער באַוועגונג פאַר שלום. מיר זעען דאָס באַשיינפּערלעך און אין א געוויסן טאָג וועלן אויף אזא אָדער אַנדער אופן אלע דאָס פאַרשטיין.

---

* בעניאַמען פאַרינגטאָן איז שפּעטער געווען איינער פון די פיל טויזנטער, וועלכער האָט זיך פאַרזעגנט געוואָנדן צום אמעריקאַנער פּרעזידענט, באַשווערנדיק אים, ער זאָל באַגנעדיקן די ראָזענבערגס. ער האָט געשריבן פון ענגלאַנד, אז דער טויט־אורטייל וועט שאַפן אן „אומגעוואונטשענעם פּרעצעדענס" און „וועט פאַרמינערן די מיינונג, וועלכע מיר האָבן וועגן דער אַמעריקאַנער יוסטיץ".

מיכאעל האָט מיט זיין אייגנאַרטיקער האַנטשריפט צוגעשריבן עטלעכע ווערטער צו עטלם (וויליוסעס שוועסטער) א בריוו, וואָס זי האָט מיר געשיקט. ס'איז א טייער ייִנגל. די קינדער אַנטוויקלען זיך גוט, דאַרפסט זיך נישט אָפּעסן די גאַל. ווי שטאַרק איך בענק נאָך זיי! שווער דיך איצט צו פאַרלאָזן, אָבער איך מוז גיין שלאָפן. מיין גאָט, ווי אומעטיק ס'איז אָן דיר. מיין גאַנצע צערט־לעכקייט דיר.

יוליוס

2־טער מאַי 1951

טייערסטע עטל,

פאַראַן דריי גרויסע טרייב־קרעפטן אין מיין איצטיקן לעבן: קודם כל און אין דער ערשטער ריי דיינע בריוו, די באַראַטונגען מיט מאַני און די באַזוכן פון מיין משפחה. דיינע בריוו זענען געוואָרן אַן אינטעגראַלער טייל פון מיין איך.

מיין משפחה וואַרט מיט אומגעדולד אויף א דערלויבעניש דיך צו קומען זען. מיר דאַרפן זיך ווידער שלאָגן, כדי צו באַקומען דאָס רעכט דערויף, א רעכט אַזאַ פּשוטע, ערלעכע און מענטשלעכע. מיין גאַנצע צערטלעכקייט.

יוליוס

29־טער מאַי 1951

עטל,

ס'האָט מיר געגעבן א שרעקלעכן קלאַפּ, ווען כ'האָב דורכגעלייענט, אַז מען האָט עקזעקוטירט מאַק־גי. מיין האַרץ איז טרויעריק און מיינע אויגן זענען פול מיט טרערן. מיר דוכט זיך, אַז די פעדעראַלע טריבונאַלן האָבן איבערגענומען די מיטלאַלטערלעכע פּראַקטיק פון די רעאַקציאָנערן פון די דרום־שטאַטן, דעם לעגאַלן לינטש פון נעגער און אַז זיי פּראָבירן איצט, ווי אין אונדזער פאַל, אָנ־ווענדן דעם דאָזיקן מעטאָד לגבי די פּאָליטישע אַרעסטירטע. מען דאַרף זיי ענטפערן ענערגיש באַווייזנדיק מיט פאַקטן דעם אמתן זיין דערפון.

כ'בין איבערצייגט, אַז אַן אַלץ מער גרעסערע צאָל מענטשן וועלן נעמען פאַרשטיין אונדזער קאַמף און וועלן זיך אָנשליסן אין אים, כדי עס זאָל טריומ־פירן אַזאַ גערעכטע זאַך.

דו פעלסט מיר, עטל, איך ליב דיך.

יוליוס

קאַפּיטל III

„מאָנאָטאָנע טעג און נעכט אָן פרייד"...

[אלע באַמיונגען, אַז עטל ראָזענבערג זאָל נישט בלייבן אין תפיסה פאַר פאַרמשפּטע צום טויט האָבן זיך אָנגעטראָפן אויף אַן אייזערנער וואַנט. עטל האָט דערמלט אין אָנהויב מאַי, 1951, פּראָטעסטירנדיק קעגן באַרבאַרישן מאָסמיטל, געמאַכט פאָלגנדיקע דעקלאַראַציע פאַר דער פּרעסע:

„אויב דאָס איז אַ מאָסמיטל, וואָס דאַרף מיך צעברעכן, מעגן די מאַכטאָרגאַנען דערוואַרטן אַ גרויסע אַנטוישונג. איך האָב זיי מער גאָרנישט צו דערציילן אויסער דעם, וואָס איך האָב שוין איבערגעגעבן דורך דער פאַרמיטלונג פון מיין אַדוואָקאַט. מיין מאַן און איך האָבן פון אָנהייב אָן דערקלערט, אַז מיר זענען אומשולדיק און מיר דערקלערן ווייטער דאָס זעלבע. מיר זענען קרבנות פון אַן אינסצעניזירטער פּאָליטישער מאַכינאַציע פון ערגסטן מין, וואָס אַמעריקע האָט נאָך קיינמאָל נישט געזען. מיר וועלן זיך באַמיען מיט אונדזערע אייגענע מיטלען צו באַווייזן אונדזער אומשולד. מיר בעטן אָבער דאָס אַמעריקאַנער פאָלק צו פאַרשטיין די פּאָליטישע באַדייטונג פון אונדזער זאַך און צו קומען אונדז צו הילף".

נאָך אַ סך באַמיונגען איז יוליוסן דערלויבט געוואָרן איבערגעפירט צו ווערן אין דער תפיסה פון סינג=סינג, וו ס'האָט זיך געפונען זיין פרוי. די נאַכט פון 16=טן מאַי זענען זיי צום ערשטן מאָל זייט מערער אַ יאָר געשלאָפן אונטער איין דאַך, אָפּגעטיילט איינער פון אַנדערן מיט טאָגן בעטאָן און שטאָל. בלויז אַ פּאָר מעטער פון זיי האָט זיך געפונען די עלעקטרישע שטול.

זייער ערשטע באַגעגעניש איז פאָרגעקומען בעת אַ צוזאַמענטרעף מיט זייער אַדוואָקאַט.]

19־טער מאי 1951

מיין היים־געליבטער

ווי טרויעריק בין איך געווען דיך צו פארלאָזן און מיט וואָס פאר א ווידערווילן בין איך צוריקגעגאנגען אין מיין תפיסה־קאמער! זי האָט געוואַרט אויף מיר א שטומע, אן אומברחמנותדיקע, א גלייכגילטיקע, ווי זי וואָלט זיך געמאכט נישט ווייסנדיק, אז איר באוווינערין איז ארויס, זייענדיק זיכער, אזוי זיכער, אז זי וועט צוריקקומען.

לויטן קאלענדאר זענען בלויז דריי טעג פארביי זינט כ'האָב געזעען אָט דעם אזוי לאנג געליבטן מענטש, אזא מאָדנע קרובהשן, אזא מאָדנע פרעמדן, ביי וועמענס זייט כ'האָב גערוט אזוי פיל נעכט — און מיר דאכט זיך, אז יאָרהונדערטער זענען זינט דעמלט פארביי און, אז כ'האָב נאָר געחלומט, אז מיר האָבן זיך באגעגנט. כ'זע דיין בלייכן, איינגעפאלענעם פנים, דיינע אייגן מיטן בעטנדיקן בליק, דיין יונגן, דארן קערפּער און די סימנים פון דיינע ליידן. מיין ליבער מאן, וואָס פאר א תענוג און וואָס פאר א גיהנום עס איז דיך מקבל פנים צו זיין אין סינג־סינג, וואָס קאָן דיר בלויז אָנבאָטן מאָנאָטאָנע טעג און פריידלאָזע נעכט — אן אומענדלעכן באנגער און אן אומענדלעכן אָפּזאָג. און דאָך אָט דאָ, פארשמידט אין די ציגל, צעמענט און שטאָל, וועט אונדזער ליבע לאָזן ארויסשפּראָצן פעסטע וואָרצלען און צארטע בליונגען. אויך פון דאנען וועלן מיר שטעלן אונדזערע שונאים אונדזער ווידערשטאנד און פירן די שלאכט...

ס'איז פארשטענדלעך, אז דו האָסט נישט געקאָנט פריי אויסדריקן אלע געדאנקען, אלע געפילן, וואָס האָבן געשפּארט אין דיר. איך האָב עס אויך נישט געקאָנט. האָסטו דען דערוואַרט, אז ס'וועט זיין לייכט צו עפענען אונדזערע הערצער איינער פארן אנדערן אין די דאָזיקע באדינגונגען? כ'מוז זיך אָבער מודה זיין, אז כ'האָב דערוואַרט אן אומגעהויערע דערלייכטערונג, און ווען זי איז נישט געקומען, איז מיר געבליבן עפּעס א מאָדנע געפיל, אז עפּעס־וואָס פעלט. כ'בין געווען פונקט ווי דו דערדריקט פונעם געפיל, אז מען האָט מיר אוועקגענומען דאָס, וואָס איז מיר געקומען. ביז צום דערהאלטן דיין בריוו האָב איך אפילו נישט געקאָנט אָנהייבן זיך אויסצודריקן אויפן פּאַפּיר. דיין פרוי, וואָס פילט זיך זייער איינזאַם.

עטל

20־טער מאי 1951

טייערסטער יוליוס,

אן אָנגענעמער רעגן איז היינט געפאלן א גאנצן נאָכמיטאָג. כ'האָב זיך אוועקגעזעצט אויף מיין שטול פארן אריינגאנג פון הויף און אריינגעטעמט די ריחות פון בלומען, וועלכע וואקסן ערגעץ ווייט פון דאנען און וועלכע איך קאָן נישט זען. כ'האָב אָבסערווירט די פייגעלעך, וועלכע האָבן אָן ענטוזיאזם געקליבן די ברויט־קרישקעס, וואָס כ'האָב זיי צוגעוואָרפן. פון צייט צו צייט הערט אויף צו רעגענען און דעמלט מאך איך א פאָר אומעטיקע טריט, כדי צו באטראכטן די גראָזן, וואָס שלאָגן זיך דורך א וועג צווישן צעמענט

צווישן דער ציגלנער וואנט און דעם שטייגערנעם באָדן וואקסן קלייניקע, איינגעדרייטע גרעזעלעך און זעען אויס ווי באדעקט מיט גרינע לאָקן. אין דער גאנצער לענג פון א צווייטער וואנט שפרייטן זיך אויס די בלעטער פון א פיאָלעטער, ווילדער פלאנץ, דורך וועלכער מען זעט קוים ארויס צוויי קנאָספן. כ'האָב אנידערגעקניט פאר א שפאלט, וועלכער געפינט זיך אין צעמענט, אָנגעפילט אים מיט אביסל שווער דערלאָבערטער ערד. די ערד האָב איך צונויפגעקליבן פונעם מעד, פון די קליינע פליושענע קעמפקעלעך, וואָס קלאמערן זיך אין די קאלטע און פייכטע טיילן פון הויף, וווּ די זון דערגייט קיינמאָל נישט. אין דעם מיט ערד אָנגעפילטן שפאלט האָב איך פארפלאנצט א קערנדל פון אן עפל און גערודיק עס בסדר באגאָסן. איצט שפּראָצט דאָס קערנדל מוטיק.

מיין גאַנצע צערטלעכקייט דיר, טייערער.

עטל

21־טער מאי 1951

עטל טייערע,

דאָס, וואָס דו האָסט מיר געשריבן דריקט וואונדערבאר אויס אונדזער טיפן עלנט און גלייכצייטיק — די קעגנזייטיקע פארשטענדעניש און טיפע ליבע. אונדזער דערדריקנדיקע איינזאמקייט טאָר נישט גורם זיין, אז עס זאָלן איבערגעשניטן ווערן די שטארקע פעדעם, וואָס בינדן אונדז מיט דער אויסערלעכער וועלט. פארמאכט דאָ, מוזן מיר בסדר פראָטעסטירן, פראָקלאמירן אונדזער אומשולד און זיך פארטיידיקן אומאויפהערלעך. ס'איז די זאך פון אמעריקאנער פאָלק אָפּצוהאלטן די האנט פון תלין. דאָס שווערסטע פאר מיר איז דאָס, וואָס אויך דו, מיין הארץ, געפינסט זיך אין דעם דאָזיקן גיהנום. בלויז דיין וואונדערבארע האלטונג האָט נישט דערלאָזט, אז איך זאָל צעבראָכן ווערן.

באַמרואיק זיך נישט וועגן מיין אויסזען, ווייל איך פיל מיך געזונט און קאָן מיך צוהיטן. זונטיק איבערפאַרגעסטן האָב איך געהערט, ווי דו האָסט זיך געוואָנדן צום וועכטער, ער זאָל דיר ברענגען אויף מיטאָג קעז מיט שמאַנט. כ'בין געווען אויסערגעוויינלעך גערירט, ווען כ'האָב דערהערט דיין שטים. כ'בין געזעסן אויף די טרעפּלעך אין הויף און מיר דאַכט זיך, אַז די טיר פון דיין קאָרידאָר איז געווען האַלב געעפנט.

טייערע, זיי וואָלטן אונדז געדאַרפט דערלויבן דאָ צו זיין צוזאַמען. דעם אמת געזאָגט אָבער וואָלט מיך קיין שום זאַך נישט באַפרידיקט אויסער אונדזער פולשטענדיקע באַפרייונג.

דערוואַרטנדיק אונדזער קומענדיקע זעונג, קוש איך דיך.

יוליוס

24=טער מאַי 1951

מיין ליבסטע,

פאַמעלעך באַרואיקן זיך מיינע נערוון און כ'פּאַס זיך צו צו דער מאָנאָטאָנער רוטין, וואָס איז די קאַנווע פון מיין איצטיקן לעבן. איך לעב אויף אין מיין זכרון די געשעענישן פון אונדזער לעבן נישט ווייל כ'וויל לעבן אין עבר, נאָר ווייל כ'וויל פון אים שעפּן אַ צוגאָבלעכן כוח, וועלכער וועט מיך שטיצן אין אָט דער עקזיסטענץ.

אַ זון פון טראַדיציאָנעלע יידישע עלטערן, אויפגעוואַקסן אין די עלנט-קוואַרטאַלן פון איסט-סייד, זענען מיינע קינדער-יאָרן פיל מיט די קאַמפן, וואָס מיינע עלטערן האָבן געפירט, כדי צו דערנערן און צו קליידן פינף קינדער. איך דערמאָן זיך, ווען מיין פאָטער, אַ שניידער-אַרבעטער, האָט זיך באַטייליקט אין אַ לאַנגן שטרייק, ווייל מען האָט שטאַרק עקספּלאָאַטירט די אַרבעטער אין די שאַפּן. אַזוי ווי מיין טאַטע איז געווען פאַבריקס-רעגירטער און אַ טוער פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַריינען, האָט מען אים אַרויפגעשטעלט אויף אַ שוואַרצער ליסטע און יעדער ביסן ברויט איז אים ביטער אָנגעקומען.

דער כסדרדיקער קאַמף קעגן די שטשורעס און די וואַנצן איז נאָך ביז היינט לעבעדיק אין מיין זכרון. אין דער יידישער שיל האָב איך געהאַלטן די אַרויסלאָז-רעדע. כ'בין געווען אַ גוטער שילער. איבעריקנס האָב איך אויף אַ גאַנץ נאַטירלעכן אופן מיר צוגעאייגנט די קולטור פון מיין פאָלק, זיין קאַמף פאַר באַפרייען זיך פון דער קנעכטשאַפט אין מצרים. כ'האָב געפינען די זעלבע גרויסע טראַדיציעס אין דער געשיכטע פון אַמעריקע. אַלס אַמעריקאַנער ייד, וואָס איז דערצויגן געוואָרן אין אַזאַ סביבה, איז געווען פאַר מיר נאַטירלעך צו

זיין אויפן וועג, וואָס איז אָנגעצייכנט געוואָרן דורך מיין גייסטיקער ירושה און צו באַמיען זיך פאַרבעסערן דעם גורל פון פאָלקס־מענטש.

כ'האָב געפונען אין דיר א וווּנדערבארן מענטש מיט א טיפער פארשטענדעניש. דו ביסט געווען באַשטימט פאר מיר. צוזאַמען איז אונדזער צוקונפט געווען קלאָר און אונדזער לעבן האָט געהאַט זיין פולן אינהאַלט.

ביז מאָרגן. כ'שיק דיר מיין גאַנצע ליבע, האַרץ מייגס.

יוליוס

25־טער מאי 1951

עטל מיין טייערע,

אָ, ווי גוט ס'איז מיר געווען, ווען כ'האָב דיך געזען היינט נאָכמיטאָג. טייערע, כ'בין געשטאַנען אזוי רעזערווירט און געקוקט אויף דיר דורך דער פארצוימונג און די גאַנצע צייט האָב איך געוואָלט דיך נעמען אין מיינע אָרעמס, קושן דיך אומאויפהערלעך און זאָגן דיר מער ווי מיט ווערטער, ווי שטארק איך האָב דיך ליב. טייערע, איך האָף, אז מ'וועט אונדז דערלויבן זיך צו זען רעגלמעסיק. אפילו ווען מיר זעען זיך דורך אזעלכע באַגרענעצונגען ציט עס מיך ארויס פונעם חושך. ווי שטארק עס ווילט זיך מיר זאָגן, אז די דאָזיקע צייט וועט שנעל אדורך און מיר וועלן קאָנען א געוויסן טאָג זיך אומקערן צו אונדזער פריידיק און גליקלעך פאַמיליע־לעבן. לאָמיר פאָרזעצן צו שטיין אויף דער הויך פון אונדזער דעוויז: „מוט און גלויבן אין דער צוקונפט“.

27־טער מאי

נעכטן איז מיר ענדלעך אָנגעקומען פון וועסט־סטריט מיין פעקל מיט בריוו און פאָטאָגראַפיעס. כ'האָב זיי באַטראַכט און שנעל געפונען א שטיקל טאָוול, צו וועלכן כ'האָב צוגעפעסטיקט די זעקס פאָטאָגראַפיעס פון אונדזערע קינדער. איינער פון די וועכטער האָט אויסגעשניטן אין די ווינקלען פון טאָוול שפּאַלטן אזוי, אז כ'האָב געקאָנט גאָר שיין אויסשטעלן די פאָטאָגראַפיעס. איצט שמייכלען די קינדער צו מיר פון איבער מיינע ביכער און מיינע טואַלעט־זאַכן. וואָס פארא ביטערן גורל זיי האָבן איצט: דעזאָריענטירט דורך די געשעענישן, אָן טאַטע־מאַמע נאָענט לעבן זיך, וואָס זאָלן זיי באַשענקען מיט זייער ליבע און זיי באַשיצן. מיר מוזן זיין שטארק, טייערע, כדי מיר זאָלן קאָנען צוריק פארנעמען אונדזער אָרט פון א פאָטער און א מוטער.

דורך די הונדערט פוס=טריט פון מאטעריע און רוים, וועלכע טיילן אונדז אָפּ, שיק איך דיר מיין גאנצע ליבע.

י ו ל י ו ס

27=טער מאי 1951

מיין טייערער יוליוס,

איך באוואונדער דיין בריוו. צי קאָנען מיר דען פארגעסן דעם אומרו און דעם קאמף, די פרייד און די שיינקייט פון די ערשטע יאָרן, ווען דו האָסט גענומען ארויסווייזן מיר דיין צונייגונג. צוזאמען האָבן מיר געזוכט אן ענטפער אויף אָט די אלע כלומר׳שט נישט לעזבארע רעטענישן, וועלכע עס רוקט ארויס א פארפלאָנטערטע און הארצלאָזע געזעלשאפט. אָט די ענטפערס האָבן אויסגעהאַלטן די פראָבע פון דער צייט און פון די ענדערונגען און זענען געבליבן גילטיק פאר אַלע די, וואָס האָבן נישט קיין מורא צו עפענען די אויגן און צו בליקן וויים, ווי מיר האָבן עס געטאָן. דערפאר אָט, וואָס מיר האָבן נישט געוואקלט זיך צו פראָקלאמירן די דאָזיקע ענטפערס, זענען מיר איצט דאָ אין די מויערן פון סינג-סינג.

און דווקא צוליב אָט די ענטפערס, אין די אינטערעסן פון דער אמעריקאנער דעמאָקראטיע, פון דער גערעכטיקייט און ברידערלעכקייט, צוליב די אינטערעסן פון שלום, פון ברויט, פון רויזן און פון קינדערשן לאכן, וועלן מיר אויך ווייטער בלייבן דאָ, ווירדיקע און שטאָלצע — אין טיפן באוווסטזיין פון אונדזער אומשולד פאר גאָט און פאר מענטשן, — ביז דער אמת וועט ווערן פראָקלאמירט אונטערן שאַל פון טראָמפּייטן פאר דער גאנצער מענטשהייט.

ס׳איז אמאָל געווען א חכם, — כ׳געדענק נישט זיין נאָמען. — וואָס האָט אויסגעדריקט זיין התפּעלות איבער דער „נישט צעשטערבארקייט פון דער מענטשלעכער פערזענלעכקייט“. מיין ליבער, מיר וועלן באווייזן, אז ער איז געווען גערעכט. אפשר וועלן דעמלט אנדערע מענטשן אויך גלייבן אין זייער נישט-צעשטערבארקייט און וועלן קומען צו פארטיידיקן אונדז און זיך גופא. דיין פרוי

ע ט ל.

[איין מאָל אין דער וואָך ווערט אין דער תפיסה פון סינג-סינג איינגעאָרדנט פאר די פארמשפּטע צום טויט א רעליגיעזע צערעמאָניע. דאָס תפיסה-געזעץ פאָדערט, אז די מענער און די פרויען זאָלן אָנטייל נעמען אין דער צערע-

מאַניע באַזונדער. עטל איז געווען די איינציקע פרוי אין איר אָפּטיילונג פאַר־משפּטע צום טויט, און דעריבער האָט די תּפיסה־אַדמיניסטראַציע אַוועקגעשטעלט א ווענטל אין ווינקל פון צערעמאָניע־זאַל און פון דאַנען האָט זיך עטל שטיל פאַראייניקט מיטן געזאַנג פון די מענער, וועלכע האָבן זי נישט געקאָנט זען. פון דאַנען פלעגט זי אויך אָנטייל נעמען אין די קורצע דיסקוסיעס מיטן רב. פאַר עטלען און יוליוסן איז דאָס געווען א נייע געלעגנהייט צו האָבן א קאָנטאַקט צווישן זיך.]

29־טער מאי 1951

מיין ליבסטער,

צי ווייסטו נישט פאַרגעסן, מיין טייערער, מיר צו שיקן אין דיין קומענדיקן בריוו דאָס ליד, וואָס מיכאַעל האָט פאַרפאַסט צו דיין געבוירן־טאָג? כ'בין קיינמאָל נישט געווען אזוי גערירט דורך א וועלכער נישט־איז זאַך.

וואָס פאַרא טרייסט איז צו הערן דיין שטים בעתן דאַווענען. דיין אינטערווענץ אין דער אַלגעמיינער דיסקוסיע נאָך דער דרשה איז זיכער געווען ריכטיק. ביסטו מסכים מיט מיינע באַאָבאַכטונגען? כ'האַלט, אז דער ראַבינער איז אן אינטעליגענטער, אויפריכטיקער און אָנשטענדיקער יונגערמאַן. ווי האָבן רעאַגירט די אַנדערע? כ'האָב געפילט זייער סימפּאַטיע לגבי אים און אַגב אויך לגבי מיר. הייַנט האָב איך געפילט אָט די סימפּאַטיע מצד זיי אויך לגבי דיר. מיר דוכט זיך, אז דו, מיין טייערער, ביסט איצט געוויס אן אמתער זייל פון דער געזעלשאַפט „ט.ט.“ (די קאַמערן פון די פאַרמשפּטע).

כ'קאָן נישט אויפהערן צו טראַכטן וועגן די אַרטיקלען אין די צייטונגען און וועגן זייער אופן פון אינסינואירן, אז מיר ווילן נישט האָבן קיין באַזוכן פון אונדזערע קרובים און, אז די באַזוכן אינטערעסירן אונדז נישט. כ'האָב בלויז פאַראַכטונג פאַר אַזעלכע זאַכן.

ליבסטער, דאָס איז א פייניקונג צו זיין אָן דיר.

מיין גאַנצע ליבע פאַר דיר.

עטל

31־טער מאי 1951

טייערע פרוי מיינע,

דאָס געבורטסטאָג־קארטל, וואָס מיכאעל האָט מיר געשיקט שטעלט פאָר א זעגל־שיף אויף אן אָזיערע און אונטער דעם האָט ער צוגעגעבן מיט זיין האַנט:

„פריילעך בלאָזט א לוסטיקער ווינט,
פריילעך פליען אוועק מיינע ווערטער.
מיכאעל“

טייערע, אָט איז דאָס ווערק פון אונדזער זון — אכט יאָר.

מ'האָט מיר אָפּגעזאָגט אומצוקערן די ביכער, וואָס מ'האָט מיר געשיקט, ווען איך בין געווען אין דער פעדעראַלער תפיסה. כ'האָב אָבער באַקומען פון מאַני „דעם אויפשטייג פון דער אמעריקאַנער ציוויליזאציע“ פון שאַרל און מארי בערד און „יו קענ'ט גאָו האָום אגען“* פון טאָמאַס וואָלף. איצט האָב איך אויף דערווייל געגוג צום לייענען.

די יידישע רעליגיעזע צערעמאָניע איז געווען איינדרוקספול. פאַרשטייט זיך, אַז דו, ליבסט פון מיין לעבן, האָסט דערצו בייגעטראָגן. די מעגער רעדן פון דיר מיט גרויס דרך ארץ, ווייזן ארויס א סך רעספּעקט פאַר דיר. דו מאַכסט אויף זיי אן איינדרוק ווי א פּערזאָן, וואָס ווייסט ווי אזוי זיך צו האַלטן. נישט איך זאָג דאָס, איך חזר בלויז איבער דאָס, וואָס מען זאָגט.

לענא האָט מיר געשריבן און דערציילט, ווי אזוי זיי האָבן פאַרריכט דיין אַלטע פּרעס־ברעט, אויסגעוואַשן מיינע העמדער און סקאַרפּעטן און געבראַכט אין אָרדענונג אַלע מיינע קליידער. דו זעסט, זיי גרייטן אַלץ צו צו אונדזער צוריקקומען.

אן אָפּגעשניטענער פון דער וועלט, ווען איך לייען אין די צייטונגען די ליגנס אויף אונדזער חשבון, ווען איך טראַכט, אז מיין פרוי און איך זענען פאַר־משפּט צו אן אומפאַרמיידלעכן טויט, מוז איך אָנשטרענגען אַלע מיינע כוחות, מיין גאַנצן מוח, כדי איך זאָל קאָנען אויסהאַלטן. ווען איך זע דיך אָבער, ווען איך הער דיין שטים, ווען איך דערהאַלט דיינע בריוו, זעט מיר אויס לייכט אי־בערצוטראָגן אַלע שווערעלעכקייטן.

מיר האָבן נישט קיין מורא, ווייל די גערעכטיקייט איז אויף אונדזער זייט. טראָץ דעם לאַנגן און דערשעפּנדיקן וועג, איז אַלץ שוין פאַראַן פאַר אונדזער נצחון.

כ'שיק דיר אַלע מיינע צערטלעכקייטן.
יוליוס

---

* איך קאָנט נישט גיין צוריק אהיים (איבערז.)

6טער יוני 1951

טייערער,

מער ווי אַלע מאָל איל איך מיר דאָס מאָל דיך צו זען דעם קאָמענדיקן פּרײַטיק. כ'האָב הײַנט באַקומען אין א בריוו פון מיין ברודער בערגי צוויי וווּנדערבאַרע, אויף שנעל געמאַכטע פאָטאָגראַפיעס פון די קינדער, וואָס איך וויל דיר דורכויס ווײַזן. זייערע שטריכן זענען אַזוי מאָרגנע רייף געוואָרן. עס פאַרקלעמט דאָס האַרץ, זעענדיק, אַז זיי וואַקסן אָן אונדז. א שרעקלעכער געדאַנק פּײַניקט מיך אומאויפהערלעך, דער געדאַנק, אַז אפשר וועלן מיר שוין קיינמאָל מיט זיי נישט זיין. דאָס האַרץ ווערט פאַרגליווערט.

כ'האָב מורא אַז איך בין נישט ספּעציעל פריילעך הײַנט. ווען עס זאָלט באַמת נישט אונטערקומען קיין שטערונגען אין די פּלענער, וואָס מיר מאַכן פאַר אונדזערע קינדער, וואָלט איך ווייניקסטנס געקאָנט האָבן א רויִקן קאָפּ.

דיין פרוי, וואָס ליבט דיך,

עטל

12טער יוני 1951

האַלאָ, טייערע,

כ'האָב געהערט דיין זיסע שטים הײַנט ביים אָפּריכטן די תפילה און כ'האָב באַקומען דיין וווּנדערבאַרן בריוו. מיר זענען מענטשן, וועלכע פירן זיך אין לעבן לויט זייערע איבערצייגונגען. לויט די ווערטער פון רב קומט עס אויך אַזוי: „פּראַקטיר די אַנדערע אַזוי ווי דו וואָלסט געוואָלט זיי זאָלן דיך פּראַקטירן". אַזאַ לאָזונג קאָן מען אויסטייטשן אויף פאַרשידענע אופנים. פאַר מיר איז דאָס נישט קיין טרוקענע טעאָריע, נאָר א לעבעדיקע פּראַקטישע פילאָזאָפיע, וועלכע אויב מען פאַרווירקלעכט זי, שאַפט מען אַן אמתע מענטשלעכע ברידערלעכקייט.

ס'איז צו באַוווּנדערן ווי ווייט די ייִדישע תפילות קאָנען וועקן גייסטיקע דערמוטיקונג, ספּעציעל ביי אונדז אַרעסטירטע. די אידעען, וואָס ווערן פּראָפּאַגירט אין די דרשות, זענען דאָך אייגנטלעך די זיילן, אויף וועלכע עס דאַרפן זיך אָנשפּאַרן דאָס אַמעריקאַנער לעבן און די מאָדערנע דעמאָקראַטישע פּרינציפּן. בעת דער רעליגיעזער צערעמאָניע האָב איך געטראַכט וועגן די לעצטע באַשלוסן פון העכסטן געריכט (יוליוס מיינט דאָ דאָס איינפירן דאָס שמירט-געזעץ). וואָס פאַר א קלאַפּ דאָס איז פאַר די דעמאָקראַטישע פרייהייטן, פאַר קאָנסטיטוציאָנעלע און פּאָליטישע און מאָקע דורכויס אויך פאַר די רעליגיעזע.

די בילדער פון אונדזערע ביידע יינגלעך פארלאָזן מיך נישט אויף קיין רגע. ווען מען איז בארויבט פון דער פאמיליע און פון דער פרייהייט איז גלייך ווי מען וואָלט געווען לעבעדיקערהייט טויט. אין אָנבליק פון דאָזיקן דרוק איז אונדזער ווינציקסטע אויפגאבע איצט צו דערהאלטן אונדזער גלייכגעוויכט.

זיי זיכער, מיין טייערע, אז ווען איך לייג מיך שלאָפן ביסטו אין מיינע אָרעמס און דעמלט זענען מער נישטאָ, נישט קיין קראטעס און נישט קיין קאָשמארן. די ערשטע זון=שטראלן וועקן מיך אָבער ברוטאל אויף און דערמאָנען מיך אין דער אויפגעצווינגענער צעשיידונג מיט דעם טייערסטן פון מיין לעבן.

מיינע צערטלעכקייטן.

יוליוס

13=טער יוני 1951

עטל טייערע,

מאָמענטנווייז האָב איך חשק צו זינגען, עפּעס אויפצוטאָן. איך רעכן אויס דיינע מעלות און איך דערפיל אן אָנגענעמע ווארעמקייט. וואָס שווערער עס זענען לגבי אונדז די עוולות און אונדזער ווייטיק, אלץ גלאָררייכער וועט זיין אונדזער ענדגילטיקע פאראייניקונג.

א קורצער איבערזיכט פון אונדזער אפעלאציע צום אפעלאציע=געריכט האָט מיך ווידער דערמוטיקט. אויב מיר וועלן פעיק זיין אויסצוהאלטן דעם שרעקלעכן נסיון און דערצו נאָך אויסצונוצן ווי געהעריק די צייט, וועט מען דעמלט האָבן דערפילט דעם מאקסימום, וואָס מען קאָן דערפילן אין אזעלכע באדינגונגען. ווען איך קוק אויף די בילדער פון אונדזערע קינדער, רעד איך צו זיי און זאָג זיי, אז ווען איר וועט קאָנען פארשטיין, וועט איר זיין שטאָלץ פון אייערע עלטערן. איר וועט קאָנען הויך האלטן דעם קאָפּ.

אונדזער מוט איז נישט געבראָכן און אונדזער האָפענונג, וואָס מיר לייגן אויף דער אפעלאציע, שפּארט זיך אָן אויף א סאָלידער באזע. לויטן געזעץ מוזן מיר געווינען. פארגעטערטע פרוי מיינע, די שלאכט איז א שווערע, אָבער די באלוינונג איז א גרויסע. האלט הויך דעם קאָפּ! דיין מאן

יוליוס.

17־טער יוני 1951

טייערע,

פרייטיק! ווי וווּנדערבאַר ס'איז געווען! וואָס פאַרא גליק ס'איז דיך צו זען און דיך צו הערן, צו הערן דיינע קלוגע ווערטער און צו זען דיינע אויגן. וואָס פאַרא פרייד עס גיט דיין לעבהאַפטער שׂכל, וואָס איז שטענדיק אַ דורכדרינגלעכער, אַ טיף־באַטראַכטער, גענוי אין יעדן אַנאַליז און פּינקטלעך אין אייגנצלהייטן נישט איילנדיק זיך קיינמאָל צו לייכטע באַשלוסן. איז דאָס מעגלעך, אַז אונטער דעם אַלעמען זאָל זיך פאַרבאַהאַלטן אַזוי פיל פּיין און אַזעלכע אומענדלעכע טאָרטורן?

ווי שטאַרק כ'האָב געוואָלט זיין מיט דיר, ווען מיין שוועסטער האָט דיר געבראַכט אַזעלכע גוטע נייעס פון די קינדער. כ'האָב געהערט דיין פרייד־געשריי און פאַר מיינע אויערן איז דאָס געווען אַן אמתע מוזיק. מיר האָבן אַריינגעשפּרייזט אין אַ נייער פאַזע און איך בין איבערצייגט, אַז דער ווייטיק פון דיין האַרץ וועט איצט געמילדערט ווערן. מיין מאַמע האָט געמאַכט אָן אַ שיעור באַמיונגען דיך צו זען און דיר צו זאָגן, וואָס זי וועט אַלץ טאָן, כּדי צו געבן אונדזערע קינדער די ליבשאַפט, די באַקוועמלעכקייטן, די פאַרשטענדעניש, אין וועלכע זיי נייטיקן זיך. זי ווינטשט אונדז און איז מתפּלל פאַר אונדז אומאויפהערלעך, אַז מיר זאָלן אינגיכן צוריקקומען. זי קושט דיך האַרציק.

היינט איז דער יום־טוב פון די פאָטערס. מיטוואָך וועל איך מיטנעמען מיט זיך, דיר צו ווייזן, די קאַרטלעך, וואָס כ'האָבן דערהאַלטן. מאָרגן וועט זיין דער צוועלפטער יאָרטאָג פון אונדזער חתונה! ווי בולט איך דערמאָן מיך יענעם פרעכטיקן יוני־זונטיק! טראָץ דעם סקאַנדאַליעזן אַרעסט און דעם אומגלויבלעכן אורטייל, קאָנען מיר פונדעסטוועגן זאָגן, אַז אונדזער לעבן איז געווען פרוכטבאַר.

דו, מיין טייערע, דו האַלסט דעם שליסל, וועלכער האָט אונדז געעפנט אַ טיר צו אונדזער אַנטוויקלונג און צו אונדזער פאַרויסגאַנג. זיי ווייטער אונדזער אָנשפּאַר. אין אונדזער היינטיקן יום־טובדיקן טאָג שיק איך דיר, מיין פרוי, מיין פריינד און באַגלייטערין אין אומגליק, מיין גאַנצע ליבע.

יוליוס

1951 18=טער יוני

טייערער,

איך פיר מיך היינט אויף, ווי א נארישע עגאָיסטקע, אָנשטאָט דיר צו שרייבן באַגים איך מיך מיט טרערן און קלאָג איבער מיין אייגענעם גורל. ווי שווער ס'איז צו לייענען דיינע ווערטער און צו וויסן, אז היינט איז דעם צוועלפטן יאָרטאָג פון אונדזער חתונה, געפין איך נישט מיט וואָס דיך צו טרייסטן. אין אָנבליק פון אונדזער צעשיידונג... און דאָך האָב איך דיך קיינמאָל נישט אזוי ליב געהאט ווי היינט.

אומגלויבלעך, אז צוועלף יאָר נאָך א געמיינזאמען, ערלעכן, ארבעטזאמען און ריינעם צוזאמענלעבן זאָל איך דארפן שימלען אין א קאמער פון סינג=סינג, ווארטנדיק, אז מען זאָל מיך לעגאל דערמאָרדן, אז איך זאָל דארפן פייערן אין אגוסט דאָס, וואָס וואָלט געווען א פרייליכער אָנדענק=יום=טוב פון צוויי אומפארגעסלעכע טעג. אומגלויבלעך, אז אויך דו זאָלסט דארפן אויפנעמען די ווונטשן אלס מאן און פאָטער אין א צווייטער קאמער, ווו דו דערווארטסט דעם זעלבן גורל!

זיי געבענטשט פאר דיין אומבויגזאמען מוט, וואָס דו ווייזט ארויס און וואָס גיט מיר נייע כוחות און דערמוטיקט מיך.

איך האָב דיך ליב מיט אלע פיבערן פון מיין נשמה און איך שטרענג האָפענונגסלאָז אָן מיין גאנצן ווילן צו קאָנען דיר ווירדיק זיין. תמיד דיינע און אויף אייביק.

עטל

1951 20=טער יוני

עטל טייערע,

ווען דו וועסט באקומען די דאָזיקע פאָר ווערטער, וועט דער פרילינג שוין זיין אָפיציעל פארענדיקט. נישט בלויז דאָס הארץ פון יונגע מענטשן שטרעבט אין פרילינג צו ליבע. וואָס שייך אָט דעם אלטן פארהייראטן מאן, האָט דער פרילינג בייגעטראָגן צו צעפלאקערן נאָך מער זיין לײדנשאפט. וואָס פאר א וווּנדערבארע זומערס האָבן מיר פארבראכט צוזאמען! ספרינג=גלען 1939. דערמאָנסט זיך די פאָטאָגראפיעס פון אונדזער חתונה=רייזע? אין א סך הינזיכטן ביסטו היינט נאָך שענער און ליבנסווירדיקער ווי דעמלט. טראָץ דעם, וואָס דו ביסט באַגראָבן אין אָט דעם קבר, איז גאָרנישט פארמינערט געוואָרן פון דיין גלאנץ. מיין טייערע, זינט כ'האָב דיך היינט פרי געזען, פיל איך זיך געשטארקט. אָ, וויפל קאָסטבארע זאכן דו האָסט מיר געגעבן, וואָס פארא אינטעליגענץ און דיין אופן פון דערציען אונדזערע קינדער...

אין געוויסע מאָמענטן פיל איך זיך גענוג מעכטיק, כדי ארומצוטראָגן די אומגעהויערע לעבנס־לאַסט, די שווערע לאַסט. אָבער איך מאַך זיך נישט קיין אילוזיעס. כ׳ווייס, אַז מיר דאַרפֿן זיין שטאַרק ווי שטאָל, כדי צו שטעלן אַ ווי־דערשטאַנד אַט דער עקזיסטענץ — אַז אויסגעלײדיקטע פֿון אַלע שיינקייטן און פֿון דער פֿרייהייט פֿון ציוויליזירטן לעבן. שלאָגן זיך קעגן ווינטמילן, דרשענען אין אַ מדבר — ניין, נישט דאָס האָבן מיר צו טאָן. דער אמת און די גערעכטי־קייט זענען פּונקט אַזוי מעכטיק ווי דער דונער. פֿריער צי שפּעטער וועט מען זיך דערוויסן דעם אמת, אַז מיר זענען פֿולשטענדיק אומשולדיק, קרבנות פֿון אַט דער צוגעגרייטער אכזריותדיקער פּאָליטישער מאַכינאַציע מיין גאַנצע צערטלעכקייט דיר,

יוליוס

21־טער יוני 1951

מיין היים־געליבטער מאַן,

כ׳פֿיל זיך אַזוי אַנטמוטיקט פֿון דעם אומבאַרעכטיקטן אָנגריף קעגן אן אַמעריקאַנער פּאָליטישער פּאַרטיי, וואָס איז געבויט אויף לעגאַלע יסודות*. דאָס געשעפֿענסט פֿון פֿאַשיזם דערשיינט אַן אומגעהויערער און דראָענדיקער. ס׳גרייטן זיך קאָנצענטראַציע־לאַגערן. אָ, מיינע ברידער און שוועסטער, וויפֿל צווישן אייך פֿאַרשטייען, וועלכע שרעקלעכע סכּנה ס׳הענגט איצט איבער אייער קאָפּ?

עטל

22־טער יוני 1951

טייערער,

אַ גוט מאָרגן דיר! ווי גוט ס׳איז געווען דיך צו זען מיטוואָך. ווי שרעקלעך איז אָבער צו זיין געצוווּנגען צו זיצן רויִק, צו רעדן און נישט צו קאָנען אפֿילו אָנרירן דיין האַנט, דיין געזיכט.

וועסט זיין דערפֿרייט ווי איך זיך צו דערוויסן, אַז דיין מוטער האָט אָפּגע־טאָן אַ גאַר ברייטע אַרבעט, און אַז מעגלעך איצט איז זי שוין איינגעאָרדנט אין

---

* אין ניו־יאָרק זענען דעמאָלט זיבעצן פּערזאָן, מענער און פֿרויען, אַרעסטירט געוואָרן אויפֿן סמך פֿון שמידט־געזעץ אַלס באַשולדיקטע אין אַנטי־אַמעריקאַנער טעטיקייט.

דער בייער ווינונג. שוין נעכטן האָבן זיי געוואַרט אויף די בעטן און גלייכצייטיק פּאַקן זיי שנעל אַלץ איין. כ'בין אויסער זיך...

כ'האָב מורא, אז דיין זייל, אויף וועלכן דו שפּאַרסט זיך אָן, ווי דו רופסט מיך מיט ליבשאַפט, שפּאַרט זיך גאָר די טעג צופיל אָן אויף דיר. ווי ס'זאָל נישט זיין, וועלן מיר דאָך זיגן. אונדזער אויפגאַבע איז צו געפינען איצט געגנוג בוח אויסצוהאַלטן ביז מיר וועלן אַלע זיין פאַראייניקט.

דיין ליבנדיקע פרוי

עטל

22-טער יוני 1951

עטל טייערע,

כ'בין אויך אויסער זיך צוליב דער טענדענץ פון יוסטיץ-מיניסטעריום. צי איז נישט איצטער קלאָר, אַז אונדזער ענין איז אויסגענוצט געוואָרן, כדי אַריינ-צוקלאַפּן אין מוח פון פאָלק דעם געדאַנק, אַז די אָנהענגער פון אַ געוויסער פּאָ-ליטישער פילאָזאָפיע פאַרנעמען זיך מיט שפּיאָנאַזש? די וואַקסנדיקע כוואַליע פון אַרעסטן, די הויכע קויציע-סומעס, די פאַראורטיילונגען צו לאַנגע תפיסה-שטראָפן און אַפילו צו טויט, דינען, כדי צוצוגעוווינען דאָס אַמעריקאַנער פאָלק צו אַזאַ מין לאַגע, ס'זאָל זיך אים אויסדוכטן, אַז דאָס זענען גאַנץ נאָרמאַלע גע-שעענישן. די זעלבע קונץ האָבן אָנגעוואָנדן די נאַצים. און איצט געפינט זיך די אַפּעלאַציע, וואָס דאַרף ראַטעווען אונדזערע לעבנס, פאַר די זעלבע ריכטער, וועלכע האָבן געהאַלטן פאַר ריכטיק, צוליב פּאָליטישע צילן, צו זוכן תירוצים, כדי צו לאָזן פאַרשווינדן די ערשטע אויסבעסערונג (פון געזעץ).

לאָמיר האָפן, אַז ס'וועט זיי נישט געלינגען צו פּאַראַליזירן דאָס פאָלק דורך טעראָר. אויב אונדזער אַפּעלאַציע וועט אויסגעהערט ווערן אויף אַ יושרדי-קן אופן און די אנטשיידונג וועט אָנגענומען ווערן אויפן סמך פון געזעץ, וועלן מיר דערגרייכן אַן אַנולירונג פון אורטייל. טראָץ די אַלע אומאָנגענעמלעכקייטן, בין איך אויך ווייטער, מיין טייערע, פול מיט קעמפערישן ברען. צערטלעכקייטן פאַר דיר.

יוליוס

24-טער יוני 1951

טייערע,

איך ווייס נישט פאַרוואָס, אָבער מיר דאַכט זיך, אַז אַלץ וועט זיך גוט איינ-שטעלן מיט מיין מוטער. איך האָלט שוין געוואָלט וויסן, ווי אַזוי די קינדער

פּאַסן זיך אַריין אין זייער נייער היים. די ענדערונג וועט אונדז געבן אַ מעגלעכ־קייט זיך צו פֿאַרגעמען מיט זייער דערציִונג. איך האָף, אַז איך וועל קאָנען איינ־שטעלן אַ סיסטעמאַטישע קאָרעספּאָנדענץ מיט מיכאַעלן און אַזוי וועלן מיר קאָנען, זאָל דאָס זיין כאָטש פֿון דער ווייטנס, מיטמאַכן מיט זיי געוויסע זייערע פֿריידן.

זעץ ווייטער פֿאָר מיר צו זאָגן מיט דיין בלייפֿעדער, מיט דיינע אויגן, מיט דיין שמייכל און דיין ווילן דאָס אַלץ, וואָס דו פֿלעגסט מיר אַמאָל זאָגן, און אונ־דזער זאַך וועט זיגן. פֿאַרשטייט זיך, אַז איך בין משוגע פֿאַרליבט אין דיר, אָבער אין איצטיקן מאָמענט קאָן איך דיר בלויז אויף אַזאַ אופֿן אָפּגעבן מיין האַרץ.

יוליוס

3־טער יוני 1951

האַרץ מייערס,

די אומדערטרעגלעכע איינזאַמקייט פֿון דאָזיקן אָרט זעט אויס הײַנט צו האָבן אַריינגעדרונגען ביזן מארך פֿון מיינע ביינער. די טונקלקייט און דער רעגן האָבן נאָך פֿאַרלענגערט די לאַנגע שעהן, וואָס ציען זיך אומענדלעך. און דאָך, אויב איך זע אויס אַנטמוטיקט, אייב מיין צוטרוי קען זיך אויסדראַכטן אונטער־געבראָכן, זאָלן די אַלע, וועלכע ווילן מיך אין די מייניקע פֿאַרניכטן, וויסן, אַז איך וועל מיט אַן אויפֿגעהויבענעם קאָפּ און מיט אַן אומדערשיטערטער מאָראַל אויסהאַלטן ביזן סוף. איך בין געמאַכט פֿון שטאָף פֿון די ערשטע פּיאָנערן און אין מיינע אָדערן פֿליסט דאָס בלוט פֿון די מכבים.

אָט איצט פֿיל איך מיך בעסער! נאָ פּאַסאַראַן! * כ'האָב באַקומען אַ זיסן בריוו פֿון דיין זון מיכאַעל. ער גיט מיר צו וויסן, אַז ער און ראָבי וועלן פֿון מאָרגן אָן גיין אין אַ שול אויף דער פֿרייער לופֿט. ער באַשרייבט אויך אַ באַזוך פֿון עטל און צוויי פֿריינדינס אין דער וווינונג. כ'בין אַזוי גערירט פֿון דעם, וואָס די באַדינגונגען פֿון די קינדער האָבן זיך פֿאַרבעסערט, אַז איך בין פּעיס צו ווײַנען פֿון אָנערקענונג. גלייכצייטיק מאַטערט מיך אַזאַ פֿאַרלאַנג זיי צו זען, אַז איך וואָלט געקאָנט שרייען פֿון ווייטיק. מיינע צערטלעכקייטן דיר, טייע־רער. דיין פֿרוי

עטל

---

* נאָ פּאַסאַראַן! — „זיי וועלן נישט דורכגיין“ איז געווען די לאָזונג פֿון די מאַדרידער קעמפֿער, וועלכע האָבן בעתן שפּאַנישן בירגער־קריג פֿאַרטיידיקט די שטאָט קעגן פֿראַנקאָס פֿאַשיסטישע חיילות.

קאַפּיטל IV

„ווי לאַנג נאָך וועלן אייערע מענער און אייערע קינדער קאָנען זיין אויסערן געפאַר"?

[די תפיסה פאר פארמשפטע צום טויט געפינט זיך אומגעפער א דריי־פערטל מייל פון סינג=סינג גופא. דאָס איז א מאָדערנע, פשוטע געביידע, א שטרענגע און א קאלטע, ווו ס'איז פאראן אָרט פאר א דרייסיק ארעסטאנטן. א באזוכער האָט געהאט פארגלייכט די אטמאָספער פון דער דאָזיקער תפיסה צו דער אטמאָספער פון א בית=עולם=שטוב.

די פאָרשריפטן אין „טויטן=הויז" זענען אזוי צוגעטראכט, אז זיי דערמאָנען בסדר מיט זייער ראפינירטקייט און אוממענטשלעכקייט די אָנוועזנהייט און די הערשאפט פון דער עלעקטרישער שטול.

דאָ גיט מען נישט די ארעסטירטע קיין בעבלעך מיט וואסערדיקער זופ אָדער טרוקן ברויט. פארקערט, זייער באשפייזונג איז א סך א בעסערע ווי די, וואָס מען גיט אין געוויינלעכע תפיסות. יעדער מאָלצייט מאכט דעם איינדרוק, ווי דאָס וואָלט געווען דאָס לעצטע מאָלצייט פאר דער עקזעקוציע, וועגן וועלכער די צייטונגען צעשרייבן זיך שטענדיק לויט זייער פאנטאזיע.

די ארעסטירטע האָבן דאָס רעכט אויסצוגעבן אין קאנטינע צו זיבן און א האלבן דאָלאר. דעם איינקויף מאכט פאר זיי א וועכטער. די ארעסטאנטן קאָנען קויפן שפייז=פראָדוקטן, ווי קעז, קיכלעך, פרוכטן, שרייב=מאטעריאלן און טואלעט=ארטיקלען. זיי קאָנען אָבער נישט באקומען קיין שום זאך, וואָס האָט א דויערהאפטע באדייטונג.

אויך די קליידונג דערמאָנט אומאויפהערלעך אין טויט. די קליידער זענען אָן גארטלען און אָן אנדערע צוגאָבן, מיט וועלכע אן ארעסטאנט וואָלט זיך געקאָנט באנוצן קעגן זיין לעבן. מען טוישט זיי די קליידער און די וועש, ווי נאָר זיי ווערן עטוואָס שמוציק. די ערשטע מאָנאטן פון איר זיין אין טויטן=קאמער איז עטל ראָזענבערג געווען אָנגעטאָן אין א ברייטן שלאָפראָק און אין שטעק=

שיך. אזא אויסשטאטונג, וואָס א פרוי טראָגט ווען זי פילט זיך קראַנק, אָדער ווען זי דארף זיך אָפּרוען, האָט פארשטארקט ביי עטלען דאָס געפיל, אז איר נוצלעך לעבן איז געענדיקט. אויף די וועגדונגען פון אדוואָקאט, האָט מען איר געגעבן א מעגלעכקייט צו טראָגן שיך. שפעטער האָט זי באקומען לייוונטענע קליידער; לויט דער תפיסה־פאראָרדענונג זענען זיי גרויע אָדער בלויע. די תפיסה־קליידונג פון יוליוסן איז באשטאנען אין גרויע לייוונטענע הויזן און א ווייס העמד.

די מענער־אָפּטיילונג האָט א באזונדערן הויף און אויך די פרויען־אָפּטיילונג האָט א באזונדערן אָפּגעגרענעצטן הויף. די פארמשפּטע צום טויט ווערן דאָרט ארויסגעלאָזן אייגצלווייז, צוויי מאָל אין טאָג צו 15 מינוט אין דער באגלייטונג פון א וועכטער. עטל און יוליוס פלעגן אָפט פארוואנדלען דעם הויף, וואָס איז געווען פארמאכט ווי א קאסטן און אָפּגעצוימט פון די טריט פון הונדערטער אומגליקלעכע מענטשן, אין א ספּאָרט־פּלאץ, ווארפנדיק אין די תפיסה־ווענט א קוימשוקענע פילקע.

אין דער מענער־אָפּטיילונג איז פאראן א ראַדיאָ־הילכער, וואָס ווערט קאָנטראָלירט פון דער תפיסה־אדמיניסטראציע. היות עטל איז אין איר אָפּטיילונג געווען אליין, פלעגט זי אָפטמאָל קאָנען הערן דאָס, וואָס זי האָט געוואָלט. יוליוס פלעגט טיילמאָל אויספילן זיין צייט מיט שפילן אין שאך. אין „טויטן־הויז“ אָבער, ווי עס רופן די תפיסה אין סינג־סינג די אמעריקאנער, שלעפט זיך די צייט לאנגזאם און ס'איז נישט פאראן קיין שום מיטלען צו פארטרייבן די שרעקלעכע לאנגווייליקייט. די גאנצע איינאָרדענונג איז דאָ באווירט אויפן געזעץ, אז דער איינציקער אָפּגעער וועג פארן ארעסטאנט איז דער, וועלכער פירט דורכן טויט־קאָרידאָר צו דער לעצטער קאמער, ווו ס'געפינט זיך די עלעקטרישע שטול.

אין אזא אטמאָספער זענען די ארעסטאנטן אויסגעשטעלט אויף געוויין־צעטרייסלונגען. אויף עטלען, וועלכע האָט א לאנגע צייט נישט געהאט קיין שום קאָנטאקט מיט קיין מענטשלעך וועזן אויסער מיט דער וועכטערין, האָט אָט די אטמאָספער אָנגעוואָרפן אן אנגסטיקע שרעק. טראָץ דעם, האָט די האלטונג פון עטלען און יוליוסן ארויסגערופן אן אלגעמיינעם רעספּעקט ביי דער גאנצער תפיסה־אדמיניסטראציע.

די לעצטע פרוי, וואָס איז געווען אין „טויטן־הויז“ פאר עטלען איז געווען מארטא בעק, וועלכע האָט אויסגעפירט א מאָרד, צו וועלכן זי האָט זיך מודה געווען. די מערדערין בעק און איר געליבטער זענען עקזעקוטירט געוואָרן אויף דער עלעקטרישער שטול אין דער זעלבער צייט, ווען די ראָזענבערגס האָבן געהאט זייער פּראָצעס אין ניו־יאָרק.

אין דער אָפּטײלונג פאַר מענער איז געװען אָפּטמאָל א 9—10 ארעסטאַנטן. דאָס איז נישט געװען, פאַרשטײט זיך, קײן געזעלשאַפט פאַר יוליוסן, ער האָט אָבער האָך אין קענגזאַץ צו עטלעכע געפילט אין דער נאָענט מענטשלעכע װעזנס, װעלכע האָבן דורך די זעלבע קראַטעס אַרײנגעטעמט די זעלבע לופט און ער האָט געקאָנט הערן מענטשלעכע שטימען. נאָך אָן עקזעקוציע טוישט מען די ארעסטירטע די קאַמערן, כדי זײ צו דערנעענטערן צו דער עלעקטרישער שטול. יוליוס האָט אין די איבער צװײ יאָר געטוישט א סך מאָל זײן טויטן=קאַמער.

אין אזא אַטמאָספער, נאָך א יאָר צעשײדונג, האָבן די ראָזענבערגס זיך געגרײט צו זען זײערע קינדער, װעלכע זײנען געקומען אין „טויטן=הויז" זען זײערע עלטערן דאָס ערשטע מאָל דעם 1=טן אויגוסט 1951.]

4=טער יולי 1951

עטל טײערע,

דערפרישט פונעם אײנ=קרעם, װאָס מיר האָבן הײנט, אין טאָג פון נאַציאָנאַלן יום=טוב באַקומען, גוט איך אײם די געלעגנהײט צו פײערן דעם יום=טוב פון דער פרײהײט. כ'האָב אַרויסגעשניטן פון „ניו=יאָרק טײמס" די דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקײט. אין דער אומגעבונג איז אינטערעסאַנט צו לײענען אזא טעקסט, װאָס רעדט װעגן פרײהײט פון װאָרט, פרײהײט פון פרעסע און פרײהײט פון קולט. די פרײהײטן, פאַר װעלכע אונדזערע מיטבירגער האָבן אמאָל אָפּגעגעבן זײער לעבן, װעט מען דעם פאָלק נישט קאָנען אװעקרויבן, נישט דורכן קאָנגרעס און נישט דורך קײן טריבונאַלן.

געװיסע פּאָליטיקער װאָלטן געװאָלט זיך באַנוצן מיט אונדזער פּראָצעס, כדי אָנצוװאַרפן א שרעק אויף די ליבעראַלע און פּראָגרעסיװע מענטשן. מיר װעלן אָבער דעמאַסקירן די מאַכינאַציע און מיר זענען נישט אלײן דערצו, די שלאַכט פאַר אונדזער לעבן איז אויך א שלאַכט פאַר יושר און פאַר פרײהײט פון געדאַנק.

טײערע, די קינדער זענען שטאַרק אויפגערײסלט. דאָס איז געװען א דער=שיטערונג פאַר זײ. מ'האָט זײ ברוטאַל באַהאַנדלט און איצט נײטיקן זײ זיך גאָר שטאַרק אין אונדז. איך האַלט אָבער, אז די זאָרגפעלטיקע אויפזיכט פון מײן מוטער, די צערטלעכע אויפמערקזאַמקײט, װאָס עס שענקט זײ אונדזער משפחה און אונדזערע פרײנד, װעלן אין א קורצער צײט גובר זײן זײער אַנגסט. מיר מוזן האָבן גענוג כוח זיך צו פאַרטײדיקן נאָך מער אין זײער אינטערעס װי אין אונדזער אײגענעם. װי איך בענק נאָך זײ, װי ליב איך האָב זײ!

די ידיעה וועגן א מעגלעכן שלום איז פון דער העכסטער באדייטונג. עס שפילט זיך איצט אָפּ אין א גרויסער מאָס דער גורל פון אונדזערע לעבנס גלייכצייטיק ווי עס שפילט זיך אָפּ דער גורל פון דער וועלט. טייערע, מיר מוזן פאָרזעצן אונדזער שלאכט, האָפן און קעמפן. צערטלעכקייטן.

י ו ל י ו ס

5-טער יולי 1951

יוליוס טייערער,

דיין בריוו וועגן די קינדער האָט מיך ביז גאָר געשטארקט. לענאס באשרייבונג וועגן זייער צושטאנד האָט מיך דערשיטערט און אליארמירט. אָ, טייערער, נאָך דער נעכטיקער פארזאמלונג האָב איך זיך אויסגעצויגן אויפן בעט און פארגאָסן ביטערע טרערן, ברויזנדיק פון צאָרן קעגן די, וועלכע ווילן בארויבן אונדזערע קינדער פונעם גליק פון זייער קינדהייט.

ס׳איז האלב זיבן פרי, 6-טער יולי. — א גוט מאָרגן! כ׳האָב זיך אויפגעהויבן פרי, כדי דיר אוועקצושיקן מיין בריוו. לאָמיר פאָרזעצן די פייערונג פון 4-טן יולי. דער אייז-קרעם האָט מיך אויף א פּאָר רגעס געמאכט פארגעסן אין מיין פּיין. באלד האָב איך זיך אָבער דערמאָנט אין די מינוטן, וואָס מ׳האָט פארבראכט מיט די קינדער ביים אייז-קרעם, און ס׳האָט מיך ארומגעכאפּט א פארצווייפלונג. הערנאָך האָט דער ווייטיק, וואָס האָט מיך געשטיקט אין האלדז, זיך בארואיקט. פאר מיר איז גענוג א ראדיאָ-פּראָגראם און די „בעלאד פאָר אמעריקען". אראנק פראנק סינאטרא, וועלכער האָט געזונגען „הום אי לאיוו אין" האָב איך דערפילט ווי עס גייט אויף אין מיר א ריזיקע כוואליע פון „מוט און גלויבן אין דער צוקונפט".

יוליוס טייערער, כ׳האָב פאר דיר אזוי פיל באוואונדערונג און אכטונג! וואָכ פארא וואונדערבארע פארשטענדעניש און וואָס פארא ביישפּיל דו גיסט מיר. נעם מיך אין דיינע אָרעמס און צוזרידיקנדיק מיך צו זיך גיב מיר איבער אביסל פון דיין נשמה-נאָבלקייט.

דיין ליבנדיקע פרוי

ע ט ל

11־טער יולי 1951

מיין טייערע,

האָסט מיר פאַרשאַפט א וואונדערבארן טאָג. כ׳האָב דיך געזען און דו ביסט געווען ווי א פּרעכטיקע בלום און גלייכצייטיק א ליבנסווירדיקע פרוי, אָנגענעם באַרוּנדיקט, אז ס׳איז א פאַרגעניגן צו קוקן אויף דיר.

וואָס שייך מיר, האָב איך היינט אריינגעשלונגען אזא מיטאָג: א טעלער זופּ אויף בעבלעך, א סאַנדוויטש מיט סאַלאט און פּאָמידאָרן אויף מאַיאָנעז, א העלפט פון א מעלאָן, א קאָמפּאָט פון פייגן מיט פלוימען, א שטיקל קוכן אויף קאַקאָ־גיס, דריי ביסקוויטן און א גלאָז טיי. וועסט מיר גלייבן, אז נאָך דעם אלעמען האָב איך נישט געהאַט קיין אפּעטיט. זיי זאָגן דאָ, אז כ׳הויב אָן דיק צו ווערן. אַך, ווי כ׳האָב דאָס גענוג! ווען איך וואָלט עס געקאָנט זיך אומקערן א היים!

עטל, דאָס זענען אלץ ווערטער און איך דאַרף דיך אזוי שטאַרק האָבן!

יוליוס

12־טער יולי 1951

עטל טייערע,

צי דערמאָנסטו זיך, אז איך האָב געשריבן צום תּפיסה־דירעקטאָר אין צו־זאַמענהאַנג מיט א צייטונגס־נאָטיץ פון וואַלטער ווינטשיל?* ער האָט מיר געענטפערט:

„איך בין אייך מודיע, אז נישט מיין ביוראָ און קיין שום וועכטער האָבן נישט געגעבן אזא אינפאָרמאַציע די זשורנאַליסטן און קיינער קאָן נישט באַ־שטעטיקן, אז איר זאָלט האָבן געמאַכט אזא דעקלאַראַציע“.

נאַטירלעך, דאָס איז אלץ, וואָס ער האָט געקאָנט טאָן אין די ראַמען פון דער געזעצגעבונג פון זיין אינסטיטוציע.

מיין שוועסטער עטל האָט מיר געשריבן, אז זי איז דינסטיק געווען ביי דער מאַמען. ראַבי פילט זיך גוט און מיכאעל איז זייער צופרידן פון דער שול אויף דער פרייער לופט. דאָס פענצטער פון דער מאַמעס צימער גייט ארויס צום

---

* וואַלטער ווינטשיל האָט אין „נ. י. דעילי מיראָר“ פון 4־טן יולי 1951 גע־שריבן: „יוליוס ראָזענבערג, דער אַטאָמישער שפּיאָן, וועלכער געפינט זיך היינט אין טויטן־הויז, האָט געזאָגט צו זיינע וועכטער: „אויב מען וואָלט מיך געלאָזט לעבן נאָך א 2—3 יאָר, וואָלטן מיך די סאָוויעטישע אויטאָרן אַרויסגעראַטעוועט“.

טייך און צו דער באַן־ליניע. ס'איז אַ פּרעכטיקע לאַנדשאַפט און פּאַר ראַבי איז דאָס ווי געוווּנטשן... ער פאַרברענגט זיין צייט צוקוקנדיק זיך ווי עס גייען דורך די שיפן און די צוגן.

כ'האָב פאַרענדיקט דאָס בוך „געבורט פון ישראל“ פון דאַן גראַנדאָס, וואָס דער רב האָט מיר געליען. איך רעקאָמענדיר צו לייענען דאָס בוך.

מיר דאַרפן ווייטער פאָרזעצן צו געפינען כוח אין זיך גופא און אין אונדזער קעגנזייטיקער ליבע. זיי שטענדיק מיט מיר, מיין מוטיקע פרוי.

תמיד דיינער.

יוליוס

15־טער יולי 1951

מיין טייערע,

ס'איז זונטיק אָוונט און אין די ט.ס. (קאָמערן פאַר די פאַרמשפּטע צום טויט) הייבט זיך אָן דער נאַכט־קאָבאַרעט. דער ראַדיאָ שפּילט, כ'האָב שוין איבערגעלייענט די צייטונגען און די קאָמישע מעשיות, געשפּילט אין פּילקע, זיך אויסגעבאָדן און איצט שרייב איך צו מיין פרוי און מיינע קינדער.

כ'האָב איבערגעלייענט „דעם ווייסן טורעם“ פון אולמאַן און לייען איצט „אַ גוטע נאַכט ליבער פּרינץ“. ס'איז אַ ביאָגראַפיע פון דזשאָן באַרימאָר, כ'בין זיכער, אַז ס'וואָלט דיר געפעלן. איך טו אַלץ, כדי אויסצופילן די אומענדלעכע שעהן. די וואָך האָב איך באַוויזן צו מאַכן צוויי פאַרטיעס שאַך.

איך ווייס נישט פאַרוואָס, אָבער עס דאַכט זיך מיר, אַז עס איז שוין זייער לאַנג, ווי כ'האָב דיך נישט געזען און דעריבער זעט אַלץ אויס מאָדנע און ווייט. ס'איז מיר באַפאַלן אַ געפיל פון פּוסטקייט. ווען דו וועסט לייענען דעם בריוו, וועט זיין אַ יאָר, ווי איך האָב אויפגעהערט צו לעבן אַקטיוו.

זיי אָבער זיכער, אַז ווען איך בין מיט דיר, ווען איך לייען דיינע בריוו אָדער בכלל ווען איך לייען, געלינגט מיר צו אַנטלויפן פון די דאָזיקע סטערילע עמאָציעס. איך שטעל מיר גאָר דעמלט פאָר, ווי איך הייב אויפסנייַ אָן צו בעטן דיין האַנט. דאָס איז בין גאָר רייצנד, עס פאַרבישופט, ווייל איך בין זיכער, אַז עס ליגט זיך נאָכצויאָגן נאָך דיר און אַז דו ביסט מיינע.

עטל, פרוי מיינע, עס מוז נעמען אַ סוף צו אונדזער אומגליק, זיי מוזן אָנערקענען אונדזער אומשולד. מיט מיין גאַנצן האַרצן.

יוליוס

19־טער יולי 1951

מיין טייערע,

ס'איז האלב אכט אָוונט. כ'האָב פארבראכט מיין גאנצן טאָג מיט לייענען א בוך פון טאָמאס וואָלף. א וואונדערבארע פראָזע. כ'האָב נאָך באוויזן צו שפּילן אין פילקע איידער דער מבול האָט דורכגעווייקט דעם פּלאץ אין הויף. האָסט דו שוין אמאָל באמערקט, ווי אָנגענעם ס'איז צו לייענען בעת אין דרויסן רעגנט. כ'האָב געטראכט: וואָס פאר א וואונדערבארע וועלט איז די, אין וועלכער מיר לעבן, און וואָס פארא זאכן דער מענטש וואָלט געקאָנט רעאליזירן, ווען ער וואָלט געקאָנט פולשטענדיק אויסנוצן זיין שעפערישן כוח.

כ'בין געווען אויפגעבראכט, ווען כ'האָב געלייענט, אז אונדזער רעגירונג קלייבט זיך אָפּצושליסן אן אָפּמאך מיט שפּאניע. דער פאשיסט פראנקאָ וועט, הייסט עס, העלפן פארטיידיקן די „דעמאָקראטיע". פאר א סך מענטשן מוז עס זיין מאָדנע, וואָס די גאנצע צייט מוזן מיר זיך פאראייניקן מיט די סאמע רעאקציאָנערע, סאמע פעאָדאלע און פאשיסטישע עלעמענטן, כדי צו פארטיידיקן די דעמאָקראטיע. „עפּעס וואָס איז פארפוילט אין דער מלוכה פון דענעמארק"!

כ'קוק איצט אויף די שמייכלענדיקע פּנימער פון אונדזערע צוויי זין. מען טאָר נישט דערלאָזן, אז די שולדלאָזע קינדערלעך זאָלן האָבן צו ליידן פון אָט דער פינצטערער משוגעת און פון אָט דער ברוטאליטעט. זיי האָבן נישט קיין רעכט עס צו טאָן. מיר טאָרן נישט דערלאָזן, אז די געשעענישן זאָלן ארויפליגן אויף אונדזערע קינדער א שטענדיקן חותם...

אָט איז שוין מער ווי א יאָר, זינט מיר זענען צעשיידט. כ'האָב געקאָנט אריבערטראָגן די צעשיידונג און אפילו דעם געדאנק פון דער מעגלעכקייט פון טויט, דערפאר, ווייל אונדזער צוזאמענבונד איז אזא פולשטענדיקער. יאָ, די פאקטן, דער אמת און דאָס רעכט זענען אויף אונדזער זייט און די אפּעלאציע מוז זיך ענדיקן מיט א טריומף. כ'בין זיכער, אז אונדזער אדוואָקאט וועט טאָן אלץ, וואָס נאָר מעגלעך, כדי נישט צו דערלאָזן, ס'זאָל ארויסגעגעבן ווערן נאָך א צווייטער פּאָליטישער פּסק־דין, און כדי צו דערגרייכן אַן אורטייל, באזירט אויפן געזעץ. דו בלייבסט מיין האָפענונג. כ'בין תמיד שטאָלץ צו זיין דיין מאן.

יוליוס

19־טער יולי 1951

טייערער,

נעכטן האָב איך באקומען נאָך א בריוו פון אונדזער גרויסן יינגל. ער גיט מיר צו וויסן מיט שטאָלץ, אז ער איז שוין שוימער „ב", דאָס באדייט, אז ער איז א „גרויסער" שווימער. עס זעט אויס, אז ער מאכט פאָרשריט.

נאָך א וואָרט וועגן די דערציערישע פּראָבלעמען וואָס שייך די קינדער: עטל האָט מיר געזאָגט, אז כאָטש די פרוי איז גערן איינגעגאנגען צו בלייבן מיט ראָבי א גאנצן טאָג אין פּאָרשול אויף דער פרייער לופט, האָט אונדזער יינגעלע קאַטעגאָריש זיך קעגנגעשטעלט און אַפילו מיט פאַרביטערטקייט.

טייערער, איך בענק נאָך דיר, איך קוש דיך, מיין ליבשאפט.

ע ט ל

25־טער יולי 1951

יוליוס מיין טייערער,

היינט פרי, בין איך געווען צו אויפגערעגט, כ'זאָל באַרירן געוויסע פראגן, וועלכע מיר דארפן לעזן בעתן וויזיט פון די קינדער, קומענדיקע וואָך.

דאָס וויכטיקסטע וועט זיין, זיי געבן צו פארשטיין, אז מיר קאָנען נישט געבן אויף זייערע פראַגן קיין ענדגילטיקן ענטפער, און אַז דער דאָזיקער באַזוך איז בלויז דער ערשטער פון א גאנצער ריי. אויב ס'וועט אונדז געלינגען צו שאפן ביי זיי דעם איינדרוק, אז מיר זענען נישט צו דערשיטערט, וועלן מיר דורך דעם צוגרייטן דעם באָדן פאר זייער בארואיקונג.

אָט ווי כ'האָב מיר עס פאָרגעשטעלט, ווי א מין מוסטער פונעם קומענדיקן געשפרעך. כ'שרייב עס דיר אין פאָרם פון א מאָנאָלאָג:

— ס'איז, נאטירלעך, נישט לייכט דאָס וויסן, אז מען איז פארמשפּט צום טויט, און דער דאָזיקער געדאנק זאָל פון צייט צו צייט אונדז נישט אויפרודערן. אָבער לאָמיר באטראכטן דעם ענין אויף פאָלגנדיקן אופן: מיר ווייסן, אז אז אויטאָ קאָן אונדז איבערפאָרן און טויטן. אָבער דאָס הייסט נישט, אז יעדע מינוט פון לעבן זאָלן מיר ציטערן, ווען מיר זעען אן אויטאָ.

איר זעט, מיר זענען פונקט די זעלבע ווי פריער, בלויז, וואָס מיר געפינען זיך, קערפּערלעך, אונטער אן אנדערן דאך ווי איר. מיר זענען טרויעריק, וואָס מיר זענען נישט צוזאמען מיט אייך. אָבער מיר ווייסן, אז מיר זענען נישט שולדיק און אז מיר זענען קרבנות פון אן אומגערעכטיקייט מצד מענטשן, וועלכע האָבן געלעזט זייערע אייגענע פּראָבלעמען, דערציילנדיק וועגן אונדז שקרים. וועגן אָט די מענטשן קאָנט איר טראכטן, וואָס איר ווילט, אבי נאָר איר זאָלט נישט ליידן דערפון און זיך נישט פילן צוליב דעם אומגליקלעך.

פארשטייט זיך, אז כ'וועל זיכער נישט באנוצן פונקט די זעלבע ווערטער, ווען זיי וועלן זיין דאָ, ס'איז אָבער געווען אומבאדינגט נייטיק, כ'זאָל טיילן מיט דיר מיינע געדאנקען, אפילו ווען כ'האָב זיי דערווייל נישט ווי געהעריק אויסגעדריקט.

ע ט ל

25=טער יולי 1951

האלאָ, מיין שיינקייט,

15 מינוט נאָך 9 אָוונט האָב איך פאַרענדיקט א פּאַרטיע שאַך, כ'האָב געזונגען. ס'איז געווען א שווערע שלאכט ביזן לעצטן מאָמענט, און איצט אייל איך מיך דיר אָנצושרייבן די פּאָר ווערטער.

די צייט בלייבט קיינמאָל נישט שטיין. אין אָט דעם מאָמענט פריי איך זיך צו זען מיינע יזן, וועלכע כ'האָב זינט א יאָר נישט געזען. הגם מען דאַרף נאָך וואַרטן א גאַנצע וואָך, שטייגט די שפּאַנונג און כ'מוז זיך באהערשן מיט אלע כוחות, כדי צו דערשטיקן מיין אנגסט.

כ'בין צופרידן, וואָס דו וועסט זיין די ערשטע זיי צו זען און מיט זיי צו רעדן. ווייל כ'בין זיכער, אז דו וועסט עס טאָן אויפן וואונדערבארסטן אופן און וועסט צוגרייטן דעם באָדן פאַרן באזוך, וואָס זיי וועלן מאכן ביי מיר. דו ווייסט, ס'איז מיר איינגעפאלן א וואונדערבארער געדאנק. די קינדער וועלן זיין פון דעם אנטציקט. כ'וועל מאכן צייכענונגען פון באנען, שיפן און אויטאָבוסן און כ'בין זיכער, אז מיכאָעלן און באזונדערס ראָבי וועט עס זייער געפעלן. ווי מיינסטו? מיין טייערסטע, א מענטש גייט זיך שטענדיק אין א בלייפעדער. הייננט ביינאכט, ליבע מיינע, קאָנסטו רואיק שלאָפן... ס'איז דאָ א פּאָרשריט אין אונזער ענין. מיר האָבן צוטרוי צו דער ליכטיקער צוקונפט, ווען מיר וועלן זיין פאראייניקט אלע צוזאמען מיט אונדזערע קינדער.

מיין גאנץ הארץ דיר.

יוליוס

29=טער יולי 1951

טייערסטע פרוי מיינע,

דאָס, וואָס דו זאָגסט, און די ווערטער, וואָס דו באנוצט, איז אזוי וואונדערבאַר, אז איך קאָן זיי בעסער נישט רימען ווי ציטירן דעם יידישן שפּריכוואָרט: „פון דיין מויל אין גאָטס אויערן אריין". דיינע פאָרשלאָגן אין שייכות מיט דער זעונג מיט די קינדער זענען אויסגעצייכנט.

מיטוואָך וועט ווערן דער פינפטער יאָרצייט פונעם טויט פון מיין פאָטער. עטל, דער טויט פון אונדזער פאָטער, וועלכער איז געווען אזוי איידל, אינטעליגענט, פילבאַר און ליבנד, איז געווען פאַר אונדז א גרויסער פאַרלוסט. איך וועל בעטן דעם רב, ער זאָל אָנצינדן צו זיין אָנדענק א ליכט און בעת דער יידישער רעליגיעזער צערעמאָניע וועל איך זאָגן קדיש.

מיר מוזן דורכטראכטן אלע איינצלהייטן און שייכות מיט דער שול, מיטן געזעלשאפטלעכן לעבן און אלע באדערפענישן פון אונדזערע ייִנגלעך. א סך זאכן מוזן ווערן דערלעדיקט נאָך פאר די זומער־פעריען.

די פריישאפט און איבערגעגעבנקייט פון מיין פאמיליע דערמוטיקט אונדז אלעמאָל מער. זיי זענען א הונדערט פראָצענטיקער אָנשפאר פאר אונדז.

האלט אין דעם גאנצן פראכט פון דיין שיינענדיק געזיכט.

מיינע צערטלעכקייטן.

יוליוס

29־טער יולי 1951

האלאָ, מייערער,

איך וועל טאָן אלץ, וואָס איז נאָר אין מיינע מעגלעכקייטן, אז די קינדער זאָלן זיך פילן גוט און איך וועל זיי צוגרייטן צו דער זעונג מיט דיר. דערווייל באַמי זיך צו באַפרייען אַביסל פון דיין שרעק. גלייב מיר, אַז איך מוז טאָן דאָס זעלבע, איך מוז זיך גופא איבערצייגן.

עס וועט זיך דיר נישט איינגעבן מיך צו מאכן אייפערזיכטיק מיט דיינע שיפן און צוגן. איך האָב צוגעגרייט א פולן קאָנווערט מיט פארשידענע מינים זעלטענע באשעפענישן, וואָס זענען צונויפגעקליבן געוואָרן דורך אזא פלייסיקע יעגערין אויף ווילדע אינזעקטן, ווי דאָס איז דיין פרוי.

דיין מתנה איז גוט צוגעפאסט פאר זיי, ספעציעל פאר ראָבי; ס'איז מעגלעך, אז ער וועט זיך פילן שעמעוודיק און אביסל פרעמד מיט אונדז.

פארשטייט זיך, אויב מיכאָעל וועט נישט אויסמיידן מיך אויסצופרעגן וועגן אופן ווי אזוי מען עקזעקוטירט דאָ די פארמשפטע צום טויט, וועט זיכער די אויפגאבע פאלן אויף דיר. אין דעם פאל, ענטפער קורץ, אז דאָס מאכט מען דורך אַן עלעקטרישן שטראָם, אָן ווייטיק, אָבער מיר, נאַטירלעך, גלייבן נישט, אַז מיר זאָלן דערצו דערגיין. גלייב מיר, אַז קינדער זענען באמת אַזוי ווי די עלטערן דערוואַרטן, אז זיי זאָלן זיין.

אויב מיר וועלן קאָנען אויפנעמען דעם געדאנק וועגן אונדזער מעגלעכער עקזעקוציע אָן שרעק, וועלן זיי דאָס אויך אזוי אויפנעמען. פארשטייט זיך, קיינער פון אונדז דארף זיך נישט פאַנאַנדערשפרייטן אויף דער טעמע. אָבער לאָמיר קודם כל אליין קיין מורא נישט האָבן און אויך זיי וועלן נישט מורא האָבן.

מיין גאנצע ליבשאפט, מייערער.

עטל

קאַפּיטל V

„צו דערהערן ווי די קינדער שרייען פון פרייד, דערזעענדיק אונדז...״

[דעם 15-טן אויגוסט 1951 האָט די פּראָגרעסיווע אַמעריקאַנער וואָכן-צייטונג „נעשאָנעל גאַרדיען״ אויפגעהויבן פאַר דער עפנטלעכקייט די ראָזענבערג-אַפערע אין איר אמתן זין. אונטער דער אָנפירונג פון וויליאם רובען האָט זיך אָנגעהויבן דרוקן אין דער צייטונג א סעריע ארטיקלען, וועלכע האָבן אויפגעהויבן די באַאומרואיקנדיקע פראגע: „צי איז די ראָזענבערג-אפערע א נייע דרייפוס-אפערע פון דער קאַלטער מלחמה אין אמעריקע?״.

דער אָפּקלאַנג פון די ארטיקלען איז געווען א געוואַלדיקער. די לייענער פון „גאַרדיען״ האָבן דערפילט, אז דאָ קומט פאָר א גרויס יוסטיץ-פאַרברעכן. די אפערע פון די „אטאָמישע שפּיאָנען״, וואָס האָט פריער אָנגעוואָרפן א שרעק אויף אזוי פיל מענטשן, וועלכע האָבן נישט געוואָגט צו עפענען דאָס מויל, האָט איצט באַקומען אן אנדער זין.

אין דער זעלבער צייט האָבן די לייענער פון „גאַרדיען״ מיט אומרו נאָכגעפאָלגט די רדיפות קעגן וועלט-באַרימטן נעגערישן וויסנשאַפטלער, דעם דאָקטער וו. ע. ב. דיבוא, וועלכן די אמעריקאנער רעגירונג האָט צוגעצויגן צו געריכטלעכער פאַראַנטוואָרטלעכקייט אלס „פרעמדן אגענט״ בלויז דערפאַר, ווייל ער האָט גערופן אונטערצושרייבן דעם שטאָקהאָלמער אפּעל, וועמענס ציל ס׳איז געווען צו שטעלן אויסערן געזעץ די אטאָמישע באָמבע.

מיט דער הילף פון די לייענער פון „גאַרדיען״ זיינען געשאַפן געוואָרן די ערשטע קאָמיטעטן פאַר דער פאַרטיידיקונג פון די ראָזענבערגס. די ארטיקלען זיינען פאַרטיילט געוואָרן אין דער פאָרם פון קליינע בראָשורן. אזוי האָבן קליינע גרופּקעלעך פון ערלעכע, פּראָגרעסיווע אמעריקאַנער בירגער אומדערמידלעך אָנגעהויבן פאַרשפּרייטן דעם אמת וועגן די ראָזענבערגס.

יוליוס און עטל האָבן געגלייבט, אז דאָס וועט א געווייסן טאָג געשען. זיי האָבן געוואַרט אָן פאַרביטערונג און אָן צאָרן, וועלכן זיי האָבן געמוזט אין זיך

דערשטיקן ווייסנדיק, אז זייער טראַגעדיע רירט אָן דאָס לעבן פון אַלע מענטשן פון אָנהייב האָבן זיי נאָר געהאַט אויף זייער זייט זייער איבערגעגעבענעם אדוואָקאַט, די טרייּשאַפט פון יוליוסעס משפחה און די ליבע פון זייערע צוויי קליינע קינדער. אויסער דעם זענען זיי געווען אַליין. זייט אויגוסט 1951 זענען זיי שוין אָבער נישט געווען אַליין. פון אָנהייב זענען דאָס געווען 10 מענטשן, נאָכדעם 100, נאָכדעם טויזנט און נאָכדעם האָבן הונדערטער מיליאָנען מענטשן געקעמפט פאַרן לעבן פון די ראָזענבערגס. די זעלבע וועלן איצט ווייטער קעמפן פאַר דער פולשטענדיקער רעהאַביליטאַציע פון די ראָזענבערגס און פאַרזיכערן די צוקונפט פון זייערע קינדער].

1-טער אויגוסט 1951

ליבסטע,

נאָר א קורצע רעזומע פון די געשעענישן פון היינט. כ'האָב זיך אויפגעכאַפט היינט פרי אין אויפגערעגטער, געשפּאַנטער און פול מיט אַנגסטן. ווען דער קלאַנג פון זייערע שטימען איז דערגאַנגען צו מיין קאָרידאָר האָט מיין אַנגסט אָנגעהויבן צו פאַרשווינדן. די געשרייען פון ראָבערט זענען געווען א מוזיק פאַר מיינע אויערן.

נאָכן פרישטיק בין איך אריבער אין זאַל פון די אדוואָקאַטן. די קינדער האָבן זיך באַהאַלטן הינטער דער טיר. ווען כ'האָב זיי ארומגעאָרעמט, האָבן זיי זיך מיר אויסגעוויזן אזעלכע קליינינקע און אזוי פוגווייטנס. כ'בין געווען אַביסל צעטומלט. כ'האָב געפילט, ווי עפּעס וואַרגט מיך און מיינע אויגן זענען געווען פייכט. מיכאָעל האָט כסדר איבערגעחזרט: „טאַטע, דיין שטים איז נישט די זעלבע“.

נאָך א פּאָר מינוט האָב איך זיך באַהערשט. מיר האָבן זיך ארומגענומען און צעקושט און דערנאָך האָט ראָבי זיך געזעצט אויף מיינע קני. זיין מאָגער בלאַס פּנימ'ל און זיינע גרויסע אויגן זענען געווען געוואָנדן צו מיר און ער האָט געפרעגט: „טאַטע, פאַרוואָס קומסטו נישט אהיים?“. כ'האָב אים דערקלערט. „פאַרוואָס ביסטו נישט געקומען זונטיק אין צענטער?“. כ'האָב אים ווידער דערקלערט. נאַטירלעך האָט דאָס קינד עס נישט געקאָנט פאַרשטיין. ער איז ארומגעשפּרינגען אין צימער און האָט זיך געשפּילט מיט שטולן.

כ'האָב געגעבן די קינדער א פּעקל צוקערלעך און זיי געוויזן די צייכענונגען פון די באַנען, אויטאָבוסן און אויטאָס. מיכאָעל האָט די מייסטע צייט געצייכנט מיט א בלייפעדער לאַסט-וועגענער. אונדזער גרוים ייִנגל איז געווען רעזערווירט און שעמעוודיק. ער האָט קוים געוואַגט מיך אָנצוקוקן. ווי די האָסט

מיר געהאט פאַרגעלייגט, האָב איך זיי געפרעגט וועגן וואָס איר האָט געערדט. צום סוף האָט מיכאָעל מיר אביסל דערציילט וועגן דייוו, וועגן דיין מוטער און וועגן רוט.

דער איינציקער מאָמענט, ווען מיר האָבן זיך באמת געפילט פאראייניקט, איז געווען נאָך דעם, ווי מען האָט גערעדט וועגן דיין פאמיליע. אָט דאָ איז ער ווי אַרויסגעשפרונגען פון זיין רעזערוו: „צי איז געווען אַ פריינד אויף דיין פראַצעס? און ווער האָט נאָך, אחוץ מיסטער בלאָך, געזאָגט עדות פאר דיר?" מען זעט, ביידע קינדער זענען צערודערט.

איין זאַך, וואָס מיכאָעל האָט געזאָגט, איז דערשטוינענדיק: ס'וואָלט געווען בעסער, ווען ער וואָלט געווען דאָ און נישט איך. כ'האָב, נאטירלעך, נישט געקאָנט קיין סך דערקלערן ביי אָט דער ערשטער זעונג. עטלעכע לידער און א שמועס איבער שפילן, און די קינדער האָבן זיך דערפילט ווי ביי זיך.

דו האָסט געגעבן דעם ריכטיקן טאָן פאר דער זעונג און ס'איז דורכגעגאַנגען בעסער ווי כ'האָב דערוואַרט. צי ווייסטו, אז די יינגלעך האָבן פארלאַנגט די וועכטער זאָלן זיי דורכזוכן? די קינדער האָבן געזאָגט, אז דו זעסט אויס קלענער. כ'האָב זיי געמאכט אויפמערקזאם, אז כ'בין אָן וואָנצעס און אונדזער קלײנקער האָט מיך געפרעגט: „וווהין זענען זיי אוועק?".

לויט זייערע רייד קומט אויס, אז זיי שפילן נישט מער מיט זייערע קוביעס, אייזנבאַן, פּלאַסטילינע און בויקאַסטן. אפשר איז דאָס פארלוירן געגאַנגען?

מיר דארפן דורכטראכטן דאָס פּראָבלעם פון די קינדערס באשעפטיקונגען. זייערע, די קינדער דארפן אונדז האָבן און כ'האָף, אז אונדזער צעשיידונג וועט מער נישט לאנג דויערן. מיכאָעל האָט מיר דערציילט וועגן דיין צימער, וואָס איז אין גאנצן גרייט פאר דיר. די באָבע איז אריבער אין סאלאָן.

ווען זיי זענען אוועק, האָב איך געפילט, ווי מען וואָלט מיר ארויסגעריסן א שטיק הארץ. צערטלעכקייטן פאר דיר.

יוליוס

1-טער אויגוסט 1951

טייערסטער מיינער,

מיין הארץ איז פארשטיינערט. כ'האָב מורא, אז איך בין בלויז רואיק געווען, און נישט ווי עס האָט דיר וואָרשיינלעך געזאָגט מאני, אז איך בין געווען וואונדערבאר מוטיק. אזוי האָב איך מסתמא אויסגעזען. אָבער ווען כ'האָב געלאכט און געקושט די קינדער, האָב איך געפילט ווי עס ברויזן אין מיר אומלעבע שרעק-

לעבע געפילן, או איך גלייב נישט איך זאָל קאָנען האָבן גענוג זיך באהערשט, אז איך זאָל האָבן אויסגעטאָן עפּעס פון א גרויסער באדייטונג. איך צווייפל, אגב, צי אן אנדערער אויף מיין אָרט וואָלט געקאָנט אנדערש זיין. פון אן ערשטער זעונג נאָך אזא יאָר צעשיידונג קאָן מען דאָך נישט דערווארטן מער ווי פארטרייבן די אָפּגעפרעמדקייט.

פונדעסטוועגן בין איך אומפּעיק זיך צו באפרייען פונעם געפיל פון אנטוישונג און יאוש. פונקט אזוי קאָן איך אויך מיך נישט באַפרייען פון שרעקלעכן ווייטיק און ברענענדיקן פארלאַנג, וואָס פייניקן מיך איצט אומאויפהערלעך צוליב דעם, וואָס איך קאָן מער נישט הערן דעם זיסן קלאנג פון זייערע שטימען.

און דאָך בין איך פול מיט שטאָלץ און פרייד. צום ווידערזען פרייטיק.

צערטלעכקייטן.

ע ט ל

2=טער אויגוסט 1951

מיין טייערע,

דיין לעבעדיקע באשרייבונג פון דער זעונג מיט די קינדער האָט מיך טיף גערירט. איך האָב זיי אזוי ליב! ווי אזוי וועל איך איצט אויסהאלטן אָן זיי?

דאָס געשטאַלט פון מיין קליינטשיק, צעטומלט יינגעלע, זיין אומעטיק פּנימל מיט די פיבערהאַפטע אויגן און ערנסטער מינע שטייט מיר כסדר פאר די אויגן. אויך מיכאָעל מיט זיין געמאכטער פריילעכקייט און שטיפערישער פלאפלעריי פארלייכטערט נאָר נישט מיין אנגסט. מאך זיך נישט קיין אילוזיעס, זיי נייטיקן זיך אין אונזער באַלדיקער הילף. אין מיין קאָפּ זענען שוין געבוירן געוואָרן א בארג מיט פּלאַנען, וועגן וועלכע איך וועל דיר צווישן געבן אזוי שנעל ווי ס'איז נאָר מעגלעך. אייניקע האָב איך זיך שוין פארנאָטירט און מיר וועלן דאָס באַטראַכטן אויף דער קומענדיקער זעונג אין נאָ מאָנאַט לאַנג.

כ'מיין, אז איך דארף בעסער גיין שלאָפן. די טרערן הייבן ווידער אָן זיך צו גיסן. טייערע, איך דארף דיך אזוי האָבן, כ'האָב דיך ליב. אך, גאָט מיינער, ווען וועט שוין א סוף נעמען צו דעם שווערלעכן, גרויליקן מארטירערטום? א גוטע נאכט, טייערער יוליוס.

ע ט ל

דער פֿאַרטיידיקער עמאַנועל בלאָך מיט מיכאעל און ראָבי פֿאַרלאָזן סינג־סינג

5-טער אויגוסט 1951

מיין טייערע,

קיין צרות און ליידן פעלן אונדז, ליידער, נישט. איך פארשטיי אויסגעצייכנט דיין אנגסטיקן אומרו וועגן די קינדער. איך פיל דאָס זעלבע. מיר זענען אָבער אימשטאנד צו אָרגאניזירן פאר זיי א פּלאן, וואָס זאָל אויסבעסערן אלץ, ווי ס'האָרף צו זיין.

זייער וויזיט האָט פאר מיר אויפגעדעקט די נאקעטעווירקלעכקייט פון אונזער לאגע. איך לייג פאָר, אז דו זאָלסט צוגרייטן אן אלגעמיינעם פּלאן און מיר וועלן זיך דורכרעדן מיט מאני און מיט מיין משפחה. מיר וועלן זיי געבן שריפטלעכע אָנווייזונגען. דאָס לעבן פון די קינדער, זייערע שפּילערייען, זייערע מאטעריעלע באדינגונגען מוזן ראדיקאל געענדערט ווערן.

כ'מיין, אז מען מוז טאָן, וואָס נאָר מעגלעך, כדי צו טוישן פאר מיכאָעלן די שול. אונדזער קליינטשיקן מוז מען אָפּגעבן אין א פּאָרשול. איך שרעק מיך נישט, ווייל איך ווייס, אז עס זענען פאראן די נייטיקע באדינגונגען צו אָרגאניזירן זייער לעבן. איך רעכן אויף דיר, אז דו וועסט צוגרייטן אלע נייטיקע פאָרשלאגן, וואָס זענען שייך צו דער צוקונפט פון אונדזערע קינדער. איך רעכן אויף דיין אנאליטישן שכל און דיין געפיל פאר איינצלהייטן, וואָס וועלן אונדז העלפן דערגרייכן דעם ציל.

תמיד דיינער.
יוליוס

7-טער אויגוסט 1951

טייערער,

שבת בין איך אויפגעשטאנען מיט א בלייערנעם, אָנגעווייטיקטן קאָפּ און מיט קראמפן אין מאָגן. דאָס זענען, פארשטייט זיך, די אויסווירקונגען פון א וואָך שטורמישער אָנשטרענגונג. פונדעסטוועגן באאומרואיק זיך נישט, איך פיל מיך אויסגעצייכנט.

כ'האָב דיך ליב פאר דיין טרייִשאפט, דיין איבערגעגעבנקייט און פאר דיין מוט. עס טוט מיר וויי, וואָס דו ליידסט אזוי פיל פאר דיין פרוי און דיינע קינדער. דיין אומאויפהערלעכע אויפמערקזאמקייט, וואָס דו שענקסט מיר און דיין צוטרוי צו מיינע פעיקייטן צו לעזן אונדזערע פּראָבלעמען, העלפן אויסצוהאלטן ביזן סוף פון די גרויליקע טעג.

דיין ליבנדיקע פרוי
עטל

9=טער אויגוסט 1951

יוליוס, מיין טייערער,

צי איז יוען געווען אזא גליקלעכע פרוי, וואָס זאָל האָבן אזא מאן, ווי דו? קיינמאָל נישט! און וואָס מיינסטו האָט ארויסגערופן ביי מיר אזא אויפברויז פון געפילן? ווען כ'האָב היינט געגישטערט אין מיינע „אָגרעגקונגען" האָב איך געפונען דיין קארטל צום טאָג פון די מוטערס מיט דיינע דירנדיקע גראטולאציעס. כ'האָב זיך דערביי דערמאָנט ווי מאני, בעת ער האָט מיר דאָס איבערגעגעבן, האָט געשיינט, זעענדיק, ווי אזוי דאָס האָט געווירקט אויף מיר. און מיט וואָסער שטאָלץ ער האָט מיר בייגעלייגט מיכאָעלס פאָטאָגראפיע פון זיין קלאס. וואָס פארא ברענענדיקע און פריילעכע אויגן ער האָט! אונדזער יינגל שטייט אין דער לעצטער ריי מיט אזא מינע, ווי ער וואָלט זיך געפילט ביי זיך, מיט אזא לעבעדיקן, רייפן בליק, אז ס'האָט מיך אָנגענעם דורכגענומען. דער פארלאַנג צו האָבן מיין זון לעבן זיך איז אזוי שטארק, צערייסט מיר אזוי דאָס הארץ, אז איך בין פעיק צו שרייען, ווי א חיה, ביי וועלכער מען רייסט אוועק איר קליינווארג. ווי אזוי האָבן זיי געוואַגט, ווי אזוי האָבן זיי געוואגט די גידערטרעכטיקע, די מיאוסע באשעפענישן ארויפצולייגן זייערע אומרייגע הענט אויף אונדזער רייגעם, הייליקן פאמיליען=נעסט? און איר מיינע אמעריקאנער שוועסטער, זאָגט מיר, ווי לאַנג נאָך וועלן אייערע מענער און אייערע קינדער קענען זיין אויסער דער געפאר, אויב איר וועט שווייגן און נישט פראָטעסטירן קעגן דעם דאָזיקן פארברעכן?

מיין לעצטע באגעגעניש מיט דיר זעט מיר אוים פארנעפלט און ווייט. דאָך זע איך דיך מיט דיין פעסט צוגעקלעפטער נאָז צו דער לעבערלעכער און בידערטרעכטיקער פארצוימונג, וואָס טיילט אונדז פאנאנדער. איך זע דיינע אויגן פול מיט קלוגער שפילעוודיקייט. פון גאנצן הארצן קוש איך דיך צום שלאָפן גיין.

עטל

13=טער אויגוסט 1951

מיין טייערסטער יוליוס,

מיין הארץ פילט זיך שוין אָן מיט פרייד, טראכטנדיק וועגן אונדזער זעונג מיטוואָך אינדערפרי. ווען דו שפרייזט דורך די פאָר מעטער, וואָס טיילן אונדז אָפּ, און דו באגעגנסט מיך מיט דיין פריילעכן גוט=מאָרגן, קום איך צוריק צום לעבן. דעמלט דערפיל איך, אז איך בין צוריק איך און נישט עפעס אן אומגליקלעך, פאנטאסטיש באשעפעניש, וואָס איז אראָפּגעפאלן פון א צווייטן פלאנעט. מיר דאכט זיך פונדעסטוועגן, אז כ'האָב דערגרייכט צו אזא צושטאנד,

אין וועלכן ס'איז מיר לייכטער שלום צו מאכן מיט דער פערספעקטיוו צו בלייבן דאָ נאָך א סך לאנגע און פינצטערע חדשים און נישט אראָפּגיין פון זינען. איך הייב אָן זיך איינצוגראָבן דאָ און איך וואָלט וועלן מיט אלע מיינע כוחות, אז דער ארט גייסטיקער צושטאנד מיינער זאָל דויערן.

און דער אמתן געזאָגט, הייב איך אָן צו האָבן א געפיל, ווי איך וואָלט פּשוט געלאָזט דאָ דורכלויפן די צייט אזוי לאנג ביז מען וועט מיך צוריקשיקן אהיים, צו דיר און צו די קינדער. און עס קען דאָך נישט זיין קיין אנדער סוף צו דעם אומגליק, סיי לויטן יושר און סיי לויט יעדן געזעץ. און דעריבער זאָג איך מיר: לאָמיר זיין פריילעך! ווייניקסטנס איז דאָס א נויטווענדיקע קאָנקלוזיע. אויב נישט, ווי אזוי וואָלט איך געקאָנט זינגען. ווי איך האָב דאָס געטאָן די לעצטע צוויי טעג?

איך גלייב, אז די סיבה פון מיין וואקסנדיקן אָפּטימיזם איז דער וויזיט פון די קינדער, און אין דער אמתן קענען אונדזערע יינגלעך יעטווערן דערפרייען דאָס הארץ. אויך דער לעצטער וויזיט פון מאני איז געווען דערמוטיקנדיק. ענדלעך הויבט אָן צו ווערן קלאָר, אז ס'איז זייער מעגלעך א לעגאלע אנולירונג פון אורטייל. כ'האָב דיך ליב, טייערע.

עטל

16טער אויגוסט 1951

עטל, מיין טייערע,

ווי די געשעענישן גייען עס פאָרויס! ווידער פּאָליטישע ארעסטן, אטאקעס אויף די דעמאָקראטישע פרייהייטן פון פאָלק, אויף דער קאָנסטיטוציע און די מלחמה־היסטעריע צעפלאקערט זיך איבערן גאנצן לאנד.

לענא האָט מיר ווידער געשריבן און צווישן אנדערן דערציילט זי וועגן מיכאעלס א קאפּריז: ער וויל שלאָפן מיט דער מאמען. לענא גיט צו, אז זי וועט רעדן דערוועגן מיט אונדז ווען זי וועט אונדז קומען זען פּרייטיק. ער איז איינגעצן אזוי ווי זיין פאָטער און זיין מוטער. ער האלט אין איין נאָכטראַכטן און דערנאָך קען ער נישט איינשלאָפן. ער וויל, אַז מיר, זיינע עלטערן, זאָלן אים א קוש געבן אין בעט און אזוי ארום אים העלפן איינשלאָפן. דאָס הארץ ווערט צעריסן.

מען דארף האָבן אזוי פיל כוח! נאָך אונדזער פולשטענדיקע באפרייאונג און א שנעלע פאראייניקונג פון דער גאנצער פאמיליע אונדזערער וועט קאָנען

פארהיילן דאָס שלעכטס, וואָס מען האָט אונז געטאָן. וואָס ס'זאָל נישט זיין, וועל איך פאַרזעצן מיך צו שלאָגן ביז מ'וועט אָנערקענען אונדזער אומשולד.

מיין גאַנץ האַרץ דיר.

יוליוס

16־טער אויגוסט 1951

מיין טייערע,

איך בין באהערשט פון א מאָדנעם געפיל, ווי איך וואָלט געלעבט אין א וועלט ארומגערינגלט מיט הויכע מויערן, מחוץ פון וועלכער עס עקזיסטירט שוין נישט קיין אנדערע וועלט. עס זעט מיר אויס, ווי די ליניעס וועלכע מ'האָט געננוי אָנגעצייכנט, כדי אָפּצוטיילן מיין זאַגע פון דער אויסערלעכער וועלט, זענען פארשוונדן, ווייל קיין צווייטע וועלט איז מער נישטאָ.

זעט אויס, אז צו אזא גייסטיקן צושטאנד בין איך איצט געגויגט. כ'האָב א באדערפעניש צו בלייבן פארמאכט אין זיך גופא, דאָס איז אזא באַדערפעניש, וואָס זאָגט אָפּ אויפצורודעקן מיינע געדאנקען און מיינע געפילן. געוויס, איך מאך פלענער פאר די קינדער און פאר דיר, אָבער... ס'איז אזוי ווי כ'וואָלט אין דעם נישט געגלייבט; דאָס זענען חלומות וועגן וועלכע איך קאָן נאָר חלומען. איך פארמאַך זיך אין זיך גופא, ס'איז ווי היגערפלעט. ס'כאַפּט מיך ארום א מידקייט. און דאָך איז די אויסערלעכע וועלט, וועלכע כ'האָב אויבגאויפיק אָפּ־געשטויסן, מיר נעענטער ווי פריער, ווייל די סיטואַציע דאָ זעט מיר איצט אויס ווייניקער שרעקלעך ווי פריער.

איך ווייס, אז דאָס אלץ איז פאראדאָקסאל. און מעגלעך, אז מיין מוח איז אזוי פארמאטערט פון אריינטראכטן אין די ענינים, אז ער פונקציאָנירט שוין מער נישט. כ'האָב דיך ליב.

עטל

23־טער אויגוסט 1951

מיין טייערע,

דער בלויער און גאָלדענער טאָג איז אָנגעזאפּט מיט א מילדער לויטער־קייט. איך זעטיק מיך אָן מיט זון און לופט און איך פיל מיך פארשיכורט פון לעבן און פון כוח.

און איצט צו ערנסטע ענינים: טייערער, דאָס לעבן פון דיין מוטער ווערט אומדערטרעגלעך. זי איז דערשעפּט און זי זעט אזוי אויס, אז עס צערייסט דאָס הארץ. כ׳האָב געשריבן צו מאני, אז ער זאָל אומבאדינגט קומען צו מיר אין אָנהייב צווייטע וואָך, כדי צוזאמען צו געפינען א לעזונג. דערווייל, האָב איך פארנאָטירט וואָס פארא מאטעריאלן מ׳דארף געבן די קינדער, כדי זיי זאָלן גאנץ פרי, איידער די דערוואקסענע שטייען אויף, האָבן מיט וואָס זיך צו פאר־נעמען און מען זאָל זיי נישט דארפן אָפּהיטן. אזוי ארום וועט מען אויסמיידן, זייערע שטיפעריייען, וועניקסטנס וועט מען זייער ארומטומלען פארקלענערן. כ׳האָב פאָרגעלייגט לענא זי זאָל קויפן פלאסטילינע, ביי־קלעצלעך און גומענע פייגעלעך. מיינע צערטלעכקייטן.

עטל

23־טער אויגוסט 1951

מיין טייערע פרוי,

ס׳האָט מיך דערשיטערט, ווען כ׳האָב געזען, ווי שלעכט מיין מוטער זעט אויס. כ׳האָב געשריבן צו מאני און אים געבעטן זי שיקן אונטערזוכן צו א דאָקטער. כ׳האָב אים אויך געבעטן צו דערלעדיקן די ענינים ביי אונדז אין שטוב.

איך האָף, אז דו האָסט געלייענט וועגן דעם אנולירן דורכן אפּעלאציע־געריכט דעם אורטייל קעגן רעמינגטאָן. האָסט באמערקט, אז דאָס אפּעלאציע־געריכט האָט אָנגעגריפן סעיפּל פאַר זיינע מעטאָדן. אויב דאָס געריכט וועט יושרדיק באטראכטן אונדזער ענין, בין איך איבערצייגט, אז עס וועט אנולירן דעם אורטייל.

כ׳האָב געכאפּט א קליין, ברוין זומערפליגעלע און אויך א ווייס, זייער א שיינס. כ׳האָב זיי אויסגעטרוקנט צווישן די בלעטלעך פון א בוך. איך מאַך דאָס, נאטירלעך, אזוי ווי דו — און איך טריומפיר שוין פונעם געדאנק, אז איך וועל זיי געבן די קינדער, ווען זיי וועלן דאָס קומענדיקע מאָל קומען אונדז זען.

אָבער קודם כל טראכט איך וועגן אונדזער טריומפירנדיקן צוריקקער אין אונדזער היים. איך שטעל מיר שוין פאָר אלע איינצלהייטן: דאָס קושן זיך מיט די קינדער, מיט מיין מוטער און מיט דיר. אנדערש קען דאָס נישט זיין.

שטענדיק דיינער.

יוליוס

26=טער אויגוסט 1951

עטל טייערע

ס'איז פארענדיקט מיט מיינע שאך=טורנעען. מיינע פארטנערן מיט וועלכע איך שפיל האָבן באקומען די באריכטן פון זייערע פראָצעסן און איצט ווידמענען זיי זיך איינגאנצן זיי דורכצושטודירן. אזוי לאנג ווי איך געפין מיט וואָס אויסצופילן די צייט, איז אין אָרדענונג. צו מיין קאָלעקציע אינזעקטן זענען צוגעקומען א מיי=זשוק און א וואסער=ליבעלע.

לענא האָט מיר געשריבן, אז מיכאעל האָט זיך צוגעקליבן אין שול א חבר, וועלכער וווינט אין דער געגנט. ער איז שוין געווען ביי אים, געגעסן מיט אים האָרט און די יינגלעך האָבן זיך אָפּצושטאטן וויזיטן. ווען מיר וואָלטן געקענט באקומען א דערפּארענע פערזאָן, וואָס זאָל זיך פארנעמען מיט אונדזערע קינדער, בין איך זיכער, אַז זייער נערוועזע אויפטרייסלונג וואָלט זיך בארואיקט. איך בין אויסערגעוויינלעך באאומרואיקט וועגן געזונט פון מיין מוטער און וועגן דער לאגע אין שטוב...

איך טראכט וועגן די אָוונטן, וואָס מיר האָבן פארבראכט ביי אונדז אין דער היים. ווען די קינדער זענען זיך רואיק געשלאָפן אין זייער צימער, זענען מיר געזעסן ביי די פליטן און געהערט מוזיק. אלע קלייניקייטן פון אונדזער פרייערדיקן לעבן באקומען היינט א נייעם אינהאלט. איך האָב נישט געקענט מיין גליק צו האָבן דיך און די קינדער.

דעם אמתן ווערט פון דעם אלעמען האָב איך ערשט דאָ פארשטאנען. מיר האָבן נישט פארלוירן דעם גלויבן און אלץ א גרעסערע צאָל מענטשן וועלן זיך דערווויסן וועגן אמת אונדזערן. כ'בין איבערצייגט, אז דאָס ארויסברענגען אונדזער ענין אויף דער ליכטיקער שיין, צוזאמען מיט דער ענערגישער פארטיידיקונג פון אונדזערע אדוואָקאטן, וועט דערפירן צו אונדזער באפרייאונג און צו דער פעסטשטעלונג פון אונדזער אומשולד. כ'וועל דיר דעמלט אלץ אָפּגעבן, דיר און אונדזערע יינגלעך, פאר דער פארלוירענער צייט און פאר די שרעקלעכע פייניקונגען. כ'האָב דיך ליב, מיין פרוי.

יוליוס

30=טער אויגוסט 1951

זיס ווייבעלע,

איך קען דיר צווויסן געבן, אז זייט כ'האָב דיך און מאַני געזען בין איך פול מיט מוט. ס'איז געווען פאר מיר א גרויס פארגעניגן זיך צו דערוויסן, אז א סך מענטשן, אפילו אין אויסלאנד, אינטערעסירן זיך מיט אונדזער זאך. דאָס

וואָס איז איצט צום ווייכטיקסטן פאַר אונדז איז, אַז דער באַריכט פון פּראָצעס זאָל פאַרעפנטלעכט ווערן, כּדי מענטשן זאָלן זיך איבערצייגן אין אונדזער אומשולד.

נעכטן האָב איך געשריבן צו מיכאָעלן און אים באַשריבן מיין אינזעקטן־קאָלעקציע, צו וועלכער כ'האָב היינט צוגעגעבן נאָך פיר מינים.

איך בין גליקלעך, וואָס מיכאעל און ראָבי וועלן מאַכן עקסקורסיעס און זיך וויילן אין דער געזעלשאַפט פון אַזעלכע גוטע, האַרציקע מענטשן.

איך מוז דיך באַוואונדערן. דו באַמיסט זיך אין דיין שווערער סיטואַציע נאָך צו העלפן אַנדערע. איך ווייס, וואָס פאַרא וואונדערבאַרער מענטש דו ביסט און איך שאַץ דאָס אָפּ. דעריבער טוט מיר נאָך מער וויי, וואָס אפילו אין דער איצטיקער פיינלעכער צייט, פּרוּווט נאָך דיין משפּחה דיר ברענגען שאָדן.

ווי גרויזאַם דאָס איז! און וואָס פאַרא גליק, וואָס דו האָסט זיך דערקענט אויף זיי און ביסט נישט געוואָרן דערשיטערט פון זייערע מיאוסע שטיק.

עטל, דו פעלסט מיר אַזוי שטאַרק, אָבער כ'וועל אויסהאַלטן, ווייל איך בין זיכער, אַז מיר וועלן אַרויסגיין די זיגער פון דער אינסצעניזירטער מאַכינאַציע קעגן אונדז און מיר וועלן פאַרגיטיקט ווערן פאַר דער גאַנצער צייט, וואָס מיר האָבן פאַרלוירן. צום ווידעריזען.

יוליוס

9־טער סעפּטעמבער 1951

מיין ליבסטע,

דער באַזוך פון די קינדער איז דורך אויסגעצייכנט. זיי זענען פון אָנהייב אָן געווען זייער לעבעדיק און האָבן זיך אַזוי פאַרווײַלט, אַז זיי זענען געווען זייער אומצופרידן, ווען זיי האָבן געדאַרפט אַוועקגיין. מיכאעל האָט געזאָגט, אַז ער וויל צוריקקומען. אַדאַנק דעם גוטן איינפלוס, וואָס דו האָסט אויף זיי, איז די אַטמאָספער געווען ווי אויף א געמיטלעכן פאַמיליע־צונויפטרעף.

די קינדער האָבן זיך באַהאַלטן אונטערן שרייבטיש. דאָס קינדישע לאַכן פון ראָבי האָט זיי אָבער אַרויסגעגעבן. זיי האָבן זיך א וואָרף געטאָן צו מיר, מיר האָבן זיך צעקושט. „אָ, וואונדערבאַר!" האָט מיכאָעל געזאָגט, ווען כ'האָב אים געגעבן א בלייפעדער מיט א בלאָקנאָט און ער האָט גענומען צייכענען. כ'האָב זיי געוויזן מיין קאָלעקציע פון אינזעקטן און אַוועקגעלייגט אויפן טיש צוויי באַנאַנעס און צוויי טאָוולען שאָקאָלאַד. אונדזער גרויס יינגל האָט געזאָגט „טאַטע, ביטע, שטאָפּ אונדז נישט מיט עסן". ראָבי דאַקעגן האָט זיך גענומען צו ביידע טאָוולען און צו א באַנאַנע. ער איז אַרומגעשפּרונגען און

האָט געשטיפּט ווי עס פּאַסט פאַר אים. כ׳האָב אים געגומען אין מיינע אָרעמס, אים אַ קוש געגעבן און געלאָזט אים שפּילן, כדי כ׳זאָל קאָנען רעדן מיט מי־באַעלן.

דער גרעסטער טייל פון דער שעה איז אַוועק אויף אַ דיסקוסיע. אָנגעהויבן האָט עס זיך מיט דער פאַראורטיילונג צום טויט, וועגן וועלכער מיכאַעל האָט געלייענט אין אַ צייטונג. כ׳האָב אים געזאָגט, אַז דאָס באַאומרואיקט אונדז נישט. מיר זענען אומשולדיק, מיר האָבן אַ סך אַפּעלאַציע־מעגלעכקייטן און אַז ער דאַרף זיך נישט באַאומרואיקן. זיין אויפגאַבע איז אויסצוואַקסן אַ גרויסער און אַ שטאַרקער.

ער האָט מיך געפרעגט, ווי אַזוי מען שטאַרבט און כ׳האָב עס אים גע־זאָגט. ער האָט מיך געפרעגט, צי איז דאָ פאַראַן אַן עלעקטרישע שטול. און כ׳האָב אים געענטפערט: יאָ. ער האָט מיר געשטעלט מערערע פראַגן וועגן די אַפּעלאַציעס און וואָס ס׳וועט זיין, אויב מיר וועלן צום סוף פאַרלירן דעם פּראָצעס און וועלן מוזן אַנטקעגנגיין דעם טויט. כ׳האָב אים נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל כסדר באַרואיקט, אָבער כ׳האָב געקענט זיך איבערצייגן, אַז ער איז געווען שרעקלעך דערשיטערט.

ער האָט מיר געשטעלט אַ מאַסע פראַגן וועגן אין צייטונגען געלייענטע ראַפּאָרטן בנוגע דער אַקציע פון „פ.ב.י.“ * און די געשוווירענע ריכטער. כ׳האָב זיך באַמיט אים צו דערקלערן וואָס בעסער און מאַני** האָט מיר געהאָלפן און אים געזאָגט, אַז אין דער היים וועט ער אים געבן נאָך אויספירלעכערע דערקלערונגען.

דאָס ייִנגל האָט געזאָגט: „מאַמע, אפשר וועל איך אַרבעטן, כדי צו ווערן אַן אַדוואָקאַט און דיר העלפן אין דיין פּראָצעס“. כ׳האָב געענטפערט: „מיר ווילן נישט וואַרטן אַזוי לאַנג, ווייל מיר ווילן זיין מיט דיר און זען, ווי דו וואַקסט“. ער וויל אַזוי שטאַרק אונדז העלפן, עפּעס טאָן און זיין זיכער, אַז אַלץ וועט זיך גוט ענדיקן.

אָ, ליבסטע מיינע, ער ליידט אַזוי אונטער דער לאַסט פון אַט די אַלע פּראָבלעמען פאַר דערוואַקסענע, ער איז אַזוי עמפּפינדלעך. כ׳האָב אים געפרעגט, וואָס מאַכט זיין באַבע סאָפיע, האָט ער געזאָגט: „נישט אַזוי גוט“, ווייל ער פאַרשאַפט איר צאָרן. דו פאַרשטייסט ער מאַכט אַ טומל, די שכנים באַקלאָגן זיך און ער פילט זיך שולדיק.

אַ קליינער אינצידענט האָט געגעבן אַ פאַרשטעלונג אויך וועגן פּראָבלעמס ראָבי. אין זיין אַרומשפּרינגען האָט ער איבערגעדרייט אַ טאַץ און אַ גלאָז איז

---

* פעדעראַלע אויספאָרשונגס־ביוראָ — אַמעריקאַנער געהיים־פּאָליציי.
** דער פאַרטיידיקער פון די ראָזענבערגס אַדוואָקאַט בלאָך.

אראָפּגעפאלן און האָט זיך צעבראָכן. תיכף איז ער אנטלאָפן און זיך באהאלטן הינטער מאַני. מיכאעל האָט אים געזאָגט: „זע, וואָס דו האָסט געטאָן“. אָבער כ'האָב אים בארויִקט.

דאָס קינד און מיכאעל זענען ביידע צעשראָקן און נאָך אונזער גיכער צוריקקער וועט היילן דאָס גאַנצע בייז, וואָס מען האָט זיי געטאָן. ווען כ'וועל דיך זען, וועל איך נאָך האָבן א מאסע אנדערע זאכן דיר צו זאָגן. דו פעלסט מיר שרעקלעך. מיין גאַנצע ליבע פאַר דיר.

יוליוס

9=טער סעפטעמבער 1951

מיין טייערער,

היינט נאָך מיטאָג האָב איך זיך געבראָטן אויף דער זון, מיטן געזיכט אויסגעשטרעקט צו די מילדע זונען=שטראַלן. האָבן מיין מוח און מיין קערפּער זאָרגלאָז אָפּגערוט. כ'האָב צוגעמאכט די אויגן און זיך געלאָזט שוועבן אויף די כוואַליעס פון פאַרגעסנקייט. כ'האָב פאַרצווייפלט געזוכט זיך צו פאַרגעסן, כדי צו אנטלויפן פון די פיינלעכע הערייערונגען, וואָס זענען מיר פאַרבליבן פון פריטיקדיקן וויזיט פון די קינדער.

פון אָנהייב האָט די מינדסטע זאך, וואָס כ'האָב זיך דערמאָנט וועגן זיי, מיך אָנגעפילט מיט פרייד. די לעצטע נאכט אָבער האָט זיך מיר פלוצלינג דאָס שטענדיק שמייכלענדיקע און שפּילעוודיקע געזיכט פון מיכאעל באוויזן א פאַר=קרומטס פון ווייטיק און דאָס קליינע, זיסע פּנימל פון ראָבי האָט אויסגעזען טרויעריק און פאַרלוירן.

איך מוז דיר זאָגן, אז מיין מוטער=הארץ ווערט סיסטעמאטיש, אומאויפ=הערלעך צעריסן אויף שטיקער. און דעם טיפן פּיין מיינעם איז גאָר גישט מעג=לעך זיך פאַרצושטעלן.

מיין גאַנצע צערטלעכקייט.

עטל

16=טער סעפּטעמבער 1951

מיין טייערע,

כ'האָב פארגעסן דיר צו דערציילן אן אינצידענט, וואָס איז פאָרגעקומען ביים לעצטן באזוך פון די קינדער. בעת מיר האָבן דיסקוטירט דעם אַרטיקל פון

„גאַרדיען", האָט מיכאַעל אונדז פּלוצלינג אָנגעקוקט מיט אַזאַ מאָרנער מינע און אַ זאָג געטאָן, פאַרטראַכט און טרויעריק: „טאַטע, כ'האָב קיינמאָל נישט געזען דיך און די מאַמע זיך קושן". כ'געם אָן אַז ער האָט געזען אַ בילד אין אַ צײַ־טונג, וואָס ווײַזט אונדז, ווי מיר האָבן זיך צעקושט אין פּאָליציי־קעטשל.

אײנעם אופן ווי ער האָט עס געזאָגט, אין פאַרבענקטן בליק פון זײַנע אויגן, אין אַלץ האָט מען געקאָנט שפּירן דעם רוף: „כ'דאַרף האָבן מײַן מאַמע און מײַן טאַטן, מען האָט מיר צוגערויבט זייער ליבע, די זיכערקייט, זייער טרייסט".

מסתמא אַט צוליב דעם, וואָס דאָס אַלץ פעלט אים איצט, באַזונדערס זינט אַ יאָר, האָט ער פאַרגעסן, ווי צערטלעך מיר זענען תמיד געווען אײנער מיטן צווייטן. דאָס בייז, וואָס מען האָט געטאָן אונדזערע קינדער, פּייניקט מיך אומ־מייסטן.

מיט אַ דריי חדשים צוריק האָט אַן ארעסטאַנט אײַנגעפּלאַנצט אַ קערנדל פון אַ מאַראַנץ אין אַ ביסל ערד צווישן דער צעמענט־פּליטע. אַזוי ווי אַלץ, וואָס לעבט און אינטערעסירט אונדז אין אָט דעם טרויעריקן אָרט, האָבן מיר עס באַגאָסן, געפלעגט אַזוי, אַז עס האָט זיך פעסט פאַרוואָרצלט און גענומען וואַקסן. איצט איז דער געוויקס אַ צוואַנציק צענטימעטער הויך, בליט און טראָגט קליינטשיקע מאַראַנצן אויף די צווייגן. קאָנסטו דיר פאָרשטעלן אָט דעם קאָנטראַסט? קראַ־טעם, בעטאָן, מויערן און אַ מאַראַנצן־בוים, וואָס וואַקסט אין אַ שפּאַלט צווישן צעמענט. פרישקייט, שיינקייט און לעבן בליען אין דאָזיקן קבר.

אויך מיר וועלן ווייטער וואַקסן אין אָט דער שטיקנדיקער אַטמאָספער. איך טראַכט וועגן דער צייט, ווען מיר וועלן געניסן אויפסניי פון אונדזער היים און פון דער ליבלעכקייט פון אונדזערע קינדער.

כ'שיק דיר מײַן גאַנץ האַרץ.

יוליוס

24־טער סעפּטעמבער 1951

יוליוס, מײַן טײַערער,

עס ליגט איצט נישט אונטער קיין שום צווייפל, אַז מיר האָבן אַן אַדוואָקאַט אויף וועלכן מען קאָן רעכענען. וויכטיק איז אויך דאָס, וואָס מיר האָבן אין אים אַ פרײַנד, צו וועלכן מען קאָן האָבן דעם גאַנצן צוטרוי. נאָך מער, אומבאַגרע־נעצט וואַקסט מײַן פרײַנדשאַפט צו אים, ווען איך זע ווי אַזוי ער פאַרנעמט זיך מיט אונדזערע קינדער.

די קינדער פאַרלאָזן מיך נישט טאָג און נאַכט. איך טראַכט וועגן די אַלע, וועלכע רעקלאַמירן זיך אַלס „קינדער-פּסיכאָלאָגן". אויפריכטיק געזאָגט, האָב איך זיי שוין גענוג. וואָס פאַרא קאָמעדיע!

ווען איך זע די קינדער, עפענען זיך ברייט אויף אין מיר אַלע שליוזן. איך ווער אַן אומענדלעכע מאַסע ווייטיק. מיר דאַכט זיך, אַז ס'איז נישטאָ קיין איין געוועב אין מיין האַרץ, וואָס זאָל נישט האָבן אויסצושטיין קיין פּיין.

דיין פרוי אויף שטענדיק.

עטל

26-טער סעפּטעמבער 1951

טייערע,

מיט מער ווי צען יאָר צוריק, אַרום ווייַנאַכט 1936, האָב איך געטראָפן אַ יונגע פרוי, אַ שיינע, מילדע, באַשיידענע. דאָס איז געווען די עטל, מיט וועלכער כ'האָב חתונה געהאַט, און דאָס איז דאָס גרעסטע גליק, וואָס האָט מיך געטראָפן אין לעבן.

צוועלף וווּנדערבאַרע יאָרן האָבן מיר פאַרבראַכט צוזאַמען. תמיד צוזאַמען, טיילנדיק אַלע ליידן און פרייד פון לעבן, און באַטייליקנדיק זיך, ווי אַלע ערנסט-לעבע בירגער, אין די פּראָגרעסיוו-גייסטיקע באַמיונגען פון דער מענטשהייט. מאַן און פרוי, האָבן מיר מוטיק געקעמפט קעגן אַלע שוועריקייטן פון דער עקזיסטענץ. מיר האָבן געלעבט, מיר זענען געוואַקסן.

לויט מיין מיינונג איז עס כדאי פעסטצושטעלן, אַז מיר האָבן אַזוי גוט אויסגעהאַלטן די פיזישע אומבאַקוועמלעכקייט און דעם מאָראַלישן דרוק, די געפּילטערטע שפּאַנונג, די פולשטענדיקע איזאָלאַציע — און דאָס אַלץ אין שאָטן פון טויט, וואָס שוועבט כסדר איבער אונדז. טראָץ טרויעריקייט און מאָמענטן פון יאוש, האַלטן מיר דעם קאָפּ הויך און האָבן דעם פולשטענדיקן גלויבן אין אונדזער ענדגילטיקן זיג און זיין רעזולטאַט — צוריקגעפינען אונדזער היים און אונדזערע קינדער. מיר זעען אַלץ, וואָס קומט פאַר אַרום און מיר וועלן קיינמאָל נישט בייגן די קני פאַר דער האַזיקער טיראַניע.

מיין ליבסטע, כ'האָב געפּרוּווט דיר צו ווייזן, וואָס פאַר אַ פולקייט דו האָסט געבראַכט אין מיין לעבן. כ'האָף, אַז צו דעם היינטיקן געבוירן-טאָג וועט דאָס, וואָס עס דיקטירט מיר מיין מוח און מיין האַרץ, דיר ברענגען אַ ביסל נחמה.

איך פאַרגעטער דיך.

יוליוס

26=טער סעפּטעמבער 1951

מיין טייערע, טייערער מאַן,

צי וועסטו זיין אזוי ברייטהאַרציק, כדי מיר מוחל צו זיין, וואָס כ'בין געווען דעם גאַנצן פרימאָרגן אזוי אומגליקלעך? כ'בעט דיך, שרייב מיר תיכף, פאַרזיכער מיר, אַז דו וועסט מיך באהאַנדלען מיט א סך סבלנות אין מיין קאַמף פאַרן פאַרהאַרטעווען זיך. פיל אָן דיין בריוו מיט ליבע=דערקלערונגען און קאַרג נישט קיין אויסטערלישע אויסדרוקן. איך ליב דיך אזוי טיף, אַז מיר פעלן אויס ווערטער. כ'קאָן בלויז בלייבן אָט אזוי זיצן און ביטער וויינען איבער דיר, איבער די קינדער, איבער אונדזער פאַרוויסטן לעבן.

מיין טייערער, גלייב אין מיר. נאָר דיין גלויבן רופט אַרויס מיין צוטרוי, גיט מיר צוריק דעם ריכטיקן פּלאַץ, וואָס געהערט מיר און באַשיצט מיך קעגן דער פּוסטקייט און קאַלטקייט פון דער דאָזיקער עקזיסטענץ.

כ'וועל זיין גליקלעך, אויב דו וועסט ביז צו אונדזער קומענדיקער זעונג ערנסט שטודירן די פראַגע וועגן די יידישע יום=טובים און זייער באַזונדער באַדייטונג פאַר אונדז אַלס אַרעסטירטע.

און איצט, מיין געליבטער, א גוטע נאַכט. וואָס דער מאָרגן זאָל אונדז נישט ברענגען, לייג איך איצט אָפּ די לאַסטן פון טאָג מיט א קלאָרן געוויסן, וועלכן ס'האָבן נאָר מענטשן מיט ריינע הערצער. כ'האַלט דיין ליב פּנים אין מיינע הענט, אזוי ווי כ'פלעג עס טאָן אַמאָל, מיט אזוי פיל, אזוי פיל צייט צוריק און איך קוש דיך פון מיין גאַנצן האַרצן.

מיין גאַנצע צערטלעכקייט פאַר דיר.

עטל

30=טער סעפּטעמבער 1951

געליבטער מיינער,

כ'בין, הייסט עס, איצט 36 יאָר אַלט. מיין צווייטער געבוירן=טאָג הינטער די קראַטעס איז אויסגעצייכנט געוואָרן דורך א מאַסע פרעכטיקע קאַרטלעך, געשיקט פון דער פאַמיליע פון מיין טייערן מאַן, פון זיינע זין און פון אים, אָט דעם הערלעכן מענטש גופא.

איך טראַכט איצט וועגן די גרויע גאַסן פון איסט=סאַיד. א מאַסע מענטשן וועלן זיך איילן אין די פרימאָרגן=שעהן אין די סינאַגאָגעס, כדי מתפלל צו זיין. כ'האָף פון גאַנצן האַרצן, אַז זייערע תפילות וועלן דערהערט ווערן, אָבער דאָס לעבן האָט מיך געלערנט, אַז טעאָריע אָן פּראַקטיק קאָן זיין א פּוסטער זשעסט, אָן שום זין. נאָר ווערטער אַליין ברענגען נישט קיין שלום, קיין גוטן ווילן, קיין ייבערקייט, נאָר וועלכע עס לעבצט די גאַנצע מענטשהייט. מיר דאַרפן נישט באַ=

נוצן די תּפילה צום אלמעכטיקן ווי א תירוץ, כּדי זיך ארויסצודרייען פון אונ־דזער פאראנטוואָרטלעכקייט לגבי אונדזערע מיטמענטשן אין לויף פון טאָג־טעג־לעכן קאמף פאר אײנשטעלן סאָציאלע גערעכטיקייט. יידן און נישט־יידן, שוואר־צע און ווייסע, אלע דארפן זיין פעסט, סאָלידאריש און פאראייניקט.

דער ווינטער האָט זיך ארויפגעוואָרפן אויף אונדז, קאָן מען זאָגן, אָן שום וואָרענונג. דער נידעריקער הימל איז היינט געווען אן אמתער יאנואר־הימל. דאָס איז נישט גוט. מיט א פארכמורעטן שטערן האָב איך ארומגעשפּריזט איבער צע־מענט, פארטיפט אין מיינע מחשבות און מיט פאראכטונג פאר די שארפע שמיץ פון ווינט. דער זיג פון די „ראדזשערס" איבער די „פיליפּס"* האָט מיך אָבער באַלד צוריקגעבראַכט צו מיינע געוויינלעכע באַשעפטיקונגען. א טאָג, וואָס האָט זיך מיר אויסגעוויזן לענגער ווי אלע אנדערע, גייט אזוי ארום צו ענדע. איך באַגריס דעם קאיאָר פון מאָגנטיק מיט פיל כּוח און געשטארקטער אנטשלאָסנ־קייט. סוף כּל סוף, אויב ס'קומט דער מאָגנטיק, וועט מען אויפן מיטוואָך נישט מער לאנג וואַרטן. ווי שיין וואָלט געווען צו האָבן א וואָך נאָר פון מיטוואָכן!

ווי קלוג האָסטו מיר געראטן די פארגאנגענע וואָך! דיין רעוואָלטירטע פרוי האָט זיך שוין באַדייטנדיק בארואיקט. זי האָט דעם כּבוד דיר מיטצוטיילן, אז דיין לעקציע האָט געהאט א גרויסע ווירקונג. כ'האָב דיך ליב, מיין טייערער.

דיין אלטע פרוי.

עטל

1951 1־טער אָקטאָבער

מיין טייערער,

דער וויק־ענד איז געקומען און איז אוועק אָן א וואָרט פון דיר. כ'האָב זיך פארשטייט זיך, געטרייסט מיט דיין שיינער קארטע. און אָט האָט נאָכמיטאָג זיך אראָפּגעלאָזן א פארפלייצונג מיט גראטולאציעס.

יעדן פרימאָרגן שטיי איך אויף מיטן געדאנק, אז דו ביסט לעבן מיר, אין מיר, א צערטלעכער און אומבאגרענעצט פארגעטערטער. יעדע נאכט טרוי איך מיך אָן דער באהעלטעניש פון דיינע אָרעמס! א גאנצן טאָג זינגט מיין האַרץ: ער האָט מיך ליב! ער האָט מיך ליב!

עטל

* ספּאָרט־עקיפּן.

2=טער אָקטאָבער 1951

טייערע,

אוצר מיינער, די ארטיקלען אין „גערשאַנעל גארדיען" זענען אויסגעצייכנט. כ'בין איצט מער ווי ווען נישט איז זיכער אין אונדזער עווענטועלער באפרייונג.

וואָס שייך די „דאָזשעורס" האָבן זיי ארויסגערופן ביי מיר באמת א באוווּנ־דערונג: 0—10. אָט דאָס הייסט געגעבן! אָט פאר דעם אומבאצווינגלעכן מוט האָבן א סך מענטשן זיי ליב. אָבער קודם־כל האָבן זיי זיך בארימט געמאכט מיט דעם, וואָס זיי האָבן אויף א מערקווירדיקן אופן בייגעטראָגן צום קאמף קעגן די ראַסן־פאָראורטיילן.

און איצט, ביים סוף פון ראש־השנה וויל איך ווינטשן אונדז און אונדזערע קינדער א סוף צו די גרוילן און פייניקונגען.

כ'קאָן דיר גאָרנישט זאָגן, ווי אויסערגעוויינלעך גערירט כ'בין געווען, ווען כ'האָב געהערט שופר־בלאָזן דורך די מוזיקע פינצטערע געביידעם בעתן הייליקן דאווענען. כ'בין באמת שטאָלץ צו זיין א יורש פון אָט דעם אלטן פאָלק, וואָס האָט זיינט טויזנטער יאָרן אזוי פיל בייגעטראָגן צו דער מענטשלעכער ציוויליזאציע און וואָס כ'וועל האָבן דעם זכות תמיד מיט אים אידענטיפיצירט צו ווערן!

א גוטע נאכט, מיין טייערער, אין דיינע אָרעמס וועלן אלע מיינע חלומות באלד ווערן ווירקלעכקייט. צערטלעכקייט פאר דיר.

עטל

4=טער אָקטאָבער 1951

יוליוס טייערער,

כ'האָב זיך קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אז איך זאָל אמאָל קאָנען פילן אזא געוואלטיקן דורשט און אזא ברענענדיקן פארלאנג: דאָס לעבן קלאמערט זיך אזוי שטארק אין מיר פונקט ווי דורכדעם וואָלט מען מיר געוואָלט געבן צו פארזוכן דעם אשיקן טעם פון טויט. אָ ניין, דער אמת איז, אז די געפאר פון טויט צינדט אומברחמנותדיק אָן אין מיר א פלאם, וואָס שלינגט מיך איין און פארשטארקט מיין ברענענדיקן פארלאנג צו טריומפירן, צו לעבן.

אָ, טייערער, וואָס פארא ברוינזדיקער ים פון פיין און ליידן עס פארפלייצט מיך, ווען איך טראכט וועגן דיר און די קינדער! עס ווערט וואָס אמאָל שווערער צו שטילן די דורשטיקע פארלאנגען פון א מוטער, די מענטשלעכסטע פארלאנגען.

עס ווערט אלע מאָל שווערער זיך צו באוואָפענען קעגן דער טאָטאלער פאַרניכ־טונג פון אונדזערע האָפענונגען, וואָס קאָן א געווייסן טאָג געשען.
העלף מיר אויסהאַלטן, מאַן מיינער, טייערער. איך בין דיין ליבנדיקע פרוי,
עטל.

7־טער אָקטאָבער 1951

מיין טייערע.
די צייט שלעפּט זיך מיט דער מאָנאָטאָנקייט פון א ראָד, וואָס מען דרייט מיט דער האַנט. ס׳ווערט מיר אַלע מאָל שווערער זיך צו פאַרנעמען מיט עפּעס, צו לייענען אָדער שפּילן אין קאָרטן. פאַראַן נאָר איין פאַרלייכטערונג: ווען איך שרייב צו דיר, ווען איך קוק אויף דיין זיסן פּנים אויפן וואַנט און איך זאָג צו דיר „האַלאָ מיין שיינקייט“, שיקנדיק דיר מיינע קושן — נאָר דעמלט ווערט מיר גרינגער אויפן האַרץ. איך פאַרמאַך די אויגן און זע דיין שמייכלענדיק געזיכט; איך זע עס אַזוי ווי עס איז געווען, ווען עס האָט געקוקט אויף מיר דורך די קראַטעס פון דיין קאַמער. עס דערנענטערט זיך דאָך אונדזער שעה, דער מיט־וואָך, ענדלעך וועלן מיר זיך אין א פּאָר טעג אַרום זען.
ב׳בין געווען אַנטוישט, וואָס כ׳האָב נישט געהאַט קיין וויזיט נישט פון מיין משפּחה און נישט פון מאַני. א צווייטע סיבה פון מיין שטימונג איז דאָס, וואָס כ׳האָב נישט געשריבן צו אונדזערע יינגלעך. איך ווייס באמת נישט, וואָס זיי צו שרייבן. איין גאָט ווייסט ווי שטאַרק איך האָב זיי ליב און איך וואָלט געוואָלט וויסן ווי עס גייט מאַיקען אין שול, ווי עס גייט אין שטוב און בכלל, וואָס עס הערט זיך דאָרט.
כ׳האָב געלייענט, אַז דער אַדוואָקאַטן־פאַרבאַנד פון ניו־יאָרק קלייבט זיך איינגיכן צו בלאַמירן א געוויסן קאַנדידאַט אויף ריכטער פון ניו־יאָרק פאַר זיין האַלטונג אין אַ געוויסן פּראָצעס. עס האַנדלט זיך, נאַטירלעך, וועגן סעיפּל און איך גלייב, אַז עס גייט דאָ אין זיין האַנדלונג אויף אונדזער פּראָצעס.
פון דעם וועט גאָרנישט אַרויסקומען. עטל, איך הער נישט אויף צו טראַכטן וועגן אונדזער פריערדיקן געמיינזאַמען לעבן, אָבער מיינע געדאַנקען זענען גע־ריכטעט קודם צו דער צוקונפט, אין וועלכער ס׳איז פאַראַן אונדזער רעטונג.
כ׳האָב דיך ליב.
יוליוס

7-טער אָקטאָבער 1951

טייערע,

כ'האָב געלאָזט א צעטעלע, אז מען זאָל מיך אויפוועקן 6 אזייגער; מ'האָט דאָס געטאָן, אָבער איך האָב זיך נישט גערירט פון אָרט ביז 7 אזייגער. דאכט מיר, אז כ'האָב פשוט נישט געוואָלט זיך צוזאמענטרעפן דאָ מיט נאָך א טאָג. אָבער איצט שמועס איך מיט דיר. אין דרויסן איז שוין ליכטיק; די פייגעלעך פאָרן זיך איצט ארום די קרישקעס, וואָס כ'האָב נעכטן פאר זיי צוגעגרייט, איידער כ'בין צוריקגעגאנגען אין מיין קאמער. זייער פריידיקע טשוויטשעריי גיט מיר חשק זיי צו ענטפערן מיט א ליד.

כ'האָב דאָך באוויזן אָנצוהייבן א בריוו צו די קינדער, וואָס וועט מאָרגן זיבער אויפגעלייגט ווערן אויף פאָסט. דער רעגן האָט מיך אָנגערעגט צו ציטירן א פאָר פערזן וועגן רעגן פון ראָבערט לואיס סטעווענסאָן און כ'האָב געראָטן מיבאָעלן זיך צו באזאָרגן אין ביבליאָטעק מיט סטעווענסאָנס פאָעמעס. איך וואַרט מיט אומגעדולד אויף דער מינוט דיך צו זעען. כ'האָב דיך ליב, טייערע.

ע ט ל

11-טער אָקטאָבער 1951

מיין וווּנדערבארע עטל,

נעכטן, טייערע, איז געווען פאר מיר א שווערער טאָג. ווען איך זע דיך אָבער, פיל איך מיך, נאטירלעך, גלייך דערמוטיקט. איך בין אויך געווען גערירט פון פרעכטיקן באריכט, וואָס עס האָט אונדז געלייענט אונדזער פארטיידיקער.

ס'איז וווּנדערבאר, וואָס אזויפיל ערלעכע מענטשן קומען אונדז צו הילף און וואָס עס שאפט זיך שוין א קאָמיטעט לטובת אונדז. איך קאָן מיך שוין נישט איינהאלטן דיך צו זען און צוזאמען צו באטראכטן גרינטלעך די אלע נייע פאקטן. מוט! איצט, ווען עס ווערן אָנגענומען ממשותדיקע מיטלען פאר אונדזער באפרייונג וועט די צייט לויפן שנעל.

דיין שטענדיק-ליבנדיקער מאַן,

י ו ל י ו ס

11-טער אָקטאָבער 1951

טייערסטער יוליוס,

זייט דער נעכטיקער אויסנאמווייזער איינגעגעבענער פארזאמלונג מיט דיר און מאני קאָן איך פשוט מיך נישט בארואיקן. די אנטוישונג, דערווייסנדיק זיך,

אז מיר קאָנען נאָר באפרייט ווערן אויפן סמך פון א געריכטס-אורטייל, האָט מיך נישט אָפּהענגיק געמאכט. כ'האָב שוין צוגעטראכט א נייע אָריענטאציע, וואָס וועט זיין געריכטעט אויף א מער רעאליסטישן וועג. דאָס הארץ זאָגט זיך אָבער פּשוט אָפּ מסכים צו זיין מיט אזא געשאפענער סיטואציע און כאָטש ס'איז שוין א געשעענער פאקט „ווארף" איך זיך נישט אונטער, ווי מען זאָגט אין תּפיסה, און קלאמער זיך ווייטער נאיוו אין מיינע חלומות.

מיין הארץ ווערט בוכשטעבליך צעזעצט פון פארלאנג, וואָס שנעלער ארי-בערצושפרייזן ביי דיין זייט די שוועל פון „טויטן-הויז" און צו דערהערן ווי די קינדער שרייען פון פרייד, דערזעענדיק אונדז. איך מוז אָנשטרענגען מיין גאנצן ווילן זיך ארויסצורייסן פון אזא שטראלנדיקער וויזיע און צונויפנעמען אלע כו-חות, צו קאָנען נאָך אויסהאלטן אין דעם גיהנום גאָט ווייסט וויפל חדשים ביז די פּאָליטישע מאכינאציע קעגן אונדז וועט פאנאנדערפאלן, ביז איצט איז נאָך „דער גייסט שטארק אָבער דער קערפּער איז שוואך".

„געדולד און גייסטיקן כוח", ווי ס'האָט געזאָגט דער גוטער לא גווארדיא.* אָבער ווי גרויס עס זענען אונדזערע ליידן!

מיין גאנצע צערטלעכקייט. דיין פרוי,
עטל

* געוועזענער פּראָגרעסיווער מעער פון ניו-יאָרק.

965—7

קאַפּיטל VI

„דאָס אַמעריקאַנער פֿאָלק איז דער היטער פֿון אונדזערע לעבנס...“

[דער אַמעריקאַנער פֿאַרטיידיקונגס־קאָמיטעט איז אַנטשטאַנען ערשט נאָכדעם, ווי די ראָזענבערגס זענען שוין געהאַט אָפּגעזעסן כמעט אַנדערהאַלבן יאָר. ער האָט זיך געגרינדעט אין קוואַרטאַל קניקערבאָקער אין איסט־סאַיד, דאָס הייסט אין דעם אייגענעם קוואַרטאַל, וווּ די ראָזענבערגס האָבן געהאַט וואויך געלעבט די לעצטע 10 יאָר. ביים אַנטשטיין פֿון קאָמיטעט זענען געווען זייערע אַמעריקאַנער שכנים, וועלכע האָבן אייגנטלעך נישט געוווּסט, וואָס זיי קאָנען אויפֿטאָן, אָבער וועלכע זענען געווען גרייט „עפּעס צו טאָן פֿאַר די ראָזענבערגס“.

ס'איז נישט געווען קיין לייכטע אונטערנעמונג אין דער אַטמאָספֿער, וואָס ס'האָט דעמאָלט געהערשט. מ'האָט געדאַרפֿט בייקומען די שוועריקייטן מיט אַן אומדערשעפּלעכן גלויבן אין דער זאַך. אין אַ פּאָר וואָכן אַרום נאָך זיין גרינדונג האָט דער קאָמיטעט זיך איינגעאָרדנט אין אַ ביוראָ, וואָס איז זיכער נישט געווען גרעסער ווי אַ טויטן־קאַמער אין סינג־סינג.

די ערשטע אַרבעט פֿון קאָמיטעט איז געווען צו פֿאַרשפּרייטן די אַרטיקלען פֿון „נעשאָנעל גאַרדיען“. די קאָמיטעטן, וואָס זענען געשאַפֿן געוואָרן דורך די לייענער פֿון דער צייטונג אין די פֿאָרשטעט פֿון ניו־יאָרק, האָבן זיך אײַנגיכן אָנגעשלאָסן אין לאַנדעס־קאָמיטעט.

פֿון אָנהייב פֿלעגן די זיצונגען פֿאָרקומען אין פּריוואַטע וווינונגען און מענטשן פֿלעגן מיט שטויבונג הערן די געשיכטע פֿון די ראָזענבערגס; אייניקע פֿלעגן בלויז צווייפֿלען אין זייער שולד, אַנדערע זענען געווען זיכער אין זייער אומשולד. מיט דער צייט איז זייער צאָל געוואַקסן און די לאָזונג פֿון אַ רעוויזיע פֿון פּראָצעס האָט באַקומען אַלע מאָל מער אָנהענגער.]

14־טער אָקטאָבער 1951

מיין טייערע,

כ'האָב געהאַט א לאַנגן, אָנגעגעמטען וויזיט פון מיין שוועסטער עטל. דאָס דערפֿרייענדיקע איז, וואָס אין שטוב האָט מען אַלץ געבראַכט אין אָרדענונג און עס הערשט איצט א סך מער האַרמאָניע. מיין מוטער פֿילט זיך בעסער און זי איז דערמוטיקט דערמיט, וואָס אַ סך מענטשן באַזוכן זי און דריקן איר אויס זייער סימפּאַטיע. איך ווייס נישט, צי עטל האָט דיר דערציילט וועגן דעם פֿיינלעכן פּאָרפֿאַל, וואָס איז געשען מיט מיכאָעלן. ער איז געגאַנגען אָפּשטאַטן אַ וויזיט איינעם פֿון זיינע חברים. ווען ער האָט דערציילט דעם ייִנגלס מוטער אונדזער געשיכטע, האָט זי אים גלייך אַרויסגעטריבן פֿון שטוב. דאָס האָט אים שרעקלעך דערשיטערט. צוריקקומענדיק אַהיים האָט ער געוויינט. מ'האָט אים איינגעקלערט, אַז דאָס זענען אומווערדיקע מענטשן פֿול מיט פֿאָראורטיילן און דאָס האָט אים אַביסל באַרויקט. ביסלעכווייז איז ער געקומען צו זיך.

לויט אַלע אויסקונפֿטן האָט ער ליב זיין לערער און זיינע שול-באַשעפטיקונגען. איצט, ווען ס'הייבט זיך אָן צו פֿאָרמירן אַ קאָמיטעט, בין איך זיכער, אַז מיר וועלן קאָנען דערגרייכן, ער זאָל זיך פֿאַרנעמען מיט אונדזערע קינדער. און, ווען ס'וועט זיין אַ גענוגנדיקע צאָל פֿריינד, וועלכע וועלן אונדז אויסדריקן זייער סימפּאַטיע, וועט עס קעגנווירקן דער שלעכטער ווירקונג, וואָס די געשעענישן האָבן געהאַט אויף זיי.

כ'וואַרט מיט אומגעדולד אויפֿן „גאַרדיען“ פֿון היינטיקער וואָך, כ'וואָלט שוין געוואָלט וויסן, וואָס מען זאָגט וועגן דער גרינדונג פֿון קאָמיטעט.

ס'איז שוין כמעט אַנדערהאַלבן יאָר, ווי דו ביסט פֿאַרשפּאַרט. די קומענדיקע 6 מאָנאַטן, זאָלן מיר האָפֿן, וועלן זיין פֿאַר אונדז בעסערע.

דיין מאַן
יוליוס

14־טער אָקטאָבער 1951

מיין טייערער,

דיין שוועסטערס וויזיט האָט מיר פֿאַרשאַפֿן אַן אומגעהייערן פֿאַרגעניגן, אָבער דער תּוך פֿון היינטיקן טאָג איז געווען פֿאַר מיר דיין בריוו. פֿאַר אַז אַלטן פּאָרפֿאָלק ווי מיר, וואָלט עס שוין גע־אַרפֿט זיין אַן אַלטע געשיכטע, פֿונדעסטוועגן גייט מיר דורך א ציטער פֿון נערוועזקייט און פֿון שטאָלץ פֿאַר יעדעם מאָל, ווען דו דריקסט מיר אויס דיין ליבע. איך לעב העמלט איבער אַן אמתע און אויפֿריכטיקע פֿרייד.

עטל

1951 15־טער אָקטאָבער

כ'בין קראַנק פון דער געשיכטע מיט מיכאָעל. ער איז אַזוי יונג, צו יונג, כדי צו קאָנען אויסשטיין אַזאַ ווילדע אכזריות. ווי שרעקלעך איז אָט די אומ־מענטשלעכקייט, וועלכע באַשטראָפט אַן אומבאַשיצט קינד, וואָס האָט קיינמאָל קיינעם קיין שלעכטס נישט געטאָן. מען דאַרף זיך סוף כל סוף איבער דעם נישט וווּנדערן, ווען מען זעט די כסדר וואַקסנדיקע כוואַליע פון פאַראַכטונג פאַר די עלעמענטאַרסטע מענטשלעכע רעכט, וועלכע פאַרפלייצט איצט דאָס לאַנד.

צערטלעכקייטן פאַר דיר.

ע ט ל

1951 18־טער אָקטאָבער

טייערע עטל,

כ'בין אומגעדולדיק צו וויסן, וואָס מיכאָעל וועט ביי דער נאָענטסטער זיצונג אונדז דערציילן וועגן זיינע נייע פריינד. דאָס מאָל, הגם איך גיי צו דער זיצונג מיט ליידיקע הענט, וועל איך אָבער האָבן א מאַסע טעמעס אויף וועלכע איך וועל קענען רעדן מיט אים. אונדזער אַדוואָקאַט וועט אויך זיין. אין דער רגע קומט מיר אויף דער געדאַנק, אַז מיר וואָלטן געקאָנט בעטן ביים תפיסה־דירעקטאָר די דערלויבעניש צו זען די קינדער צוזאַמען, דו און איך.

נאָכן באַזוך וועלן מיר קאָנען מיט פאַרגעניגן וואַרטן אויפן קומענדיקן נומער פון „גאַרדיען“, און כ'האָף אויף ווייטערדיקע בריוו פון לייענער.

דאָס, וואָס מיר ביידע האָבן פאָרויסגעזעען בעת און נאָך אונדזער פּראָצעס, הייבט אָן איצט מקוים צו ווערן. ס'קאָן גאָר אַנדערש נישט זיין. סוף כל סוף דער אמתער טריבונאַל, דער ענדגילטיקער, דער העכסטער שופט איז דאָס אַמעריקאַנער פאָלק. ער איז עס דער היטער פון אונדזערע רעכט, פון אונדזער פרייהייט און אויך — יאָ, אויך פון אונדזערע לעבנס.

אויב מען קאָן אין אַזעלכע באַדינגונגען, אין וועלכע מיר זענען, גליקלעך זיין, בין איך אין איצטיקן מאָמענט גליקלעך. מיר האָבן זיך נישט געוואַקלט, מיר זענען געווען אויף דער הייך פון דער אויפגאַבע, וועלכע מיר האָבן זיך געשטעלט. טייערע מיינע, מיר זענען געמאַכט פון א פעסטן שטאָף.

דיין מאַן,

י ו ל י ו ס

18־טער אָקטאָבער 1951

האלאָ, טייערער,

מיט צוויי טעג צוריק האָב איך געקוקט דורך די קראַטן און מיט מיינע אויגן האָב איך זיך געזעגנט מיט דיר, אַ כוואַליע פון צערטלעכקייטן האָט פאַרפלייצט מיין האַרץ. כ׳האָב זיך דערמאָנט יענעם אָוונט, ווען דאָס געריכט איז אַוועק אויף דער באַראַטונג צו אַנטשיידן אונדזער גורל, און מיר האָבן זיך נאָך געקלאַמערט אין דער מינדסטער האָפענונג. און דאָך ווילן קיין שום אומגליקן און קיין שום ליידן נישט אַרויסרייסן פון מיר די איבערצייגונג, אַז נאָר רייגע און ווירדיקע מענטשן איז באַשערט צו גיין אויף אַזאַ שווערן, שטעכיקן וועג.

19־טער אָקטאָבער 1951

כ׳האָב נישט באַקומען קיין שום ידיעה און איך ווייס נישט צי די קינדער וועלן מאָנטיק קומען. די פרייד, וואָס עס רופן ביי מיר אַרויס די וויזיטן פון די קינדער ווירקט שוין נישט אויף מיינע נערוון אַזוי שטאַרק שפּאַנענד ווי פריער. פאַראַן צייטן, ווען איך כאַפּ מיך אין אַ מאָדנער אומבאַשטימטער שטימונג, ווי איך וואָלט זיך געוואַקלט צווישן היטעריקייט און דערדריקטקייט. איצט האָט מיך אַרומגעכאַפּט אַ מין מידע, רעזיגנירטע פאַרצווייפלונג. מאָמענטנווייז נעמט אָן מיין פאַרצווייפלונג אַזאַ שאַרפע, אַנגסטיקע פאָרם, אַז איך קאָן קוים דעם אָטעם אָפּכאַפּן און איך מוז דעמלט קעמפן מיט אַלע כוחות נישט צו פאַרלירן די גלייכגעוויכט. לסוף געלינגט מיר זיך צו באַהערשן און איך הייב אויפסניי זיך אָן צו גרייטן צו דער שלאַכט!

טייערער, כ׳האָב געלייענט אין ווידער־אַמאָל געלייענט די אַרטיקלען פון „גאַרדיען“. עס גייט אויף אין מיר אַ האָפענונג. הגם די שרעק פאַרלאָזט מיך נישט, פונדעסטוועגן קאָן איך נישט פאָרויסזען קיין אַנדערן אויסוועג ווי נאָר אַ נצחון און אַן עווענטועלע באַפרייונג. כ׳האָב דיך ליב.

עטל

21־טער אָקטאָבער 1951

מיין וווּנדערבאַרע פרוי,

גאָט צו דאַנקען, מיר וועלן מאָרגן זען די קינדער. איך רעכן, אַז לעגאַ האָט דיך שוין מכבד געווען מיט אַלע שמוציקע איינצלהייטן וועגן דעם פּאָרפּאַל,

וואָס איז געשען מאַיקען און וואָס איז געווען אַ סך ערגער ווי איך האָב זיך דאָס פאָרגעשטעלט. כ'האָף, אַז איך וועל קאָנען רעדן מיט מאַני וועגן מאַיקען און וועגן דער פרוי פון דער הילפס־געזעלשאַפט.

צי מיין שוועסטער האָט דיר דערציילט, אַז א געוויסן טאָג האָט ראָבי אויס־געריסן אַלע פערזאָנען, וועלכע ער האָט ליב און אונדז האָט ער דערביי ניט דערמאָנט? ווען מען האָט אים געפרעגט: און די מאַמע, דער טאַטע? האָט ער געענטפערט: טאָ פאַרוואָס קומען זיי ניט אַהיים? ער האָט געבעטן לענאַ זי זאָל אונדז אַהיימברענגען. מיין שוועסטער דערציילט, אַז ער איז געווען זייער צופרידן, ווען מען האָט אים געזאָגט, אַז ער וועט ניין אונדז זען. דאָס האַרץ באַרוקעמט זיך מיר פון פיין, ווען איך טראַכט וועגן די ליידן פון אונדזערע יינגלעך. עס איז אָבער פאַר מיר אַ גיהנום ווען איך טראַכט, וואָס די שטייסט אויס צוליב דעם.

אָ, איך בעט אייך, גוטע מענטשן, טוט וואָס נייטיק פאַר אונדז און פאַר אייך גופא, אַז עס זאָל אַ סוף נעמען צו דער דאָזיקער אכזריותדיקער מאַכינאַציע. כ'האָב צוטרוי און איך ווייס, אַז מיר וועלן באַפרייט ווערן, אָבער פאַרן גוטס פון אונדזערע קליינע קינדער דאַרף דאָס געשען וואָס גיכער.

דיין מאַן, וועלכער ליבט דיך.

י ו ל י ו ס

22־טער אָקטאָבער 1951

מיין טייערער,

מיר דאַכט זיך, אַז היינטיקע נאַכט האָב איך אויסגעוויינט אַלע מיינע טרערן. דער וויזיט פון די קינדער האָט זיך אייסגעלאָזט מיט אַ פולשטענדיקן דורכפאַל. איך פיל מיך היינט מער ווי אַלעמאָל הערשלאָגן און אומגליקלעך. כ'האָב געוואַרט אויפן קומען פון די קינדער מיט אַ דערשטויגענדיקער רעזיגנאַציע. אומזיסט אָבער וויל איך מיך איצט טרייסטן דערמיט, וואָס די ווילדקייט פון ראָבי און די אַנגסטיקע שטימונג פון מיכאָעלן זענען פאַטאַלע און לאָגישע רעזולטאַטן פון אַ גאַנצן קאָמפּלעקס באַדינגונגען פון מיר נישט אָפּהענגיקע. איך קאָן נישט בייקומען דאָס געפיל, אַז דאָס איז מיינער א פערזענלעכער דורכפאַל.

טייערער, איך וועל נישט האָבן קיין מנוחה ביז איך וועל דיך ניט זען מיטוואָך און זיך אַראָפּרעדן פאַר דיר פון האַרץ. כ'האָב דיך ליב, טייערער!

דיין פרוי, וואָס איז זייער אומגליקלעך,

ע ט ל

22־טער אָקטאָבער 1951

טייערסטער יוליוס,

וואָס מער איך טראַכט, אַלץ מער בין איך אויפגעבראַכט צוליב דער אומגליקלעכער טפשות מיט וועלכער מען באַגייט זיך מיט די קינדער. טייערער, ס'איז די העכסטע צייט מיר זאָלן געבן צו פאַרשטיין וואָס מיר טראַכטן וועגן דעם, הגם ס'וועט קיין נוצן נישט ברענגען. איך שטיק מיך מיט דעם אַלעמען, וואָס איך ווייס און מיט וועלכן איך קאָן מיך נישט טיילן און וואָס מען וועט דאַך דאַרפן זיי איבערגעבן אויב מיר ווילן, אַז אונדזערע יינגלעך זאָלן וואַקסן געזונטע און שטאַרקע פיזיש און גייסטיק. נעם מיר דאָס נישט פאַר אומגוט, טייערער, פעלסט מיר שטאַרק, מיין בענקשאַפט נאָך דיר האָט קיין סוף נישט. אָ, מיין גאָט, ווי אומגליקלעך איך בין. צערטלעכקייטן.

עטל

25־טער אָקטאָבער 1951

פרוי מיינע, טייערע,

כ'בין, ווי אויף הייסע קוילן, וואַרטנדיק אויף דיין באַזוך. כ'ווייס, אַז די טראַכטסט נאָר וועגן איין זאַך: וועגן גרויליקן נסיון און וועגן דער עמאָציאָנעלער צערודערונג פון די קינדער. מיר דאַרפן זיך באַמיען, אַז די פּלענער, וואָס מיר האָבן צוזאַמען אויסגעאַרבעט, זאָלן גלייך פאַרווירקלעכט ווערן. די הילף פון אַ דערציערין איז אומבאַדינגט נייטיק פאַר די קינדער.

ווען דו וועסט באַקומען דעם דאָזיקן בריוו, וועלן מיר אַשער שוין האָבן די אַקטן פון אַפּעלאַציע־טריבונאַל. איך שלאָג פאָר, אַז דו זאָלסט זיי לייענען און צוגרייטן באַמערקונגען. מיר וועלן קענען מאַכן פאָרשלאָגן, וועלכע וועלן קאָנען אויסגענוצט ווערן צו אונדזער פאַרטיידיקונג פאַרן טריבונאַל און אין דער ווענדונג צום געריכט.

נאַטירלעך איז עס נישט לייכט פאַר אומשולדיקע מענטשן צו זען כסדר דעם שאָטן פון טויט, וואָס שוועבט איבער זייערע קעפּ, און נישט צו פאַרלירן דערביי די זעלבסט־באַהערשונג. אָבער, מיין ליבסטע, אויב מיר זענען דאָ, איז עס נאָר דערפאַר, וואָס מיר האָבן נישט געוואָלט זיך אונטערוואַרפן. מיר וועלן אויך ווייטער צוזאַמען מיט אַלע פּראָגרעסיווע מענטשן, בלייבן פעסט פאַר דער ערלעכקייט, פרייהייט, דעם שלום און דער אמתער גערעכטיקייט.

דערמאָן זיך אונדזער דעוויז, מיין טייערע: מוט און צוטרוי צו דער צוקונפט.

דיין מאַן, וועלכער ליבט דיך,

יוליוס

25־טער אָקטאָבער 1951

האַלאָ, טײַערער,

מיך פֿאַרדריסט זייער, האַרץ מײַנס, וואָס כ׳בין געווען אַזוי אומגעדולדיק בעת אונדזער לעצטער באַגעגעניש. כ׳בין אָבער געווען נאָך אַ פּאָר שרעקלעכע טעג און מײַן מוח איז געווען ממש ווי צעלעכערט. כ׳האָב מורא, אַז דו הייבסט שוין אָן צו האָבן גענוג מײַנע קלאָגערייען מיט וועלכע איך פּיל אָן, זינט אַ געווי־סער צײַט, מײַן קאָרעספּאָנדענץ.

טײַערער, איך בעט דיך, זײַ געדולדיק. כ׳בין האַלב משוגע פֿונעם אַנגסטיקן אומרו, וואָס מאַטערט מיך און כ׳בין דעצידירט אַרויסצורײַסן פֿון טריבונאַל אַ טאָג פֿאַר די קינדער (ווייסט זען, איך וועל נאָך ווערן אַן אַדוואָקאַט, כ׳קען שוין אַלע פּראָצעדורן!). מײַן גאַנצע צערטלעכקייט.

עטל

1־טער נאָוועמבער 1951

האַלאָ, יוליוס טײַערער,

ווײַט מיטוואָך, גאָבערעם, ווי ס׳האָט זיך פֿאַרענדיקט אונדזער אָנגענעמע, זיסע אונטערהאַלטונג, בין איך אויסער זיך פֿון פֿרייד. זײַ זיכער, מײַן טײַערער, דײַן ליבע איז פֿאַר מיר אַן אייביקער קוואַל פֿון כּוח.

כ׳האָף, אַז כ׳וועל אויף דעם וויק־ענד באַווײַזן צונויפֿצוזאַמלען מײַנע כּוחות און אָנשרײַבן אַ פּאָר שורות צו מיכאָעלן און ראָבין. וואָס שייך די פֿילצאָליקע אָנבאָטן צו העלפֿן די קינדער, וואָס דער „גאַרדיען" האָט באַקומען פֿון זײַנע לייענער, האָבן זיי אין מיר אַרויסגערופֿן אַ געפֿיל פֿון ענגער פֿאַרבינדונג מיט אָט די פֿרעמדע מענטשן. איך געפֿין נישט קיין ווערטער ווי געהעריק אויסצודריקן מײַן באַוווּנדערונג פֿאַר מײַנע נײַע ברידער און שוועסטער! כ׳האָב דיך ליב.

עטל

1־טער נאָוועמבער 1951

מײַן טײַערע,

ווי גליקלעך בין איך געווען דיך צו זען אין אַזאַ גוטער שטימונג, ווען איך זע דיך דערפֿיל איך מיך שטאַרק און פֿעיק איבערצוטראָגן נאָך אַ וואָך ביז צו אונדזער קומענדיקער זעונג.

די צײַט גייט און ס׳איז ווי אַן אייביקייט. מיר דאַכט זיך, אַז מיר געפֿינען

זיך אין אן אָפּגרונט אָן א סוף, אָן א פאַרבינדונג מיט דער רעאַלער וועלט. בלויז דער קאָנטאַקט מיט דיר, מיט מאַני, מיט די קינדער פאַרבינדט מיך מיטן לעבן.

אויב די פאַרשלאָגן צו העלפן די קינדער וועלן געבן קאָנקרעטע רעזולטאַטן, וועט מיין פרייד נישט האָבן קיין גרענעץ. און אויב מיר וועלן נאָך באַקומען גוטע ידיעות פון קאָמיטעט, וועט אונדזער פאַרלייכטערונג זיין אָן אומגעהייערע. ס'איז זייער וויכטיק מיר זאָלן זיין פאַרבינדן מיט עפּעס א לעבעדיקן אָרגאַניזם, מיט א באַוועגונג, וואָס זאָל זיך פאַרנעמען מיט אונדזער זאַך, באַזאָרגנדיק זיך אויפן אמת.

נאָך א טאָג, נאָך א וואָך, נאָך א חודש און איינגיכן, איינגיכן — ס'קאָן דאָך אייביק נישט דויערן! איך צווייפל נישט אויף קיין איין רגע, ווי לאַנג דאָס זאָל נישט דאַרפן נאָך דויערן, אַז אונדזער אומשולד וועט באַוויזן ווערן. איך טראַכט וועגן אָט-דער שעה, איך חלום וועגן איר און איך שטעל מיר שוין אַפילו פאָר ווי איך ברענג דיך צו פירן אַהיים און ווי די געהעראַסט ווידער איינגאַנצן צו מיר. און עס וועט ווידער, מיין טייערע, זיין אַ שיין, געזונט לעבן. ער וועט קומען דער דאָזיקער טאָג.

מיין גאַנץ האַרץ.

יוליוס

[דעם 7-טן נאָוועמבער זענען אין „גאַרדיען" געוועזן אָפּגעדרוקט צוויי בריוו, וואָס יוליוס און עטל האָבן צוגעשיקט.]

יוליוס האָט געשריבן:

„איך פיל, אַז איך לעב איצט איבער אַלע קאַמפן פון פאָלק קעגן דער טיראַניע. די קראַפטן טיילן אונדז שוין מער נישט אָפּ פון דער וועלט, מיר זענען שוין נישט אַליין... אונדזער איינציקער פאַרברעכן באַשטייט אין דעם, וואָס מיר זענען פשוטע, פאָרגעשריטענע מענטשן, וועלכע זענען צוגעבונדן צו די דעמאָקראַטישע פרייהייטן און צו די קאָנסטיטוציאָנעלע רעכטן און וועלכע גלייבן אין דער ערלעכקייט, דער מענטשהייט און אין שלום. אָט פאַרוואָס מיר זענען געמשפּט און פאַראורטיילט געוואָרן צים שטאַרבן. דאָס דאַרף דינען אָנצוואַרפן שרעק אויף אַנדערע און זיי צווינגען צום שווייגן"

עטל האָט געשריבן:

„אין דער גרויער און טרויעריקער אַטמאָספער, וואָס רינגלט מיך אַרום, האָט זיך פלוצלינג אַרייגעריסן אַ ליכטיקער שטראַל. איך בין טיף גערירט פון דער סימפּאַטיע, וואָס עס דריקן מיר אויס מיינע גייע ברידער און שוועסטער. איך נעם אויף זיך די פאַרפליכטונג אומאויפהערלעך זיך צו ווידמענען דעם קאַמף קעגן דער אכזריות פון איין מענטש קעגן אַנדערן און וואָס פאַר אַ פאָרם זי

זאָל נישט אויפהייבן איר ברוטאלן קאָפּ. איך וועל קיינמאָל נישט פאַרגעסן דעם גלויבן און דעם צוטרוי, וואָס די לייענער פון „גאַרדיען" האָבן צו מיין מאַן און צו מיר. אַנדערש וואָלט אונדזער גלויבן געווען האָס ברענגען פאַר אַ קרבן אונדזערע לעבנס".

11־טער נאָוועמבער 1951

מיין טייערע עטל,

לייענענדיק די וואָך אין „גאַרדיען" די בריוו פון די לייענער צום אַרויסגע־בער, האָב איך זיך געפילט גאָר שטאַרק אין אָנבליק פון די אַלע באַגײַסטערטע סאָלידאַריטעט. כ'מיין, אַז אין דער אמתן זענען מיר דאָך נאָר פּשוטע מענטשן, וואָס זענען אין גאַנצן ענלעך צו אַט די שרייבער פון די בריוו און צו טויזנטער אַנדערע מיטבירגער. אין אַנדערער ענין זענען זיי זיך גופא און זיי פאַרשטייען, אַז אויך זיי זענען באַדראָט דורך אַ קאַטאַסטראָפע פון זעלבן מין.

די בראָשור פון 16 זייטן איז דער ערשטער אמתער אָנהייב. מיר האָפן דערוואַרטן אַ כּסדר אָנוואַקסנדיקע מאַסע פון אָנהענגער. דאָס פאַרשטאַרקט מיין זיכערקייט, אַז מיר וועלן אַרויסגיין זיגרייך פון אַלע צרות.

היינט איז דער געדענק־טאָג פון וואָפנשטילשטאַנד*. יעדער מענטש וואָלט געדאַרפט אויסנוצן אַזאַ טאָג, כּדי צו אַנאַליזירן דעם זין פון די שחיטות און בעסער אָפּשאַצן די נייטיקייט פון וועלט־שלום. מיר ביידע פילן דורך אַ קליינע יוועלירסע קעגן דער קריגערישער שפּיל, וואָס וויקלט זיך פאַנאַנדער אויפן אַלוועלט־לעכן שאַבבערעט.

ס'איז מאָנטיק אָוונט. נאָך אַ טאָג איז פאַרביי און ער דערנענטערט מיך צו דיר. איך פאַרגעסער דיך אַלץ מער און מער. אינגיכן וועט קומען דער טאָג, ווען מיר וועלן זיך ווידער פאַרבינדן, וואָס?

דיין מאַן
יוליוס

---

* פון קריג 1914—18. (איבערז.)

15־טער נאָוועמבער 1951

האַרץ מיינס, טייערס,

נאָכדעם ווי דו האָסט זיך געזעגנט מיט מיר בין איך אוועקגעפֿאַלן און זיך באַגאָסן מיט טרערן. דעם גאַנצן נאָכמיטאָג און אין אָוונט בין איך געווען באַהערשט פֿון אַ געפֿיל פֿון שרעק, וואָס האָט מיך געפּרעסט און פֿון אַ ווילן אויסצוהאַלטן פֿאַר יעדן פּרייז. דער קאָפּ האָט גערוישט און דער מאָגן איז ווי צוזאַמענגעדריקט געווען. אָבער כ'האָב אויסגעהאַלטן. כ'האָב זיך אויפֿגעהויבן, און מיין האַרץ איז געווען אָנגעפֿילט מיט פֿרייד אויפֿן געדאַנק, אַז כ'האָב באַוויזן בלויז מיטן כּוח פֿון מיין ווילן און מיט דער אָנשטרענגונג פֿון מיין מוח זיך אַרויסצורייסן פֿון דער שווערער שטימונג. איצט פֿיל איך מיך ווי אַ סטודענטין פֿון „ציוויל־קאָלעדזש“, וועלכע האָט אויסגעהאַלטן גוט די עקזאַמענס.

צערטלעכקייטן.

עטל

18־טער נאָוועמבער 1951

טייערסטער יוליוס,

אַ גרויער ווינטערדיקער הימל און אַ טרוקענער ווינט האָבן מיך געצוווּנגען צו קלאַפּן אין הויף אַ פּוס אין אַ פּוס. כ'האָב אַזוי געקלאַפּט מיט די פּיס ווי איך וואָלט געוואָלט צעטרעטן און דערשטיקן די פּאַניק, וואָס וואַקסט אָן אין מיר, פֿאַרניכטן דאָס, וואָס באַדראָט מיין מוט. אַן אומבאַרחמנותדיקע איינזאַמקייט האָט מיך היינט אַרומגעכאַפּט, זי פֿירט מיט מיר, אַן אומבאַוואָפֿנטער, אַ כּשרדיקע, שווערע מלחמה. זי האָט איינגעגראָבן אַזוי טיף אירע שאַרפֿע נעגל אין מיין לייב, אַז כ'האָב געוויינט פֿון ווייטיק. אָ, ווען וועל איך ווידער קאָנען פֿאַרזוכן כאָטש אַ קליינעם טייל פֿון דעם גליק, וואָס איז באַשאַפֿן געוואָרן פֿאַר מענטשן!

כ'האָב געלייענט „דזשענטלמענס אַגרימענט“ און כ'האָב זיך איבערצייגט ווי ווייט איך בין אויסגעהונגערט אין גייסטיקע קאָנטאַקטן, אין וואַרעמע מענטשלעכע באַציִונגען.

ס'איז מאָנטיק אינדערפֿרי. די לאַנגווייליקייט, וואָס עסט זיך זונטיק איין אין מיר, הויבט אָן צו פֿאַרשווינדן. כ'בין אַרומגעכאַפּט פֿון אַ כּשרדיקן, ברענענדיקן פֿאַרלאַנג צו אַנטלויפֿן ערגעץ, אַריבערצושפּרינגען דעם אומענדלעכן רוים, וואָס שפּרייט זיך אויס צווישן דעם היינט און דעם מאָרגן. זאָג מיר, מיין טייערער, ווי נעמט מען אַזאַ מאַגיש מיטל, וואָס זאָל אַ סוף מאַכן צו אונדזער אומגליק? כ'האָב דיך ליב און קוש דיך מיט מיין גאַנצן האַרץ.

עטל

22־טער נאָוועמבער 1951

מיין טייערע,

וואָס טראַכסטו איצט נאָך דער באַראַטונג מיט מאַני? מיר האָבן גאָרנישט געקאָנט בעסער פאַרלאַנגען אויסער, פאַרשטייט זיך, דעם פאַרלאַנג זיך אומצוקוקן אהיים. אחוץ פון דער אַקטיוויטעט לטובת אונדז, וואָס דערמוטיקט, בין איך אויך דערפרייט געווען פון דער ידיעה, אַז אין שטוב גייט איצט אַלץ גוט. ווען כ'האָב אויף דיר געקוקט האָט זיך מיר געדאַכט, אַז דו טראַכסט דאָס זעלבע, אַז דו פילסט זיך שוין הונדערט מיילן ווייט פון תפיסה און ביסט שוין ווייטער אַן אינטעגראַלער טייל פון דעם לעבן, פאַר וועלכן עס לוינט זיך צו לעבן. די פאַקטן פון אונדזער אומשולד און אַן ערלעכע באַטראַכטונג פון אַלע אַקטן קאָנען נישט דערפירן צו עפּעס אַנדערש ווי צו אונדזער באַפרייונג.

דער הייניקער מיטאָג מיט אַ שטיקל עוף האָט מיך דערמאָנט, אַז ס'איז יום־טוב. מיר דאַרפן זיין צופרידן, וואָס מיר קאָנען נאָך אַלעמאָל קעמפן אין קאַמף פאַר יושר, שלום און פאַר אַ בעסער לעבן פאַר אַלע.

טייערע עטל, מיר מוזן האָבן כוחות, כדי זיך צו קענען קעגנשטעלן דעם שווערן דרוק, וואָס מען איבט אויס אויף אונדז. וואונדערבאַרע פרוי, מיין טריישאַפט און מיין ליבע צו דיר זענען שטאַרקער ווי די קראַטעס. ביסט מיין פרוי און נאָך דער טויט קאָן אונדז צעשיידן. דיין מאַן

יוליוס

29־טער נאָוועמבער 1951

עטל טייערע,

דאָס לעצטע בוך, וואָס כ'האָב געלייענט: „דרייצן אויף צוועלף“, איז אַ גוטער מיטל צו פאַרטרייבן די צייט, אָבער דאָס בעסטע מיטל צו אַנטשפּאַנונג איז אַ גוטע פאַרטיע שאַך.

נעכטן האָט קאַל מיט מיר געשפּילט אַ פאַרטיע, וואָס האָט געדויערט הדריי שעה און זי האָט זיך מיט גאָרנישט פאַרענדיקט, ס'איז געווען שפּאַנענדיק ביזן לעצטן גאַנג. הייגט אָוונט האָב איך דאָך באַוויזן, און דאָס גאַנץ שנעל, אים צו שלאָגן צוויי מאָל. אינגאַנצן אָבער גענומען זענען מיר גלייכע כוחות און ס'איז באמת אַ פאַרגעניגן צו שפּילן מיט אים. אינגיכן וועט ער אָבער ווידער באַקומען די אַקטן פון פּראָצעס און איך וועל פאַרלירן אַ פּאַרטנער.

כ'האָף, אַז מיר וועלן אינגיכן באַקומען די בראָשור וועגן אונדזער פּראָצעס. דאָס, וואָס עס שפּילט זיך איצט אָפּ אַרום אונדזער זאַך, איז פון גאָר אַ גרויסער באַדייטונג סיי פאַר אונדז פערזענלעך, סיי פאַר דער גערעכטיקייט פון אונדזער

לאנד, און נאָר פאַרן פרייז פון גרויסע אָנשטרענגונגען קאָן מען דאָס אויפלעבן דעם פאָלק.

צי ווייסטו, אַז מערערע מאָל אין טאָג זעץ איך מיך אַוועק ביים טיש און קוק אויף דיין פאָרטרעט אויפן וואַנט, און רעד צו דיר? יאָ, מיין טייערע. איך שאַף זיך אויך איין בייז בלוט; עס געשעט, אַז עס באַפאַלן מיך ספיקות, אָבער נאָר אויף א פאָר מינוט, ווייל קיין שום אַנדערע עווענטועלקייט קאָן מען נישט פאָרויסזען, ווי נאָר אונדזער טריאומפאלן צוריקקער אהיים. אונדזער אומשולד איז אונדזער שטאַרקסטער וואָפן. מיין גאַנץ וועזן שרייט צו דיר: כ'האָב דיך ליב!

ייליום

29־טער נאָוועמבער 1951

האַרץ מיינס,

ווען דו האָסט מיך פאַרלאָזן האָט זיך ווידער איבער מיר אַראָפּגעלאָזן די איינזאַמקייט, וואָס הערשט אַריין אין מיין גאַנץ וועזן. עס פאַרפאָלגט מיך די פראַגע: וואָסער מאָס פון אומגליק קאָן אַ מענטשלעך האַרץ אויסהאַלטן און נישט פּלאַצן? ווי לאַנג קאָנען מענטשלעכע איינסטינקטן איבערטראָגן צו זיין געטראָטן און ווי געפינט מען אַן אויסגאַנג? ס'איז א גיהנום פאַר מיר דאָס טראַכטן וועגן דיר און די קינדער. היינט אָוונט אָבער האָט זיך דער שטורעם אין מיר איינגעשטילט און איך בין ווידער רואיק...

30־טער נאָוועמבער

איך וויל דיך, טייערע, באַרואיקן וועגן מיר, אַלץ איז אין אָרדענונג, דאָס הייסט פיזיש. באַוואָפנט מיט וואַרעמע קליידער, מיט וואָלענע זאָקן און גומענע שיך, בין איך אין פולער אויסשטאַטונג צו קאָנען אויסהאַלטן דעם שווערן ווינטער פון אָסינינג. איך צייג מיך אַלעמאָל מער איבער, אַז מען דאַרף נישט בלויז דורכמאַכן אַ קאָמפּליצירטע שולע, כדי צו קאָנען ווערן א גוטע אַרעסטאַנטין, נאָר עס איז אויך נייטיק דערצו א פולע קעשענע. זייער נאָבעלער דעוויז „זיך פירן ווי אלע דזשענטלמען“ איז גילטיק אפילו דאָ, אין „טויטן־הויז“, אין סינג־סינג.

ווי גליקלעך איך בין ווען איך רעד צו דיר! צי וואָס אָבער דאַרף איך זיך באַנוצן מיטן נישטיקן בלייפעדער און דעם שטיקל פּאַפּיר, ווען דו געפינסט זיך פונדאַנען נישט ווייטער ווי אויף דער צווייטער זייט פון קאָרידאָר! איך האָב דיך צערטלעך ליב.

עטל

2־טער דעצעמבער 1951

מיין טייערע,

איך האלט פאר וואונדערבאר דיין איינפאל צו געבן די קינדער אלס מתנה אונדזערע רינגלעך. דו וועסט זיי האָם איבערגעבן און איך וועל דערנאָך זעען ווי זיי טראָגן דעם סימבאָל פון אונדזער ליבע. וויפל אויפמערקזאַמקייט דו שענקסט אונדזערע יינגלעך, מיין מוטער און אַנדערע! איך האלט מיין מתנה פאר דיר ביזן טאָג ווען מיר וועלן זיך אומקערן אהיים און צוריק קאָנען זיין צוזאמען. איך בין א גרויסער אָפּטימיסט. מיט צערטלעכקייט.

י י ל י ו ם

9־טער דעצעמבער 1951

מיין טייערע,

ווען די מיטגלידער פון מיין משפחה ווייזן אַרויס אַזוי פיל באַוואונדערונג פאַר אונדזער אומבויגזאַמען מוט, דערפיל איך זיך שעמעוודיק און באַשיידן, אָבער גלייב מיר, אז אין דער אמתן בין איך שטאָלץ פון אונדז.

לענא האָט מיר געזאָגט, אז די שכנים הייבן אָן ארויסצווייזן פריינדשאַפט און מיין מוטער פילט שוין באַשיינפערלעך ביי געוויסע פערזאָנען א סך סימפּאַ־טיע צו אונדז. מ'האָט שוין געמאכט פיל פלענער, כדי די קינדער זאָלן האָבן גוטע פעריען. עס האָבן זיך אָפּגערופן נייע מענטשן, ווי נעמען די קינדער צו זיך, נעמען זיי מיט אויף אַלע אויספלוגן. מיכאָעל האָט ווידער אָנגעהויבן צו גיין אויף לעקציעס פון פיאַנאָ און וועט האָבן א געלעגנהייט צו געפינען נייע חברים פון זיין עלטער.

דאָס וויכטיקסטע איצט איז די וואונדערבארע ידיעה וועגן דעם, אז דער קאָמיטעט איז אויף א גוטן וועג. דער דערוואַרטעטער טאָג דערנענטערט זיך! דיין מאן

י י ל י ו ם

13־טער דעצעמבער 1951

זיס ווייבעלע

פרייטיק, בעת אונדזער צוזאמענטרעף, וועלן מיר האָבן א סך זיך צו דער־ציילן. אויב ס'וועט זיך ארויסווייזן, אז ראָבי נייטיקט זיך אין מערער איינפמערק־זאַמקייט, וועסטו זיך פאַרנעמען מיט אים. אים איז דאָס זיכער נייטיק. איך וועל אַלץ טאָן, אז מאיק זאָל נישט זיין איינפערזיכטיק. מאַני וועט מיר געבן אַן איבער־

ייכט פון דער זיצונג. פאַרגעס נישט, עטל, אַז דו וועסט נישט האָבן צופיל צייט און פאַרמעסט זיך נישט צו גרויס. איך וויל דיר דערמיט זאָגן, אַז דו זאָלסט זיך נישט אויסשטעלן דערנאָך אויף קיין אַנטוישונג.

מיר האָפן די קינדער געבן צו פאַרשטיין, אַז די שרעקלעכע לאַגע אונדזערע איז נאָר אַ צייטווייליקע און גלייך ווי אַלץ וועט זיין פאַרענדיקט וועלן מיר צוריק־קומען אַהיים. צי וועסטו קאָנען אָנרעגן מיכאָעלן צו מאַכן צייכענונגען, פאַר־טרעטן און שקיצן פון אונדזער שטוב און אונדז שיקן עטלעכע פון זיינע ווערק? פרוּוו אים אויך צורעדן, ער זאָל אונדז שרייבן ווי ער פלעגט עס טאָן פריער.
כ'האָב דיך ליב.

יוליוס

14־טער דעצעמבער 1951

טייערע,

איך שרייב דיר איצט די פּאָר ווערטער בלויז כדי נישט צו בלייבן שולדיק. איך וויל דיר אָבער ביי דער געלעגנהייט זאָגן, וואָס כ'האָב דערלעדיקט זינט אונדזער לעצטער זיצונג. כ'האָב געשריבן צו מאַני און אים דערמאָנט, אַז מיר רעכענען אויף אים ער זאָל ברענגען דעם 19־טן די קינדער. כ'האָב אים געראָטן ער זאָל צופאָרן צו אונדז מיטן אויטאָ און דערנאָך מיט אים אַלע צופירן צום וואָקזאַל. כ'האָב אים געראָטן, אָנשטאָט די קינדער זאָלן אויף שנעל אַריינכאַפּן דעם פרישטיק אין דער היים, זיי בעסער צו געבן אין באַן ברויט מיט פּוטער און פרוכטן. כ'האָב אים דערמאָנט, אַז אין אָסינינג, איידער זיי וועלן אַהערקומען, זאָל ער זיי געבן מילך.

כ'האָב אויך דערמאָנט וועגן דער ליקווידירונג פון וואַרשטאַט און געבעטן, אַז אַ טייל פונעם געלט זאָל זיין געווידמעט אויף ביכער, פּליטן און ענלעכע זאַכן פאַר די קינדער.

צערטלעכקייטן.

עטל

16־טער דעצעמבער 1951

מיין האַרץ,

אין פאַרלויף פון דער וואָך האָב איך געהאַט דעם איינדרוק, אַז מיינע געפילן זענען פאַרגליווערט אַזוי ווי ראָס אייז אויפן הויף. אונטערן איינפלוס אָבער פון דיינע צערטלעכע ווערטער האָבן זיי אויפגעטייעט. איצט גיב איך זיך

אַף אַ רעכענונג, אַז אַ שווערער פּאַנצער האָט מיר אַרומגעקלאַמערט דאָס האַרץ.

ס'איז אַ גליק נאָך, וואָס אַ מילדע זון, וועלכע האָט זיך באַוויזן נאָכדעם ווי ס'איז אַראָפּגעפאַלן אַ שניי, האָט אַביסל פרייליכער געמאַכט דעם איינזאַמען וויק=ענד אָן וויזיטן, אויסגעפּוצט אין מיין שענסטער קליידונג פון „ס.ס.“, אין אַ היטל מיט קלאַפּעס און מיליטערישער קאַפּאָטע, אין וועלכע כ'האָב אויסגעזען ווי אַ קליינער, רונדיקער זשאַנדאַרם, האָב איך געטאָפּטשעט ענערגיש אין שניי איבערן הויף. איצט איז דאָרט נישטאָ קיין איין אָרט, ווו ס'זאָלן נישט זיין קיין צייכנס פון מיינע פיס.

כ'בין אַנטציקט פון דעם, וואָס דיינע געדאַנקען פאַלן זיך גענוי צונויף מיט מיינע. ווי אַזוי האָסטו געטראָפן, אַז כ'האָב געטראַכט צו לאָזן ראַבי, לויט דיין פאַרלאַנג, זיך צו פאַרנעמען מיט אים ווייל ס'איז נאָר מעגלעך, נישט באַוואוּלעדיק דערביי מיכאָעלן און אַז דו וועסט דאַרפן אין אַזאַ פאַל אים פאַרגינטיקן?

ביסט הונדערט מאָל גערעכט: ווען איך וואָלט געקאָנט זיך אויסלערנען וויניקער אַכט לייגן אויף דעם, וואָס מען דערפילט און וואָס מען דערפילט נישט אין די קורצע מינוטן, וואָס מיר האָבן פאַר זיך, וואָלט איך מיך טויזנט מאָל בעסער געפילט און די קינדער וואָלטן זיכער דערפון נישט געליטן. ס'איז אָבער לייכטער צו זאָגן ווי צו טאָן און איך בין נאַטירלעך אין שרעק ביזן מאָמענט. ווען איך דערזע זיי. כ'האָב דיך ליב.

עטל

20=טער דעצעמבער 1951

מיין טייערע עטל,

די חנוכה=טעג האָבן ביי מיר אַרויסגערופן אַזויפיל זכרונות. מיט צוויי יאָר צוריק האָבן מיר נאָך געפייערט דעם יום=טוב פון די ליכטלעך ביי אונדז אין דער היים, צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער, און מיט דער זעלבער מוזיק פון די פליטן. איך דערמאָן זיך, מיט וואָס פאַר אַן אויפמערקזאַמקייט דו האָסט צוגעקליבן די שפּילצייג, די מתנות; איך דערמאָן זיך די אַלע צוגרייטונגען. דער דאָזיקער יום=טוב, וועלכער פייערט דעם זיג פון אונדזערע אבות אינעם קאַמף פאַר באַפרייען זיך פון אונטערדריקונג און טיראַניע, איז אַ טייל פון אונדזער ירושה און באַפעסטיקט אונדזער ווילן אין דער שלאַכט, וועלכע מיר פירן, כדי צו דעראָבערן די פרייהייט.

כ'בין אָפּטימיסטיש אויפן יאָר 1952. דו, ליבע פון מיין לעבן, אונדזערע צרות מוזן זיך איין מאָל ענדיקן, זאָל דאָס שוין זיין וואָס גיכער.

דיין מאַן

יוליוס

27-טער דעצעמבער 1951

מיין טייערער,

איך ווייס, אַז ווען ס'האָבן געברענט די חנוכּה-ליכט און די מוזיק האָט געשפּילט האָבן אונדזערע געדאַנקען געשטראָמט פֿון איינעם צום אַנדערן דורכן רוים, וואָס טיילט אונדז אָפּ. די דראַמאַטישע קראַפֿט און די שיינקייט פֿון די געזאַנגען, וואָס דריקן אויס דעם געוואַלדיקן שאַפֿונגס-כּוח פֿון יידישן פֿאָלק און זיין פֿעיִקייט צו קעמפֿן פֿאַר דער פֿרייהייט, האָבן מיך אָנגעפֿילט מיט פֿרייד און שטאָלץ.

מיינע אויגן האָבן זיך אָנגעפֿילט מיט טרערן. ווען כ'בין אָבער צוריקגעקומען אין מיין תּפֿיסה-קאַמער און געטראָפֿן די גראַטולאַציע-קאַרטלעך פֿון לענאַ, עטלען און זייערע משפּחות, האָב איך זיך דערפֿילט אומגעהייער אינספּירירט.

דיין אייביק-ליבנדיקע פֿרוי

עטל

30-טער דעצעמבער 1951

מיין פֿאַרגעטערטע פֿרוי,

ווען דו וועסט באַקומען דעם בריוו, וועט דאָס יאָר, וואָס איז געווען פֿאַר אונדז זייער אַ פֿינצטערס, שוין זיין פֿאַרגאַנגען. ס'זענען דערגרייכט געוואָרן פֿאַרשריטן אין דער קאַמפּאַניע פֿאַר גערעכטיקייט. אָבער דאָס איז נאָך צו ווייניק און עס גייט צו פּאַמעלעך. אַלס רעאַליסט גיב איך זיך אָפּ אַ פֿולן דין-וחשבון וועגן די גרויסע אָנשטרענגונגען, וועלכע דאַרפֿן געמאַכט ווערן, כּדי גובר צו זיין די פּאַראַליזירנדיקע אינערציע, וועלכע דער יוסטיץ-דעפּאַרטאַמענט האָט איינגעפֿלאַנצט אין אַמעריקאַנער פֿאָלק. כ'ווינטש דיר, האַרץ מיינס, מוט, צוטרוי, גלויבן, און אַ גליקלעך יאָר.

מיר איז געוואָרן וואַרעם אויף דער נשמה, ווען כ'האָב זיך דערוווּסט דורך מיין שוועסטער, אַז די קינדער האָבן געהאַט גוט אויסגעפֿילטע וואַקאַציעס: בטרודיקע וויזיטן, אַ געזעלשאַפֿט פֿון פֿריינדלעכע מענטשן, גוט-צוגעקליבענע מתּנות און צערטלעכקייט. אַ סך פֿריינד זענען געקומען אָנבאָטן זייער הילף.

מיין ליבסטע, מיר וועלן פֿאַרגיטיקן אונדזערע ייִנגלעך פֿאַר אַלץ, וואָס מען האָט פֿון זיי צוגערויבט. איך חזר נאָך אַמאָל איבער, אַז איך דערוואַרט פֿון דיר אין לויף פֿונעם נייעם יאָר, דאָס דו זאָלסט זיין מיין פֿעלדהער, מיין אינספּיראַציע און אַלץ, וואָס שטעלט פֿאַר מיר פֿאַר שיינקייט פֿון לעבן, מיין גאַנץ האַרץ שיק איך דיר.

יוליוס

1952 — בעסטע ווּנטשן — ליבע — גליק — פֿרייהייט — שלום!

קאַפּיטל VII

„עס גרייט זיך אַ שטורעם פון פּראָטעסטן"

[די אַטמאָספער אין די פאַראייניקטע שטאַטן איז געווען אַזעלכע, אַז מענטשן האָבן מורא געהאַט צו נעמען שטעלונג לטובת די ראָזענבערגס. אַדמיניסטראַטאָרן האָבן מורא געהאַט פאַר זייערע דירעקטאָרן צו פאַרדינגען אַ לאָקאַל אויף אַ פאַרזאַמלונג. רעפאָרטערן האָבן מורא געהאַט פאַר זייערע שעף־רעדאַקטאָרן. לערער און אָנגעשטעלטע האָבן געציטערט צו פאַרלירן זייערע פּאָסטנס. דאָקטוירים האָבן מורא געהאַט נישט צו פאַרלירן זייערע פּאַציענטן און אַנדערע נאָך האָבן מורא געהאַט נישט צו פאַרלירן די קליענטן. די מורא האָט געשוועבט איבער אַלעמען.

אויפן 6־טן פעברואַר 1952 איז באַשטימט געוואָרן אַן עפנטלעכע פאַרזאַמלונג אין טשיקאַגאָ, אין דער שול „יודעאַ". צוויי טעג פאַר דער פאַרזאַמלונג האָט אָבער דער ראַבינער צוויסן געגעבן, אַז די שול שטייט אויס אַ שרעקלעכן אָרגאַניזירטן דרוק און געבעטן אָפּצורופן די פאַרזאַמלונג. ס'איז געלונגען צו באַקומען אַ גרעסערן זאַל און צו דער באַשטימטער דאַטע איז ער געוואָרן אָנגעפילט איבער די ברעגן. ביים סוף פון מיטינג איז דער קאָמיטעט פון דער שול „יודעאַ" אַרויף אויף דער בינע און גראַטולירט דעם אירלענדישן קאַטוילישן אַדוואָקאַט מיכאַעל טומעי, וועלכער האָט פרעזידירט דעם מיטינג.

אין אַנדערע שטעט איז געווען אָרגאַניזירט אַן ענלעכע פּאָגראָם־אַטמאָספער. די פאַשיסטישע אָרגאַניזאַציעס, ווי דער אַמעריקאַנער לעגיאָן און די מלחמה־וועטעראַנען, פלעגן אָפט אָנפאַלן און צווינגען איבערצורייסן די עפנטלעכע פאַרזאַמלונגען. מיט די דאָזיקע פאַשיסטישע אָרגאַניזאַציעס האָבן זיך פאַראייניקט דער אַמעריקאַנער יידישער קאָמיטעט און אַנדערע רעאַקציאָנערע יידישע אָרגאַניזאַציעס.

דעם 12־טן מערץ איז אויף אַ פאַרזאַמלונג אין ניו־יאָרק באַשלאָסן געוואָרן אַרויסצולאָזן אַ פעטיציע, וואָס האָט געפאָדערט אַ נייעם פּראָצעס „באַזירט אויף

די קאָנסטיטוציאָנעלע גאַראַנטיעס פון ערלעכקייט און יושר, און איינקלאַנג מיט די בעסטע טראַדיציעס פון דער אַמעריקאַנער יוסטיץ”.

מוטיקע מענטשן האָבן זיך איינגעשטעלט און פאַרשפּרייט די פּעטיציע פון אָנהייב צווישן באַקאַנטע, שכנים און דערנאָך אויך צווישן אומבאַקאַנטע. מענטשן האָבן אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, אַז דער אומגליק פון די ראָזענבערגס האָט אויך זיי געקאָנט טרעפן.]

6־טער יאַנואַר 1952

עטל טייערע,

וואָס פאַר אַ גליק צו האָבן אַזעלכע צוויי וואונדערבאַרע שוועסטער, ווי מיינע, וועלכע זענען אונדז איבערגעגעבן מיט לייב און לעבן. לענאַ האָט מיר געבראַכט אַ באַרג מיט נייעס: אַז דו ביסט שיין און פילסט זיך גוט, אַז דער קאָמיטעט פאַרשטאַרקט זיין אַקטיוויטעט און אַז אין בורהאָ רייִשט ווי אין אַ בינשטאָק און די אַרבעט לטובֿת אונדז גייט פאָרויס.

פון דער גאַנצער וועלט רופט מען זיך אָפּ מיט גרויס סימפּאַטיע פאַר אונדז. און אין דער צייטונגס־נאָטיץ קאָן מען שוין זען די רעזולטאַטן פון דער קאַמפּאַניע באַקאַנטצומאַכן דער עפנטלעכקייט מיטן אמת. דער „דיילי־ניו“ פון זונטיק האָט געשריבן, אַז אין טריבונאַל זענען שוין אריינגעטראָגן געוואָרן אַקטן פון צוויי און אַכציק זייטן. לויט מיין מיינונג וועט דער אויפטריט פון דער פאַרטיידיקונג זיך אָנהייבן נאָך פריער ווי אין צוויי וואָכן אַרום. וואָס שייך דעם ספּעציעלן טריבונאַל, איז אַלץ אין אָרדענונג, ווייל מיר האָבן אַ סך בולטע באַווייזן און מיר באַזירן זיך אויף אַ סאָלידע, לעגאַלע טעזע. איך בין אָפּטימיסטיש געשטימט, הגם אַלץ איז מעגלעך, נעמענדיק אין באַטראַכט דעם ספּעציעלן כאַראַקטער פון אונדזער פּראָצעס.

לענאַ האָט מיר פאַרזיכערט, אַז מיכאָעל און ראָבי געפינען זיך אין אַ גוטן צושטאַנד. זייט אַ מאָנאַט באַמערקט זיך אַ בולטע פאַרבעסערונג פון זייער נערוון־צושטאַנד. כ'האָב דיך ליב ווי אַלע מאָל.

יוליוס

10-טער יאַנואַר 1952

מיין באַרגעמערטע עטל,

אין „לאַ הזשורנאַל“ פון דאָנערשטיק איז געווען אַ נאָטיץ, וואָס זאָגט אָן, אַז אונדזער ענין וועט באַטראַכט ווערן אין אַפּעלאַציע-געריכט הער דריטער לויט דער ריי. די קומענדיקע וואָך וועט דאָס געריכט וואַרשיינלעך באַקומען צו באַטראַכטן די אַקטן פון דער אַפּעלאַציע. טייערע, בעת די הריי ריכטער וועלן באַטראַכטן אונדזער אַפּעלאַציע וועלן מיר דאַרפן פאַרבייסן די ליפּן און זיך האַלטן פעסט, כדי נישט אונטערצוגעבן זיך די נייע עמאָציעס. אַלץ, וואָס איז אונדז איצט נייטיק, איז, אַז זיי זאָלן האַנדלען לאָיאַל לגבי אונדז.

חוץ דעם אַלעמען דאַרפן מיר פאָרט זיין צוגעגרייט, אַז עס קאָן אויך זיין אַ נעגאַטיווער באַשלוס, ווייל אין אַזאַ פּראָצעס ווי אונדזערער וועלן דאָס געווען, די פאַקטן און די אָנשטענדיקייט נישט זיין די רעציידיטנדיקע פאַקטאָרן. טראָץ דעם אַלעמען בין איך איבערצייגט, אַז מיר וועלן דערגרייכן אַ רעוויזיע פון פּראָצעס. מיין גאַנץ האַרץ

י ו ל י ו ס

17-טער יאַנואַר 1952

פרוי מיינע טייערע,

איך פיל זיך אינגאַנצן צעבראָכן נאָך אונדזער לעצטן צוזאַמענטרעף. ס'האָט אונדז אויסגעפעלט צייט בעת דער יורידישער באַראַטונג און מיר דאַכט זיך, אַז מיין העפטיקע האַלטונג האָט געקאָנט לאָזן אַ שלעכטן איינדרוק אויף דיר. פאַרן אָנקומען פון אונדזער אַדוואָקאַט בין איך געווען שרעקלעך צעטומלט און דערנאָך, כדי נישט דורכצולאָזן די מינדעסטע איינצלהייט, האָב איך זיך אינגאַנצן קאָנצענטרירט אַרום די יורידישע ענינים אַזוי, אַז איך האָב געקאָנט אַרויסווייזן אַביסל אויפנערקזאַמקייט און אומגעדולדיקייט. איך בעט דיך, טייערע, פאַרשטיי מיך. קאָנסט טראַכטן, אַז כ'האָב דיר נישט געשאָנקען גענוג אויפמערקזאַמקייט און דו ביסט געערגערט אין אַ געוויסער מאָס. שרייב מיר אָן אַ בריוול און זאָג מיר, אַז דו האָסט מיר אַלץ מוחל געווען. כ'האָב דיך ליב מיט מיין גאַנצער נשמה און איך וויל נישט אָנרירן דיינע רעכט אָדער דיר פאַרשאַפן די מינדעסטע ליידן.

כ'בין אויסער זיך פון פרייד, וואָס אַזוי פיל מענטשן קומען אונדז צו הילף. אַלע וועלכע האָבן געלייענט די בראָשור, האָבן גלייך הערזען, אַז אונדזער אַפערע איז נישט קיין געוויינלעכע און זיי וועלן העלפן אויפוויקלען דעם פּלאָנטער. דאָס אַלץ זענען באַווייזן, אַז מיר זענען שוין איצט נישט אַליין און אַז מיר האָבן וואָס ווייטער אַלץ גרעסערע שאַנסן פאַרן זיג פון אונדזער גערעכטער זאַך.

איך בין פול מיט ענטוזיאַזם. כ'האָב דיך ליב מיט מיין גאַנץ האַרץ.

י ו ל י י ב

18־טער יאַנואַר 1952

מיין טייערער,

זייט דער באַראַטונג מיט מאַני האָט מיין אויפרעגונג קיין גרענעץ נישט, דער עיקר דערפאַר, וואָס עס ליגן מיר אויפן האַרץ אַ שיעור זאַכן, וועגן וועלכע כ׳האָב זיך געוואָלט טיילן מיט דיר און פונקט דעמלט האָט מען זיך גענומען צעשיידן. יוליוס טייערער, פאַרשטייט זיך, אַז איך בין נישט בייז. יאָ, איך בין יאָ בייז און אַזוי שטאַרק, אַז עס קאָכט אין מיר, נאָר צוליב אונדזער אוממעכטיקייט קעגנאיבער דער צעשיידונג, וואָס מען צווינגט אונדז אויף. וואָס פאַרא שרעקלעכע אומגערעכטיקייט מען באַגייט קעגן אונדז, אויסשטעלנדיק אונדז אויף דעם אַלעמען. עס ברויזט אין מיר פון צאָרן.

טייערער, האָפנטלעך דערוואַרטן איך זאָל פון צייט צו צייט אָפּמאָן געוויסע באַרישקייטן. עס דוכט זיך מיר, אַז דו דערלאָזט נישט דעם געדאַנק, אַז איך זאָל האָבן רעכט צו האַנדלען אַמאָל נאַריש.

ווי אַזוי ס׳זאָל נישט זיין, האָב איך דיך ליב, טייערער, פונקט ווי איך האָב ליב דאָס לעבן. מיין גאַנץ האַרץ

עטל

27־טער יאַנואַר 1952

מיין טייערע,

כ׳האָב געהאַט אַן אויסערגעוויינלעך אָנגענעמען באַזוך פון מיין שוועסטער. נישט אמת, אַז עס איז דערפרייענדיק, ווען מען זעט ווי געוויסע מענטשן קאָנען זיך אויפהייבן אויף דער הייך פון דער סיטואַציע? איך בין זיכער, אַז מיינע שוועסטער זענען אַליין איבערראַשט פון די רעזולטאַטן פון זייער אַקטיוויטעט. די סיבות, וואָס באַוועגן זיי הערצו, זענען פשוטע: דאָס זענען גוטע, ערלעכע פרויען, וועלכע זעען, אַז אונדזער זאַך איז אַ גערעכטע, און אויסער דעם זענען זיי אונדז איבערגעגעבן צוליב דער בלוט־קרובהשאַפט. יאָ, מיין טייערע, די אויפפירונג פון מיינע ביידע שוועסטער פאַרגיטיקט גאָר אין אַ גרויסער מאָס די אימ פאַרשעמטע האַלטונג פון דיין משפחה.

עטל טייערע, כ׳בין אַזוי שרעקלעך אַליין! ווען? אינגיכן? ווי לאַנג נאָך קאָן דאָב אַלץ איבערטראָגן דער קערפער און דער גייסט? די איינציקע טרייסט איז, וואָס יעדע רגע דערנענטערט אונדז צום מאָמענט, ווען מיר וועלן לסוף זיך אומקערן אַהיים. פרוי מיינע, איך נייטיק זיך אין דיין כוח, איך האָב דיך ליב מער ווי דאָס לעבן גופא.

יוליוס

10־טער פעברואר 1952

פרוי מיינע, טייערע,

איך קום נאָר וואָס צוריק פון מיין נאָכמיטאָג־שפּאַציר אין הויף. אין דער לופט איז געווען אזא שאַרפע פרישקייט, אזא געזאלצענער ים־ריח, וואָס מיט דעם וואונדערבאַרן געפיל פון קראַפט, פון גרויסקייט, פונקט אזוי ווי די קראַפט פון אַ טייך אין אייביקער באַוועגונג.

אזעלכע ריחות פילן אָן מיט צוטרוי און ברענגען מיט זיך א צוזאָג אויף אַ נייע און שענער לעבן. די מילדע זונען־שטראַלן זאָגן אָן, אז דער פרילינג דערנענטערט זיך. עס פילט זיך עפּעס אַ דערוואַרטונג אין דער לופט, און פאַר אונדז איז דאָס ווי אַ סימן, אַז דער אויפגאַנג פון אַ נייעם טאָג דערנענטערט זיך. שפּרייזנדיק שנעל איבערן הויף מיט די אויגן געוואָנדן צו אַן אַעראָפּלאַן, וואָס האָט גערוישט פון דער ווייטנס, און צו די פייגעלעך, וואָס האָבן געשוועבט אין דער לופט, האָב איך זיך שוין געזען אַ שפּאַצירנדיקן מיט דיר אונטערן אָרעם. כ׳בין אויסער זיך פון גליק, ווייל כ׳האָב דיך. טייערע, דו ביסט מיינע. דיין מאַן, וועלכער האָט דיך ליב.

י ו ל י ו ס

טייערע,

דו ביסט געווען אזוי צויבערדיק אין דעם נייעם קלייד. דיין אויסזען און דיינע קלוגע באַטראַכטונגען, ספּעציעל וואָס שייך אונדזער ענין, האָבן מיר געגעבן דאָס געפיל פון זיכערקייט.

דער היינטיקער זומער וועט זיין א גוטער פאַר אונדזערע יינגלעך. אונדזערע כסדרדיקע באַמיונגען, אז זיי זאָלן זיין אין א סביבה, וווּ זיי זאָלן קאָנען זיין ארומגערינגלט מיט נייע פריינד, האָבן געגעבן גוטע רעזולטאַטן.

כ׳בין גליקלעך, וואָס די אויגן־קראַנקהייט פון מיין מוטער איז נישט אזוי ערנסט, ווי מ׳האָט זיך דאָס פאָרגעשטעלט. כ׳וועל אָבער ווייטער וואַכן, אז איר געזונט זאָל נישט פאַרנאַכלעסיקט ווערן.

איך טרוים, מיין טייערע. אין טרוים האָב איך זיך געזען מיט דיר און אונדזערע יינגלעך אויף פעריען. וואָס פאַרא פריידיק געפיל עס כאַפּט ארום, ווען מען שטעלט זיך פאָר, אז מען איז ווידער צוזאמען מיט דער פאַמיליע.

מיין גאַנץ האַרץ.

י ו ל י ו ס

14־טער פעברואַר 1952

מיין פאַרגעטערטע,

היינט, פונקט אַזוי ווי אַלע טאָג, ביסטו מיין אויסגעווײלטע. דיין כוח האַלט מיך אונטער. די גוטע ידיעות פון שטוב און די טעטיקייט פון קאָמיטעט דער־מוטיקן מיך. עס האַלט מיך אויך אונטער, ווען איך מיש איבער די טעג אויפן קאַלענדאַר. איך ווייס, אַז מיר דערנענטערן זיך צום טאָג, ווען דאָס געזעץ וועט אָנערקענען אונדזער אומשולד.

טייערע, דיין דיכטונג האָט געמאַכט אַן אויסערגעוויינלעכע ווירקונג און מיר בעטן דיך צו ווידמענען מערער פון דיין פרייער צייט צו פאַרוויילן אונדז מיט דיינע סאַטירישע פּאָעמעס. דו האָסט אויפגעכאַפּט דאָס סאַמע עיקרדיקע פון דער אַטמאָספער אין „טויטן־הויז“ און אַלס באַלוינונג האָט מען דיך גע־קרוינט מיטן טיטל לאַורעאַט־דיכטערין פון „סינג־סינג־פּאַלאַץ“.

הגם איך לייען זייער לאַנגזאַם דאָס בוך פון לאָמאָנט,* האָב איך דאָך פאַרגעניגן פון יעדן איבערגעלייענטן זייטל. דאָס איז אַ בוך, וואָס רעגט אָן, וואָס מאַכט טראַכטן. דו וועסט זיכער זיין אין דער זעלבער מיינונג, אַז דאָס איז אַ בוך, וואָס מען דאַרף לייענען.

כ'האָב נאָך אַ סך זאַכן צום לייענען, אָבער איך מוז מאַכן אָנשטרענגונגען בייצוקומען מיין גייסטיקע אינערציע און צו פאַרטרייבן די זאָרגן, כדי איך זאָל זיך קאָנען קאָנצענטרירן. איך קוש דיך צערטלעך.

יוליוס

25־טער פעברואַר 1952

מיין טייערער,

כ'מוז אומבאַדינגט געפינען צייט, כדי דיר צו דאַנקען פאַר דיינע ליבע ווער־טער. ווי זאָל מיך נישט רירן אַזאַ אויסדרוק, אָנגעפילט מיט אַזויפיל ליבלעכער זאָרג און איבערגעגעבנקייט? מיין געליבטער, צי ווייסטו כאָטש ווי אונדזער צוזאַ־מענגעבונדנקייט איז אומצעשטערבאַר?

האַלב אַכט אינדערפרי 26־טער פעברואַר 1952.

מיין געליבטער, נעכטן 10 אַזייגער אין אָוונט האָב איך זיך דערוווּסט די שרעקלעכע נייעס.**

---

* „אומאָפּהענגיקער גייסט“ פון קאָרליס לאַמאָנט.

** דאָס אַפּעלאַציע־געריכט האָט אָפּגעוואָרפן זייער אַפּעלאַציע.

אין איצטיקן מאָמענט, ווען מען ווייסט נאָך נישט די פּרטים, איז שווער עפּעס וואָס צו זאָגן, אַחוץ אויסצודריקן גרויל לגבי דער איילעניש, מיט וועלכער די רעגירונג וויל אונדז שיקן צום טויט. ווי ס'זאָל נישט זיין, באַווייזט דאָס, אַז אַלע אונדזערע אַנאַליזן בנוגע דעם פּאָליטישן כאַראַקטער פון אונדזער ענין זענען געווען דערשטוינלעך ריכטיקע.

מיין האַרץ ווערט צעריסן ווען איך טראַכט וועגן די קינדער. זיי זענען שוין צו גרויס, מען זאָל קאָנען באַהאַלטן פון זיי דעם אמת. איך באַמי זיך צו באַהערשן, אָבער מיין מוח פּלאַצט, ווען איך שטעל זיך פאָר זייער שרעק. מער ווי אַלץ בין איך אומרואיק וועגן זיי. איך דערוואַרט מיט אַנגסט די נייעס, ווי אַזוי זיי וועלן האָבן רעאַגירט.

מיין געליבטער, ווען כ'וואָלט בלויז געקאָנט באמת דיך טרייסטן. כ'ליב דיך אַזוי.

מען רופט מיך וועגן בריוו. מוט, מיין געליבטער, ס'איז נאָך דאָ אַ סך צו טאָן.

דיין איבערגעגעבענע פרוי,
עטל

28-טער פעברואַר 1952

מיין זייער געליבטע עטל,

כ'בין נאָך שרעקלעך דערשיטערט פון דער מאוימדיקער באַשטעטיקונג פון אונדזער אורטייל, וועלכער איז באַשלאָסן געוואָרן אין גרעסטער איילעניש. וואָס מער איך טראַכט, אַלץ מער פאַרשטאַרקט זיך אין מיר אַ געדאַנק, וואָס איז מיר געקומען אין קאָפּ. כ'האָף, אַז דער געריכטס-סעקרעטאַר וועט מיר צושיקן די אויספירן פון ריכטער פראַנק. כ'וויל אויפמערקזאַם שטודירן אַלץ, וואָס ער האָט געזאָגט און פעסטשטעלן אַלע פאַרקריפּלונגען, פעלערן, די אויסנוצונג פון אומטערגעשטעלטע מענטשן, ווי אויך זיין פערזענלעכן שטאַנדפּונקט איבער דעם, וואָס עס איז פאָרגעקומען בעת אונדזער פּראָצעס.

מען מוז אָנווייזן אויף די שפּיצלער און די סאָפיזמען, מיט וועלכע ס'האָט זיך באַנוצט אַן אַזוי גערופענער „ליבעראַלער" און בכבודיקער מענטש, כדי פאַרצוזעצן די פּאָליטישע מאַכינאַציע. ער לאָזט אין גאַנג כל-המינים רעטאָרישע קונצן, כדי צו פאַרשלייערן דעם פאַקט, אַז אונדזערע לעבנס ווערן געבראַכט פאַר אַ קרבן, כדי אויסצואיבן אַ דרוק אויף די ווידערשפּעניקע.

מער ווי שטענדיק מוזן מיר איצט ריכטן אַלע אונדזערע אָנשטרענגונגען אויפן איינציקן וועג, וואָס בלייבט אונדז אָפן: דעמאַסקירן די מעטאָדן פון אַט

דעם טריבונאַל. טייערע, כ׳בין זיכער, אַז דיינע פעיקייטן וועלן אונדז דאָ זיין פון גרויסן נוצן. מיר וועלן געווינען די שלאַכט!

אפשר צוליב דעם, וואָס מיר דערנענטערן זיך צו דער לעצטער אַנטשיידונג, אפשר אויך צוליב דעם, וואָס ביים איצטיקן גאַנג פון די געשעענישן זענען מיר אַזוי נאָענט פון טויט — ווי ס׳זאָל נישט זיין, זע איך איצט קלאָרער נאָך ווי אַלע מאָל, אַז דו ביסט פאַר מיר דאָס וויכטיקסטע אויף דער וועלט, וויכטיקער ווי מיין אייגן פלייש און בלוט. עטל, דיר האָב איך צו פאַרדאַנקען, וואָס כ׳האָב געלעבט אַ פול לעבן און קיין זאַך קאָן דאָס מער נישט צעשטערן. דיין מאַן

יוליוס

1952 29=טער פעברואַר

טייערער,

הגם כ׳ווייס, אַז קיינעם ליגט איצט נישט אין זינען צו פייערן אַ געבורטסטאָג, איז עס פאָרט וויכטיק, אַז די קינדער זאָלן ליידן אַזוי ווייניק ווי מעגלעך פון דער אַנטשיידונג פון טריבונאַל.

געוויס, איך פערזענלעך ווינטש נישט קיין גרויסע פאַרזאַמלונג, ווו יעדער וואָלט זיך באַמיט אַרויסצוווייזן אַ פריילעכקייט, וועלכע ער פילט נישט. אָבער מאיק דאַרף קאָנען איינלאַדן צוויי פון זיינע פריינד און פאַרזוכן צוזאַמען מיט זיי אַ געבורטסטאָג=טאָרט און זיך אביסל פאַרוויילן, ער און ראָבי דאַרפן האָבן אַ שיינעם יום=טובדיקן טאָג. כ׳וועל וועגן דעם רעדן מיט לענאַ, אין איר זאָגן. יזי גייטיק ס׳איז אויפצוהאַלטן אין שטוב אַן אַטמאָספער פון אמתער פריילעכקייט, ווייל קיין זאַך איז נישט אַזוי שעדלעך פאַר אַ קינד ווי אַן אַטמאָספער פון אייביקער פאַרצווייפלונג.

כ׳וועל צערייסן פון אומגעהויערע פאַרלאַנגען. אָ, ווען מיר וואָלטן בלויז געקאָנט זיין צוזאַמען. כ׳האָב דיך אַזוי ליב, דיין איבערגעגעבענע פרוי

עטל

1952 2=טער מערץ

מיין טייערסטע, ליבסטע פרוי,

יאָ, אויב מיר האָבן אַמאָל זיך געלאָזט פאַרוויגן דורך דער אילוזיע, אַז די ריכטער פון די העכסטע טריבונאַלן זענען פאַרהיט פון דער היסטעריע און שטייען איבער דער פּאָליטיק, איז די דאָזיקע אילוזיע איצט גרינטלעך צעשטערט געוואָרן.

מיר מוזן זיך צוגעוווינען צום געדאַנק און זיך רויִק זאָגן, אַז אונדזער איינציקע האָפֿענונג איז דאָס פֿאָלק. די אַנגסטיקע שרעק, וואָס עס רופֿט אַרויס דער אומומיטלבאַר פֿאַרשטייענדיקער טויט־גזר, ענדערט דאָס לחלוטין נישט. נאָר דאָס פֿאָלק קאָן אָפּשטעלן אָט דעם לעגאַלן לינטש.

געמיינדיק אין באַטראַכט, אַז די איינטערפּרעטאַציע פֿונעם געזעץ, וועלכע דער ריכטער פֿראַנק האָט פֿאָרמולירט, ברענגט אין סכּנה אַלע פּראָגרעסיווע און נישט נאָכגיביקע, און אַפֿילו אויך אַנדערע — ביז איך איבערצייגט, אַז אונדזערע מיטבירגער וועלן זיך פֿאַראייניקן, כּדי אומגילטיק צו מאַכן אָט די אַנטשיידונג.

כ׳האָף אויך, אין דער לעצטער שעה, אַז די קאַמפּאַניע צו דערקלערן דער מאַסע אונדזער ענין וועט באַקומען אַ נייעם אימפּולס און אַז נאָכן מיטינג וועלן מיר גיין פֿאָרויס.

כ׳בין זיכער, אַז מיר וועלן דערפֿילן אונדזער אויפֿגאַבע און דעריבער דערוואַרט איך מיט אומגעדולד די קאָפּיע פֿון די אַקטן, כּדי זיך צו נעמען צו דער אַרבעט. כ׳וועל בעטן מאַני, אַז ווען די אַקטן וועלן אָפּגעדרוקט ווערן פֿאַרן „סערטאָ־ראַרי“,* זאָל יעדער פֿון אונדז באַקומען אַ קאָפּיע.

דיין אידעע אויסצוקאָמביניִרן דעם באַזוך פֿון די קינדער מיט אַ יורידישער קאָנסולטאַציע איז אויסגעצייכנט. צו דעם איז אָבער נייטיק, אַז אונדזער אַדוואָקאַט זאָל האָבן גענוג צייט, איצטער ווען ער האָט אַזוי פֿיל יורידישע אַרבעט. ביז מיטוואָך. צערטלעכקייט פֿאַר דיר.

יוליוס

פּ.ס. — כ׳זעץ פֿאָר צו זינגען אונז צו קלאַפּן אין וואַנט, מיין וווּנדערבאַרע פֿרוי. די צוקונפֿט האָט נאָך פֿאַר אונדז אַ סך גוטע זאַכן. דעריבער: מוט און צוטרוי צו דער צוקונפֿט.

6־טער מערץ 1952

מיין פֿאַרגעטערטע פֿרוי,

מיטוואָך האָב איך דערהאַלטן דעם פּאָרטרעט פֿון מיכאָעלן. ס׳איז פּרעכטיק, טייערע, ס׳איז אינגאַנצן ער. ס׳איז פֿאַראַן עפּעס אַזעלכעס אין פּאָרטרעט, אין דער אָנדייטונג פֿון שמייכל, וואָס דערמאָנט מיך דיין געזיכט. אין געבורטס־טאָג

---

* די אַנטשוילדיגונג פֿון אַ געריכט־אינסטאַנץ צו באַטראַכטן אַ געריכטלעכן [illegible]. (איבערז.)

קאַרטל, וואָס כ'האָב אים היינט אָוונט געשיקט, האָב איך אים געשריבן ווי גליק־לעך איך בין פון זיין מתנה. כ'האָב אים בייגעלייגט אַ בריוו פאַר האָבי און די קינדער וועלן זיכער זיין צופרידן. צי ווייסטו, מאַמע, אַז דיין זון הייבט אָן צו ווערן אַ שיינער בחור? אַזוי ווי זיין פאָטער...

דער באַזוך פון האָנערשטיק, עטל, איז געווען איינגעגעבן און איך מיין, אַז מיר וועלן זיין אימשטאַנד פאָרצוזעצן צו פאַרנעמען זיך מיט די וויכטיקע פּראָבלעמען. גלייב מיר, בלויז צוליב דעם אינטערעסירט מיך צו באַטראַכטן דעם באַשלוס פון אַפּעלאַציע־געריכט און די אַקטן פון פּראָצעס. ס'איז מעגלעך, אַז מיר זאָלן קאָנען העלפן אונדזער פאַרטיידיקער אונטערצושטרייכן די ווידער־שפּרוכן פון די עדות, וועלכע האָבן געהאָלפן איינסצעניזירן דעם באַשולדיקונגס־אַקט קעגן אונדז. ס'איז אויך וויכטיק פאַר אונדזער גייסטיקן צושטאַנד, אַז מיר זאָלן נעמען אַן אַקטיוון אָנטייל אינעם קאַמף פאַר אונדזערע לעבנס, אינעם קאַמף וואָס זיין באַדייטונג פאַרן אַמעריקאַנער פאָלק איז אומבאַשטרייטבאַר.

מיר האָבן קיינמאָל נישט ליב געהאַט צו זיצן מיט פאַרלייגטע הענט און אויך איצט האָבן מיר ברעה בייצושטייערן אונדזער חלק. איך האָף, אַז דו וועסט קאָנען שעפּן אין מיין ליבע אַזויפיל כוח וויפל עס גיט מיר דיין ליבע. דיין געטרייער מאַן

יוליוס

16־טער מערץ 1952

מיין פאַרגעטערטע פרוי,

די גלענצנדיקע ידיעות, וואָס מיינע שוועסטער האָבן מיר געבראַכט אין שייכות מיטן מיטינג אין „טעמפּל פּיטיען“ און אויך וועגן אַנדערע אַקציעס, באַווייזן, אַז די שלאַכט האָט זיך גוט אָנגעהויבן; ס'איז נאָך בעסער ווי איך האָב פאָרויסגעזען. מען דאַרף האָפן, אַז מענטשן, וועלכע זענען אָביעקטיוו, צי דאָס זענען ליבעראַלן, צי קאָנסערוואַטיסטן, וועלן זיך אָנשליסן אין דער פאַרטיידיקונג פון אונדזער זאַך. ווייל אין קאָן שטייען איצט די רעכטן, די זיכערקייט און דאָס לעבן גופא פון אַלע ערלעכע מענטשן צו וועלכער ריכטונג זיי זאָלן נישט געהערן.

פאַראַן נאָך אַ וויכטיקער פאַקטאָר: דאָס איז די נויטווענדיקייט צו באַקעמפן דעם אַנטיסעמיטיזם, וואָס שפּילט אַ גרויסע ראָל אין דער אַפּערע קעגן אונדז. ס'איז אַ פאַקט, אַז טראָץ אונדזער אומשולד, נוצן זיי ברייט אויס דעם אורטייל און שרייען: „איר זעט, דאָס זענען די ייִדן די פאַראַנטוואָרטלעכע“. כ'האָב ווייטער צוטרוי אָבער איך מאַך מיר נישט קיין אילוזיעס, וואָס שייך די שוועריקייטן, וואָס שטייען פאַר אונדז. אונדזער משפּחה איז פאַר אונדז אַ גרויסער אָנשפּאַר.

װעטל, די שלאַכט האָט זיך ערשט אָנגעהויבן. װעט דײַנע אויגן צו דער צוקונפט. דײַן ליבנדיקער מאַן

י י ל י ו ב י

1952 ‏27=טער מערץ

מײַן טײַערע,

ליכט פון מײַן לעבן, רויז פון מײַן האַרצן, די, מײַן פאַרגעטערטע פרוי, װעלכע מען האָט מיר אַװעקגעריסן, דו, דאָס טײַערסטע, װאָס כ'האָב אויף דער װעלט. װען כ'זע דײַן שיין פּנים, פול מיט אויסדרוק, װײס איך, אַז מיר זענען בלויז אײנס. װאָס שײַך מיר, באַװונדער איך, װי אַזוי עס בליט זיך פאַראַנדער אונדזער ליבע, אָט דאָ, אין דער=אָ ראָם.

כ'בין איבערצײַגט, אַז די פיזישע צעשײדונג האָט ניט דעם מינדסטן אײנפלוס אויף אונדזער ליבע, און אויך ניט אויף אונדזער פולשטענדיקער פאַרשטענדעניש. מען מוז אָבער נאָך אַביסל װאַרטן, מײַן טײַערע, ביז מיר װעלן װידער זײַן פאַראײניקט, װאַרטן יעדער אין זײַן קלײנער אײנזאַמער קאַמער.

בלײַב אַזוי װי דו ביסט, מײַן עטל. כ'װיל ניט, דו זאָלסט װערן אַנדערש.

דײַן ליבנדיקער מאַן

י י ל י ו ב

1952 ‏31=טער מערץ

מײַן טײַערער,

איך פרעג מיך צי װײסטו װי שטאַרק ליבעסװירדיק דו ביסט? איך הער ניט אויף זיך צו װוּנדערן, װאָס בלויז דער פאַקט דיך צו זען און צו הערן אײניקע מינוט שטאַרקט מײַן גאַנץ װעזן.

צו דעם אַלעמען האָב איך נאָך מיטװאָך באַקומען אַ בריװ פון דײַן שװעסטער עטל מיט אַ פּאָר װערטער פון מיכאָעלן. אָט װאָס ער שרײַבט: „טײַערע מאַמע, מען האָט זײער שיין געפײַערט מײַן געבורטס=טאָג דעם 9=טן מערץ 1952. כ'האָב זיך זײער גוט געװײלט. עס זענען געקומען די מומע עטל מיט איר משפּחה, די מומע לענאַ מיט איר משפּחה און אַ... עטל האָט געבראַכט אַ געבורטסטאָג=טאָרט און צוקערלעך. מיר האָבן זיך געשפּילט אין „מוזיק פון שטולן" און איך האָב געשפּילט פּיאַנאָ. אַ האַנק פאַר די קאַרטלעך. קושן פון מיכאָעלן און ראָבערטן". די מוזט װאַרטן ביז די צװײטע װאָך, כּדי צו זען די װוּנדערבאַרע האַנטשריפט פון אונדזער ייִנגל און זײַנע זיסע אָרטאָגראַפישע פעלערן.

און איך ברייוו שרייבט עטל כמעט נאָר וועגן יום־טוב. זי און לענאַ האָבן איינגעקויפט קוכנס, צוקערלעך, ליכט, שאָקאָלאַד, פאַפּירענע הינטלען און אייז־קרעם. זיי האָבן אים אויך געקויפט ספּאָרט־לייבלעך מיט לאַנגע אַרבל, ספּאָרט־העמדער און הייזלעך. פון זיין חבר האָט מיכאָעל באַקומען אַ מין שעכטל פאַרבן און פון ראָבי אַ וועב־וואַרשטאַט, מיט וועלכן די מוטער פון זיין חבר האָט איס געהאָלפן זיך באַגיין.

טייערער, האָב מיך ווייטער ליב, איך נייטיק זיך אַזוי אין דיין אָנשפּאַר און אין דיין איינשטימיקייט. די איינזאַמקייט איז אכזריותדיק. מיין גאַנצע ליבע

עטל

2־טער אַפּריל 1952

מיין טייערער,

ווי גליקלעך איך בין ווען כ'בין מיט דיר. די לופט גופא ענדערט זיך. דער דרוק ווערט לייכטער. דער ווילן צו לעבן, צו אַרבעטן, צו בויען שטראָמט ווידער אין מיר!

4־טער אַפּריל

טייערער,

היינט אינדערפרי גייט אַוועק אַ בריוו צו די קינדער, אין וועלכן איך קלער זיי אויף פאַרוואָס זייער באַזוך איז אָפּגעלייגט און פאַרזיכער זיי אין אונדזער ליבע. כ'האָב דערהאַלטן צוויי פּרעכטיקע גראַטולאַציע־קאַרטלעך לכבוד פּסח. אויך באַקומען אַ בריוו פון עטלען. צווישן אַנדערן שרייבט זי: „גאָט צו דאַנקען, די קינדער פילן זיך איצט גוט, אָבער פאַר יעדעס מאָל ווען מיכאָעל גייט ביינאַכט אין קאַבינע מוז ער וועגן דעם מודיע זיין דער מאַמען און וועקט זי אויף. מען לאָזט אַ קליינע ליכט צווישן פאָרצימער און דעם באָד־צימער. אפשר וועסטו זאָגן מיכאָעלן, אַז ווען ער וועקט אויף די באָבע, איז איר דערנאָך זייער שווער איינצושלאָפן“.

איך בעט דיך, טייערער, ווען דו וועסט זען דעם קומענדיקן וואָך־ענד עטלען און דייווי, באַמי דיך צו זיין רואיק, קלאָר און אַנטשלאָסן ווי דו קאָנסט זיין. איך ווייס נישט ווי אַזוי אויסצודריקן די גרויסע וויכטיקייט פון דעם.

מיינע צערטלעכקייטן.

עטל

13=טער אַפּריל 1952

מיין טייערסטע פרוי,

צי ווייסטו, ווי וואונדערבאַר ס'איז צו זען, אַז דו פילסט זיך גוט. כ'האָב באַאָבאַכטעט דיין פּנים, בעת דו האָסט זיך צוגעהערט צו די אַלע גוטע נייעס, וואָס מאַני האָט געבראַכט. דאָס איז געווען הערלעך. איך האָב אויך אַ פלי געטאָן צו נייע הייכן, דערווייסנדיק זיך די גלענצנדיקע אַרבעט פון אונדזער אַדוואָקאַט און די טעטיקייט פונעם קאָמיטעט און פון אַט דער מאַסע גוטע, בראַווע מענטשן, וועלכע אונטערשטיצן אונדזער קאַמף פאַר גערעכטיקייט.

מוט, עטל! אויב מיר מוזן שוין לעבן אין אַט דעם קאָשמאַר, טאָ לאָמיר ווייניקסטנס אַזוי האַנדלען, אַז אונדזער פאַרהאַלטן זיך גופא זאָל בייטראָגן צום וויל פונעם פאָלק. מיר האָבן געגעבן דעם באַווייז, אַז ס'איז נישט לייכט אויף אונדז אָנצוּוואַרפן אַ שרעק. די אַרבעטער פון אונדזער לאַנד איז אויך נישט לייכט צו טעראָריזירן, ווען זיי ווייסן וועגן וואָס עס גייט.

מיר האָבן אין די לעצטע צוויי יאָר געלאָזן הינטער זיך אַ גרויסן אָפּשניט ליידן, און מיר דערנענטערן זיך איצט צו אונדזער רעהאַביליטאַציע. איך שיק דיר מיין גאַנץ האַרץ.

י ו ל י ו ס

17=טער אַפּריל 1952

מיין וואונדערבאַרע עטל, מיין טייערע,

ס'איז האַלב זיבן אָוונט און דער בין השמשות טרעט אויף גיך אָפּ פאַר דער נאַכט; אַ פייגל=פאַרפאָלק, פליסטערנדיק אַ געזאַנג, פלאַטערט אַרום דעם פענצטער, וואָס געפינט זיך אַנטקעגן מיין קאַמער. יאָ, מיין טייערע, דער זומער דערנענטערט זיך און די האַלבע שעה זון, וואָס כ'האָב היינט געהאַט, פאַרגרעסערט נאָך מיין פאַרלאַנג צו זיין פריי.

עס פאָדערט זיך אַן אומגעהויערע אַרבעט, כדי צו קאָנען קעגנווירקן די פיינטלעכקייט פון די פירער פון די אַזוי גערופענע „ליבעראַלע" אָרגאַניזאַציעס. אַפילו ווען עס האַנדלט זיך צו פאַרטיידיקן דעם שלום האָבן אַט=די „פירער" זיך אָפּגעזאָגט אַרויסצוטרעטן. פאַראַן אַ סך אַזעלכע, וועלכע וואָלטן יאָ געוואָלט אַרויסטרעטן לטובת אונדז, אָבער זיי האָבן מורא מען זאָל זיי נישט צוקלעפּן קיין שטעמפּל אַלס „נישט=כשרע" מענטשן.

כ'האָף, אַז די קינדער וועלן זונטיק קומען. דערווייל לאָז אַלץ גיין און פאַרשאַף זיך נישט קיין בייז בלוט. דיין מאַן, וועלכער ליבט דיך,

י ו ל י ו ס

19=טער אַפּריל 1952

מיין טייערע,

לויט דעם ווי עס שרייבן די צייטונגען און לויט דעם אַלעמען, וואָס ס'האָט מיר דערציילט מיין טייערע שוועסטער לענאַ ווערט קלאָר, אַז אין קאָמיטעט שליסן זיך אָן וואָס אַמאָל מער אָנהענגער. מענטשן הייבן אָן צו פרעגן ווי לאַנג אונדזער ענין קאָן זיך נאָך פאַרציען. די גרויסע צאָל אָנטיילנעמער אויף די פאַרזאַמלונגען, די באַשטייערונגען, וואָס מען שיקט אַריין אין קאָמיטעט און די בריוו, וואָס קומען צו אים כסדר אָן, באַרעכטיקן דעם גאַנצן צוטרוי, וואָס מיר האָבן געשאָנקען דעם אַמעריקאַנער פאָלק.

אין אָנבליק פון אַזעלכע רעזולטאַטן שרייט שוין די פּראָפעסיאָנעלע האַס=פּראָפּאַגאַנדע, אַז דאָס זענען „רויטע“. אַזוי אַרום ווילן זיי אָפּשרעקן די ערלעכע מענטשן. עס איז צו דערוואַרטן, אַז זייער קאַמפּאַניע פון וואַרפן שמוץ זאָל זיך נאָך אויסברייטערן. מיט מיין גאַנצער ליבע

י ו ל י ו ס

6=טער מאַי 1952

מיין טייערער יוליוס,

געכטן האָב איך באַטראַכט די פאָטאָ פון מאַיקען מיט זיינע אַראָפּפאַלנדיקע האָר אויפן שטערן און זיין פאַררוקטן קראַוואַט און ס'האָט זיך מיר אויסגערוכט, אַז מיין מוטער=האַרץ וועט פּלאַצן. כ'וואָלט געוואָלט האָבן אַן ענלעכע פאָטאָ פון ראָבי, אָנשטאָט אַ געוויינלעכע מינוטן=פאָטאָגראַפיע. כ'וועל וועגן דעם רעדן מיט עטלען.

דעם 14=טן מאַי, ווען מדינת=ישראל וועט פייערן איר 4=טן געבוירן=טאָג, וועט אונדזער טייערער ראָבי פייערן זיין פינפטן געבוירן=טאָג. זאָלן ביידע מצליח זיין!

ליבער מיינער, כ'פאַרלאָז דיך; כ'קוש דיך ביזן מאָמענט, ווען כ'וועל דיך ווידער זען פון דער צווייטער זייט שטייג. כ'האָב דיך אַזוי ליב.

ע ט ל

קאַפּיטל VIII

„עס בלייבט אונדז אַזוי פֿיל זאַכן צו דערפֿילן אין לעבן"

[אין פֿרילינג 1952 האָט אַ גרופּע אַמעריקאַנער אומדערשראָקענע מוטיקע פֿרויען זיך אַוועקגעלאָזט אין „טאָג פֿון דער מוטער" צו די טויערן פֿון „טויטן-הויז" אין אָסינינג, כּדי צו באַקומען אַ דערלויבעניש אויף צו זען עטלען. דער צוגאַנג צו דער תּפֿיסה איז זיי פֿאַרבאָטן געוואָרן און די פֿרויען האָבן איבערגעשיקט צו עטלען פֿאָלגנדיקן בריוו:

„אַלס פֿרויען און מוטערס זענען מיר שטאָלץ מיט אייער מוט און אייער אומגעבראָכענעם און ביישפּיללאָזן כּוח, וואָס איר ווייזט אַרויס טראָץ אייער איזאָלאַציע אין „טויטן-הויז", ווו איר לעבט איבער אַ גרויל וועגן וועלכן מיר קאָנען זיך בלויז מאַכן אַ פֿאָרשטעלונג. מיר וועלן נישט רוען אַזוי לאַנג ביז די אכזריותדיקע באַדינגונגען אייערע וועלן נישט געמילדערט ווערן און ביז ס'וועט אייך צוריקגעגעבן ווערן די מעגלעכקייט צו האָבן אַ קאָנטאַקט מיט דער מענטשהייט. אין אונדזערע היימען, אין שעהן פֿון גליק אָדער פֿון זאָרגן, הערן מיר נישט אויף צו טראַכטן וועגן אייך און מיר פֿאַרשטייען, אַז אונדזער אייגענע זיכערקייט איז ענג געבונדן מיט אייער אומגליק, וואָס האָט צעבראָכן אייער לעבן.]

29-טער מאַי 1952

טייערע,

די האָפֿענונגען פֿון אַלע מענטשן וועלן אין אָט דעם טאָג פֿונעם „מעמאָריאַל דעי" * זיין געוואָנדן אויף שלום. יעדן טאָג לייען איך אויפֿמערקזאַם די צייטונגען, כּדי צו געפֿינען אַ סימן פֿון נאָענטן איינשטעלן דעם שלום אויף דער וועלט און כ'בין זיכער, אַז דער רוב מענטשן טוען דאָס זעלבע.

* קריסטלעכער געדענק-טאָג נאָך די טויטע.

אונדזער ווידערשטאַנד־כוח נעמט זיך נישט בלויז דערפון, וואָס מיר זענען אומשולדיק, נאָר אויך פון אונדזער באַוווסטזיין איבער דער גרויסער וויכטיקייט פון דעם, וואָס שפּילט זיך דאָ אָפּ אַרום אונדז. מיר זענען געווען קלאָר, אויפריכטיק, גראָדליניק, פריי, ווייל מיר האָבן נישט וואָס צו באַהאַלטן. נישט מיר, נאָר אונדזערע אָנקלאָגער האָבן איומת־מוות פאַרן אמת. נישטאָ קיין אַנדער דערקלערונג פאַר די שקרים און דעם שמוץ, וואָס זענען געדרוקט געוואָרן אַרום אונדזער ענין, ווי אַן אָרגאַניזירטע קאַמפּאַניע, כדי אונדז פאַרצושטעלן אין ערגסטן ליכט און נישט צו דערלאָזן די מענטשן זאָלן באַטראַכטן די פאַקטן גופא. ווייל אונדזערע שונאים ווייסן, אַז זיי קאָנען נישט ברענגען קיין שום באַווייזן.

דערמאָן זיך, מיין פרוי, אַז איך ליב דיך.

יוליוס

2־טער יוני 1952

מיין וווּנדערבאַרע עטל,

פאַראַן אַ גוטע ידיעה, מיין טייערע. אין צען טעג אַרום וועט אונדזער אַדוואָקאַט דאָ זיין ביי אונדז מיט דער וועגדונג און די קאָנקלוזיעס פאַרן העכסטן געריכט. מיין האַרץ, מיר האָבן דורכגעמאַכט אַ לאַנגן וועג, מוזט זיך באַוואָפענען מיט נייעם מוט און זיין גרייט צו פאַרברענגען נאָך אַ פּאָר סעזאָנען אין אָסינינג. כ'האָף, אַז מיר וועלן האָבן אַן אָנגענעמען זומער, וועלכער וועט אונדז ברענגען גוטע נייעס.

כ'האָב נאָר וואָס ווידעראַמאָל באַטראַכט דעם פּאָרטרעט פון אונדזער קליינעם ראָבי, פאָטאָגראַפירט צוזאַמען מיט זיין באָבען. כ'בין אַזוי, עטל, גערירט הערפון. איך זע מיין טייערע מוטער, אַזאַ מיטלייד־ריקע, אַ געעלטערטע דורך דער צייט, פון די ליידן און שווערע נסיונות און דאָך — אַ סימבאָל פון מוט און פון כוח. צוליב זיי אַלע, צוליב די, וועלכע מיר האָבן ליב און צוליבן גאַנצן אַמעריקאַנער פאָלק איז נייטיק, אַז מיר זאָלן דערגרייכן אַן ענדגילטיקן זיג.

ווי עס שטאַרקט זיך דאָס האַרץ, ווען מען זעט מיט וואָס פאַר אַן ענטוזיאַזם און פרייד מיין ברודער און מיינע שוועסטער נעמען אויף די הילפס־קאַמפּאַניע לטובת אונדז. לאָמיר שעפּן נייעם מוט אין די נייע פריינדשאַפטן, וואָס רינגלען אונדז אַרום. אַדאַנק זיי וועט מען אונדז מער נישט קאָנען צעמישן די קאָרטן.

מיין גאַנץ האַרץ.

יוליוס

16־טער יוני 1952

מיין טייערער יוליוס,

דעם גאַנצן טאָג האָב איך אַזוי שטאַרק געוואָלט מיט דיר רעדן. באַמי זיך צו איבערצייגן דאָס נאַרישע האַרץ, אַז אונדזערע שמועסן קומען פֿאָר נאָר מיטוואָך. אָט דאָס נאַרישע האַרץ רעכנט זיך בכלל נישט מיט מיר און זעצט פֿאָר צו בענקען נאָך דיר. ס'איז מיר פֿולשטענדיק קלאָר אַז דיין האַרץ איז פּונקט אַזוי פֿאַרמייעט ווי מיינס.

מיין טייערער, דיין געבוירן־טאָג איז אַדורך אָנעם מינדסטן קוש, נישט פֿון דיין פֿרוי, נישט פֿון די קינדער. ער איז געקומען און אַוועק, נישט אונטערשיידנדיק זיך פֿון אַלע אַנדערע אומענדלעכע טעג, וועלכע מיר לעבן דאָ.

כ'האָב דיך אַזוי ליב, אַזוי ליב, און די פֿעלסט מיר אַלץ מער און מער. גיב מיר אַ קוש, איידער כ'שלאָף איין, ווי דו פֿלעגסט עס טאָן אַמאָל, מיין טייערער מאַן. דיין פֿרוי און דיינע קינדער פֿאַרגעסן זייער וווּנדערבאַרן טאַטאַ. דיין ליבנדיקע פֿרוי

עטל

18־טער יוני 1952

מיין טייערער מאַן,

ווי האָט עס געקאָנט געשען, אַז איך זאָל פֿאַרגעסן אונדזער גרויסן טאָג? הגם עס איז מיר אַ שרעקלעכע חרפּה, מוז איך זיך מודה זיין, אַז כ'האָב אומבאַמערקט דורכגעלאָזט די דאַטע. כ'האָב נאָר איין אַנטשולדיקונג: דאָס לעבן דאָ איז אַזוי אָנגעזעטיקט מיט אומגליק, מיט דערנידעריקונג, אַז איך ווער גלייכגילטיק צום גאַנג פֿון דער צייט און דאָס אַזוי ווייט, אַז כ'האָב פֿאַרגעסן אין דער וויכטיקער דאַטע פֿון 18־טן יוני.*

עטל

19־טער יוני

וואָס זאָל איך טאָן? דיין פֿאַראומערטע פֿרוי פֿאַלט אַריין אין אַ נערוואַס־מענישער שטימונג. פֿונדעסטוועגן באַמיט זי זיך צו זיין אַ פֿרוי מיט אַ לייטישן אויסזען. ליידער, האָבן ביז איצט אַלע מיינע באַמיאונגען מיר נישט מער געגעבן ווי דריי קליידער, וואָס זענען אָן שום פֿאָרם.

---

* דער יאָרטאָג פֿון זייער חתונה. (איבערז.)

צי קושט דו מיך פון צייט צו צייט פאַרן שלאָפן גיין? איך פאַרגעס דאָס קיינמאָל נישט צו טאָן? אָ, טייערער, וואָס פאַרא גרויליקע קאָמעדיע זיי שפּילן מיט אונדז! שרעקלעך, שרעקלעך אַליין...

עמל

19=טער יוני 1952

מיין ווונדערבאַרע עמל,

זייט דעם, ווי איך האָב געלייענט דעם באַריכט פון די געשעענישן, וועלכע האָבן דיערפּירט דערצו, אַז דער מיטינג איז נישט פאָרגעקומען (דער מיטינג האָט געזאָלט פאָרקומען דעם 18=טן יוני אין הער מוזיק=אַקאַדעמיע אין ברוקלין) האָב איך אומזיסט געזוכט עפּעס וועגן דעם אין די צייטונגען. כ'האָב נישט געפונען קיין צייכן פון דעם אַלעמען, וואָס איז פאָרגעקומען. בלויז „קאָמפּאַס"* האָט פּראָטעסטירט קעגן אָט=דעם אַנטי=דעמאָקראַטישן אַקט. אָבער ווי קומט עס, וואָס מען האָט דאָס נישט פאַרגעזעצט און וואָס מען רעדט מער נישט וועגן דער פאַרזאַמלונג?

טייערע, אַנטשולדיק מיר, וואָס כ'האָב זיך אויפגעפירט ווי אַן עגאָיסט בעת אונדזער קורצער באַגעגעניש. דאָס קומענדיקע מאָל וועל איך דיר פאַרגיטיקן

אין מיין זכרון טויכן אויף די דערינערונגען פון אונדזער געמיינזאַמען לעבן. ווי וווּנדערבאַר דאָס איז געווען! יעדערער האָט געאַרבעט און אַריינגעטראָגן אין געמיינזאַמען לעבן זיין חן, זיינע זאָרגן און פריידן און זיין ליבע.

עמל, דו האָפסט ווייסן, אַז מיר איז נישט אַזוי לייכט זיך אויסצודריקן, שרייפטלעך. איך וואָלט ליב=ירשט געוואָלט דיר אַלץ זאָגן פּנים אל פּנים.

דיין שטענדיק ליבנדיקער מאַן

יוליוס

26=טער יוני 1952

גוט מאָרגן, טייערע,

היינט האָבן זיך פינף פון אונדז איבערגעצויגן. איצט געפין איך מיר געענטער צו דיר. מ'האָט מיר באַשטימט אַלם רעזידענץ די קאַמער נומער איינס אין מערבדיקן פליגל. כ'האָב צוויי שעה צייט געוואַשן די קראַטעס, דעם וואַש=בעקן און דעם דיל. כ'האָב זיך באַגאָסן מיט שווייס, אָבער איצט איז מיין קאַמער איז ריין פיל איך מיך פיל בעסער. נישט לאַנג צוריק איז זי געווען פריש אויס=

---

* „קאָמפּאַס" — א פּראָגרעסיווע צייטונג, וואָס דערשיינט שוין נישט מער. (איבערז.)

געקאַלכט. ס'איז אויך פאַראַן אַ נייער מאַטראַץ. דאָס וואָס ס'וועט מיר דאָ פעלן, איז די אָנגענעמע געזעלשאַפט פון די מענטשן, מיט וועלכע כ'האָב געלעבט בשכנות מער ווי אַ יאָר צייט.

כ'שטעל זיך פאָר ווי פיל גאַל עס גיסט איצט אויס האָוואַרד רעשמאָר אין „רזשורנאַל אַמעריקען“, וועלכער ליגט זיך אין דער לענג און אין דער ברייט, כדי נישט צו דערלאָזן צו עפנטלעכע פאַרזאַמלונגען לטובת אונדז. איך שטעל מיר אָבער אויך פאָר, אַז דער קאָמיטעט דאַרף מאַכט אַ שיינע אַרבעט.

עס שרעקט מיך אַביסל דער קומענדיקער וויזיט פון אונדזערע ייִנגלעך. ס'איז אָבער אַ פאַקט, אַז יעדער וויזיט איז אַ מער איינגעגעבענער ווי די פאַר=גאַנגענע. די טעמפּעראַטור ווערט שטיקנד, איך האָף אָבער, אַז אינגיכן וועלן די קינדער זיין אויפן דאָרף. כ'בין זיכער, אַז לעבן די סימפּאַטישע פריינד וועלן זיי אַ סך געניסן, זיך שפּילן, פאַרווײַלן. כ'דאַרף אָפּשמועסן מיט מיין משפחה וועגן מיין מוטערס וויזיט. כ'האָב נישט שטאַרק ליב, זי זאָל אַליין רייזן.

באַמי זיך, מיין האַרץ, צו זיין רואיק און באַהערשט. פאַרגעס נישט, אַז טראָץ די שווערע וואָלקנס, טראָג איך ווייטער פאַר דיר דעם פאַקל. שטענדיקע צערטלעכקייטן.

י ו ל י ו ס

29=טער יוני 1952

האַלאָ, טייערע,

אונדזער ווענדונג צום העכסטן געריכט פילט מיך אָן מיט ענטוזיאַזם, און איך האָף, אַז אויב די ריכטער וועלן זי באַטראַכטן ווי עס באַדאַרף צו זיין, וועלן מיר אונדזערס דערגרייכן. דאָס איז אַ וווּנדערבאַרער יורידישער דאָקומענט, פּרעכטיק צונויפגעשטעלט, אי קורץ, אי שאַרף און ער אַנטהאַלט שלאָגעוודיקע אַרגומענטן. כ'וואָלט געוואָלט, אַז די ווענדונג און די צוגאַבע זאָל ווי אַמברייטסטן פאַרשפּרייט ווערן.

דער באַזוך פון מיין שוועסטער איז דורך גלענצנד׳ זי איז געבליבן ביז דער לעצטער מינוט. אַ געוויסע פּערזאָן, וועלכע איז געקומען דאָ באַזוכן אַ צווייטן אַרעסטאַנט, האָט זי מיטגענומען אין שטאָט מיט איר אויטאָ. כ'בין געווען אויס=סער זיך פון פרייד פון די ידיעות, וואָס זי האָט מיר געבראַכט וועגן די פאַר=זאַמלונגען. ס'האָט מיך אויך דערפרייט די ידיעה, אַז האָוואַרד רעשמאָר האָט אַ ליגנט געזאָגט, ווען ער האָט פאַרעפנטלעכט, אַז דער ראַבינער שאַרף וועט נישט אָנטייל נעמען אין די פאַרזאַמלונגען, ווייל מ'האָט זיי פאַרגעוואָרפן, אַז זיי געפינען זיך „אונטער אַ קאָמוניסטישער השפּעה“.

צי ווייסטו, מיין טייערע, אז איך בין בלויז דרייסיק פוס=טריט פון דיר! אָבער די אייזערנע טירן פאַרוואַנדלען זיי אין אַן אַסטראָנאָמישן מהלך. מיר דערנענטערן זיך צום ענדגילטיקן באַשלוס און כ'האָב אַ גרויסע האָפענונג, אַז מיר וועלן באַפרייט ווערן. כ'האָב דיך ליב מיט מיין גאַנץ האַרץ

י ו ל י ו ס

2=טער יולי 1952

מיין זיס ווייבעלע*

איבער מיין טיש, און באַדעקנדיק אַ גרויסן טייל פון וואַנט, איז אויסגעשפרייט אַ גאַנצע זייט פון „ניו יאָרק טיימס“ פון 5=טן יולי פון פאַרגאַנגענעם יאָר, אויף וועלכער ס'איז אָפּגעדרוקט די „דעקלאַראַציע פון אומאָפּהענגיקייט“.** די זייט איז שוין געל געוואָרן און אין ווינקל, לעבן דער אַנדערער אונטערשריפט, געפינט זיך אויך מיין נאָמען. אַזוי ווי מיין לאָיאַלקייט לגבי מיין לאַנד איז נאָך נישט איבערגעשטיגן געוואָרן פון קיין שום אַנדערן אַמעריקאַנער, וועל איך אַליץ לאָזן אויפן זעלבן אָרט, ווייל דאָס איז אַ פּאַסיקע דעקאָראַציע פאַר מיין תפיסה=קאַמער. דורך אונדזער פאַרהאַלטן זיך אינעם דאָזיקן ענין, אין וועלכן אונדזערע לעבנס שטייען אין קאָן, אילוסטרירן מיר די גרונט=פּרינציפּן פון אונדזער דעמאָקראַטיע. מען קאָן נאָך פאַרקריפּלען די פאַקטן, אָדער פאַרדרייען בכיוון די אַמעריקאַנער געשיכטע וויפל מען וויל, אָבער דאָס וועט מער נישט קאָנען פאַרשטעלן איר פּראָגרעסיוון דראַנג. איך גרייט זיך צום 4=טן יולי דורך לייענען די „געשיכטע פון אַמעריקע“ פון בירד און דורך שטודירן די באַדייטונג פון די געשעענישן, וועלכע קומען פאַר היינט. די נייע טיראַנען אַנטקרעפטיקן אונדזערע קאָנסטיטוציאָנעלע גאַראַנטיעס און באַדראָען די פרייהייט און דאָס לעבן פונעם פאָלק. דער אמת איז אויף אונדזער זייט און מיר מוזן זיגן. דיין ליבנדיקער מאַן

י ו ל י ו ס

---

* יידיש אין טעקסט.

** פון די פאַראייניקטע שטאַטן.

1952 13־טער יולי

טײַערע עטל,

דײַן בריוו האָט מיר געבראַכט אױסגעצײכנטע ידיעות פֿון די קינדער און וועגן דער טעטיקייט פֿון קאָמיטעט. מיר מוזן איצט באַזאָרגן, אַז מײַן מוטער זאָל ווערן אונטערזוכט דורך אַ ספּעציאַליסט אײדער דער צושטאַנד פֿון אירע אױגן פֿאַרערגערט זיך. כ׳בין געווען שרעקלעך דערשיטערט, ווען כ׳האָב זיך דערוווּסט, אַז זי לײַדט כּסדר אױף די אױגן.

כ׳האָב געלײענט אַ נאָטיץ אין „העראַלד טריבון“, וואָס באַשטעטיקט דאָס, וואָס מײַן ברודער האָט מיר געזאָגט: ס׳איז טאַקע אמת, אַז אין גאַנצן לאַנד אָרגאַניזירן זיך קאָמיטעטן פֿאַר דערגרײכן גערעכטיקײט פֿאַר אונדז.

אַט איז שוין צוויי יאָר ווי מיר זענען אָפּגעזונדערט געוואָרן אײנער פֿון צווייטן און ווי מ׳האָט אונדז אַפֿילו פֿאַרבאָטן צו געפֿינען אַ שטאַרקונג אין די וואַרעמע צערטלעכקײטן פֿון אונדזער ליבע. אָבער די לײדן אונדזערע האָבן אונדז נישט געענדערט, זײ האָבן נישט אונטערגעבראָכן אונדזער קעגנווײטיקע פֿאַרשטענדעניש. דאָס מערקווירדיקע אין אונדזער גאַנצער טראַגעדיע איז טאַקע דאָס, וואָס מיר וועלן געווינען דערווײַל אין פֿאַרשידענע הינזיכטן און איך מײן דאָס אין מאָראַלישן זין.

די פֿראַגע פֿון שלום האָט אַן אױסערגעוויינלעכע באַדײַטונג פֿאַר אונדזער סיטואַציע, ווײַל אױב די בײז־איצטיקע פּאָליטיק פֿון קאַלטער מלחמה וועט ווײַטער באַהערשן דאָס העכסטע געריכט וועלן מיר קײן רעוויזיע פֿון פּראָצעס נישט דערגרײכן.

איך שיק דיר די גאַנצע ליבע פֿון מײַן האַרץ.

יוליוס

1952 22־טער יולי

יוליוס מײַן טײַערער,

איך מוז איצט איבערײַסן דאָס לײענען און דיר איבערגעבן אַ וווּנדערבאַרע ידיעה. צוזאַמען מיט דײַן בריוו איז הײַנט נאָכמיטאָג מיר אָנגעקומען אױך אַ בריוו פֿון די קינדער. דאָס זאָל זײַן אַן ענטפֿער אױף דײַן בריוו פֿון דער פֿאַרגאַנגענער וואָך. כ׳וועל דיר אים, פֿאַרשטײט זיך, לײענען מיטוואָך. אָבער כ׳האָב נישט געקאָנט וואַרטן נישט אָנצוזאָגן דיר פֿריער די ידיעה.

די קאָנסט נאָרנישט וויסן מיט וואָס פֿאַרא דורשט איך וואַרט יעדעס מאָל דיך צו זעען מיטוואָך, דײַנע וואַרעמע ווערטער שטאַרקן מיך יעדעס מאָל.

די שרעקלעכע היץ האָט מיר צוגענומען דעם חשק צו שפּילן אין פּילקע, צו שרייבן, צו יעטװעדער זאַך, װאָס פֿאָדערט אַן אָנשטרענג.

טייערער, כ׳װער אומגעדולדיק. איך ריים זיך צו דיר מיט פֿאַרצװייפֿלונג און אַלץ װאָס איך קאָן טאָן איז בלויז איםפּראָװיזירן מיט אַ פֿאַרשאָלטן שטיקל בלײפֿעדער אויף אַ פֿאַרשאָלטן שטיקל פּאַפּיר. ביסט מיר היינט טייערער װי װען עס איז. דיין אָרעמע פֿרוי, װעלכע איז אַליין.

עטל

24=טער יולי 1952

מיין צויבערנדיקע פֿרוי,

שטעל דיר פֿאָר, אַז זייט אונדזער לעצטער באַגעגעניש, פֿיל איך זיך, װי איך װאָלט באַקומען פֿליגל. ביסט געװען אַ פּראַכט אין דיינע נייע קליידער. זיי גיבן דיר אַזאַ מאָדנע פֿרישקייט און לאָזן האָפֿן, אַז אינגיכן װעסטו זיי טראָגן, מיין טייערע, אין אַ מער גינסטיקער אומגעבונג.

אונדזערע יינגלעך זענען אַנטציקט פֿון לאַגער און פֿון זייערע פֿעריען ביי זייערע נייע פֿריינד. יעדע װאָך האָפֿן זיי קלינגען צו מיין מוטער. דאָס שמועסן מיט זיי דורכן טעלעפֿאָן װעט איר פֿאַרשאַפֿן פֿאַרגעניגן. מאַניקעם ברױן איז געװען אַ שטראַלנדיקער. לויט װי איך שטעל זיך אָן האָט ער אויף אַ גרויסער צאָל פֿראַגן אין שייכות מיט אונדזער ענין, װעלכע האָבן אים פֿריער געמאַטערט, באַקומען פּאַסיקע ענטפֿערס פֿון די פֿריינדלעכע און האַרציקע מענטשן, װאָס געפֿינען זיך דאָרט.

אָ! טייערע, די טעג זענען אַזעלכע לאַנגע, די שעהן ציִען זיך אומענדלעך און איך װאָלט דאָך געדאַרפֿט זיין לעבן דיר. די גאַנצע ליבע פֿון מיין האַרץ דיר

יוליוס

3=טער אויגוסט 1952

טייערער,

איך בין בוכשטעבלעך אויסער זיך, פֿאַרכישופֿט, אַנטציקט! װעסט נישט טרעפֿן פֿון װאָס? כ׳האָב געהערט „דעם אַלטן טאָסק“ דיריגירן די זומער=סימפֿאָניע נבצ. װאָס פֿאַרא פּרעכטיקן טאָן דער דאָזיקער מענטש קאָן אַרויסבאַקומען פֿון זיין אָרקעסטער. ס׳איז ממש אומגלויבלעך.

װאַלץ איז אין אָרדענונג, טייערער. איך ריים איבער דאָס שרייבן און װעל איצט װידמענען אַביסל מיין אויפֿמערקזאַמקייט מיין „אַלטן טאָסק“.

3־טער אויגוסט 1952

טייערע,

נאָך אַ טאָג, נאָך אַ וואָך, נאָך אַ חודש. די צייט פליט — אָן אונדז — און אונדז לאָזט מען זיך מוטשען אין אַן אומענדלעכער, מאָנאָטאָנער איינזאַמקייט. מיר זענען באַרויבט פון אַלץ, וואָס איז אונדז טייער, — אַחוץ פון אונדזער שטאָלץ. ווי אַזוי זאָל אַ לעבעדיקער מענטש אין אַזעלכע באַדינגונגען אויפהאַלטן זיין כוח? בלויז דורך דער כסדרדיקער באַהויפּטונג פון די יסודותדיקע פּרינציפּן פון זיין לעבן און שטיצנדיק זיך אויף זיין דורכגעמאַכטער דערפאַרונג פון וועלכער ער שעפּט די דערמוטיקונג, וואָס גיט אים כוח אויסצוהאַלטן.

...כ׳באַמי זיך כסדר צו לאָזן דורכגיין די צייט מיט לייענען, שרייבן, מיט פאַריאָגן פון זיך די ווייטיקפולע מחשבות. אָבער כ׳האָב כסדר דאָס פולע באַוווסטזיין פון דער פאַקטישער לאַגע...

דאָס איז אונדזער פּאָרטרעט, מיין טייערע. אפשר איז עס צוליב דעם, וואָס מיר האָבן נאָך אַזויפיל צו טאָן אין לעבן, וואָס מיר ליבן אַזוי דאָס לעבן, אַז אונדזער צעשיידונג איז אַזוי פיינלעך. און דערביי — דאָס קאָן זיך דוכטן ווי אַ סתירה — אויב מיר זענען פעיק אויפצוהיטן אונדזער לעבנס־כוח, איז עס טאַקע צוליב דעם, וואָס מיר ווייסן דאָס אַלץ.

דערמאָנסטו זיך אונדזערע זומער־פעריען מיט די יינגלעך? קאָנסטו אונדז נאָך זען אַלע צוזאַמען אויפן האָרף אָדער ביים ים? דער פאַקט וואָס די מענטשן ווייזן אונדז אַרויס זייער סימפּאַטיע און קומען צוהילף אונדזערע קינדער, דערלייכטערט אונדזערע ליידן און אונדזער שרעקלעכן אַנגסט. אָבער איך פיל זיך, ווי מען וואָלט מיך באַגנבעט. צוויי יאָר, יאָרן, באַזונדערס וויכטיקע פאַר אונדזערע קינדער, זענען אונדז צוגערויבט געוואָרן. מיין איינציקע האָפענונג איז, אַז מיר וועלן מער נישט דאַרפן לאַנג וואַרטן, כדי צו זיין ווידער צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער. שוין גענוג! אָ, טיראַנען, ביי די צוויי אומשולדיקע מענטשן, ביי זייער אומשולדיקער משפחה האָט איר שוין אַרויסגעריסן מער ווי אייער פונט פלייש און בלוט!

דעמאָנסטרירנדיק פאַר דער עפנטלעכקייט דעם בלבול, האָפן מיר צו ווערן קאָמפּענסירט פאַר אונדזערע יסורים. ווייניקסטנס וועלן אַנדערע אומשולדיקע נישט ווערן אַזוי לייכט געפייניקט, ווי מען האָט דאָס געטאָן מיט אונדז.

מיין גאַנצע ליבע דיר.

יוליוס

4=טער אויגוסט.

טייערע,

איך אייל זיך דיר צו וויסן צו געבן (אן איינצלהייט פון מיטוואָך), אז כ'האָב געהאט זייער אן אָנגענעמען באזוך פון מיין ברודער בערני און דאָס האָט געהאָלפן צו נייטראליזירן דאָס געפיל פון פוסטקייט, וואָס מאטערט געוויינ=לעך בעתן וויק=ענד.

יוליוס טייערע, ס'האָט זיך באוויזן נאָך איינער פון דיינע פייערלעכע בריוו. ביסט אַזוי ערנסט, אַזוי אויפריכטיק. מיין בענקשאַפט נאָך דיר איז אַזוי שטאַרק און כ'וואָלט דיך איינגעשלונגען. כ'האָב דיך ליב, טייערע.

עטל

7=טער אויגוסט 1952

מיין טייערע,

כ'בין היינט אזוי איינזאם, אזוי איינזאם, אז איך מוז צו דיר רעדן. נעכטן נאָך האָב איך געהאט דעם באוווסטזיין, אז איך בין די פארשפרייטערין פון גוטע נייעס און איך האָב זיך באמיט צו שפילן ווי אמבעסטן מיין ראָל. צום באַדויערן, ווי גרויס עס זאָל נישט זיין די פרייד, וואָס עס גיבן אונדז אונדזערע קורצע באגעגעניש, פארגיטיקט זי אָבער נישט די אומענדלעכע שעה= פון אונדזער צעשיידנקייט.

11=טער אויגוסט

היינט אינדערפרי האָב איך פארענדיקט א בריוו צו די קינדער, ס'איז ארויסגעקומען רעלאטיוו גוט. יאָ, מיין טייערע, כ'האָב זיי איבערגעגעבן דיין בקשה וועגן קאַרבאָן און זיי דערמאָנט זיי זאָלן שיקן פאָטאָגראַפיעס. כ'וועל דיר איבערגעבן איינצלהייטן בעתן „וואונדערבארן מיטוואָך“. אוי, פאר מיר איז ערשט „קלאָגענדיקער מאָנטיק“ (נאָך ביים ראַנד פון „יאושדיקן זונטיק“) און דער „בארמהערציקער דינסטיק“ איז נאָך ווייט! צו אַלדי טייוול, ווי דו פעלסט מיר! מיין גאַנץ האַרץ.

עטל

פ.ס. מיין טייערע, דו זינגסט מיר לויבגעזאַנגען אויף גאָר אַן אויסטער=לישן אופן. נאַטירלעך, אַז דאָס געפעלט מיר נישט. ניין, עס געפעלט מיר אינגאַנצן נישט!

14-טער אויגוסט 1952

מײַן טײַערסטע,

כ'קאָן לייענען און לייענען דײַנע בריוו הונדערט מאָל. יעדעס מאָל גייט פֿון זיי אויף אַ נײַע פֿרישקייט. דער כאַראַקטער גופֿא פֿון אונדזער ענין און דער אופֿן פֿון אונדזער אַרעסטירט זײַן מיט דער כּסדרדיקער טויט-דראָונג איבער אונדזערע קעפּ רופֿט אַרויס בײַ אונדז שטאַרקע, געוואַלטזאַמע עמאָ-ציעס, אָן אַ שיעור אַנגסט, אָבער דאָס אַלץ — ווי מיר ווייסן פֿון דערפֿאַרונג — שטויסט אונדז כּסדר ווײַטער צו קעמפֿן, כּדי צו דעראָבערן צוריק אונדזער נאָרמאַל לעבן.

מיר קאָנען דאַנקען גאָט, וואָס מיר האָבן דערגרייכט אַז די מדרגה פֿון פֿאַרשטענדעניש, וועלכע דערלויבט אונדז זיך אָפּצוגעבן אַ קלאָרן, אָפֿענעם דין וחשבון איבער אונדזער לאַגע, נישט אָפּגייענדיק דערבײַ אויף קיין רגע פֿון אונדזער וועג — פֿון אונדזער קאַמפּאַניע פֿאַר דער אָנערקענונג פֿון אונדזער אומשולד.

יאָ, מײַן פֿרוי, אונדזער לעבן און פֿרײַהייט זענען פֿאַר אונדז אויסער-געוויינלעך וויכטיק. אָבער פֿאַר דער פּאָליטישער אַנטוויקלונג פֿון לאַנד האָט אונדזער ענין אַ נאָך וויכטיקערע באַדײַטונג. מוט, געליבטע מײַנע, מיר זענען נישט אַליין. מיר זענען סאָלדאַטן פֿון אַן אַרמיי, וועלכע וואַקסט מיט יעדן טאָג און וועלכע שלאָגט זיך פֿאַר דער גערעכטיקייט און פֿאַרן שלום. דײַן פֿרײַנד,

י ו ל י ו ס

17-טער אויגוסט 1952

גוטמאָרגן, טײַערע,

אין אַ פּאָר וואָכן אַרום וועלן שוין אייניקע פֿון אונדזערע פֿרײַנד צוריק זײַן פֿון די פֿעריען און אונדזער שטימונג וועט זיך ווידער פֿאַרבעסערן. כ'האָב געהאַט אַ גרויסן פֿאַרגעניגן פֿונעם באַזוך פֿון מײַן שוועסטער, פֿאַרגעניגן פֿון דער קאָנפֿערענץ אין שיקאַגאָ און פֿון דער טעטיקייט פֿון קאָמיטעט וועגן וועלכער זי האָט מיר דערציילט.

יעדער באַזוך פֿון מײַן משפּחה איז פֿאַר מיר אַ קוואַל פֿון מוט און איך בין זיכער, נישט איבערטרײַבנדיק, ווען איך זאָג, אַז יעדער וויזיט ברענגט נאָך מער דערמוטיקונג מײַנע משפּחה-מיטגלידער, וועלכע וויזיטירן מיך. זיי פֿאַרזיכערן מיר שטענדיק, אַז נאָך די זעונגען מיט אונדז הייבט זיך שטענדיק זייער שטי-מונג און זיי זענען בכוח איבערצוגעבן די בעסטע ידיעות די אַלע, וועלכע אינטע-רעסירן זיך מיט אונדזער זאַך.

צופעליק איז דאָ פארביגעגאנגען דער שעף פון די וועכטער און מיר האָבן געהאט אן אָנגענעמען שמועס. דאָס איז באמת א ליבלעכער מענטש.

עטל שרייבט אין איר בריוו, אז ב. האָט זי די פארגאנגענע וואָך איינגעלאדן קיין ניו-יאָרק און ער האָט איר געזאָגט, אַז די קינדער זענען גליקלעך. ער האָט זיי צערטלעך ליב. ראָבי פארבאהאלט זיך שוין נישט אין די ווינקלען, זיין שעמעוודיקייט איז פארשוואונדן און מיכאָעל האָט צוגענומען אויף דער וואָג.

טייערע, לאָמיר זיין די הערשער איבער זיך; מען דארף זיך גרייטן בייצושטיין א שרעקלעכן שטורעם, וואָס באדראָט אונדז. מיר מוזן זיך באשליסן צו שטיין פעסט מיט ביידע פיס אין דער ווירקלעכקייט, נישט לאָזן זיך ארייננציען אין באטראכטונגען, וואָס זענען אויסערן ענין און דער עיקר נישט לאָזן זיך ארייננציען אין קיין היסטערישער פאניק. איך בין איבערצייגט, אז אלץ וועט גוט זיין, אָבער מיר דארפן גרייט זיין אויף אלעמען. דאָס מאָל וועל איך צונויפזאמלען ביז מיטוואָך אלע ניגונים, וואָס כ'האָב אין מיין הארץ — איך בין זיכער, אז זיי וועלן א סך לייכטער טרעפן צו דיין הארץ ווי אלע מיינע ווערטער, וואָס איך גיס אויס מיט אזויפיל שוועריקייטן אויפן פאפיר. מיין גאנצע ליבע דיר

י ו ל י ו ס

19-טער אויגוסט 1952

יוליוס טייערער,

טרערן פון אנגסט האָבן זיך א גאָס געטאָן פון מיינע אויגן, ווי נאָר כ'האָב געלייענט דיין בריוו. כ'קען דיין פיין, ווייל זי איז אויך מיינע. כ'וועל כסדר געשליידערט אויף אן אָקעאן פון געדעכטן צאָרן, געוואָגן קעגן דער נידעריקייט און די אומווירדיקייטן, וועלכע פייניקן אונדז. טייערער, איך דריק דיך צו זיך אין מיינע ליבנדיקע אָרעמס, איך הערוואַרעם דיך מיט מיין וואַרעמקייט. כ'פיל זיך אזוי קליין, אזוי נישט גענוגנדיק שטאַרק דיר צו העלפן, ווי כ'וואָלט געוואָלט אין אָט די ביטערע שעהן. און פונדעסטוועגן וויל איך אזוי שטאַרק גלייבן, אז דו האָסט מיר צו פארדאנקען א ביסל, נאָר א קליין ביסל פון יענער אויסערגעוויינלעכער אנטשלאָסנקייט, וועלכע דו ווייזט אַרויס. דיין פרוי אויף תמיד.

ע ט ל

24=טער אויגוסט 1952

האלאָ, טייערע,

דו פעלסט מיר שרעקלעך און כ'פיל זיך איינזאם. אונדזער גורל איז שוין געווען טרויעריק און ווען ס'קומען נאָך צו די אומגעריכטע שווערקייטן מאכט עס באמת קראנק. מיר מוזן אָבער אנאליזירן יעדן אינצידענט און זיין פאראנטוואָרטלעך צו אונדזער אלגעמיינער לאגע.

דו מוזסט פארשטיין, אז דאָס, וואָס איך שרייב דאָ, איז ווי כ'וואָלט געשריבן פאר זיך אליין. ווי כ'וואָלט גערעדט צו זיך אליין. ווען כ'וועל דיך זען, וועל איך דיר דערציילן וועגן אן אומאנגענעמער דערפארונג.

אויף זיינע לעצטע פאָטאָגראפיעס שיקלט מיכאָעל גאָר שטאַרק. אזוי ווי די האָסט שוין פארגעסן צו לאָזן אונטערזוכן ראָבים געהער, פארשרייב אויך צו לאָזן אונטערזוכן מיכאָעלס אויגן.

כ'האָב דערקלערט באריכות אונדזערע פלענער בנוגע די קינדער פאר מיין שוועסטער. מיר האָבן געהאט אן איינגעגעבענעם שמועס און כ'האָב זיך באמיט זי צו מאכן פרייליך. יאָ, מיין פרוי, מיר זענען, אדאנק אונדזער פארשטענדעניש, באַרופן צו שפילן די ראָל פון טרייסטער פאר אונדזער ליבער פאמיליע און פאר אונדזערע פריינד. און פון דער דאָזיקער ראָל שעפן מיר א באַרעכטיקטע סאטיספאַקציע. מיין גאַנץ הארץ געהערט דיר, מיין ליבע.

יוליוס

קאַפּיטל IX

„זיי אײַלן זיך אונדז צו טייטן“

[סוף זומער 1952 זענען די בריוו פון עטלען געוואָרן אַלע מאָל זעלטענער. עס פלעגן דורכגיין טייל־מאָל לאַנגע וואָכן אָן אַ שום שרײַפּטלעכע ידיעה פון איר. יוליוס האָט שפּעטער אין אַ בריוו צו זיין אַדוואָקאַט געשריבן: „ס'איז לעבערלעך צו זאָגן צו אַ מוטער זי זאָל זיך ניט איבערנעמען מיטן גורל פון אירע קינדער“.

אין די שרעקלעכסטע מינוטן, וואָס זי האָט איבערגעלעבט האָט אָבער עטל ווייטער געשריבן בריוו פול מיט צערטלעכקייטן צו מיכאַעלן און צו ראָבי. דאַקעגן אין די זעלבע בריוו, וואָס זי האָט צו יענער צייט געשריבן צו איר מאַן און צום אַדוואָקאַט בלאַך פלעגט זי אויסדריקן איר צאָרן און אויפברויז קעגן דער שרעק־לעכער אומגערעכטיקייט.]

1952 1טער סעפּטעמבער

פאַרגעטערטע פרוי מײַנע.

די ערשטע ווערטער, וואָס מײַן מוטער האָט אַרויסגעבראַכט פון מויל זענען געווען: „דײַן עטל איז באמת וואונדערבאַר, זי שיקט דיר אירע בעסטע גריסן“ דער באַזוך איז זייער גוט דורכגעגאַנגען. זי איז געווען ביי די קינדער און זי האָט זיך איבערצייגט, אַז זיי זענען אין גוטע הענט. זי איז רואיק וועגן זיי. עס בלייבט איצט נאָך איין זאָרג: צי וועלן זיי זיך שנעל צוגעוווינען צו דער נייער שול? מיר וועלן דאָס זעען בעת זייער קומענדיקן באַזוך.

יאָ, מײַן טײַערע, דער זומער ענדיקט זיך און איצט וועט אומפאַרמײַדלעך קומען א באַשלוס. עס הייבט זיך אָן דער אַנטשיידענער פּעריאָד פון אונדזער פּראָצעס.

אָ, גליקלעכער טאָג! ער דערנענטערט זיך דער מיטוואָך. מײַן גאַנץ האַרץ דיר!
יוליוס

7-טער סעפּטעמבער 1952

עטל, זוניקער שטראַל מיינער,

ווי נאָר כ'הויב אָן צו שרייבן צו דיר דערפֿיל איך גלייך א גרויסע דערלייכטערונג. איך מוז זיך מודה זיין, אז כ'האָב היינט איבערגעלעבט אייניקע פֿון די פֿאַראומערטע טעג, ווען עס פּייניקט מיך די זאָרג פֿאַר די קינדער און די בענקשאַפֿט נאָך דיר. דערצו נאָך מאַטערט מיך היינט א פֿאַרקילונג, וואָס צענעמט מיר אַלע גלידער, גענוג אָבער יאוש. דער מיטוואָך דערנענטערט זיך שוין.

עס זעט אויס, אז א סך מענטשן הייבן אָן צו פֿאַרשטיין דעם פּאָלי-טישן כאַראַקטער פֿון אונדזער פּראָצעס. זיי הייבן אָן צו פֿאַרשטיין צו וואָס דאָס אַלץ צילט, און ווען זיי שטעלן זיך איין פֿאַר אונדז טוען זיי דאָס מיטן געדאַנק, אז זיי טוען א וויכטיקע אַרבעט פֿאַר דער פֿאַרטיידיקונג פֿון די דעמאָקראַטישע פֿרייהייטן און פֿאַרן קאַמף פֿאַר שלום.

דאָס איז א שווערע שלאַכט, אָבער מיר מוזן זיין אויף דער הייך פֿון דער אויפֿגאַבע. די אויפֿגאַבע פֿון דער איצטיקער שעה און די גערעכטיקייט פֿון אונדזער זאַך צווינגען אונדז צו קעמפֿן ביז ענדגילטיקן נצחון.

לאַנגזאַם אָבער זיכער דערנענטערן מיר זיך צו דער האַלטע פֿון העכסטן נסיון, פֿון באַשלוס פֿון העכסטן געריכט. איך בין אָפּטימיסטיש, אָבער קיינער קען נישט פֿאָרויסזען די אייגנטימלעכקייטן פֿון געריכט.

איך נייטיק מיך אין דיר מער ווי אין אַלעמען. אייביק דיינער,

יוליוס

11-טער סעפּטעמבער 1952

מיין זיסע עטל,

גראָד ווען מיר האָבן געזאָגט, אז מיר האָבן נישט באַקומען קיין דירעקטע ידיעות פֿון אונדזערע קליינע יינגלעך, האָט מען געבראַכט א פֿרייטיקן בריוו, פֿול מיט נייעס. דו פֿאַרשטייסט מסתּמא, אז איך חלש וואָס גיכער צו זען זייערע בילדער. כ'האָב זיי תּיכּף געענטפֿערט און כ'שלאָג דיר פֿאָר, דו זאָלסט עס אויך טאָן. אפֿשר קענען מיר זיי פֿרעגן, צי ס'איז פֿאַראַן א וואַקאַציע-לאַגער? פֿאַר ראָבי וועט עס באַשטימט זיין בעסער. דער טאָן פֿון זייער בריוו ווייזט, אז זיי פֿילן זיך זיכערער, אז זיי געניסן פֿון פֿלעגע און אויפֿמערקזאַמקייט, וואָס וועט זיי העלפֿן איבערטראָגן דעם ווייטיק, וועלכן עס רופֿט אַרויס ביי זיי אונדזער פּראָצעס.

כ'וועל פֿאַרענדיקן די לשנה-טובה-קאַרטלעך סוף וואָך. יעדעס מאָל ווען עס קומט א יידישער יום-טוב איז מיין גייסט געוואָרן צו מיין פֿאַמיליע און צו-

אַלץ, וואָס אָט דער יום־טוב באַדייט פאַר זיי. זיי לײַדן נאָך מער אין אָט די טעג. קודם־כּל מײַן מוטער. אײַנגיכן וועלן מיר אַלע דערוואַרטן מיט געשפּאַנטע נערװן די אַנטשײדונג פֿון העכסטן געריכט. מײַן גאַנצע ליבע פֿאַר דיר,

יוליוס

15־טער סעפּטעמבער 1952

מײַן טײַערער יוליוס,

אַלץ מער און מער פֿאַרשליס איך זיך אין מיר. גאָר דעמאָלט ווען דו ביסט מיט מיר, גיי איך אַרויס פֿון מײַן פֿאַרשלאָסנקייט. פֿון טאָג צו טאָג ווערט אונדזער צעשיידונג אַלץ אומדערטרעגלעכער. פֿון טאָג צו טאָג מוזן מײַן גייסט און מײַן האַרץ אויסשטיין אַלץ שרעקלעכערע אָנגריפֿן.

כ'ווייס, אַז קיין שום דרוק, ווי שטאַרק ער זאָל נישט זײַן, וועט אונדז קיינמאָל נישט צווינגען צו פֿאַרלייקענען קיין שום פּרינציפּ, אָבער דאָס דאָזיקע וויסן פֿאַרמינערט נישט אָט דאָס האַרץ־רײַסעניש, וואָס מאַכט אונדז קראַנק.

טײַערער, מײַן פֿלאַמענדיקע ליבע צו דיר איז שטאַרקער ווי מײַן ווייטיק. האַלט מיך אין דײַנע אָרעמס, מײַן האַרץ איז אַזוי איבערפֿולט פֿון באַגער צו דיר.

שטענדיק דײַן פֿרוי,

עטל

23־טער סעפּטעמבער 1952

גוט מאָרגן, טײַערינקע מײַנע,

ס'איז אָן ספק אַ ביז גאָר לאַנגווײַליקע באַשעפֿטיקונג דאָס לייענען אויפֿמערקזאַם דעם מיט קליינעם שריפֿט געשריבענעם באַריכט פֿון פּראָצעס. איך לייג דיר פֿאָר צו קאָנצענטרירן דײַן אויפֿמערקזאַמקייט אויפֿן עדות־זאָגן פֿון דייוו אַ ן ־רוט. דאָס איז דאָס וויכטיקסטע.

כ'האָב באַקומען אַ גרויסע צאָל גראַטולאַציע־קאַרטלעך צום נײַעם יאָר פֿון אומבאַקאַנטע פֿרײַנד. עס דערמוטיקט אַזוי שטאַרק צו זען ווי פֿרעמדע מענטשן גײַדענקען אין אונדז, ווען מיר זיצן דאָ פֿאַרשפּאַרט.

וואָס פֿאַרא באַדײַטונג קאָנען האָבן די גערעכטיקייטן פֿון די, וועלכע ווילן אונדז לעגאַלערהייט דערמאָרדן. דו וועסט זיך אויפֿהייבן העכער פֿון דעם, ווײַל דו ביסט די גוטסקייט גופֿא. לאָמיר זיך ווינטשן, אַז דאָס נײַע יאָר זאָל אונדז צוריקברענגען אין אונדזער היים, צו אונדזערע קינדער. דײַנער אויף אייביק,

יוליוס

25=טער סעפטעמבער 1952

טייערסטע עטל,

איך ווייס נישט צי דו וועסט קאָנען געפינען א פּאָר מינוטן פון גליק אין דעם טאָג פון דיין געבורטס=טאָג, וועלכן דו פאַרברענגסט שוין צום דריטן מאָל אין תפיסה און וואָס איז אן אמתע פאַרגוואַלטיקונג פון יעטוועדער גערעכטיקייט און פון יעטוועדן געזעץ.

און פאָרט וועלן מיר פייערן דעם טאָג פון דיין געבורט. מיר וועלן פייערן דעם טאָג אויף גאָר א ספּעציפישן אופן: אין דעם טאָג וועלן מיר זיך ווידעראַמאָל צוזאָגן צו קעמפן ביזן סוף פון אונדזערע כוחות פאַרן העכסטן גוטס פון אונדזערע קינדער, פאַר אונדזער משפּחה און פאַר אַלע משפּחות.

איך ווינטש דיר א פריילעכן געבורטס=טאָג, מיין טייערע פרוי, און איך בין פול מיט האָפענונג, אז דיין קומענדיקן געבורטס=טאָג וועלן מיר פאַרברענגען צוזאַמען, מיט דיר, מיט די קינדער ביי אונדז אין דער היים. זיי מוטיק, מיר האָבן שוין דורכגעמאַכט א גרויסן טייל פון וועג.

כ'האָב ענדלעך באַוויזן איבערצולייענען דעם גאַנצן פּראָטאָקאָל פון פּראָצעס. לויט מיין באַשיידענער מיינונג האָט אונדזער אַדוואָקאַט אונדז גוט פאַרטיידיקט און נאָך צוליב דער שטעלונג פון ריכטער און פון פּראָקוראָר איז דער פּראָצעס געווען אן אומגעהייערלעכער און אן איינזייטיקער. דאָס ערגסטע איז אין דעם פּרט געווען דער באַשלוס פון אַפּעלאַציע=געריכט, וואָס איז אין ווידערשפּרוך מיט די ביזאיצטיקע לעגאַלע איינשטעלונגען און מיט די קאָנסטיטוציאָנעלע גאַראַנטיעס פון די רעכטן פון בירגער און וואָס באַגנוגנט זיך גאָר פּשוט נישט צו ענטפערן אויף די פראַגן, וואָס מיר האָבן געשטעלט.

איך ווינטש דיר, אז די זאָלסט נאָך האָבן א סך געבורטס=טאָגן און אין גליקלעכערע אומשטענדן.

מיין גאַנץ האַרץ.
י ו ל י ו ם

29=טער סעפטעמער 1952

טייערער,

נאָך דיין אוועקגיין מיטוואָך איז דאָס צוריקקערן זיך צו דער ווירקלעכקייט געווען א ברוטאַלער קלאַפּ. דאָס, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט וועגן דיינע פּראָבלעמען, האָט מיך, נאַטירלעך, דערשלאָגן. די אומטענטשלעכקייט פון מענטש לגבי מענטש האָט מיר תמיד פאַרשאַפט גרויסע פּיין. צום גליק איז די ווונד

דאָסמאָל נאָר א צייטווייליקע. און כ'האָב זיך ווידער אָנגענומען מיט מוט און מיט נייע כוחות. בפרט נאָך, אז כ'האָב אזוא טייערן מאַן, וועלכער האָט מיר אזוי צערטלעך גראַטולירט צו מיין געבוירן-טאָג.

טייערער מיינער, ליבער, ווי איך האָב דיך ליב! און ווי יואָלט איך געוואָלט באַזיצן אָט די שיינע מידות, וועלכע דו שרייבסט מיר צו און זיך אַרויסווייזן ווירדיק פאַר דעם, וואָס דו גופא באַזיצסט.

נאָך אמאָל, מיין טייערער, מיין גאַנצן דאַנק פאַר דיין שיין קאַרטל. מיין גאַנץ האַרץ געהערט דיר. דיין ליבנדיקע פרוי,

ע ט ל

2-טער אָקטאָבער 1952

א גוט מאָרגן דיר, מיין טייערסטע,

ס'האָט מיך באמת זייער דערמוטיקט, ווען כ'האָב דיך געזען אזוי מונטער און אזוי ליב. כ'בין פולשטענדיק איבערצייגט, ווען כ'זאָג, אז ווי נאָר כ'זע דיך, פיל איך זיך תיכף געשטאַרקט און זיכער אין אונדזער זיג.

לאָמיר זיך נישט שרעקן פאַר דער דערנענטערונג פון דער אנטשיידונג פון העכסטן געריכט. לאָמיר בעסער ווייטער אַלץ טאָן, כדי זיך אַרויסצובאַקומען פון אָט דער לאַגע. מיר טאָרן נישט לאָזן זיך דערדריקן דורכן יאוש. מיר האָבן זיך ביז איצט גוט פאַרטיידיקט און מיר וועלן נישט אויפהערן דאָס ווייטער צו טאָן.

כ'בין איצט איינגעשפּאַנט אין לייענען די סטענאָגראַמע פון פּראָצעס, כ'מאַך אַ סך נאָטיצן איבער די פראַגן, וועלכע מיר דאַרפן דיסקוטירן מיט אונדזער אַדוואָקאַט. יעדן טאָג אַרבעט איך דורך א העפט. כ'האָב געהאַט אָנגעהויבן דעם 6-טן העפט, ווען ס'האָט מיר געשטערט ביי דער אַרבעט דער יועלט-טשעמפּיאָן, וואָס זאָגט אונדז צו אינטערעסאַנטע פאַרמעסטן. כ'בין זיכער, אז מיר ביידע שטעלן אויף „דאַזשערס".*

נאַטירלעך האָב איך געמיינט, אז כ'וועל געפינען עטלעכע גינסטיקע קאָמענטאַרן לטובת אונדז, ווייניקסטנס אין דער ליבעראַלער פּרעסע. אָבער מיר מוזן זען די זאַכן רעאַל. דער פּאָליטישער האָריזאָנט איז נאָך אַלץ פאַרכמאַרעט און די מורא פּאַראַליזירט א סך אמאָליקע ליבעראַלן און פּראָגרעסיסטן און צווינגט זיי צו שווייגן. כ'בין נאָך אַן אָפּטימיסט, אָבער גרייט צו יעדער עווענטואַליטעט.

כ'פיל זיך אין איצטיקן מאָמענט זייער איינזאַם און דו פעלסט מיר געוואַלדיק. אָ, וואָלט איך בלויז געקאָנט דיך נעמען אין מיינע אָרעמס. אינגאַנצן דיינער,

י ו ל י ו ס

---

* עקיפּע פון בעיס-באָל (איבערז.).

1952 3=טער אָקטאָבער

מיין טייערער מאַן,

ס'איז פאַר מיר געווען אַ גרויס פאַרגעניגן צו שרייבן צו די קינדער לכּבֿוד מיין אייגענעם געבוירן=טאָג. נאָך מער: כ'האָב אַ פרייליכן סורפּריז פאַר דיר — אַ ניי קלייד, וואָס האָט אויף אַן אומדערוואַרטן אופן געשטאַרקט מיין מאָראַל. כ'וועל מער נישט האָבן קיין רו, ביז דו וועסט עס האָבן געזען. קאָנסט זיין זיכער, עס קליידט מיר באמת זייער גוט.

און צום סוף — דאָס וויכטיקסטע. דיין באַזוך, הגם ווי תּמיד נישט קיין פולשטענדיקער, האָט מיר צוריקגעגעבן מוט אויף נאָך אַן אויסערגעוויינלעכן אופן. מיין טייערער, וואָס איז אַזוי אינטעליגענט, און אַזוי פלייסיק, און אַזוי פול חן, נאָר פּשוט — איך פאַרגעטער דיך, דיינע אויף תּמיד,

ע ט ל

1952 5=טער אָקטאָבער

גוט מאָרגן, טייערע.

אַ דאַנק פאַר דיין ליבן בריוו. געוויס וועל איך וואַרטן מיט אומגעדולד אויף דעם מאָמענט, ווען מיר וועלן זיין פאַראייניקט.

לויט דעם, וואָס כ'האָב געלייענט אין די צייטונגען וועט דאָס העכסטע געריכט באַטראַכטן אונדזער ווענדונג נישט פריער ווי דעם 13=טן אָקטאָבער. כ'האָב בדעה צו מאַכן אַ רעזומע פון די נאָטיצן (מער ווי 26 זייטן), וואָס כ'האָב פאַרצייכנט בעת די פאַרהאַנדלונגען פון פּראָצעס, כ'וועל אויסקלייבן עטלעכע איינצלהייטן, כּדי מיר זאָלן זיי מיטוואָך צוזאַמען באַטראַכטן. כ'האָב גענוי דורכגעשטודירט די פאַרהאַנדלונגען פון פּראָצעס און איך דאַרף האָבן וויניקסטנס זעקס שעה, כּדי דורכצודיסקוטירן אַלע שטאַנדפּונקטן מיט דיר און מאַני.

זייט דעם ווי איך האָב דיך דאָס לעצטע מאָל געזען האָב איך שרעקלעך געליטן פון אונדזער צעשיידונג. איך נייטיק מיך דו זאָלסט מיך שטאַרקן מיט דיינע ווערטער. מיט דיין טיפער קלוגשאַפט, מיט דער וואַרעמקייט פון דיין ליבע. איך דאַרף דיך אַזוי שטאַרק האָבן. אין מיין נשמה, אין מיין האַרץ איז אָבער פאַראַן דער באַוווּסטזיין, אַז אין אַ געוויסן טאָג וועלן מיר ווידער זיין איינס.

אייביק אייער דיינער,

י ו ל י ו ס

9־טער אָקטאָבער 1952

מײַן ליבע עטל,

כ׳בין אַבסאָלוט זיכער, אַז דער לעצטער בריוו פון אונדזערע זין האָט דיר דערוואַרעמט דאָס האַרץ. מען זעט, אַז זיי וואַקסן, אַרומגערינגלט מיט פרײַנד־לעכקייט מצד פּרעכטיקע מענטשן. דער פֿאַקט, אַז ס׳איז געלונגען אַרײַנצוגעבן ראָבי אין קינדער־גאָרטן, באַווײַזט די גיכקייט, מיט וועלכער זיי פירן אויס אונ־דזערע פֿאָרשלאָגן. אפשר וואָלסטו זיי געקאָנט שרײַבן וועגן פּיאַנאָ־לעקציעס פֿאַר מיכאָעלן?

כ׳רעדן, אַז מאָנטיק, נאָך אײדער איך וועל זיי ענטפערן אויפן בריוו, וועלן מיר האָבן די אַנטשיידונג פון געריכט. אויב דו אָבער ביסט בכוח זיי צו שרײַבן פריער נאָך, בעט איך דיך זאָלסט עס טאָן. אויב ניט, וועט דערווײַל אָט דער בריוו מוזן גענוגענען. מאָנטיק אַ פערטל אויף צוועלף, וועט זיכער דער ראַדיאָ אין זײַנע ידיעות דערמאָנען וועגן באַשלוס פון העכסטן געריכט.

געדענק, מײַן ליבסטע, אַז ווי די אַנטשיידונג זאָל ניט זײַן, ענדערט זי גאָר־ניט ניט זײַן אונדזער אומשולד, ניט אין אונדזער ווילן צו קעמפן מיט אַלע אונדזערע כוחות, מיט די זעלבע פּרינציפּן, פאַר אַ פולשטענדיקן זיג.

איין זאַך איז זיכער: דער פּאָליטישער קלימאַט פון לאַנד איז אַ קלימאַט פון מורא, אין וועלכן עס הייבט זיך אויף אַן אמתע היסטעריע קעגן די, וואָס ווילן זיך ניט אונטערוואַרפן. די וואַקסנדיקע טעטיקייט אָבער פון קאָמיטעט* שאַפט אַ קעגנגעוויכט. געמענדיק אין באַטראַכט אונדזער פאַרהאַלטן זיך, איז אונדזער געוויסן ריין, אונדזער ערע גאַנץ. ליבסטע, מיר קאָנען זײַן שטאָלץ מיט זיך.

כ׳בין זיכער, אַז די צוקונפט וועט באַרעכטיקן אונדזער גלויבן אין די דעמאָקראַטישע פּרינציפּן פון אונדזער לאַנד און אין זײַן באמת הערלעכן פאָלק. אין איצטיקן שווערן מאָמענט וואָלט איך געוואָלט קאָנען דיך אַרומרינגלען מיט מײַן ליבע. אָבער, ווייס, אַז דו פאַרנעמסט דעם ערשטן פּלאַץ אין מײַן האַרץ און אין מײַן גײַסט. אינגאַנצן דײַנער,

יוליוס

---

* געמיינט דעם קאָמיטעט צו פאַרטיידיקן די ראָזענבערגס. (איבערז.)

חנעוודיק ווײַבעלע *

דו ביסט געווען די שײנקײט פֿון אונדזער קאָנפֿערענץ און דײַן נײַ קלײד פּאַסט דיר אַזוי גוט און האָט אויף מיר געמאַכט אַ ווירקונג ווי אַ גוטער צײכן. דײַן מאָראַל זעט אויס צו זײַן אין האַרמאָניע מיט דײַן טואַלעט און כ'בין פֿיל מיט פֿרײד איבער אונדזער שמועס און זײער צופֿרידן איבער די ביז איצט דערגרײכטע רעזולטאַטן.

אַזוי ווי מיר קענען געניי די מעגלעכקײטן פֿון די געזעצלעכע מאַסמיטלען, וועלכע זענען פֿאַר אונדז פֿאַראַן, קאָנען מיר אויפֿשטעלן אַן אַנטשפּרעכנדיקן פּלאַן. אונדזער באַטײליקונג אין דער באַראַטונג ** איז געווען זײער אַ פֿרוכטבאַרע. וואָס שײך דיך, פֿאַרגעטער איך דיך, ליב איך דיך מיט מײַן גאַנץ וועזן. אַדאַנק דיר און אַדאַנק דער זעונג מיט דיר פֿיל איך זיך אין בעסטן צושטאַנד און דערוואַרט מיט באַגײַטן צוטרוי די אַנטשײדונג פֿון העכסטן געריכט.

כ'האָב פֿאַרבראַכט דעם גרעסטן טײל פֿון טאָג אויף צו מאַכן אַ רעזומע פֿון מײַנע נאָטיצן איבער דער סטענאָגראַמע פֿון פּראָצעס. טײַערסטע, כ'מײן, אַז מיר טרעטן אַרײַן אין אַ נײַער פֿאַזע פֿונעם קאַמף. איז וואָס פֿאַרא באַדײַט קאָנען האָבן די שוועריקײטן, ווען מיר דערנענטערן זיך צום ענדגילטיקן זיג. מײַן גאַנצע ליבע פֿאַר דיר.

יוליוס

13־טער אָקטאָבער 1952

גוט מאָרגן, טײַערע מײַנע,

גאָר אַ וואָרט פֿון דערמוטיקונג פֿאַר אונדזער זעונג. בײַ מיר האָט זיך גאָרנישט געענדערט. מײַן מוט, מײַן האַלטונג, מײַן פּאָזיציע בלײַבן די זעלבע. ס'דוכט זיך מיר, אַז דער העכסטער טריבונאַל האָט אַרויסגעוויזן אין אונדזער פֿאַל אַ גראָבע פֿאַראַכטונג פֿאַר דער יוסטיץ.

הגם כ'האָב שוין געוווּסט וועגן דעם דורך די ראַדיאָ־אינפֿאָרמאַציעס פֿון דרײַ פֿערטל אײנס, האָב איך גאָרנישט געזאָגט מײַן מאַמען. כ'האָב געוואָלט, אַז זי זאָל זײַן אין דער הײם, צווישן דער פֿאַמיליע, ווען זי וועט זיך דערוויסן די שלעכטע בשורה. מיר דאַרפֿן איר פֿאַרשפּאָרן, אויף וויפֿל עס איז נאָר מעגלעך, יעדע פּײַן, ווײַל זי איז זײער עמפּפֿינדלעך און פֿולשטענדיק צעבראָכן. כ'האָב זיך באַמיט צו שטילן איר אומרו, ווי אַזוי כ'האָב נאָר געקאָנט. אָבער האָס איז אַ צו

---

* ייִדיש אין טעקסט.

** פֿון די פּאַרטײדיקער. (איבערז.)

שווערע איפגאַבע ביי אַזעלכע באַדינגונגען, אין וועלכע די באַזוכן קומען פאָר.

דער באַשלוס פון געריכט איבער אונדזער פאַל באַווייזט דעם אמתן כאַראַקטער פון אונדזער רעגירונג אַ סך בולטער נאָך ווי די גאַנצע פּראָפּאַגאַנדע, וואָס קומט פון וואַשינגטאָן. זיי איילן זיך אונדז צו שיקן צום טויט, איידער דער טריבונאַל פון דער עפנטלעכער מיינונג וועט געבן זיין ענטפער דורך פּראָטעסטן קעגן אָט דער פּאָליטישער מאַכינאַציע. כ׳גלייב, אַז אָט די לעצטע האַנדלונג פון העכסטן געריכט אין אונדזער לאַנד וועט באַוויזן אַ סך מענטשן אַקטיוו זיך צו באַטייליקן אין אונדזער פאַרטיידיקונג. דער קאַמף איז נישט פאַרענדיקט, ווייל דאָס פאָלק האָט נאָך צו זאָגן זיין וואָרט.

געוויס פאַרשטיי איך, אַז אונדזער וועג ווערט וואָס אַמאָל שווערער; שווערער מיט יעדעס מאָל, ווען אַ נייער וועג פון אַ געזעצלעכער אַקציע ווערט פאַר אונדז פאַרשפּאַרט. מיר זעען אָבער רעאַליסטן און מיר ווייסן, אַז אַנדערע פאַקטאָרן שפּילן אַ גאָר וויכטיקע ראָל אין אַזאַ פאַל ווי אונדזערער.

איך זע, אַז כ׳האָב געטראַכט שרייבן צו אונדזערע קינדער, אָבער כ׳ווייס נישט פאַרוואָס, נאָר כ׳קאָן זיך איצט נישט איינשפּאַנען אין אַזאַ אַרבעט, וועלכע איז געווייינלעך אַזוי אָנגענעם פאַר מיר. אפשר נאָך דעם, ווי כ׳וועל רעדן מיט דיר, וועל איך זיין פעיק זיי צו שרייבן.

מיין ליבסטע, מיר מוזן באַהאַנדלען אַ מאַסע פראַגן אין די קומענדיקע וויזיטן, ווייל די געשעענישן וועלן איצט פאָלגן גאָר גיך איינע נאָך די אַנדערע. כ׳וואָלט געוועט גוט דורכצוקוקן נאָך אַמאָל אונדזערע פּלענער בעתן קומענדיקן באַזוך ביי אונדזערע „ליבע“־קראַטעס.

כ׳מוז דיר נאָך אַמאָל איבערחזרן, מיין זיס, וווּנדערבאַר, ליב ווייבעלע, אַז כ׳קוק אין דער צוקונפט מיט מוט און צוטרוי, אַראַנק דעם, וואָס דו און די קינדער שטעלן מיט זיך פאָר פאַר מיר.

אונדזער גלויבן אין די פּרינציפּן פון דער דעמאָקראַטיע און אין דער ווירדע פון דער מענטשלעכער פּערזענלעכקייט איבערצייגן מיך, אַז מיר וועלן סוף כל סוף זיגן. אינגאַנצן דיינער,

ייליוב

קאַפּיטל X

„מיר וואַרטן אויפן אורטייל פון פאָלק"...

[סוף 1952 האָבן זיך אָנגעהויבן די טראַגישסטע צייטן פאַר די ראָזענבערגס. נאָכן אָפּוואַרפן דורכן העכסטן געריכט די ווענדונג צו רעווידירן דעם פּראָצעס, האָט די אַמעריקאַנער רעגירונג אָנגעהויבן אַ שרעקלעכן שאַנטאַזש מיט זייערע לעבנס. אומאויפהערלעך און אויף פאַרשידענע אופנים האָט מען זיי געגעבן צו פאַרשטיין, אַז זיי קאָנען אויסקויפן זייער לעבן. עטל און יוליוס האָבן ווייטער מיט פאַראַכטונג אָפּגעוואָרפן אַלע פאָרשלאָגן. זיי האָבן ווייטער רויִק געוואַרט אין זייערע טויט-קאַמערן, האָבן פאָרגעזעצט זיך צו פאַרנעמען מיט דער דערציונג פון זייערע קינדער, געשריבן צו זייער אַדוואָקאַט בריוו, וואָס זענען געווען געוואָנדן צו דער גאַנצער וועלט, און זיי האָבן ווייטער געגלייבט, אַז דער אמתער ריכטער וועט זיין דאָס אַמעריקאַנער פאָלק...]

18-טער אָקטאָבער 1952

ליבער מאַני,

צום גליק האָט איר אונדז אַזוי גוט געהאַט צוגעגרייט ביי אייער לעצטן באַזוך, אַז מיר האָבן אויפגענומען דעם לעצטן קלאַפּ מיט ווירדיקייט און קאַלטבלוטיקייט. איך מיין, אַז מיר האָבן אַלע רעכט אַזוי צו אורטיילן איבער אונדזער האַלטונג. ווייל אויב ס'איז פיינלעך צו האָבן דעם באַוווסטזיין וועגן דער נאָענטקייט פון אייגענעם טויט, איז עס נאָך מאַטערדיקער צו זען, ווי די אַטמאָספער ווערט אָנגעגליט און די נעצן ציען זיך צונויף ענגער אין מיטן העלן טאָג, בעת די מענטשן לויפן מיטן קאָפּ פאָרויס צו זייער אייגענער פאַרניכטונג און די ליבעראַלן טאַפּטשען זיך נעבעכדיק אַרום.

מאָנטיק, דעם 13=טן אָקטאָבער, האָט דער העכסטער טריבונאַל, מיטן אויסנאַם פון ריכטער בלעק, באַנוצט זיין אויטאָריטעט, מיט וועלכן ער איז אַזוי שטאָלץ, כדי אויסצומעקן דאָס וואָרט גערעכטיקייט פון זיינע סטאַטוטן. דורך זיין אָפּזאָג צו רעווידירן אַ פּראָצעס, וואָס שטעלט אין קאָן דאָס לעבן פון אַ יונג פּאָרפאָלק אָן שום שולד און די לעבנסוויכטיקע פראַגן פון אָפּהיטן די דעמאָקראַטיע פאַרן גאַנצן פאָלק, האָט ער זיך קלאָר אַנטשידן פאַרן אַרויסוואַרפן אויפן מיסט די געזעצלעכע פּראָצעדורן און די מענטשלעכע לעבנס, וועלכע הענגען פון זיי אָפּ.

נאָך מער: ער האָט געוויזן אַ פּראָצעס=קאָמעדיע און אַ פּאַראָדיע פון אַ געריכטס=אורטייל, אַנטפּלעקנדיק אַזוי אַרום דאָס פולשטענדיקע פעלן פון דער אומאָפּהענגיקייט פון געדאַנק און פון האַנדלונג, וועלכע מיר האַלטן געוויינלעך פאַר קוואַליטעטן פון אַזאַ חשובער אינסטיטוציע ווי דער העכסטער טריבונאַל פון די פאַראייניקטע שטאַטן.

ע ט ל

28=טער נאָוועמבער 1952

ליבער מאַני,

כ'דערוויס זיך פון די צייטונגען, אַז דער יום=טוב איז אין פולן ברען, און אַזוי ווי די „יוסטיץ" דערלויבט מיר נישט „צו מאַכן מיינע איינקויפן, וואָס פריער", אָדער שפּעטער, אָדער בכלל, מוז עס שוין עמעצער אַן אַנדערער פאַר מיר מאַכן. כ'האָב זיך געוואָרפן אויף יעדן נומער „גאַרדיען" אין דער האָפענונג צו געפינען דאָרט אָנווייזונגען פאַר דער ברענענדיקער און שווערער פראַגע פון ביכער פאַר די קינדער. נאַטירלעך וויל איך, זיי זאָלן האָבן: „זייט, מיין פריינט", „טאַני און די פאַרכישופטע טיר" און „די מענטשלעכע ראַסן". אָבער דאָס איז נאָר אַ קליינער טייל. כ'וויל קיין זאַך נישט פאַרנאַכלעסיקן, וואָס קאָן ביישטייערן צו דער אַנטוויקלונג פון אונדזערע קינדער. דאָס זעלבע איז נוגע די גראַמאָפאָן=פּליטעס. איר פרעגט זיך מסתמא פאַרוואָס כ'האָב נאָך גאָרנישט באַשלאָסן בנוגע שפּילצייג, קליידער. כ'קאָן אייך פאַרזיכערן, אַז איך שווים אין די רעקלאַמעס, אונטערשטרייכנדיק רעכטס, אויסשניידנדיק לינקס; איך באַשליס עפּעס און דערנאָך בייט איך מיין מיינונג.

איר זעט, כ'בין אַנטשלאָסן פאָרצוזעצן צו לעבן און צו מאַכן פּראָיעקטן, ווי מיך וואָלט נישט דערוואַרט קיין אַנדערע זאַך ווי די טומלדיקע אויפנאַמע פון אַ זון און דער ליבפולער קוש פון אַ מאַן.

ע ט ל

22־טער דעצעמבער 1952

ליבער מאָני,

כ'האָב הײנט געטראַכט װעגן 1933, װען מיר האָבן געלעבט אין מיטן פֿון גרױסן קריזיס. כ'בין דעמאָלט געװען צװישן די עלטערע שילער פֿון דער הײ־סקול (העכערע שול) פֿון סיװאַרד־פּאַרק. די פֿינאַנסיעלע לאַגע פֿון מײן פֿאַמיליע איז געװען אַ שװערע און נישט געקוקט אױף מײנע 15 יאָר, האָב איך שױן פֿאַרשטאַנען די אומשטענדן. כּדי צו פֿאַרדינען אַביסל געלט, האָב איך זונטיק פֿאַרקױפֿט נאַשװאַרג. אין די טעג, װען מײן „מסחר" איז געגאַנגען גוט, פֿלעג איך פֿאַרדינען פֿון 40 ביז 80 סענט.

אײנמאָל האָב איך זיך אָפּגעשטעלט אין די הינטערשטע קװאַרטאַלן פֿון איסט־סאַיד, בײם ראָג דעלאַנסי־סטריט, כּדי צו הערן אַן אָראַטאָר אױף אַ פֿאַרזאַמלונג אונטערן פֿרײען הימל. ער האָט גערעדט װעגן דער קאַמפּאַניע פֿאַר באַפֿרײען טאָם־מוני, דעם אַרבעטער־פֿירער, װעלכן מען האָט אַרײנגעזעצט אין תּפֿיסה אױפֿן סמך פֿון אַ מאַכינאַציע. יענע נאַכט האָב איך דורכגעלײענט אַ בראָשור, װעלכע כ'האָב געקױפֿט בײם רעדנער, און װעלכער כ'האָב געזען די פֿאַקטן בנוגע דעם דאָזיקן פּראָצעס. אױף צומאָרגנס בין איך אַװעק געבן 50 סענט.* דערנאָך האָב איך אָנגעהױבן צו פֿאַרטײלן בראָשורן און צו זאַמלען אונטערשריפֿטן בײ מײנע שול־חברים און שכנים אױף אַ פּעטיציע לטובֿת מוני.

אָט איז אַ צװײטער ענין נאָך גאַנץ פֿריש אין מײן זכּרון. ער איז פֿאָרגעקומען אין מײן ערשטן יאָר אין סיטי־קאָלעדזש אין 1934. דער סטודענטן־ראַט האָט געהאַט די אױפֿגאַבע אױסצוקלײבן דעם פּראָגראַם פֿון פֿאַרשידענע אימפּרעזעס פֿאַר די סטודענטן פֿון ערשטן יאָר, אימפּרעזעס, אין װעלכע אַלע סטודענטן האָבן געמוזט אָנטײלנעמען. דער פּרעזידענט פֿון קאָלעדזש, פֿרעדעריק ראָבינסאָן, האָט אײן מאָל איבערגענומען אױסצואַרבעטן אַזאַ פּראָגראַם און האָט אײנגעלאַדן אַ דעלעגאַציע פֿון אױסלענדישע סטודענטן פֿון פֿאַשיסטישן איטאַליע, כּדי צו שאַפֿן צװישן די אַמעריקאַנער סטודענטן אַ סימפּאַטיע לגבי דעם פֿאַשיסטישן רעזשים.

װען דער פּרעזידענט האָט זיך אױפֿגעשטעלט צו נעמען דאָס װאָרט, איז ער אױפֿגענומען געװאָרן מיט אַ פֿײפֿערײ. ער האָט זיך געמוזט צוריק אַװעקזעצן, נישט קומענדיק צום װאָרט. עס איז אים פֿונדעסטװעגן געלונגען אונדז צו דערקלערן, אַז „מיר פֿירן זיך אױף װי גאַסן־ייִנגלעך". כּדי צו באַרואיקן דעם עולם, האָט מען דערלױבט דעם פֿאָרזיצער פֿון דער סטודענטן־פֿאַראײניקונג, עדי אַלעקסאַנדער, אַרױפֿצוגײן אױף דער טריבונע. פֿאַר אַ פֿילשטענדיק רואיקער אױדיטאָריע האָט ער אַזױ אָנגעהױבן זײן רעדע: „מען האָט מיר דערלױבט צו רעדן

* פֿאַר דער קאַמפּאַניע לטובֿת מוני. (איבערז.)

בתנאַי, אַז כ'זאָל נישט זאָגן קיין איין פּייניקלעך וואָרט קעגן פאַשיזם, כ'וויל אָבער פאַרדאַנגען זיך ווענדן מיט אַ באַגריסונג צו אונדזערע ברידער, שקלאַפן און קרבנות פון איטאַליענישן פאַשיזם".

דאָס איז געווען גענוג. די פאַשיסטישע סטודענטן האָבן אים אַוועקגעריסן פון מיקראָפאָן און ס'האָט זיך אָנגעהויבן אַ געשלעג. דריי טויזנט שטימען האָבן געהילכט אין ריזיקן זאַל: „אַבאַסאָ איל פאַשיזמאָ" (אין איטאַליעניש: „נידער מיטן פאַשיזם").

אין דעם מאָמענט האָט דער פּרעזידענט אַרויסגערופן די סמעטענע פון דער שטאָט ניו=יאָרק און די סטודענטן האָבן געהאַט די פּריווילעגיע צו באַקומען אַ לעקציע איבער בירגער=רעכט מיט דער הילף פון פאַלקעס. אין אַ פּאָר טעג אַרום זענען אַלע סטודענטן אַרויס מיט בענדלעך מיט אויפשריפטן: „כ'בין אַ גאַסן=יינגל, כ'האָב פיינט דעם פאַשיזם". די שפּעטערדיקע געשעענישן — דער „הומשע" ביי זיין ציוויליזאַציע=מלאכה אין אַביסיניע מיט דער הילף פון באָמבעס, שרפות און הריגות — האָבן געוויזן, אַז מיר זענען געווען גערעכט. אָבער דערווייל זענען 21 סטודענטן געוואָרן אויסגעשלאָסן פון אוניווערסיטעט.

אין דער שול האָב איך גענומען אַן אַקטיוון אָנטייל אין דער קאַמפּאַניע פאַר באַפרייען די יינגלעך פון סקאָטסבאָראָ.* אַ היץ מיין שטודיום האָב איך געווידמעט מיין פרייע צייט פאַר גוטע אַקציעס פון אָט דעם מין. ווי טויזנטער אַנדערע יונגעלעכע האָב איך געלייענט, שטודירט, געשפּילט אַן אַקטיווע ראָל און זיך געבילדעט.

כ'האָב אָנגענומען אַ שטעלע פון אַ פּאַרקויפער אין אַ געשעפט אויף לענאָקס=עוועניו, נישט ווייט פון דער 125=טער גאַס, אויף אַ האַלבן טאָג, כדי צו קאָנען ווי ס'איז דורכלעבן. יעדן טאָג פלעג איך, גייענדיק פון דער שול צו מיין אַרבעטס=פּלאַץ, דורכגיין דעם נעגער=קוואַרטאַל. דאָרט האָב איך געזען, וואָס דאָס הייסט ראַסן=דיסקרימינאַציע. איבערבאַפעלקערטע חורבות, פופצן־צוואַנציק ביז פופציק פּראָצענט העכערע פרייזן אויף די זעלבע אַרטיקלען אין פאַרגלייך מיט אַנדערע קוואַרטאַלן און העכערע דירה=געלט. די אָנגעשטעלטע פון די קראָמען זענען געווען אַלע ווייסע. ס'פלעגן פאָרקומען צאָלרייכע אינצידענטן, און מען האָט באַשולדיקט די פּאָליציי, אַז זי פלעגט זיך אַרויסווייזן אין זיי גאָר ברוטאַל.

איין מאָל, ביינאַכט, ווען כ'האָב געאַרבעט אין קראָם, האָט פּאַסירט אַן אינצידענט אויף לענאָקס=עוועניו. אַן אויטאָבוס, וואָס איז געפאָרן מיט דער פולער געשווינדקייט, האָט איבערגעפאָרן אַן עלטערן נעגער. מען האָט אים אַריבערגעטראָגן אין נאָענטסטן אַפּטייק. דאָס בלוט האָט זיך פון אים געגאָסן. אַ פוס איז אים

* נעגערישע יינגלעך, פאַראורטיילטע דורך די לינטש=ריכטער אויף עלעקטרישער שטול. (איבערז.)

נאָכגעהאָנגען, כמעט אַן אָפּגעשניטענער. די אַמבולאַטאָריע, וועלכע מען האָט אַליאַרמירט, האָט ערשט דריי פערטל שעה שפּעטער זיך אָפּגערופן, בעת אַ מענטש איז אויסגעגאַנגען פון בלוט=פאַרלוסט. כ'האָב געמוזט אָפּוואַשן דאָס בלוט, אָט די לעבנס=סובסטאַנץ, און כ'וועל קיינמאָל נישט פאַרגעסן דאָס פאַרברעכן, וואָס האָט דערלויבט, אַז אַזאַ זאַך זאָל פּאַסירן מיט אַ מענטשלעכן וועזן.

איך דערצייל אייך דאָס, כדי צו ווייזן, אַז ס'זענען דאָ געוויסע זאַכן, וועלכע מען לערנט נישט אין שול, נישט אין די ביכער, נאָר וועלכע מען מוז האָבן געזען.

דאָס איז אַ טייל פון מיין דערפאַרונג און אַ ביישטייער אויסצופורעמען מיין אמתע פּערזענלעכקייט, די פּערזענלעכקייט פון אַ פּראָגרעסיוון מענטש. איז עס צוליב דעם, וואָס זיי לאָזן אונדז נישט מער ווי דריי וואָכן צו לעבן? מען האָט מיר געזאָגט אויף אַ סך פאַרשטעלטע אופנים: איר קאָנט ראַטעווען זיך און אייער פרוי. שליסט אָפּ אַ געשעפט, מאַכט דאָס, וואָס ס'פאַרלאַנגט די רעגירונג.

צי קאָן איך איצט אָפּלייקענען אַלע די אמתן, וועלכע כ'האָב געלערנט? צי קאָן איך אָפּלייקענען די פּרינציפּן, וועלכע זענען אַ טייל פון מיר גופא? דאָס וועל איך קיינמאָל נישט קאָנען. כ'קאָן נישט מאַכן פון מיין לעבן אַ ליגן, ווי די גרינגלאַס, די בענטלעיס. מיין גאַנץ לעבן און מיין גאַנצע וועלט=אָנשויונג דערלאָזן עס נישט. און ס'איז קלאָר, אַז כ'האָב קיינמאָל נישט געקאָנט באַגיין דאָס פאַרברעכן, וואָס מען הערקלערט מיך אין אים שולדיק. דער גאַנצער אמת איז, אַז מיר זענען פולשטענדיק אומשולדיק.

ס'איז ערב ווייַנאַכט. מיט 16 יאָר צוריק איז אין אָט דער וואָך פאַרגעקומען דאָס סאַמע וויכטיקסטע געשעעניש אין מיין לעבן: כ'האָב באַגעגנט מיין פרוי. איר קענט דאָך מיין עטל. כ'קאָן איר גאָר נישט גענוג זינגען קיין שבחים. מיר וואָלטן געקאָנט זיין אַזוי גליקלעך צוזאַמען. מיר באַנערן זיך ווידער צו פאַראייניקן און לעבן מיט אונדזערע ביידע זין. מיר ווילן לעבן, מיר ווילן עס מיט אַלע אונדזערע כוחות, דעריבער קעמפן מיר מיט אַזוי פיל עקשנות.

מיר זענען איבערצייגט, אַז דאָס פאָלק וועט אַזוי האַנדלען, אַז דאָס זאָל נישט זיין אונדזער לעצטע ווייַנאַכט.

תמיד אייער

יוליוס

25־טער דעצעמבער 1952

מייערע מאַני,

ס׳איז ווינאַכט אין הויז פֿון די פֿאַרמשפּטע צום טויט. ווי געוויינלעך, האָב איך אויך היינט געטרונקען אַ קאַווע צו פֿרישטיק. דערנאָך האָב איך זיך אַוועקגעשטעלט אין דער מיט פֿון מיין בעטאָנענער קאַמער און כ׳האָב דערפֿילט ווי פֿון אַלע זייטן, פֿון לינקס, פֿון רעכטס, הינטער מיר, אונטער מיינע פֿיס און איבער מיין קאָפּ רינגלען מיך אַרום פֿעסטע, דראָענדיקע, בעטאָנענע ווענט. ווּ איך זאָל נאָר נישט אויסציִען די האַנט איז בעטאָן, חוץ אויף איין אָרט, ווּ ער האָט אָפּגעטראָטן פֿאַר די שווערע קראַטעס, וואָס פֿאַרבאָטן דעם קאָנטאַקט מיטן דרויסן. די לופֿט און די ליכט פֿון דער נאַטור קומען אַריין דורך די שפּאַרינעס צווישן די קראַטעס.

כ׳בין אַביסל לענגער געשטאַנען אַזוי און געטראַכט: ס׳איז געבויט פֿעסט, ווירקזאַם אָבער קאַלט. בלויז איין ליכטיקער פּונקט איז פֿאַראַן אויף דער לינקער וואַנט — די פּאָרטרעטן פֿון עטלען און די יינגלעך, וואָס האַלטן זיך אויפֿן וואַנט מיט שטיקלעך קלעפּ־פּאַפּיר. פֿאַראַן נאָך אַ לייכטנדיקער פּונקט: דאָס איז דער שטויס גראַטולאַציע־קאַרטלעך צו ווינאַכט, וואָס ליגט אויף מיין ביוראָ. אַפֿילו דאָס בלאַט מיט דער דעקלאַראַציע פֿון אומאָפּהענגיקייט, וואָס כ׳האָב דעם 4־טן יולי 1951 אַרויסגענומען פֿון „ניו־יאָרק־טיימס“, איז פֿאַרגעלט געוואָרן דורך דער צייט און איז נישט מער ווי אַן אָפּגעבליאַקעוועט שטיקל פּאַפּיר און מאַכט דעם איינדרוק, ווי ס׳וואָלט געווען אַ טייל פֿון דער בעטאָנענער וואַנט, און דאָך איז אין אָט דעם קבר פֿאַראַן אַ וואַרעמקייט: דאָס איז די וואַרעמקייט, וואָס לעבט אין מיר גופֿא.

כ׳האָב געטראַכט וועגן אַנדערע ווינאַכט־טעג, און גלייך האָט זיך מיין געדאַנק איבערגעטראָגן צו מיין ווּנדערבאַרער פֿרוי און צו מיינע טייערע קינדער. ווּ פֿאַרברענגען זיי איצט די צייט? וואָס טוען זיי איצט? מיין געדאַנק האָט זיך ווייטער איבערגעטראָגן צו מיינע מיטמענטשן, צו דער וועלט. ס׳איז אמת, אַז איך לייד דערפֿון וואָס כ׳בין פֿון זיי אָפּגעשיידט, אָבער אין גרונט גענומען פֿיל איך זיך נישט שטאַרק אומגליקלעך, ווייל אין זייער צוטרוי, מיט וועלכן זיי באַשענקען אונדז, געפֿין איך אַ באַווייז, אַז דאָס, וואָס מיר האַלטן פֿאַר ריכטיק און גוט איז ריכטיק און גוט און אַז דער וועג, אויף וועלכן מיר זיינען שטענדיק געגאַנגען, איז אַ ריכטיקער.

עס בלייבט נישט קיין סך צייט, אָבער איך בין פֿול מיט האָפֿענונג, אַז אונדזער באַפֿרייאונג וועט קומען. אין די דריי וואָכן, וואָס בלייבן אונדז צו לעבן, קאָן מען נאָך טאָן אַ סך און מען דאַרף טאָן.

תמיד אייערער

יוליוס

פּ.ס. די גראַטולאַציע-קאַרטלעך און דערמוטיקונגס-בריוו הערן נישט אויף צו שטראָמען און איך גלייב, אַז די מאַכט-אָרגאַנען לאָזן צו צו אונדז בלויז אַ קליינעם טייל פון דער קאָרעספּאָנדענץ, וואָס קומט אָן פאַר אונדז. די אַלע סימפּאַטיע-אויסדרוקן דערמוטיקן אונדז און מיר שיקן אונדזערע אויפריכטיקע ווונטשן אַלע אונדזערע פריינד.

27-טער דעצעמבער 1952

טייערער מאַני,

ס'איז קאַלט געווען היינט אינדערפרי צו שפּאַצירן אין הויף. דער ווינטער נעמט די מאַכט. אַן אייז-קאַלטער שטורעם-ווינט האָט געווילדעוועט איבערן הויף, בייסנדיק מיר די אויערן און אָנפילנדיק מיינע נאָזלעכער מיטן שאַרפן ריח פון די פיש פון טייך האָדסאָן. אַ מעווע, געשטויסן פון ווינט, האָט פאַנאַנדערגעשפּרייט אין דער הויך אירע פליגלען און אַרומקרייזנדיק גראַציעז, האָט זי פאַרשטעלט דאָס שטיקל הימל, וואָס מיינע אויגן האָבן געקאָנט זען. פּלוצלינג האָט זיך אין דער הייך באַוויזן מיט גערויש די דערפינדונג פון מענטש, דער רעאַקטיווער אַעראָפּלאַן, און באַלד האָבן קנוילן פון ווייסע וואָלקנס, וואָס האָבן געבילדעט אַן אומענדלעכע קייט איבערן הימל, אים פאַרבאַהאַלטן פאַר מיין אויג.

כ'האָב ווייטער געשפּרייזט איבערן הויף און מיינע בליקן זענען געפאַלן אויף ווייסע שטרייפן קאַלך, וואָס האָבן אויסגעזען ווי זיי וואָלטן געצייכנט אויסטערלישע ליניעס אויף דער ציגל-וואַנט פון טורמע-הויז. כ'האָב אָנגעהויבן טראַכטן וועגן דעם צוזאַמענשטעל פון בוי-מאַטעריאַלן. ווי אַ בליץ האָט זיך אין מיין מוח גיך דורכגעטראָגן אַ ריי בילדער: די מינעראַלן פון קוילן און אייזן זענען אַרויסגעריסן פונעם אינגעווייד פון דער ערד און געבראַכט געוואָרן אויף לאַסט-וואַגאָנעס אין די פאַבריקן; פון די הויך-אויוונס איז אַרויסגעגאַנגען אייזן און שטאָל, און דערנאָך האָט מען באַאַרבעטע און אויסגעשמידטע מאַטעריאַלן געבראַכט קיין סינג-סינג. קוואַליפיצירטע אַרבעטער האָבן דאָ אויסגענוצט אַלע קוואַלן פון דער וויסנשאַפט, אויף וועלכער עס שטיצט זיך די מאָדערנע אינדוסטריע, כדי אויפצובויען אָט-די פעסטע געביידע, וואָס מען רופט תּפיסה. אין דעם מאָמענט האָט דער וועכטער מיך דערמאָנט, אַז מיינע 15 מינוט שפּאַציר זענען פאַרענדיקט. כ'האָב צום לעצטן מאָל אַריינגעצויגן אין מיינע לונגען די פרישע און פרייע לופט און כ'בין צוריקגעגאַנגען אין מיין קאַמער.

טאָג און נאַכט, ווען איך שפּריז הין און צוריק אין מיין קאַמער, ווי איך בין אויסגעצויגן אויף מיין בעט, שטראָמען אין מיין מוח אומצאָליקע געדאַנקען.. עס פאַרבלייבט אַזוי ווייניק צייט, פאַראַן אַזוי פיל צו זאָגן, אַזוי פיל צו טאָן אין צוויי וואָכן. פון וואָס אָנהייבן? וועמען האָס זאָגן? ווי אַזוי?

איך בעט אייך, מענטשן: הערט, קוקט, זעט, הערט אייך צו, פאַרשטייט. באַקענט אייך מיטן אמת און קוקט אייך צו צו די פאַקטן. זאָל יעדערער פאַר זיין אייגענער פאַרטיידיקונג, פאַרטיידיקן דאָס רעכט און דאָס לעבן.

כ'האָב פיל מאָל אָנגעהויבן צו שרייבן צו מיינע זין. כ'האָב אויפגעשריבן אַ פּאָר שורות און דערנאָך צעריסן דאָס פּאַפּיר. כ'האָב אָפּגעלייגט דאָס שרייבן צו זיי אויף שפּעטער און דערווייל האָב איך געוואָלט אָנשרייבן אַ בריוו צו עטלען, אָבער אויך דאָס איז מיר געווען אוממעגלעך. ס'איז דאָך גאַריש צו זאָגן צו אַ מוטער זי זאָל זיך נישט איבערנעמען מיטן גורל פון אירע קינדער.

מיר, זייערע עלטערן, פאַרשטייען, וואָס פאַראַ שרעקלעכער נסיון דאָס איז פאַר אונדזערע קינדער און מיר ווייסן, אַז דאָס וועט לאָזן אַ חותם אויף זייער לעבן. און ווען איך קוק אויף מיין פרוי דורך דער דראָטענער פאַרצוימונג און זע אירע טרערן, וואָס פאַרגיסן איר געזיכט און איר קערפּער, וואָס קעמפט מיט אַלע כוחות, כדי איינצוהאַלטן דאָס געוויין, פּרוּוו איך זי באַרוּיקן. אין דער וועלבער צייט אָבער וויינט אַלץ אין מיר גופא. די פּיין פון אונדזערע קינדער איז די גרעסטע אומגערעכטיקייט און דער שרעקלעכסטער גרויל פון אָט דער גאַנצער דראַמע. פאַר זיי און פאַר זייערס גליכן דאַרף מען דערגרייכן, אַז די גערעכטיקייט זאָל זיגן. תמיד אייער

יוליוס

פ. ס. צי וואָלט מען געקאָנט דערגרייכן, אַז די פ.ב.י. זאָל אונדז אָפּגעבן אונדזערע פאַמיליע־בילדער? דאָס זענען די איינציקע בילדער פון די קינדער זייט זייער געבורט. פאַראַן אויך דאָרט פיל־מינוטן־בילדער פון עטלען און מיר. איר וועט, פאַרשטייט זיך, זען, וואָס מען קאָן אויפטאָן.

28־טער דעצעמבער 1952

מיין טייערסטע פרוי,

כ'האָב געקלערט, מיין היים־געליבטע, ווי שרעקלעך כ'בין צעטרייסלט דורך דעם, וואָס כ'קאָן דיר נישט געבן קיין גרויסע טרייסט אין איצטיקן מאָמענט פון שווערע ליידן. ס'איז לעכערלעך צו זאָגן צו אַ מוטער, זי זאָל זיך נישט איבער־נעמען מיטן גורל פון אירע קינדער. מיר גיבן זיך אָפּ אַ דין־וחשבון וועגן די

ליידן און שרעק פון אונדזערע זין. קיין שום באַטראַכטונגען און די גאַנצע יוסטיץ פון דער וועלט וועלן נישט קאָנען פאַרריכטן אָט־דאָס פאַרברעכן. און פונדעסטוועגן, מיר ביידע, דו און איך, מוזן זיך פאַרהאַרטעווען, הגם אונדזער צעריסן האַרץ און געמאַטערטער גייסט בעטן זיך רחמים. מיר מוזן דערפילן אונדזער פליכט לגבי זיי און לגבי זייער גלייכן.

כ'ווייס, וואָס דו פילסט, מיין ליבסטע. דו פעלסט מיר שרעקלעך. ס'איז באמת אוממעגלעך זיך פאַרצווישטעלן, אַז אָט די גראַטעסקע נעץ פון אימה איז געשפּינט געוואָרן, כדי אונדז צו פאַרוויקלען. עטל, מיין ליבע צו דיר איז אַזוי שטאַרק, אַז זי גיט מיר דעם כוח גובר צו זיין דעם שטענדיקן דרוק. ס'איז דאָ איין זאַך, אין וועלכער איך בין זיכער: דיין ליבע צום אמת און די גערעכטיקייט וועט זיגן איבער דער שרעק, וואָס באַפאַלט אונדז.

דערלויב מיר צו שיקן דיר מיין גאַנצע ליבע און אַלץ, וואָס איך ליב און האַלט פאַר שיין און קאָסטבאַר. דו האָסט מיר געוויזן, ווי הערלעך ס'איז זיך אויפצופירן אַזוי ווי אַ באמת גוטער מענטש.

י ו ל י ו ס

28־טער דעצעמבער 1952

ליבער מאַני,

כ'באַמי זיך צו דערקלערן פאַר מייגע זין דורך אַלץ, וואָס איך זאָג און שרייב, דעם זין פון אונדזער לאַגע. אין איין זאַך בין איך זיכער: ווען זיי וועלן זיין גרעסער, וועלן זיי וויסן, אַז מיר, זייערע עלטערן, האָבן די גאַנצע צייט געהאַט דעם אמת אויף אונדזער זייט, און זיי וועלן זיין שטאָלץ פון דעם.

מיר זענען נאָך אָפּטימיסטיש, אָבער מיר האָבן מורא, אַז די מטורפים, אין זייער איילעניש צו פאַרדעקן אָט די געמיינע מאַכינאַציע, זאָלן נישט פאַרניכטן אונדזערע לעבנס.

מיר איז געקומען אַ געדאַנק: וואָס פאַר אַן אויסגאַנג דער פּראָצעס זאָל נישט האָבן, צי וועט דען דער ריכטער קויפמאַן ווען נישט אין קאָנען דערקלערן זיין האַלטונג פאַר זיינע אייגענע קינדער, וועלכע וועלן אַמאָל לייענען די פאַקטן?

די באַווייזן, וועלכע זענען געוואָרן אָנגעוואָרן, כדי אונדז צו פאַרמשפּטן, זענען געווען פון אַזאַ מין, אַז זיי וואָלטן נישט געווען גענוג צו פאַרמשפּטן אפילו אַ קעשענע־גנב. געזעצלעך, יורידיש, מאָראַליש, לויטן פּשוטסטן אמת, זענען מיר אינגאַנצן אומשולדיק. ווען כ'וואָלט גאָר געהאַט די מעגלעכקייט צו רעדן אייגציקווייז מיט אַלע מענער, מיט אַלע פרויען אויף דער וועלט, בין איך זיכער, אַז זיי וואָלטן פאַרשטאַנען די סכנה און וואָלטן באַרעכטיקט אונדזערע

באַהויפּטונגען. אונדזער אַקטיוויטעט מאָר ניש קיין רגע שטיין בלייבן. די גערעכטיקייט פאַרלאַנגט, אַז מיר זאָלן לעבן, כדי צו קאָנען זיך פאַרטיידיקן פאַרן געריכט און באַקומען אונדזער פולשטענדיקן רעוואַנש. דאָס מענטשלעכע געוויסן און אונדזער נאַציאָנאַלער כבוד פאַרלאַנגען עס.

מיין טיפע אָנערקענונג און פריינדשאַפט פאַר אַלע אונדזערע פריינד און פאַרבינדעטע.

יוליוס

1-טער יאַנואַר 1953

גוט מאָרגן, טייערסטע מיינע,

כ'ווינטש דיר אַ גוט יאָר, עטל, געליבטע. זאָל דאָס נייע יאָר ברענגען גליקלעכערע געשעענישן פאַר אונדז ווי דאָס פאַרגאַנגענע. דער אַפּעלאַציע-טריבונאַל האָט געעפנט דאָס יאָר, ווייזנדיק ווידער ווי מען פאַרנעמט זיך מיט פאָרמאַליסטיק. נאָר אויב כ'זאָל אורטיילן לויט דעם, וואָס איך לייען אין די צייטונגען, זעט אויס, אַז מען הייבט אָן צו דערזעען דאָס בייז, וואָס מען האָט אונדז אָנגעטאָן דורך דעם טעראָר, וואָס זיי האָבן געמאַכט אַרום אונדזער ענין.

לויט דער מיינונג פון די צוויי טריבונאַלן האָבן די פאָרמושפּטע „פאַר-נאַכלעסיקט" דורכצופירן רעכטצייטיק די נייטיקע פּראָצעדורעס. דעריבער קאָן דער טריבונאַל נישט אָננעמען אונדזער ביטע. אויף דעם אַלץ ענטפער איך: דרייפעלער.

כ'גלייב, אַז אַן אמתע יוסטיץ פאַרנעמט זיך מיטן תוך און נישט מיט די פאָרמען פון פּראָצעדור. אויב פון אָנהייב אָן איז באַגאַנגען געוואָרן אַן אומ-גערעכטיקייט, טאָ וואָס האָט עס צו טאָן מיט אַ טערמין?

מער ווי תמיד בין איך אַנטשלאָסן צו קעמפן ביזן לעצטן אָטעם-הויך, כדי באַקאַנט צו מאַכן דעם שווינדעלעכן יוסטיץ-טעות. כ'האָב צוטרוי און האָפענונג, אַז אונדזערעביידע לעבנס וועלן פאַרשוינט ווערן.

ליבע מיינע, דו האָסט מיר אַזוי שרעקלעך געפעלט אָט דעם ערב-ניי-יאָר און דעם גאַנצן היינטיקן טאָג. מיין היים-געליבטע, איך שיק דיר מיין האַרץ און מיין נשמה.

תמיד דיינער,

יוליוס

3=טער יאַנואַר 1953

ליבער מאַני,

פאַר גאָט און פאַר לײַט מוז איך פּראָקלאַמירן פאָלגנדיקע אמתן:

1) מיר זענען פולשטענדיק אומשולדיק דאָס קאָן מען נישט ענדערן.

2) אַ מאָנסטרעזע פּראָװאָקאַציע, װעלכע דינט פּאָליטישע צװעקן, האָט פאַרקריפּלט דעם ראָזענבערג=פּראָצעס. דער ריכטער און דער אַטערני * פון דיסטריקט האָבן פון אָנהייב אָן אָװעקגעפירט די דעבאַטע אויף אַ פאַלשן װעג, אַרײַנטראָגנדיק דאָס פּראָבלעם פון קאָמוניזם און פון די פּאָליטישע איבערצײַ=גונגען, כדי צו פאַרטונקלען דעם ענין און אויפצורייצן קעגן אונדז די לײַדנשאַפטן פון די געשװוירענע ריכטער.

דער הױפּט=ריכטער האָט געטאָן אַלץ, װאָס ער האָט געקאָנט, כדי אַרױס=צובאַקומען בײַ די געשװוירענע אַ שולדיקײט=פּסק. יעדעס מאָל װען די דעבאַטע האָט אָנגענומען אַ װענדונג לטובת אונדז, איז ער אַרײַנגעטרעטן און גענומען שטעלונג קעגן אונדזערע אינטערעסן. ער האָט דערלױבט אַ פאַרגװאַלדיקונג פון אונדזערע רעכט, און האָט נישט דערלאָזט אונדזער אַדװאָקאַט צו פאַרטײדיקן אונדז אויף אַ געהעריקן אופן. ער האָט נישט דערלױבט די געשװוירענע צו אורטײלן די אָנקלאַגע לױט דער דעפיניציע פון באַשולדיקונגס=אַקט, אויף אַן אָביעקטיװן אופן.

װאָס שײך אונדז, זענען מיר איבערצײַגט אין דער גערעכטיקײט פון אונ=דזער זאַך און מיר װילן נישט, מען זאָל זיך באַנוצן מיט אונדז קעגן די, װעלכע קעמפן פאַר שלום, פאַר פרײַהײט און פאַר רעכט.

איילט זיך נישט צו פיל, מײַנע הערן, אַ דריק צו טאָן אויפן שאַלטער. געדענקט, אַז דאָס איז אַ מעסער מיט צװײ שאַרפן. די װעלט באַטראַכט אויפ=מערקזאַם די האַנדלונג פון אונדזער רעגירונג אינעם דאָזיקן ענין, און דאָס געװיסן פון אַלע מענטשן מיט גוטן װילן איז פאַרװונדעט דורכן ברוטאַלן גזר און שרעקלעכן משפּט=מעות פון ראָזענבערג=פּראָצעס.

די צײַט איז קורץ. ס'זענען אונדז געבליבן בלויז צען טעג צו לעבן. איך װעל טאָן, װאָס איך קאָן, כדי דורכצופירן אין אָט דער צײַט װאָס מער אַרבעט.

אײַער יוליוס

3=טער יאַנואַר 1953

טײַערע מאַני

הײַנט זענען געקומען אונדזערע טײַערע קינדער און מיר האָבן אַלע צוזאַ=מען פאַרבראַכט צװײ שעה. פון די אויגן פון אונדזער קלײנעם ראָבי האָבן מיר אַרױסגעלײענט צוטרוי, און מיר האָבן געפילט אַ װאַרעמע און צערטלעכע ליבע

* פּראָקוראָר (איבערז.)

אין אַלע זיינע ווערטער בעת מיר האָבן זיך צוזאַמען געשפּילט. מיר האָבן געזען דורך די קראַטעס פון פענצטער אַ מעווע און אַ דאַמפער, וועלכער האָט געצויגן נאָך זיך אַ ריי מיט שיפלעך אויפן האָרסאָן. דערנאָך האָט ראָבי פּלוצלינג איבערגעריסן זיין צייכענען און צווינגענדיק אויך מיך איבערצורייסן די צייכענונגען. וואָס כ'האָב אָנגעהויבן צו מאַכן, האָט ער זיך ארויסגעוואָרפן אויף מיין האַלדז. אַרומגענומען מיך מיט זיינע קליינע אָרעמס און געקושט מיך אין די באַק. מיין זונעלע איז געווען גליקלעך צו זיין מיט זיין טאַטן. אונדזער קליין ייִנגעלע פאַרשטייט אונדז.

מיכאָעל איז געווען צעטומלט און אומרואיק און מיר, זיינע עלטערן, האָבן פאַרשטאַנען, וואָס עס מאַטערט אים. מיין פרוי האָט געוווּסט ווי אַזוי זיך צו באַגיין מיט אים, זי פאַרמאָגט אַן אויסערגעוויינלעכע פאַרשטענדעניש. זי האָט אים אַלץ אויפגעקלערט מיט געדולד, לויט זיין פאַרשטאַנד און איר געלונגען שטענדיק צו באַרויקן און צו געווינען אים. כ'האָב צוגעזאָגט מיכאָעלן צו שפּילן מיט אים אין שאַך. כ'האָף צו דערפילן מיין צוזאָג אַ געוויסן טאָג.

פאַרן אוועקגיין האָב איך געהאָלפן מיכאָעלן אָנטאָן דעם מאַנטל. פּלוצלינג האָט ער זיך אָנגעקלאַמערט אין מיר מיט ביידע הענט און מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ האָט ער געמורמלט: „איר דאַרפט צוריקקומען אַהיים. יעדן טאָג דריקט עס מיך, אַפילו ווען איך ליג מיך שלאָפן". כ'האָב אים שנעל אַ קוש געגעבן און בלויז געזאָגט „ס'וועט אַלץ גוט זיין!" כ'בין נישט פעיק געווען עפּעס אַנדערש צו זאָגן.

ווען כ'בין צוריקגעקומען אין מיין איינזאַמער קאַמער און די טיר האָט זיך פאַרקלאַפּט הינטער מיר, האָב איך זיך צוזאַמענגעבראָכן און געוויינט, ווי אַ קליין קינד. ס'האָט געוויינט אין מיר דער טיפער צער פון מיינע קינדער. מיט דער פלייצע אָנגעשפּאַרט אין די קראַטעס, פאַרמאַכט צווישן בעטאָנענע ווענט, ווי אין אַ קעסטל, האָב איך זיך אונטערגעגעבן דעם ווייטיק, וואָס האָט מיר צעריסן דאָס האַרץ און כ'האָב פאַרגאָסן אַ ים טרערן

9־טער יאַנואַר 1953

ליבער מאַני,

ס'ווערט מיר קלאָר, אַז די אומשטערבלעכקייט פונעם ריכטער איירווינג קויפמאַן איז ענדלעך געזיכערט: די קומענדיקע דורות וועלן ציטירן זיין באַגרינדונג אונדז אָפּצוזאָגן די באַגנעדיקונג ווי אַ כאַראַקטעריסטישער מוסטער פון געשיקטער פאַלשקייט און פון גייסטיקער אומערלעכקייט.

אויסערגעוויינלעך אומגעניט און אומערלעך, באַנוצנדיק יענעם מין פֿון בלומרשטע באַשטאַמונגען, וואָס באַקליידן מיט בלומרשטער גלויבווירדיקייט אַ פֿאַלשע אינטערפּרעטאַציע פֿון די פֿאַקטן, שטרעבט ער זיך אָן אַרויסצווייזן זיך טיפֿזיניק — און איז אין דער אמתן בלויז נאַריש.

ווי פֿאַרליבט אונדזער גוטער ריכטער איז נישט אין ציטאַטן, וועל איך זיך פֿאָרט דערלויבן פּאַראַפֿראַזירן, אַז נאָכן האָבן שטודירט פֿאָלגנדיקע אויסצוגן פֿון דער „הייליקער יאָהאַנע“, פֿון בערנאַרד שאָו, וועט ער זיין ווייניקער נעגייגט זיי צו באַנוצן קעגן די ראָזענבערגס. איר געדענקט מסתמא, ווי דזשאָן דע=סטאָ=גומבער, דער ענגלישער גלח, וועלכער איז געווען צווישן די פֿאַרביסנסטע אָנהענגער, צו פֿאַרברענען יאָהאַנע, האָט ביים זען דעם שייטער=הויפֿן פֿאַרלאָזט דעם פּלאַץ און איז אַנטלאָפֿן, געפּייניקט פֿון געוויסנביסן, ווייגעדיק און שרייענדיק. „איך ווייסט נישט, איך האָט נישט געזען. ס'איז אַזוי לייכט צו רעדן, ווען מען האָט נישט געזען. איך פֿאַרשיכורט זיך מיט ווערטער. איר פֿאַרמשפּט זיך צום אייביקן פֿייער, ווייל דאָס ווייזט זיך אייך אויס הערלעך, צו גיסן אייל אויפֿן גיהנום=פֿייער פֿון אייער אייגענעם צאָרן. ווען איר זייט אָבער אָן די זאַך מיט די אייגענע הענט, ווען איר זעט, וואָס איר האָט געטאָן, ווען אָט די זאַך דערלאַנגט אייך אַ בלענד אין די אויגן, ווען עס גיט אייך אַ זעץ אין די נאָזלעכער און אַ ריס אין האַרצן — דעמאָלט, אָ, דעמאָלט, גאָט, נעמט אַוועק פֿון מיר אָט דאָס בילד! אַ יעזוס, באַפֿריי מיך פֿונעם פֿייער, וואָס פֿאַרברענט מיך. אין מיטן פֿון שייטער=הויפֿן האָט זי געשריען: יעזוס, יעזוס! יעזוס! איצט איז זי ביי דיר און איך, איך בין אין גיהנום אויף אייביק“.

און אָט דאָרט וועט גיין דער ריכטער קויפֿמאַן פֿאַר אַ פֿאַרברעכן, „וואָס איז ערגער פֿון אַ מאָרד“.

ע ט ל

12=טער יאַנואַר 1953

טייערער מאַני,

די טומלדיקע פּראָפּאַגאַנדע=קאַמפּאַניע קעגן אונדז דערגרייכט איצט אַ שטופֿע, וואָס האָט נישט איר גלייכן. נו, יאָ! בלויז די מאַסע פֿון צייטונגס=פּאַפּיר דראַשט איבער. אָבער דאָס מאַכט אויך טראַכטן. ס'איז אַן אַרבעט פֿון קורצזיכטיקע. די מאַכט=אָרגאַנען אין זייער פֿאַרבלענדעטקייט דערגייען ביז שגעון. צי איז דאָס נישט דערפֿאַר, ווייל ס'איז זיי נישט לייכט איבערצוציגן די עפֿנטלעכקייט?

ס׳איז קלאָר, די סיטואַציע איז אָנגעלאָדן מיט ערנסטע געפאַרן. נישט בלויז אונדזערע לעבנס שטייען אין קאָן, נאָר אויך די זיכערקייט און די רעכט פון אונדזערע מיטבירגער. אויב וואַשינגטאָן זאָל אײַנגאַנצן פאַרלירן אי דעם פאַרשטאַנד, אי דעם געוויסן חוש, קאָנען זיי דעמלט דערלויבן דעם תלין אָנצוהייבן אויפן שאַלטער, כדי אונדז צו דערמאָרדן.

איך מוז איצט איבעררייסן, מען נעמט צו די פעדער אויף בײַנאַכט. זאָגט אונדזערע פרײַנד זיי זאָלן פאַרזעצן זייער גוטע אַרבעט. זיי זענען וווּנדערבאַר. מיר קאָנען נאָך אַרויס זיגרײַך פון אָט דער שלאַכט. תמיד אײַערע,

יוליוס

16־טער יאַנואַר 1953

ליבער מאַני,

ס׳איז איצט קלאָר, אַז די מיינונג פון קויפמאַן, וועלכע מען קאָן באַצייכענען מיט די ווערטער: „דער טויט איז די בעסטע זאַך פאַר די קאָמוניסטן און פאַר די, וואָס מען האַלט פאַר קאָמוניסטן“, איז אויסגעאַרבעט געוואָרן, כדי צו דינען אַלס מיטל פאַר דער פאַשיסטישער פּראָפּאַגאַנדע דורך: 1) דעם סטייטס־דעפּאַרטאַמענט, כדי צו באַרויִקן די אויפגעבראַכטקייט אין גאָר דער וועלט קעגן דער מאָנסטרעזער מאַכינאַציע און דעם ברוטאַלן גזר, וואָס האָט אויפגערודערט דאָס געוויסן פון דער מענטשהייט. 2) אויף אָנרעגונג פון יוסטיץ־מיניסטעריום, כדי מען זאָל קאָנען אָנהייבן אַ פּרעסע־ און ראַדיאָ־קאַמפּאַניע קעגן דער וואַקסנדיקער פּראָטעסט־באַוועגונג אין לאַנד און דער עיקר כדי נישט צו דערלאָזן, אַז אַ גאַנץ פאָלק זאָל זיך דערוויסן, דאָס אין ראָזענבערג־פּראָצעס איז באַגאַנגען געוואָרן אַ שוידערלעכער יוסטיץ־טעות.

ווי זיי האָבן דאָס מורא פאַרן אמת! מיר ביידע, אָרעמע קליינע מענטשן, אַפילו פנים אל פנים מיטן טויט זענען מיר שטאַרק דורכן באַוווּסטזײַן פון אונדזער אומשולד און איבערצייגט אין דער גערעכטיקייט פון אונדזער זאַך. אַפילו די סאַמע קונציקסטע פּיראַמידע פון שייגערערישע סילאָגיזמען, אויב זי איז באַזירט אויף אַ גרויסן ליגן, ווערט פולשטענדיק צעשמעטערט דורכן אמת און די פאַקטן.

מיר זענען איבערצייגט, אַז דאָס פאָלק וועט נישט דערלאָזן דאָס בלוט פון די ראָזענבערגס זאָל באַפלעקן די אַמעריקאַנער יוסטיץ, אַזוי, אַז מען זאָל עס מער נישט קאָנען אָפּוואַשן. אײַער

יוליוס

19־טער יאַנואַר 1953

ליבער מאַני,

א סך וואַסער איז דורכגעפלאָסן אונטער די בריקן זינט מיין לעצטן בריוו. די ראַזיקע פאַרויסזאָגונג פון די ראָזענבערגס, אַז דאָס פאָלק וועט זיך אָפּזאָגן צו אַקצעפטירן אַ לעגאַלן מאָרד, איז טויזנטפאַכיק באַשטעטיקט געוואָרן.

דאָ און דאָרט דערמאָן איך זיך אַ דאַטע. מיין גאָטיז־ביכל דערמאָנט, אַז מיטוואָך, דעם 17־טן דעצעמבער 1952, זענען געקומען צו מיר מיט אַ באַזוך עטלעכע הערן, מיט די געהעריקע פולמאַכטן, באַגלייט דורכן וועכטער. זיי האָבן זיך נאָכגעפרעגט וואָס איך מאַך און צי האָב איך וועלכע נישט איז ווינטשן, אַחוץ, נאַטירלעך, דעם ווונטש, וועלכן כ׳וואָלט געקאָנט האָבן, אָפּצושטעלן די האַנט פון תלין, וואָס האָט געוואָלט אַראָפּדריקן דעם שאַלטער אין איינעם פון די טעג אין דער וואָך פונעם 12־טן יאַנואַר. און זונטיק, דעם 21־טן דעצעמבער, זיצנדיק אין מיין קאַמער, האָב איך זיך „צוגעהערט“ צו די געזאַנגען, וואָס מער ווי טויזנט מענטשן האָבן געזונגען אונטער אַ שלאַקס־רעגן אויפן וואָקזאַל פון אָסינינג. (כ׳זאָג „צוגעהערט“, אין דער אמתן האָב איך נישט געקאָנט זיי פיזיש הערן). ס׳האָט מיך דעמלט באַהערשט אַזאַ געפיל פון רו, פון זיכערקייט און פון גייסטיקער באַרייכערונג, אַז נישט די לײַדן, נישט דאָס אַליינזיין, נישט די סכּנה האָבן געקאָנט עס אונטערגראָבן.

דער 14־טער יאַנואַר איז געקומען און איז אַוועק, פונקט ווי די אַנדערע פריערדיקע טעג פאַר אים, ווען די אָפיציעלע פערזאָנען פון כּל־המינים זענען געקומען מיט זייערע באַזוכן און ווען די טינטלער האָבן זיי אויף אַזאַ „נאָבעלן“ אופן געהאָלפן אין זייער רכילות־קאַמפאַניע.

ס׳זענען אָבער דאָ זכרונות, וואָס זענען נישט פאַרשריבן אין קיין שום גאָטיז־ביכל. די זכרונות פון אונדזערע איבערלעבענישן, וועלכע זענען געקומען ווי מעטעאָרן אין אַ באַטויבנדיקן סדר, ווען מען זעט זיי איצט פון אַ געוויסן צייט־אָפּשטאַנד, זעען זיי אויס ווי פאַרלאָשענע שטערן, בלייכע, פאַרבלאָזע און פאַרגעסענע, וואַרפנדיק פונדאָסניי איבער דער פלייצע פון דער גיך־לויפנדיקער קעגנוואַרט אַ בליק אויפן עבר. דערמאָן איך זיך זייער דייטלעך, ווי יעדער טאָג האָט זיך געצויגן לאַנג, אומענדלעך און האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט אַנטהאַלטן רייכע הבטחות. כ׳האָב געשריבן צו מיין מאַן: „דער קאַמף ברענט, כ׳בין רואיק“. און מיינע קינדער האָב איך אָנשטאָט אַ ווונטש־קאַרטל צו חנוכּה געשיקט אַ קליינעם געדיכט, אַ פריילעכס און חנעוודיקס, וואָס כ׳האָב אויסגעשניטן איינעם זונטיק־נומער פון „טיימס“.

דאָס אַלץ געהערט שוין צו דער פאַרגאַנגענהייט. די אַנטשיידונג דערנענטערט זיך, און פאַר אונדז, וואָס מיר זיצן דאָ און קעמפן פאַרן לעבן איז אַ צייט־אָפּשניט

זאָס ווערט מיט יעדער רגע שמאָלער, דערשיינט זי, אויפֿן גיגאַנטישן הינטערגרונט פֿון א יאָר־הונדערט פֿול מיט געוואַלט־אַקטן, מטושטש און מאָדנע, אָן קאָליר, אָן פֿאָרם. און פֿאָרט איז עס דאָך אין תוך גענומען א פּשוטע אַנטשיידונג, באַזירט אויף עטלעכע פּשוטע הגהות:

ערשטנס: ווי מען זאָל נישט באַגרינדן דעם פּראָצעס, האַלטן היינט מיליאָנען מענטשן אין גאַר דער וועלט און צווישן זיי עטלעכע פֿון די באַדייטנדיקסטע פּער־זענלעכקייטן פֿון אונדזער צייט, אַז דער אָפּזאָג פֿון טריבונאַל צו רעווידירן דעם ראָזענבערג־פּראָצעס באַשטעטיקט דאָס, וואָס מיר באַהויפּטן זינט צוויי יאָר. יעלכע מיר האָבן כמעט אינגאַנצן פֿאַרבראַכט אין טויטן־הויז, און נעמלעך: אַז מיר זענען פּאָליטישע קרבנות פֿונעם קאַלטן קריג. דעריבער האָבן זיך מיליאָנען מענטשן מיט זייער גאַנצער קראַפֿט אַנטקעגנגעשטעלט דער אויספֿירונג פֿונעם אורטייל.

צווייטנס: דער פּאַרנעם פֿון דער פּראָטעסט־באַוועגונג — אייגנטלעך שוין איר עקזיסטענץ גופֿא -- באַווייזט אַזוי דייטלעך דעם פּאָליטישן אַספּעקט פֿונעם פּראָצעס, אַז דאָס האָט דערהפֿירט געוויסע קרייזן צו פֿאַרצווייפֿלטע באַמיונגען אָדער צו פֿאַרמינערן די באַדייטונג פֿון דער היזיקער באַוועגונג דורך איבערטרייבן די באַדייטונג פֿון די, וועלכע העצן קעגן אונדז, אָדער צו באַצייכענען די גאַנצע פּראָטעסט־באַוועגונג ווי א „קאָמוניסטישע אָפּעגסיווע“.

דריטנס: בעת די גאַנצע וועלט איז אויפֿגערודערט און פֿלאַקערט פֿון פֿאַר־טיידיקונג־רעדעס און אויפֿרופֿן, זעען מיר אַזאַ פֿאַרפֿלעפֿנדיקן ספּעקטאַקל: די שטאַרקסטע נאַציע אויף דער ערד שטייט מיט געבונדענע הענט און פֿיס, אָן אָנמעכטיקע און קאָן נישט קומען צו זיך צו טאָן דאָס נייטיקע, ווייל ס'איז תמיד לייכטער צו באַגיין נייע פֿעלערן ווי צו פֿאַרריכטן די באַגאַנגענע.

פֿערטנס: רעזומירנדיק אַלץ אין די פּשוטסטע ווערטער, (דעם אמת געזאָגט, אין אַבסורדע ווערטער) פֿרעג איך פֿולשטענדיק אויפֿריכטיק: „צי לוינט זיך טאַקע צו פֿאַרניכטן צוויי יונגע, לעבנספֿולע מענטשן, איבער וועמענס שולדיקייט ס'איז דאָ — לויט אַלעמענס מיינונג — א באַגרינדעטער ספֿק, כדי צו ראַטעווען דעם פּרעסטיזש פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן?“

די אַנטשיידונג איז א פּשוטע, ווייל „פֿאַרלירן דעם פּרעסטיזש“, באַגנעדיקנדיק די ראָזענבערגס, הייסט באַווייזן אויף דעם סאַמע צוגענגלעכסטן אופֿן, אַז די יוסטיץ איז עפּעס אַנדערש ווי אַן אומברחמנותדיקער צאָנראָד, וואָס איין מאָל אָנגעקלאָזט אין גאַנג ווי א גרוילעכער און מאַיעסטעטישער פֿראַנקענשטיין, ווערט ער שטאַרקער פֿון דער האַנט, וועלכע קאָנטראָלירט די הייבערס פֿון דער מאַשין און זעצט פֿאָר בלינד זיין משוגענעם לויף.

מיר וואַרטן אונטערן פֿאַרפֿינצטערטן הימל פֿון א דראָענדיקן גורל. מיר וואַרטן און מיר האָפֿן, און מיר פֿאַרלירן נישט די איבערצייגונג, אַז די זון וועט

נאָך שײנען אױף אָט דער ערד, אױף װעלכער מיר זענען געבױרן געװאָרן, אױף אָט דער „געבענטשטער ערד פֿון פֿרײַהײט" — אױף דער ערד פֿון אַמעריקע.

עטל

1953 21־טער יאַנואַר

טײַערער מאַני,

איך שרײַב אײַך דעם בריװ, כּדי אײַך צו װיסן צו געבן, אַז מײַן מוטער איז בײַ מיר געװען מאָנטיק. איך װיל אײַך איבערגעבן אונדזער שמועס, װאָס װעט אײַך אינטערעסירן. איך בין נאָך אױסער זיך פֿון איר אומפֿאַרשעמטער אומערלעכ־קײט.

כ׳האָב איר אױסמערקזאַם געמאַכט, אַז װי שטאַרק דײַװ זאָל זיך נישט שרעקן פֿאַר רעפּרעסיעס, װאָס איז אומבאַגרינדעט, איז דאָך מײַן לעבן איצט אין געפֿאַר און נישט זײַנס. און אױב איך, װאָס דערװאַרט דעם טױט אױפֿן עלעקטרישן שטול, האָב נישט קײן מורא װײַטער צו פּראָקלאַמירן מײַן אומשולד און אָפּצולײקענען זײַן אױסגעטראַכטע געשיכטע, איז פֿאַרװאָס זאָל ער, װעמענס לאַגע ס׳איז אַ סך אַ בעסערע, נישט פֿירן זיך װי אַ מענטש און אָנערקענען, אַז ער האָט געזאָגט ליגן? ער װאָלט דאָך אױף אַזאַ אופֿן געהאָלפֿן אָפּראַטעװען מײַן לעבן, אַנשטאָט צו לאָזן מיך אומברענגען, כּדי צו ראַטעװען זײַן פּאָזיציע.

אונדזער שמועס איז פֿאָרגעזעצט געװאָרן און איך ציטיר איך אײַך מער װײניק בוכשטעבלעך:

זי: „װאָס װאָלט געװען אױב שרעקלעך, װען איר װאָלט באַשטעטיקט דאָס, װאָס ער האָט דערצײלט?" איך בין געבליבן געפּלעפֿט. „װאָס, האָב איך געענט־פֿערט, זיך לאָזן באַשולדיקן אין אַ פֿאַרברעכן, װאָס כ׳בין קײנמאָל נישט באַגאַ־נגען? דערלױבן, אַז מײַנער, מײַן מאַנס און מײַנע קינדערס נאָמען זאָל אַרומגע־שלעפּט װערן אין בלאָטע, כּדי אים צו פֿאַרהיטן? װי אַזױ קאָן איך דערצײלן אַ געשיכטע, װאָס איך װײס, אַז זי איז פֿאַלש און װאָס װעט אונדז, מײַן מאַן און מיך פֿאַרװיקלען אין פֿאַלשקײטן. װאַרט אַ מינוט, מענטש, אַז איך פֿאַרשטײ דיך נישט אינגאַנצן גוט. װאָס װילסטו אײגנטלעך זאָגן?"

צי איר װעט עס גלײבן צי נישט, זי האָט אַזױ געענטפֿערט: „יאָ, דו האָסט מיך גוט פֿאַרשטאַנען; איך װיל זאָגן, אַז אױב ס׳איז אַפֿילו אַ ליגן, האָסטו געדאַרפֿט זאָגן, טראַץ אַלעמען, אַז ס׳איז אמת. אין אַזאַ פֿאַל מײנסטו װאָלסטו דאָ געװען? נײן, װען דו װאָלסט באַשטעטיקט די רײד פֿון דײַװ, אַפֿילו װען ס׳איז אַ ליגן, װאָלסטו נישט געהאַט אַזאַ גורל!"

כ'האָב פּראָטעסטירט. טיף געטראָפן, ווי איר קאָנט זיך נאָר פאָרשטעלן, האָב איך געזאָגט: „אָבער, מאַמע, צי וואָלסטו געוואָלט איך זאָל אָפּגעבן א פאַלשע שבועה?" זי האָט גלייכגילטיק געהויבן מיט די אַקסלען און איבערגעחזרט מיט עקשנות: „וואָלסט דערמיט דאָ נישט געווען".

צי קאָנט איר זיך איינאָרדענען צו ברענגען צו אונדז די קינדער זונטיק דעם 31-טן אינדערפרי? יוליוס און איך האַלטן, אַז מיר דאַרפן זיי זען אפילו אין פאַל ווען די ווענדונג אונדז צו באַגנעדיקן וועט אָפּגעוואָרפן ווערן. באַמיט אייך אויסצופירן עס וואָס בעסער. זאָגט אָבער נישט די קינדער פריער ווי א טאָג פאַר דעם באַזוך, ווייל מאַיקל וועט זיך צופיל דערשיטערן. מיין פריינדשאַפט

עטל

30-טער יאַנואַר 1953

טייערער מאַני,

כ'האָב הייַנט אינדערפרי געזען יוליוסן. אַזוי ווי איך האָב זיך דאָס פאָרגעשטעלט, וואָלט ער געוואָלט איר זאָלט קומען צו אונדז ווי שנעל ס'איז נאָר מעגלעך און איר זאָלט אָננעמען א געוויסן באַשלוס וועגן די קינדער. דינסטיק איז א באַזונדער באַקוועמער טאָג, ווייל איך זע יוליוסן ביז 10 אַזייגער פרי און בין גרייט אויפצונעמען א צווייטן באַזוך, (אפילו ווען כ'וועל פאָרויס נישט וויסן וועגן אייער קומען). אויב אָבער ס'איז נישט מעגלעך, קאָן אויך זיין מיטוואָך אָדער דאָנערשטיק.

אייער בריוו איז אָנגעקומען צו דער ריכטיקער צייט, כדי מיך אַרויסצורייסן פון גרויליקן לאַנגווייל, וואָס איז אַן אומפאַרמיידלעכער רעזולטאַט פון מיין איינזאַמען פאַרשפאַרט זיין. כ'וויל דערמיט נישט זאָגן, אַז איר זענט זיך טועה, מיינענדיק, אַז מיין מוט איז נישט געבראָכן. איך האַלט אין מיין צוטרוי און מיין מוט. דאָס שטערט פונדעסטוועגן נישט, אַז דאָס אָרעמע האַרץ מיינס, דאָס צאַפּלדיקע און משוגענע האַרץ זאָל רעוואָלטירן, זאָל אויסגעהונגערט און דורשטיק זיין נאָך מענטשלעכע, שעפערישע באַציִונגען. דאָס ענדערט אויך נישט די טרויעריקע און אומענדלעכע מאָנאָטאָניע פון מיין לעבן דאָ.

דערלויבט מיר צו דאַנקען אייך פאַר דער פריינדשאַפט, אייער פאַרשטענדעניש און אייער גוטסקייט. זיי האָבן מיך טיף גערירט און אַרויסגערופן א שטראָם טרערן, טרערן פון אמתן גליק. ביי מיר, וואָס כ'האָב אין מיין קינדהייט נישט פאַרזוכט קיין צערטלעכקייטן, נאָר געווען צוגעוווינט צו האַרטע, באַליידיקנדיקע ווערטער, רופט אַזאַ וואַרעמע פריינדשאַפט אַרויס שטאַרקע עמאָציעס און טיפע געפילן פון ענייוות און דאַנקבאַרקייט.

כ'בין דעריבער נאָך מער צוגעגרייט צו די אָנגריפן קעגן אייער ערלעכקייט און אייער גוטן ווילן. איידער נאָך מיר זועלן זיך זען און דיסקוטירן מיט אייך אַמ־ד' פראגע ווי עס באַדאַרף צו זיין, וויל איך אייך זאָגן, אז מיין מאן און איך ווילן בעסער שטאַרבן אומשולדיק, ווי זיך דערנידעריקן צו לעבן ווי שול־דיקע. און קיין שום מענטש, אַפילו נישט איר, וועמען מיר האָבן ליב ווי אַן אייגענעם ברודער, קאָן נישט דיקטירן קיין באַדינגונגען די ראָזענבערגס, וועלכע הערן נאָר די באַפעלן פון זייער הארץ און זייער נשמה, די באַפעלן פון אמת און געוויסן און פון דער גאָט־געבענטשטער פריינדשאַפט, וואָס מיר האָבן פאַר אינדזערע חברים.

עטל

1־טער פעברואר 1953

מיין פרעכטיקער נאַכטיגאַל,

אַ פרייד פון אלע פריידן! כ'האָב געהערט ווי דו האָסט געזונגען „אווע מאריא" און „אלעלויאַ". שטעלסט זיך פאָר ווען דיין מיר וואָלט אָפן געווען! וואָס פאר א וואונדערבארן קאָנצערט מיר וואָלטן ביידע געגעבן! אין מיין זכרון האָבן אויף א מאָמענט אויפגעשוויבט די צייטן, ווען דו פלעגסט אָפט זינגען מיינע באַליבטע פאָלקס־לידער און ניגונים...

מיין שוועסטער איז דאָס מאָל געבליבן ביז האלב פיר, און אנדער באַזוכער האָט זי מיטגענומען מיט זיין אויטאָ. אונדזער זעונג איז געווען א געלונגענע. כ'וועל דיר ביים קומענדיקן צוזאמענטרעף דערציילן די נייעס, וואָס זי האָט נישט געהאט קיין צייט דיר איבערצוגעבן. איך בין צופרידן צו וויסן, אז לענא פילט זיך גוט.

גלייב מיר, טייערע, איך מוז קעמפן מיט זיך, כדי צופיל נישט צו טראכטן וועגן גורל פון אונדזערע טייערע קינדער. מיין הארץ ווערט אין מיר צעריסן פון בענקשאַפט נאָך זיי. אָ, טייערע, וואָס פארא גליק וואָלט דאָס געווען צוריק צו זיין פאראייניקט אין אונדזער פאמיליען־נעסט. כ'האָב אָקאָרשט געטראכט וועגן די גליקלעכע מאָמענטן, וועלכע מיר האָבן איבערגעלעבט. דו פלעגסט טראָגן ראָבי אויף דיינע פלייצעס און איך מיכאָעלן און מיר פלעגן אזוי לויפן מיט זיי. צי געדענקסטו די פראָצעסיעס, וואָס מיר פלעגן איינאָרדענען בעת אונדזער קליינטשיקער איז געגאַנגען שלאָפן? דו האָסט געעפנט די פראָ־צעסיע, האלטנדיק ראָבי פאר די פיס. איך האָב אים געהאלטן פאר די אקסלען און מיכאָעל איז געגאנגען אין דער מיטן, אונטערשפארנדיק מיטן קאָפּ די פלייצעס פון זיין ברודער. וואָס פארא פריילעכע שפיל דאָס איז געווען! אונ־

זערע אָרעמע, אומשולדיקע קינדערלעך ווערן אכזריותדיק געפייניקט אָן א פארוואָס. דאָס וועט קיינער פון אונדז קיינמאָל נישט פארגעסן. לאָמיר ווייטער האָפן, אז א געווינסן טאָג וועלן מיר געווינען דעם פראָצעס און מיר וועלן אונדזערע קינדער צוריקגעבן זייער גליק.

כ׳האָב דיר צו זאָגן א סוד, מיין פרוי, כ׳בין ביז גאָר פארליבט אין דיר.

דיין מאַן

יוליוס

8־טער פעברואר 1953

טייערע עטל,

דער וויק־ענד האָט היינטיקס מאָל אויסגעזען צו זיין זייער א לאנגער, קיינער פון אונדזער משפחה איז נישט געקומען מיך באזוכן. זייט פרייטיק, ווען כ׳האָב דיך פארלאָזן הער איך נישט אויף צו טראכטן וועגן דיר.

איך פיל דיין טיפן ווייטיק, וואָס מאַטערט דיך און דער עיקר די שרעקלעכע פייניקונגען, טויזנטער מאָל פארפילפאכט דורך דעם, וואָס מיר מוזן זיצן און ווארטן אויפן טויט. אויב דיינע הייסע טרערן און דיין הארצרייסנדיק געוויין, וואָס דו קאָנסט נישט דערשטיקן אין זיך, דריקן אויס דיינע איבערלעבע ליידן, איז מיין איצטיק שווייגן אן אויסדרוק פון א געוואלדיקן פיין, וואָס איז אן אָפּבילד פון דיינעם. ס׳איז נישט מעגלעך דיך צו בארואיקן און צו פארהיטן פון די מאַרטירן, וואָס פארלאָזן אונדז קיינמאָל נישט אין אָט־דעם שרעקלעכן אָרט. מיר האָבן אָבער טראָץ דעם אלעמען באוויזן צו בלייבן שטאַרק און אונדזער צוזאמענבונד איז געוואָרן אומצעררייסבאר.

די גרעסטע שרייבער פון אלע צייטן האָבן באשריבן די ליבע און האָבן געוויזן די שיינקייט און די נאָבלקייט פון דער פולער און קעגנזייטיקער אקצעפּטירונג צווישן מאַן און פרוי. אָבער קיין שום זאך קאָן נישט פארגליכן ווערן צו דער פיינלעכער פולקאָמענקייט, וואָס האָט דערגרייכט אונדזער ליבע, אפילו אויפן שוועל פון טויט.

אויסנוצנדיק דעם גרויסן כוח פון אונדזער ליבע אויף צו דינען די אממייגסטן נאָבעלע אינטערעסן פון אונדזערע קינדער, פון דער מענטשהייט, האָבן מיר געגעבן, גלייב איך, א באַדייטונגספולן אויסדרוק פאַר די גרעסטע און שענסטע אספיראציעס פון דער מענטשהייט. מיין גאַנץ הארץ געהער דיר, מיין טייערע. דיין איבערגעגעבענער מאַן,

יוליוס

9־טער פעברואַר 1953

טייערער מאַני,

די לעצטע וואָכן הערט מען אַלץ מער א שוידערלעכע נייעס. ס'גייען אַרום קלאַנגען, אַז איך דאַרף פאַרשוינט ווערן און מיין שטראָף וועט געמילדערט ווערן צוליב הומאַניטאַרישע טעמים, ווייל כ'בין אַ פרוי און אַ מוטער, בעת מיין מאַן זאָל ווערן פאַרברענט אויפן עלעקטרישן שטול. אחוץ דעם האָפט מען, אַז אַזוי אַרום וועלן מיינע „סודות פון א שפּיאָנין" ניט שטאַרבן מיט מיר און כ'וועל האָבן די מעגלעכקייט צו פאַרלייקענען מיינע דערקלערונגען. נאָך מער: אַזוי אַרום זאָל מען אַרויפלייגן אויף מיינע פּלייצעס די לאַסט פון דער אַנטשיידונג איבערן גורל פון מיין מאַן און מיינע הענט זאָלן זיין באַפלעקט מיט זיין בלוט, אויב כ'וועל זיך אָפּזאָגן אים צוצורעדן „אַרויסצוגיין מיט לשון".

מען באַט מיר, הייסט עס, איצט אָן מיין לעבן צום אויסטויש קעגן לעבן פון מיין מאַן. כ'דאַרף נאָר, הייסט עס, נאָכפאָלגן דעם האַזיקן וועג, וועלכער ווערט מיר אַזוי ריטערלעך אָנגעצייכנט און אים לאָזן שטאַרבן, זיך ניט אומקוקנדיק אפילו. וואָס פאַר א טייוולאָנישע מאַכינאַציע! עס ברויזט אין מיר א קאַלטער גרימצאָרן און כ'וואָלט געקאָנט ברעכן פון שוידער און עקל. די האַזיקע „רעטער" קלייבן זיך איצט אויסצוגראָבן א קבר, אין וועלכן כ'וועל לעבן, אָן א לעבן און וועל זיין געשטאָרבן אָן א טויט. די טעג וועלן זיין אָן האָפענונג, און די נעכט אָן רו. תמיד וועל איך זען פאַר מיר דאָס ליבע געזיכט און וועל מיינען, אַז כ'הער זיין ליבע שטים. תמיד וועל איך מורמלען, וויינענדיק, די האַרץ־רייסנדיקע געזעגענונגס־ווערטער, און וועל זיך בייגן אונטער דער לאַסט פון א מאָרד, וואָס מען קאָן מער ניט אָפּרופן.

און אונדזערע קינדער! וואָס פאַר א ווערט האָט אַט אַזא רחמים, וואָס וועט דערהרגענען זייער פאָטער און באַפרייען זייער מוטער, אַ פאַרמשפּטע צו אַן אייביקן פוסטן לעבן! בעסער וועל איך באַגלייטן מיין מאַן אין טויט איידער צו לעבן אין חרפּה. א דאַנק פאַר אַזאַ חסד.

כ'וועל ניט מחלל זיין דעם בונד פון דער הייראַט, דאָס גליק און די גאַנצקייט פון אונדזער ליבע, כדי צו שפּילן די ראָל פון א פּראָסטיטוירטע פאַר די פּאָליטישע אַלפאָנסן. מיין מאַן איז אומשולדיק, אַזוי ווי איך גופא. קיין שום מאַכט וועט אונדז ניט צעשיידן, ניט אין לעבן און ניט אין טויט.

עטל

11=טער פעברואר 1953, 6 אין אָונט

טייערע מאני,

פרעזידענט אייזענהאַוער קלערט איצט אביסל מער אויף איבער זיין גרויסן „קרייץ=צוג“ און דערמאנט מיך אין באקאנטן פסוק פון תנ״ך — מער נישט, ס׳איז דאָ א באדייטנדיקער אונטערשייד אין די ראָלן: „הקול קול יעקב והידים ידי עשו“ („די שטים איז די שטים פון יעקב אָבער די הענט זיינען די הענט פון עשו“). וואָס פאַר אַ קאָמעדיע! גאָטמוטיקע רייד פאַרדעקן דאָ צביעותדיק א באַרבארישן אקט. דער דאָזיקער ברוטאלער און אכזריותדיקער באשלוס איז מעגלעך געוואָרן דורך דער משוגעת.

דורך זיין היינטיקער האנדלונג ווערט דער אויספירנדיקער אָרעם פון אונדזער רעגירונג* מיטפאראנטוואָרטלעך פאר א מאָרד, ווייל מיר זענען אומשולדיק. דאָס איז דער ריינער אמת.

עס איז נייטיק, אז אלע זאָלן זיך באקענען מיט די אמתע פאקטן. ליידער זענען די נייעס, וואָס עס גיבן די פרעסע און די אנדערע אינפאָרמאציע=קאנאלן, נישט דער אמת, נאָר א צעקאליעטשעטע, פארדרייטע און מבולבלע אינטערפרעטאַציע פון די פאַקטן. נאָר די פולשטענדיקע קאָפּיע פון דער סטענאָגראַפיע פון פּראָצעס און פון דער דעבאַטע פון געריכט איבער אונדזער אַפּעלאַציע, באַגרינדעט אויפן פאקט, וואָס אונדזער פאראורטיילונג איז נישט געווען געזעצלעך, קאָן דינען אלס באווייז פאר אן ערלעכער און אָביעקטיווער פעסטשטעלונג פון אמת און גערעכטיקייט אינעם דאָזיקן ענין.

ס׳איז קלאָר, אז אונדזער פּראָצעס דארף דינען קודם=כל, כדי אויסצואיבן אַ דרוק אויף די פּאָליטישע קעגנער און צו צווינגען זיי זיך אונטערצוּוואַרפן. אַזאַ לאַגע קאָן בלויז פירן צו אַ געסטאַפּאָ אין דער אינערן=פּאָליטיק און צו אַ מלחמה אין דער אויסערן=פּאָליטיק.

מיר האָפן, אז די פעסטקייט, מיט וועלכער מיר בלייבן ביי אונדזערע פּרינציפּן, וועט דינען, לכל הפחות, אז א סך אנדערע זאָלן אויסמיידן אויסצושטיין אזא מין טעראָר, ווי דער, וואָס מיר מוזן אריבערטראָגן.

מיר בעטן בלויז, אז מען זאָל פאָרזעצן צו קעמפן פאר דער גערעכטיקייט. אינפאָרמירט זיך וועגן די פאקטן און פארטיידיקט דעם אמת.

מיר זעצן פאָר צו קעמפן מיט מוט און מיט גלויבן פאר אונדזער לעבן און אונדזער ליבע.

יוליוס

---

* געמיינט דעם פרעזידענט, וועלכער האָט לויט דער אמעריקאַנער קאָנסטיטוציע די עקזעקוטיווע מאכט.

12־טער פעברואַר 1953

טייערער מאַני,

מיר זענען געוואָרן אינפאָרמירט, — און כ'בין זיכער, אַז דאָס איז אַזוי — אַז אַרום סוף וואָך וועט מיסטער ליאָנס שיקן דעם איינציקן קאָמפּלעטן פּראָטאָקאָל פון אונדזער ענין צום גענעראַל־פּראָקוראָר. אַלע צייטונגען האָבן מיטגעטיילט, אַז 4,30 נאָכמיטאָג האָט „מיסטער הערבערט בראַונעל יוניאָר* איבערגעגעבן די סטענאָגראַמע פון פּראָצעס אין ווייסן הויז". 5 אַזייגער מיט 7 מינוט נאָכמיטאָג איז פאַרעפנטלעכט געוואָרן אַ לכתחילה צוגעגרייטע דערקלערונג. דאָס באַווייזט דער גאַנצער וועלט, אַז פּרעזידענט אייזנהאַוער האָט קיינמאָל ניט געלייענט די סטענאָגראַמע פון פּראָצעס, און ניט געזען אונדזער באַגנעדיקונגס־בקשה. דערביי איילט זיך די פּרעסע, וועלכע פילט זיך דאָ אומבאַקוועם, צוצוגעבן, אַז ער האָט באַטראַכט אָביעקטיוו דעם ענין און האָט „געמאַכט דעם אויספיר, אַז דאָס פאַרברעכן האָט אַנטהאַלטן שרעקלעכע מעגלעכקייטן אין דער אַטאָמישער ערע און האָט דעריבער באַשלאָסן, אַז געזעצלעך קאָן ער ניט אַנולירן דעם אורטייל".

מען דאַרף ניט האָבן קיין שום תירוץ — די הערשאַפט פון געוואַלד שטעלט אַרויס אָפן אויף דער אַרענע. ווידער דערמאָנט מען ניט אונדזער באַהויפּטונג, אַז דער אורטייל איז באַזירט אויף אַן איינזייטיקער באַטראַכטונג, פול מיט פאָראורטיילן, אַז ער נעמט זיינע באַגרינדונגען פון אַנדערע קוועלן און ניט פון דער סטענאָגראַמע פון פּראָצעס און אַז ער איז ניט באַגרינדעט ניט אויף די פאַקטן פון פּראָצעס, ניט אויפן געזעצלעכן רעכט.

אחוץ די אַלגעמיינע פראַזן, וועלכע מען קייט איבער זינט אַ לאַנגער צייט, זענען אינעם טעקסט פון דער דעקלאַראַציע פון פּרעזידענט פאַראַן גאָר גראָבע אומגענויקייטן. מען זעט ביים לייענען די דעקלאַראַציע, אַז:

1) דער פּרעזידענט האָט ניט געקאָנט „ערנסט און אויפמערקזאַם באַהאַנדלען די סטענאָגראַמע פון פּראָצעס", ווייל דער גענעראַל־פּראָקוראָר האָט געבראַכט די סטענאָגראַמע 4,30 און אין אַ האַלבער שעה אַרום איז די צוגעגרייטע דעקלאַראַציע שוין געווען פאַרעפנטלעכט.

2) דאָס געריכט האָט ניט דערלאָזט אַלע מעגלעכקייטן פון עדות זאָגן. ווען מיר האָבן געבעטן אַן אוידיענץ, כדי צו באַווייזן, אַז אונדזער פאַראורטיילונג איז געווען אומגעזעצלעך, האָט דער ריכטער ריאַן אונדז אָפּגעזאָגט די דערלויבעניש צו ברענגען דאָקומענטן און אַרויסצורופן עדות, וועלכע וואָלטן געקאָנט באַשטעטיקן אונדזערע באַהויפּטונגען.

3) די געשוווירענע ריכטער זענען געווען אויפגערייצט און איינגעשטעלט

* יוסטיץ־מיניסטער פון די פאַראייניקטע שטאַטן. (איבערז.)

קעגן אונדז דורך דער פיינטלעכער אַטמאָספער פון דער פּרעסע, דורכן אומרעלאַזבאַרן אופן, אין וועלכן דער פּראָצעס איז געוואָרן געפירט, דורך דער באַשולדיקונג אין קאָמוניזם, וואָס האָט גאָרנישט געהאַט צו טאָן מיטן פּראָצעס און וואָס איז אָבער געווען מסוגל אויפצורייצן די ליידנשאַפטן.

4) דאָס העכסטע געריכט האָט נישט געהאַט באַשטעטיקט דעם אורטייל, נישט רעווידירט יורידיש דעם פּראָצעס. דאָס איז די מיינונג פון ריכטער פראַנקפורטער.

מיליאָנען מענטשן, צווישן זיי געלערנטע, אָנגעזעענע יוריסטן, חשובע פאַרשטייער פון קלער, שרייבער און קינסטלער, גוט=באַקאַנטע פּאָליטישע טוער פון אַלע ריכטונגען, וועלכע זענען אַמבעסטן באַרופן צו אורטיילן איבער אַזעלכע פראַגן, האָבן אויסגעדריקט זייערע ערנסטע ספיקות בנוגע דער באַרעכטיקונג פונעם אורטייל. די ליבע צו אונדזערע קינדער און אונדזער קעגנזייטיקע ליבע, וואָס מיר טראָגן טיף אין אונדזערע הערצער, פאָדערן, אַז מיר זאָלן בלייבן ביי אָט די אמתן, אויב נייטיק — אַפילו ביז צום טויט, וואָס וועט צעשמעטערן! אונדזער פאַמיליע.

מיר זענען נישט די ערשטע קרבנות פון דער טיראַניע. זעקס מיליאָן פון אונדזערע גלויבנס=ברידער און מיליאָנען אַנדערע קרבנות פון פאַשיזם זענען געוואָרן פאַרמשפט צום טויט. די קריגס=פאַרברעכער, וועלכע האָבן גענומען אַן אַקטיוון אָנטייל אין אָט די פאַרברעכנס, ווערן טעגלעך איינער נאָכן אַנדערן באַפרייט דורך די פאַרשטייער פון אונדזער רעגירונג. איצט וויל די רעגירונג אין נאָמען פון סוווערענעם אַמעריקאַנער פאָלק באַשמוצן דעם גוטן נאָמען פון אונדזער לאַנד מיטן בלוט פון די ראָזענבערגס. מיר האָפן, אַז דאָס פאָלק וועט אויפהייבן אַן אַליאַרם=געשריי קעגן אָט דער נייער און ערנסטער סכנה, וואָס דראָט איינצושלינגען מיליאָנען קרבנות, אָנהייבנדיק מיט דער פאַראורטיילונג פון צוויי אומשולדיקע אַמעריקאַנער.

איצט איז דער ענין אַרויס אין דער עפנטלעכקייט, פאַר די אויגן פון אַלעמען. דאָס יוסטיץ=מיניסטעריום האָט באַהאַלטן פאַרן פּרעזידענט און פאַר דער עפנטלעכקייט דעם רוף צו גנאָד פונעם פּויפּסט. עס האָט באַהאַלטן פאַר דער עפנטלעכקייט דעם אמתן פאַרלויף פונעם פּראָצעס און די אמתע געפילן פון מיליאָנען מענטשן. פון אָנהייב אָן האָט דאָס יוסטיץ=מיניסטעריום נאָכגעפאָלגט אָט דעם פּלאַן פון פאַרשווערונג קעגן אונדז. מען האָט זיך צוגעאיילט צו לאָזן אונטערשרייבן דעם פּרעזידענט די דעקלאַראַציע, כדי צו פאַרווישן פולשטענדיק די מאָנסטרועזע אַרויספאָדערונג קעגן דער יוסטיץ, פון וועלכער צוויי אומשולדיקע אַמעריקאַנער זענען די קרבנות.

שטענדיק אייער,

י ו ל י ו ס

12-טער פעברואר 1953

מיין געליבטע,

נאַטירלעך האָט אייזענהאַוער נישט געקאָנט לייענען די טעלעגראַמען פון פּראָטעסט און ער האָט אויך נישט געקאָנט זען אונדזער ווענדונג. כדי צו פאַרשלייערן די דאָזיקע באַשיינפערלעכע סתירה, זאָגט מען, אַז ער האָט מעגלעך שטודירט דעם פּראָצעס, וואָס פאַרא צביעות! ער גיט זיך אַפילו נישט די מי צו זיין גענוי און זיין אייגענע אויסצוגן די אַפּעלירישע אויבער-בלעבלעכע פּראָצעס. ער גייט אַזוי ווייט ביז צום דערקלערן, אַז דאָס העכסטע געריכט האָט רעווידירט אונדזער פּראָצעס. אַ בפירושער שקר! עס קאָן אים געלינגען אונדז איבערגעבן צום טויט, אָבער ער פאַרווונדעט דאָס געוויסן פון דער וועלט.

כ'האָב היינט געשריבן, עטל, אָבער נישט ווייטער לאַנג. ס'איז מיר שווער אויסצודריקן ווי געווערליך וואָס איך פיל. זיי זיכער, אַז אַלע מיינע מחשבות גייען צו דיר. כ'האָב זיך קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אַז כ'וועל קאָנען עמעצן ליבן אַזוי שטאַרק, ווי איך ליב דיך.

ווי דיר, מיין היים-געליבטע, אַזוי איז אויך מיר שווער צו טראַכטן וועגן דער ווירקונג, וואָס די נייע ווענדונג פון אונדזער ענין וועט האָבן אויף אונדזערע טייערע יינגלעך. דער צער איז צו גרויס, ווייל מיר קאָנען גאָרנישט טאָן, כדי זיי צו פאַרשפּאָרן די שוידערלעכע קאָנסעקווענצן פון אונדזער עקזעקוציע. און מיר קאָנען אויך נישט פאַרלייכטערן דעם טיפן ווייטיק, וואָס זיי וועלן מוזן איבערטראָגן. כ'וועל מוזן געפינען די כוחות, כדי גובר צו זיין מיין פּיין און אָנהייבן צו שרייבן זיי אַ לאַנגן בריוו. מיר מוזן עס טאָן און דערנאָך וועלן מיר זען, צי ס'איז נישט בעסער צו שיקן דעם בריוו צו מאַני, ער זאָל אים האַלטן ביי זיך ביזן מאָמענט, ווען ער וועט געפינען פאַר ריכטיק אים פאָרצולייענען פאַר אונדזערע קינדער. מיר מוזן איצט זאָרגפעליק אָנגעמען אַלע מאָסמיטלען, כדי אַלץ, וואָס איז נייטיק, זאָל געטאָן ווערן, נישט וואַרטנדיק אויף דער לעצטער מינוט. כ'מיין, אַז מיר דאַרפן עס אַרומרעדן מיט אונדזער אַדוואָקאַט ביי אונדזער קומענדיקער באַזוכונג.

זיי וויסן, מיין געליבטע, אַז כ'בין גליקלעך, וואָס דו האָסט מיין לעבן געגעבן אַזאַ שיינעם זין. אין גאַנצן דיינער,

י ו ל י ס

15־טער פעברואַר 1953

מיין טייערע, ליבע עטל,

אין מיטן פון דער צעטרודערונג און אויפרעגונג פונעם באַזוך פון די קינדער און פון דער גיכקייט, מיט וועלכער ס׳הייבט זיך ווידער אָן צו אַנטוויקלען אונדזער ענין, האָב איך נישט געהאַט קיין צייט דיר צו זאָגן, אַז דו ביסט רייצנד און אַז כ׳האָב דיך אַזוי ליב. געמיינדיק אין באַטראַכט די באַדינגונגען, האָבן מיר זיך גוט געהאַלטן און נישט פאַרלוירן אונדזער צייט“.*

ווי וווּנדערבאַר איז עס, טראָץ דער שווערער אַטמאָספער, צו זיין אַט אַזוי צוזאַמען פאַראייניקט ווי אַ גליקלעכע פאַמיליע. דאָס איז ווערט אַלע קרבנות. די קינדער זענען אויף אַ בעסערן וועג. מיכאל זעט אויס אַ סך בעסער, אָבער כ׳בין איבערצייגט, אַז אונדזער קליינטשיקער דאַרף נאָך האָבן אַ סך הילף. ביידע זענען פיזיש דערשעפּט און כ׳פיל, אַז אַ צו גרויסע לאַסט דריקט אויף זייער גייסט. צי קאָנען דען די מענטשן באמת באַגרייפן, אַז אונדזער גאַנץ האַרץ קומט צום אויסדרוק אין אונדזערע רייד און מעשים? אין די אויגן פון די, וואָס קענען דעם אמת, איז אונדזער האַלטונג אַ גוטע און אַ שיינע. אין די אויגן אָבער פון די, וואָס האַסן דעם אמת, איז די האַלטונג אונדזערע אַ „פּראָוואָצירנדיקע און אַראָגאַנטע“.

טראָץ דער פאַרביטערטקייט פונעם קאַמף, האָב איך גאָר צוטרוי. כ׳וועל קיינמאָל נישט קאַפּיטולירן פאַר די שקרים און פאַר דער אומערלעכקייט. ווי באַלד נאָר מיר דערפילן אונדזער פליכט לגבי אונדזערע קינדער און לגבי די מענטשן מיט גוטן ווילן, איז קיין שום אַנדערע זאַך נישט וויכטיק. מיר מוזן זיך שטיצן אויפן גרויסן כּוח, וועלכן ס׳גיט אונדז די ענגע פאַרבינדונג פון אונדזערע הערצער און נשמות, כּדי צו געפינען דעם גייסטיקן אָנשפּאַר, וועלכער וועט אונדז דערלויבן אויפצונעמען רואיק דאָס, וואָס עס דערוואַרט אונדז.

מיין ליבע צו דיר וועט נישט האָבן קיין סוף. גענוג צו טראַכטן וועגן דיר, כּדי מיין צעווייטיקט האַרץ זאָל געפינען אַ טרייסט. תּמיד דיינער,

יוליוס

19־טער פעברואַר 1953

א גוט־מאָרגן, מיין ליבסטע.

דו פעלסט מיר. אַזוי ווי מיר האָבן נאָך אַביסל צייט, מיין איד, אַז מיר דאַרפן פאַרזעצן אונדזערע פּלענער פאַר די קינדער און תּיכף זיך נעמען צו דעם. די פאַרשטייסט, מען האָט געוואַרט פון איין מאָמענט צום אַנדערן אויף דער

* געמיינט בעת דער זעונג מיט די קינדער. (איבערז.)

אַנטשיידונג און אַלעמענס אויפמערקזאַמקייט איז געווען געוואָנדן אויפן אוממיטלבאַרן ציל, די פראַגע פון לעבן אָדער טויט. אָבער ווי דו זאָגסט, דאַרפן מיר פּרוּוען צו לעבן און אויסצואַרבעטן די פּלענער פאַר אונדזערע קינדער און ס'וועל צוזאַמען מיט דיר באַשטיין, מען זאָל גיך און ערנסט שטודירן די דאָזיקע פראַגע.

נאָך א גענויער באַטראַכטונג פון גאַנצן פּראָבלעם, וואָס שייך דער צוקונפט פון די קינדער וועלן מיר דאַרפן אויסאַרבעטן קאָנקרעטע פּלענער בנוגע זייער געזונט, זייער דערציונג, זייער לעבנס-שטייגער, סביבה א.א.וו. כ'בין איבערצייגט, אז אויב מיר וועלן האָבן געלאָזט אין גאַנג א פּאָזיטיוון פּלאַן, וועלן מיר זיך דערפילן אַ סך רואיקער, און כ'וועט פאַרלייכטערט ווערן אונדזער גרויסער אומרו, באַזונדערס, ווען ס'וועט קומען דער טאָג פון דער אַנטשיידונג.

אונדזערע זעונגען וועלן פון איצטער אָן זיין פון א באַזונדערער וויכטיקייט מיר גיבן זיך אָפּ א דין-וחשבון, אז אין דער נאָענטסטער צוקונפט וועט די פראַגע צו פאַרזיכערן א נאָרמאַל לעבן פאַר אונדזערע קינדער נאָך זיין א קאָמפּליצירטע. און צו דעם זענען מיר נאָך איצט פאַרנומען מיטן יורידישן קאַמף, וואָס איז פון גרויסער וויכטיקייט, און מיט אונדזערע פערזענלעכע שוועריקייטן.

אַנדערע אָנגעקלאָגטע, וועלכע פאַרטיידיקן זיך צוזאַמען, לעבן איינער לעבן אַנדערן און קאָנען רעגלמעסיק דיסקוטירן זייער ענין, האָבן די מעגלעכקייט זיך איינע די אַנדערע צו העלפן. אָבער אַזוי ווי דו ביסט א פרוי און מיין פרוי. דערלויבט מען אונדז זיך זען בלויז 2 שעה א וואָך. אַלע האָבן דאָ דאָס רעכט אויף 2 באַזוכן א וואָך פון 10 ביז 12 אַזייגער און פון 1,30 ביז 3,30, דאָס מאַכט אויס כמעט 8 שעה א וואָך פּלוס צוויי צוויי-שעהדיקע באַזוכן איין מאָל א חודש זונטיק. יאָ, כ'פאַרשטיי די טעכנישע שוועריקייטן, וואָס דאָס וואָלט אַרויסגערופט, אָבער מיין פאַרלאַנג איז אַזוי שטאַרק, אז מען וואָלט מיך — כ'מיין עס ערנסט — באַהאַפט אויך אַריבערפירן אין דער פרויען-אָפּטיילונג.

ווייסטו, מיין טייערע, ס'איז מיר שווער צו פאַרשטיין, אז מיר געפינען זיך נאָך דאָ נאָך אַזוי פיל לאַנגע חדשים. ערגעץ-ווו מיט א לאַנגער צייט צוריק האָב איך געפירט א נאָרמאַל לעבן מיט א צויבערנדיקער פרוי און צוויי שיינע קינדער און איצט איז אַלץ געענדיקט און מיר וואַרטן אויפן טויט. און פאָרט איז פאַראַן איינעם פאַרלאַנג נאָך אַ קיש פון אַ פרוי און אין דער וואַרעמער אומאַרמונג פון א זון און א צוזאָג פון א צוריקקער צום שיינעם לעבן. כ'ווייס עס. אויב מיר וועלן זיין ווידער צוזאַמען, וועלן מיר זיין נאָך פילפאַכיק גליקלעכער. אַט דער דאָזיקער מענטשלעכער כוח און די אונטערשטיצונג מצד מענטשן פון גאָר דער וועלט, דערמעגלעכן מיר צו קעמפן מיט אַזוי פיל עקשנות פאַר זיי.

דיין מאַן

י ו ל י ו ס

22=טער פעברואר 1953

טייערע מאַגי,

אין היינטיקן יאָרצייט=טאָג פון טאַטער פון אונדזער גרויסן לאַנד, באַקומט דער אידעאַל פון אמת זיין ווירקלעכסטע באַדייטונג, ווייל ער איז דער הויפּט=עלעמענט פון אַלץ, וואָס מיר ווייסן און וואָס מען דערציילט וועגן ערשטן פּרע=זידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן.*

כ'מיין, אַז מ'וואָלט געדאַרפט באַריירן די אומאָנגענעמע טעמע וועגן אַ גע=וויסן אַרטיקל פון ליאָנס, וואָס איז דעם 20=טן פעברואַר 1953 דערשינען אין „ניו=יאָרק פּאָסט“. מ'האָרף אַ סוף מאַכן צו דעם נידערטרעכטיקן ליגן. איך האָב אייך שוין צוויי מאָל געגעבן וועגן פיל אינצידענטן פון זעלבן מין. איצט איז אָבער פאַראַן אַ נייער ביישפּיל פון ליגנערישע געשיכטעס, וואָס מען זויגט אויס פון פינגער, כדי אָנצורייצן די עפנטלעכקייט קעגן אונדז און אונטערצושטיצן די מאָרד=מאַכינאַציע קעגן אונדזערע לעבנס.

קודם כל איז דער סעקרעטאַר פון ריכטער, וויליאם קאַראָל גישט געווען אין סינג=סינג און אויב ער איז יאָ געווען, האָט ער אונדז נישט געזען. מיר האָבן קיינמאָל נישט געמאַכט קיין שום דעקלאַראַציע, נישט פאַרן סעקרעטאַר און נישט פאַר עמעצן אַנדערש, וועגן עפּעס אַ ראַבינער. אפשר וואָלט נייטיק געווען צו באַמערקן, אַז ליאָנס איז אַן אינטימער פריינד פון ריכטער קויפמאַן, פון פּראָקוראָר און פון געוויסע מיטגלידער פון פ.ב.י. אויב איר זענט צופיל פאַרנומען מיט אַנדערע ענינים קאָנט איר די באַמערקונגען מיינע איבערגעבן עמעצן פון אייערע קאָלעגן.

כ'בין גליקלעך געווען צו לייענען דעם „טיימס“ פון לעצטן זונטיק. איך זע, אַז די עפנטלעכקייט הייבט אָן זיך צו דערוויסן וועגן איינדרוק, וואָס די אפּעלע קעגן אונדז האָט געמאַכט אין אייראָפּע. איך בעט אייך, בעט אייער סעקרעטאַר, ער זאָל אונדז צושיקן די מאַטעריאַלן, וואָס דער קאָמיטעט פאַרעפנטלעכט.

מיר דערבעטן אויף אייך, טייערע פריינד, און מיר ווייסן, אַז איר דערפילט אַן אַרבעט פון וועלכער מיר וועלן זיין שטאָלץ.

יוליוס

פּ. ס. וואַלטער ווינטשיל איז געגאַנגען מיטן זעלבן וועג ווי ליאָנס. ס'איז מעגלעך, אַז די פאַרזאַמלונג פון די ניו=יאָרקער ראַבינער וויל קאָמענטירן אונדזער פּראָצעס. אָבער אין די אַלע באַמערקונגען איז נישט פאַראַן קיין פונק אמת.

---

* עס האַנדלט זיך וועגן פּרעזידענט וואַשינגטאָן דעם באַפרייער פון די פאַראיי=ניקטע שטאַטן פון דער ענגלישער הערשאַפט און שעפער פון דער ערשטער דעמאָקראַ=טישער קאָנסטיטוציע. (איבערז.)

23־טער פֿעברואַר 1953

טייערער מאַני,

כ'האָב צוערשט געמיינט, אַז דער רכילות־אַרטיקל פֿון ליאָגנס איז געווען אַן איינצל פֿאַל. איצט בין איך זיכער, אַז דאָס איז דער לעצטער טייל פֿון דער קאַמפּאַניע, וואָס מען צעפּלאַקערט קעגן אונדז. מען געפֿינט אין איר דעם זעלבן כאַראַקטער פֿון ליגנס, וואָס האָט אויסגעצייכנט די גאַנצע יורידישע אַקציע און די פּראָפּאַגאַנדע קעגן אונדז.

נאָך ליאָנסן, האָט ווינטשיל אין זיין ראַדיאָ־פּראָגראַם פֿון זונטיק אָוונט און אין זיין אַרטיקל פֿון מאָנטיק דערציילט אָט די נייע ליגנס. ס'איז מיר קלאָר, אַז דאָס איז אַ נייער פֿאַרצווייפֿלטער פּרוּוו פֿון אונדזערע שונאים אַנטקעגנצושטעלן אַ דאַמבע קעגן דער וואַקסנדיקער כוואַליע פֿון מענטשן, וועלכע שטעמפּלען דעם דאָזיקן יוסטיץ־טעות און פֿאַרלאַנגען אונדזער באַגנעדיקונג. גאַמירלער פּאַסט עס זיך אַריין* אין דער האַס־קאַמפּאַניע, וועלכע מען פֿירט איצט, כדי צו פֿאַרבינדן קאָמוניזם מיט אַנטיסעמיטיזם. צו דעם גיט מען איצט צו די ראָזענבערגס.

מיר גיבן זיי קלעפּ, מאַני, און אָט דאָס דערקלערט זייערע אימזיניקע האַנדלונגען. אַזעלכע אַקטן דריקן אויס זייער מאָראַלישע אַנגסט. כ'וואַרט אויף נייעס וועגן פּאָזיטיווע מעשׂים.

מיר האָבן באַקומען אַ באמת וווּנדערבאַרן בריוו פֿון אונדזערע קינדער און כ'בין געווען טיף גערירט, ווען כ'האָב זיך דערוווּסט, אַז אַן איטאַליעניש שטעטל, ווו כמעט אַלע זענען אַרבעטלאָז, האָט צוגעשיקט פֿאַר די קינדער אַ פּעקל נאַשוואַרג און אַ קליין שפּיל־קעסטל. דער געדאַנק, וועלכער האָט אינספּירירט די דאָזיקע מתּנות, ווייזט גוט די גאַנצע שיינקייט, וואָס איז פֿאַראַן אין מענטשלעכן האַרצן. די צאָלרייכע דערמוטיקונגס־בריוו און דעקלאַראַציעס, וועלכע קומען פֿון גאָר דער וועלט, זאָגן עדות וועגן דער אמתער מענטשלעכער ברידערלעכקייט. מיר האָבן, וואָס מען דאַרף, כּדי צו געווינען די שלאַכט. דאָס פֿאָלק האָט תּמיד דאָס לעצטע וואָרט.

אייער

יוליוס

24־טער פֿעברואַר 1953

טייערער מאַני,

איך וואָלט גערן געוואָלט מע זאָל איבערפּאַסן אויפֿן געזונט פֿון ראָבי און מ'זאָל פֿאַרויסזען אין דער נאָענטסטער צייט אים צו אָפּערירן די האַלדז־מאַנד־

* די ליגנס פֿון ליאָן און ווינטשיל. (איבערז.)

לען. איך וואָלט, פאַרשטייט זיך, צופרידן געווען, נעמענדיק אין באַטראַכט אַלע צרות וואָס דאָס קינד האָט געהאַט אויסצושטיין, מען זאָל אים קאָנען פאַרמיידן די אָפּעראַציע וואָס קאָן זיך אים אויסדוכטן צו זיין א נייע ווייטיקלעכע איבערלעבונג. היות אָבער, אין זיין פרעקווענץ-ביולעטין פון קינדער-גאָרטן איז פאַרצייכנט א גרויסע צאָל אָפּוועזנהייטן, איז נייטיק, אז מען זאָל לייגן מער אַכט אויף זיין געזונט-צושטאַנד. אויב זיין נערוון-צושטאַנד קאָן אויסהאַלטן די נייטיקע כירורגישע אינטערווענץ און אויב אונדזער פאַמיליע איז מסכים דערויף (נאָר מיט דעם טאָפּלטן באַדינג וועלן מיר געבן אונדזער הסכמה), וועט מען דאַרפן זען ווי אַזוי עס דורכצופירן. מיר האָבן געהאַט אַ סך קרענקונג, זעענדיק, וואָס פאַרא שוועריקייטן אונדזער קינד טרעפט אָן ביים ארויסרעדן א גאַנצן זאַץ. הגם איך בין זיכער, אז אים איז שווער דייטלעך אויסצורעדן אויך צוליב אַנדערע סיבות, איז אָבער אָן ספק, אז א פאַרשטאָפּטע נאָז און א קראַנקער האַלדז פאַרלייכטערן נישט די סיטואַציע. מיר וואָלטן פונדעסטוועגן געוואָלט וויסן, איידער מיר גיבן אונדזער הסכמה, צי די היילונג קאָן פאָרויסגעזען ווערן.

אַלע, וואָס כ'האָב ליב פעלן מיר. די איינזאַמקייט ווערט אומדערטרעגלעך.

עטל

25-טער פעברואַר 1953

טייערע מאַני,

מיר האַלטן פעסט — און דאָס איז א גרונט-פרינציפּ פון אונדזער לעבנס-פילאָזאָפיע — פון דער גלייכהייט און פון דער פרייהייט פון רעליגיע. דעריבער האָבן אונדז אַזוי אויפגעבראַכט די מאָנסטרועזע שקרים פון ליאָנס און פון ווינטשיל.

אין סינג-סינג זענען מיר, עטל און איך, געווען אָנוועזנד אויף אַלע צערעמאָניעס, וואָס ס'האָט דורכגעפירט דער תפיסה-רב און כ'האָב מיט אים גערעדט יעדעס מאָל, ווען ער איז געקומען אין דער אָפּטיילונג פון די פאַרמשפּטע. מיר האָבן דיסקוטירט וועגן אָט די רכילות. אויך ער (דער רב) איז אויפגעשוידערט איבער דער ביזוויליקייט פון די דאָזיקע קליינקעפּלדיקע זשורנאַליסטן. זינט דעם ווי איך געפין מיך דאָ, האָט אויך דער קאַטוילישער תפיסה-גלח, טאָמאַס זש. דאָנאָוואַן, זיך מיט מיר באַקענט. ער האַלט די בבא-מעשיות פון די צייטונגען פאַר א סקאַנדאַל און ער האָט מיר געזאָגט, אז ס'איז נישטאָ קיין מינדסטער סימן, כ'זאָל האָבן אָנגענומען אַזא האַלטונג. די דאָזיקע ביידע רעליגיעזע פערזענלעכקייטן און די דירעקציע פון דער תפיסה וועלן קאָנען עדות זאָגן, אז כ'האָב

זיך גוט אויפגעפירט אין מיינע באַציונגען מיט אלע מענטשן פון דאַנען, און דער עיקר, אז כ'האָב באַוויזן דורך מיינע רייד און דורך מיינע מעשים, אז כ'בין נישט אַנטי־רעליגיעז, זיי קאָנען באַשטעטיקן, אַז יעדער פּאַטריאָטישער, רעליגיעזער צו ראַסיסטישער פאַנאַטיזם, וואָס אינספּירירט פיינטשאַפט קעגן ווע־מען נישט איז, איז מיר לחלוטין פרעמד.

טייערער פריינד, דערפאַר, וואָס כ'בין טראָץ מיין אומשולד פאַרמשפּט צום טויט, קרייציקט מען מיך אויף אזא אופן.

אין אַן אַרטיקל פון 25־טן פעברואַר דערציילט דער „ניו־יאָרק־טיימס", אַז מיסטער לעין* האָט געהאַלטן א רעדע, אויף אַ באַנקעט אין ליאָנס־קלוב אין ניו־יאָרק, און האָט געווידמעט דעם גרעסטן טייל פון דער דאָזיקער רעדע דעם ראָזענבערג־ענין.

דער לעצטער זאַץ פון דער רעדע איז באַזונדערס כאַראַקטעריסטיש: „אויב די רויטע ווילן אָנגרייפן אונדזער לעבן, טאָ לאָמיר צוערשט זיי אוועקנעמען זייער לעבן". ער האָט אויך דערקלערט, אז ער האָפט דאָס די אמעריקאנער וועלן נישט בלייבן גלייכגילטיק לגבי דער געפאַר פון דער קאָמוניסטישער אריינ־דרינגונג, און אז דער דאָזיקער פּראָצעס וועט זיי שטערן אין דעם. אזוי ארום זעט מען בפירוש מיט וואָסער ציל ער האָט געהאָלפן צוזאמענשטיקעווען א באַ־שולדיקונג קעגן צוויי אומשולדיקע מענטשן: כדי אויסצונוצן דעם פּראָצעס ווי א פּאָליטישן וואָפן קעגן די קעגנער, וואָס די לייט פון דעם מין באַצייכענען אלס קאָמוניסטן.

אגב, האָב איך זיך ווידער אַבאָנירט אויף „ניו־יאָרק טיימס" אויף 3 חדשים.

כ'גלייב אויפריכטיק, אז דאָס גליקלעכסטע, וואָס האָט אונדז פּאסירט זינט דעם אָנהייב פון פּראָצעס, איז דאָס, וואָס מיר האָבן באַגעגנט און געפונען אין אייך א טרייען פריינד.

יוליוס

26־טער פעברואַר 1953

מיין טייערסטע עטל,

ס'זענען דאָ מאָמענטן, ווען כ'פיל זיך פול מיט ענערגיע, ארבעט א סך, בין גליקלעך צו קעמפן קעגן דער טיראניע און בין צופרידן פון זיך. א שמועס מיט דיר, מיט מאני, מיט די קינדער, צי מיט דער פאמיליע, עטלעכע גוטע

* מיילס דזש. לעין, וויצע־פּראָקוראָר אינעם ראָזענבערג־פּראָצעס. (איבערז.)

נייעם שטאַרקן מיין מוט און האַלטן אונטער מיינע כוחות. אָבער באַלד דערמאָן איך זיך, אז כ׳קאָן דאָך נישט צוריקקומען אהיים, צו דיר און די קינדער. דעמאָלט פֿיל איך א גרויסע ליידיקייט, א גרויסע פּיין און מיין האַרץ טוט מיר וויי.

די ביכער זענען א וואונדערבאַרע דערפֿינדונג. ס׳געלינגט זיי מיך אינגאַנצן צו אבסאָרבירן. זיי פֿירן מיך ווייט אוועק פֿון דאַנען, גיבן מיר אן אָנגענעמע צעשטרייונג, א מאָראַלישע שטאַרקונג און גייסטיקן שטאָף. איך לייען איצט א בוך פֿון ראָרבעם — די געשיכטע פֿון טעכנאָלאָגיע און פֿון דערפֿינדונגען און זייער איינפֿלוס אויף דער ציוויליזאציע. א וויכטיק ווערק, און אינטערעסאַנטע לעקטור. און ווען איך לייג אוועק דאָס בוך, דוכט זיך מיר, אז די ווענט קומען זיך ווידער צונויף ארום מיר און די קראַטעס דריקן מיך צוזאַמען. דאָס שטרייכט אונטער דעם שאַרפֿן קאָנטראַסט צווישן גיכן פּראָגרעס אויפֿן געביט פֿון דער טעכניק און דעם ארכאאישן און באַרבאַרישן כאַראַקטער פֿון איצטיקן גייסטיקן און מאָראַלישן לעבן. דער, וואָס איז אומפֿעיק צו זען, צו פֿילן און צו פֿאַרשטיין דעם באַהאַלטענעם זין פֿון ווערטער, פֿאָרמען פֿון דער געזעלשאַפֿט, קאָן גאָרנישט האָבן פֿונעם לעבן. ווייל כדי צו באַגרייפֿן די אמתע שיינקייט פֿונעם לעבן, דאַרף מען זיך באַטייליקן אינעם פּראָגרעס פֿון דער מענטשהייט.

מיר דאַרפֿן זיין צופֿרידן פֿאַר אָט דעם כאַראַקטער־שטריך, וואָס מיר ביידע פֿאַרמאָגן: ביי אונדזער גאַנצער צוגעבונדנקייט צו די קליינע זאַכן, זענען מיר פֿאָרט פֿעיק נישט צו פֿאַרלירן פֿון אויג דאָס גאַנצע, די פֿעיקייט קלאָר צו פֿאַרשטיין די פּערספּעקטיוון און אויפֿצוהאַלטן א פֿעסטן גלייכגעוויכט. אָ, טייערע מיינע, דער גייסט און דאָס האַרץ וועלן נישט האָבן קיין באַפֿרידיקונג, כל־זמן עס וועלן נישט דערפֿילט זיין די מינימאַלע באַדינגונגען פֿון אונדזער געמיינזאַם לעבן, פֿון וועלכן מיר האָבן צוזאַמען געשעפּט דערפֿאַרונג. כ׳וויל אַזוי טיילן מיט דיר די פּשוטסטע זאַכן, די סאַמע קלענסטע און נאַטירלעך, מיין גאַנצע ליבע.

די ירושה פֿון אונדזער העברעישער קולטור האָט געדינט אונדזער פֿאָלק במשך פֿון יאָרהונדערטער און מיר האָבן פֿון איר אויפֿגעהיט נישט ווייניק לערעס. זי איז א טייל פֿון אונדזער וועזן, פֿון אונדזער בלוט און גיט אונדז כוח צו קעמפֿן פֿאַר א פֿרייערן, פּרוכטבאַרערן, בעסערן לעבן. דאָס, וואָס מיר זענען, וואָס מיר באַזיצן, קאָן קיינער אונדז נישט אוועקנעמען, אפֿילו צעשיידנדיק אונדז איינעם פֿון צווייטן און דראָענדיק אונדז מיט טויט. מיר דוכט זיך, אז אונדזער לאַסט וואָלט געווען ווייניקער שווער. אויב מיר וואָלטן נישט אַזוי טיף געפֿילט, אויב מיר וואָלטן נישט געהאַט אזא קלאָרן באַוווסטזיין וועגן דער באַדייטונג פֿון אונדזער זאַך. און פֿונדעסטוועגן בין איך זיכער, אז מיר וואָלטן נישט געוואָלט, ס׳זאָל זיין אַנדערש.

אזוי ווי מיר האָבן עס געטאָן ביז איצט, אזוי וועלן מיר אויך פאָרזעצן אין דער צוקונפט בייצוטראָגן צום פראָגרעס טראָץ די שוועריקייטן אויף וועלכע מיר שטויסן זיך אָן. אָט דעריבער באַגייצן אונזערע שונאים די העכסטע מיטלען קעגן אונדז — ווייל זיי קאָנען אונדז נישט צווינגען זיך אונטערצוווארפן. די גאַנצע ליבע פון מיין האַרץ פאַר דיר. דיין איבערגעגעבענער מאַן,

יוליוס

5-טער מערץ 1953

טייערע מאני,

דעם 10-טן מערץ איז מיכאעלס געבוירן-טאָג. ער ווערט אלט 10 יאָר און מיר האָבן תמיד געפייערט די דאָזיקע טעג, געגעבן ביידע קינדער מתנות און געטאָן אַלץ, כדי זיי זאָלן זיין גליקלעך און צופרידן. באַזונדערס אין איצטיקן מאָמענט פילן מיר, אז מען מוז מאַכן א באזונדערע אָנשטרענגונג, כדי צו געבן אונזערע קינדער א גייעם באַווייז פון ליבע, פון פארשטענדעניש און אויפ-וועקן צוריק זייער גלויבן אין דער צוקונפט. דערמאָנט די דאָזיקע דאַטע מיין פאַמיליע, אויב זיי זאָלן עס האָבן פארגעסן, ווייל כ'ווייס, אז זיי ווילן עפעס מאַכן פאר מאיקן און ראָבי. אויב מעגלעך גיט זיי אויך א וועלכע נישט-איז מתנה אין אונדזער נאָמען. עטל שלאָגט פאָר צו לאָזן פארגרעסערן אונדזערס א פאָטאָגראַפיע.

כ'וויל איך זאָגן, ווי שטאַרק כ'בין געוועזן גערירט פונעם ברידערלעכן און ווּנדערנדיקן בריוו פון פאָל ווילאַר, דאָס איז אן אמתער זון פון פראנצויזישן פאָלק, וואָס האָט אזוי ליב די פרייהייט... דאָס דערמוטיקט, ווען מען באַקומט אזעלכע אויסדרוקן פון חברישקייט און פריינדשאַפט פון מיליאָנען מענטשן אין פראנקרייך. כל-זמן דאָס וועלט-געוויסן וועט מאַניפעסטירן אויף אזא אופן זיין איינפריכטיקייט אין ברידערלעכקייט, וועלן דער שלום און די פרייהייט אויף דער ערד זיין געזיכערט און די ראָזענבערגס וועלן זיין געראַטעוועט.

די וועלט שטייט ערב צאָלרייכע אַנטשיידונגען און עס איז אזוי געשען, אַז צוויי אומבאַדייטנדיקע לעבנס זענען פארבונדן מיט אָט די גרויסע געשעע-נישן. דער עיקר איז, מיר זאָלן קעמפן אויף דער זייט פונעם פאָלק פאר אַלץ, וואָס פאַרזיכערט אַ בעסערן און שענערן לעבן און דעם שלום. שטענדיק אייער,

יוליוס

8=טער מערץ 1953

מיין פאַרגעטערטע עטל,

דעם 10=טן מערץ וועט זיין 10 יאָר, ווי דו האָסט געבוירן אונדזער בכור. כ׳בין שטאָלץ אויף אונדזער פאַמיליע, טייערע עטל, און טראָץ אַלע שוועריקייטן וואַקסן אונדזערע קינדער אין געהעריקע באַדינגונגען. כ׳וויל, מיין געליבטע, דו זאָלסט אויסגעצייכנט וויסן, אַז איך ליב דיך מיט מיין גאַנצן וועזן, פאַרשטייט זיך, אַז כ׳קאָן נישט זיין גליקלעך, פון דער גרויליקער לאַגע, אין וועלכער מיר געפינען זיך, אָבער כ׳בין צופרידן פון אונדזער אומדערשיטערלעכער טרייקייט צו אונדזערע פּרינציפּן און פונעם אומבויגזאַמען קאַמף, וואָס מיר האָבן געפירט, כדי צו באַווייזן אונדזער אומשולד. מיין ליבע צו דיר איז טיף, אומצעברעכבאַר, און אונדזער צעשיידונג איז פאַר מיר א קרייציקונג. ס׳איז מיר גענוג צו טראַכטן וועגן אונדזער ליבע, אונדזערע צערטלעכקייטן, אונדזער געמיינזאַם לעבן, וועגן דער ענגער פאַרבינדונג פון אונדזערע הערצער און פון אונדזערע באַגערן, וועגן דעם גרויסן בטחון אין דער צוקונפט, כדי צו בלייבן זעלבסט=באַהערשט און נישט צו פאַרלירן דעם צוטרוי.

ביי דער געלעגנהייט דאַרף מען באַמערקן, אַז אונדזערע זין וואַקסן גוט, אַז אונדזערע פריינד טוען אַלץ, וואָס זיי קאָנען, כדי צו פאַרזיכערן זייער נאָרמאַלע אַנטוויקלונג און אויך, אַז די מענטשן, וועלכע מיר האָבן געשאָנקען אונדזער צוטרוי, אונטערשטיצן אונדז און שטעלן זיך איין פאַר אונדז. דאָס באַווייזט די ווירקזאַמקייט פון אונדזערע פּרינציפּן און דעם רעאַלן ווערט פון דער מענטשלעכער ברידערלעכקייט. אַזוי צו לעבן לוינט זיך באמת, סוף כל סוף איז דאָס וויכטיקסטע, אַז מען זאָל פאָרזעצן צו קעמפן פאַר דער גערעכטיקייט, דער מענטשלעכער ווירדע, דער פאַרשטענדעניש, דער דעמאָקראַטיע און דעם שלום. אַפילו אין אָט דעם שוידערלעכסטן אָרט, ווו מיר געפינען זיך, קאָנען מיר ביישטייערן צום פּראָגרעס. טראָץ אַלע שוועריקייטן וועט דער אמת און די גערעכטיקייט אונדז העלפן אין אונדזער קאַמף און ווירקן לטובת דעם אַלגעמיינעם וווּל.

די קריטישע צייטן, וועלכע מיר לעבן איבער, פאַרלאַנגען, אַז מיר זאָלן אויפהאַלטן דעם צוטרוי צו זיך גופא און צו אַנדערע און אַז מיר זאָלן האָבן א קלאָרן בליק אויף דער לאַגע, כדי צו זען גענוי אונדזער פליכט. דו באַמערקסט ווי שטאַרק דער שונא באַמיט זיך צו פאַרבינדן אונדזער פּראָצעס מיט אַלע וויכטיקע פּאָליטישע פּראָבלעמען, וועלכע ער דאַרף לייזן. מיר דאַרפן דערויף ציען די אויפמערקזאַמקייט פון די ברייטסטע קרייזן. אויב כ׳וואָלט געדאַרפט רעאַגירן ביי יעדער נייער ווענדונג פון דער קאַמפּאַניע קעגן אונדז, וואָלט איך יעדן טאָג געשריבן גאַנצע פּעק בריוו. כ׳האָב דיסקוטירט מיט דיר יעדן איינצלנעם וויכ-

מיקן פאקט און ווען כ'קאָן נישט שרייבן צו מאַני, גרייט איך צו גאַנץ פאַר אונדזער קומענדיקער באַראַטונג.

כ'שיק אַ געבורטס־טאָג־בריוו צו די קינדער. כ'האָף, אַז דאָס וועט זיי אָנטאָן פאַרגעניגן. ס'איז שווער זיי צו שרייבן מיט אַט די שווערע געפילן, וואָס באַ־הערשן מיך. כ'האָב מיך אַ פּאָר מאָל אָפּגעשטעלט, און דערמאָנט זיך אין אונדזער לעבן, ווען מיר זענען געווען אין דער היים: די קינדער שפּילן זיך אויפן דיל מיט זייער שפּילצייג און מיר זיצן אויף דער קאַנאַפּע, געניסנדיק פון אָט דער ליבער וואַרעמקייט פון אונדזער משפּחה־קרייז. מיין טייערע, מיר וועלן עס נאָך דערגרייכן. דאָס רעכט איז אויף אונדזער זייט. אונדזער ווילן איז פעסט און אחוץ דעם איז עס דער איינציקער וועג, וואָס פירט אונדז צו גערעכטיקייט און גליק.

די ווייסט, מיין פרוי, כ'בין משוגע פון בענקשאַפט נאָך דיר און נאָך די קינדער. כ'קאָן זיך מער נישט דערוואַרטן, ביז כ'וועל דיך ווידער זען. כ'קלער אָן אויפהער וועגן דיר און וועגן די קינדער. א גוטע נאַכט, מיין זיס ווייבעלע.

זיי תמיד דיין ליבנדיקער מאַן,

י י ל י ו ם

12־טער מערץ 1953

מיין טייערע עטל,

אין די בריוו פון מיכאעל און פון מיין שוועסטער פילט זיך אַ שטאַרקער מאָס פון האָפענונג און ס'איז באמת וואונדערבאַר צו זען, ווי שטאַרק, מוטיק און באַגייסטערט עס קאָנען זיין מענטשן, וואָס ארבעטן פאַר א גוטער זאַך. די פּרוטע־באַרסטע רעזולטאַטן זענען דערגרייכט געוואָרן טאַקע אַדאַנק די אַקציעס, וועלכע האָבן זיך באַזירט אויף א פולקאָמע פאַרשטענדעניש פון דער לאגע און א קלאָרע קענטעניש פון די צילן, וועלכע מען שטעלט זיך. קודם כל מוז איך זאָגן, אז מיר זענען גערירט און פילן זיך באַערט דורך דער פריינדלעכקייט, וואָס ס'האָבן אַרויסגעוויזן צו אונדזערע קינדער און צו מיין פאַמיליע — מענטשן פון גאָר דער וועלט. ס'איז אויסערגעווײנלעך וויכטיק, אז וואָס מער מענטשן זאָלן פאַרשטיין, אז דער שלום און די פרייהייט זענען די עיקרדיקסטע צילן, און אז זיי זאָלן זיין אויפמערקזאם צו געשעענישן פון דעם מין, ווי אונדזער פּראָצעס, וועלכער איז אן אינטעגראַלער טייל פון צענטראַלן פּראָבלעם, פאר וועלכן די וועלט געפינט זיך. מיר, וואָס קעמפן פאר אונדזער לעבן, פאַרלאַנגען נישט מער ווי צו האָבן די מעגלעכקייט פאָרצוזעצן די ארבעט פאר אָט דער גערעכטער זאַך.

הגם כ'האָב זיך אָפּגעהאַלטן צו שרייבן אין די לעצטע וואָכן, במשך פון וועלכע כ'האָב דורכגעטראַכט אַלץ, וואָס כ'האָב געלייענט, קאָן איך זיך נישט איינהאַלטן נישט צו קאָמענטירן אַ לאַגע, וואָס ווערט, לויט מיין מיינונג, כסדר געפערלעכער. אין דער ווירקלעכקייט פירט די גאַנצע פרעסע אַ שאָוויניסטישע קאַמפּאַניע. אָפענע קריגס־העצערישע דעקלאַראַציעס, צייטונגס־אַרטיקלען פול מיט טונקעלע אַנטקעגנגעזעצטע גייעסן, דאָס אַלץ האָט געמוזט מבולבל מאַכן דעם עולם. ווייל פאַרן פשוטן מענטשן פון אַ גאַנץ יאָר מוז זיין זייער שווער אַרויס־צוציען פון אָט דער לעקטור אַ בילד וועגן די פאַקטן, וואָס ער מוז האָבן כדי צו פאַרשטיין, וואָס עס קומט פאָר און קענען וואָס ער מוז זיך אַנטקעגנשטעלן. מיר דוכט זיך, אַז די אויפגאַבע, וואָס עס דאַרפן דערפילן די פּראָגרעסיווע מענטשן, די אָנפירער, מענער און פרויען מיטן גוטן ווילן, איז צוליב דעם אַ נאָך שווערערע אָבער אויך אַ דרינגענדיקע.

אָ, מיין טייערע, כ'פיל זיך אַזוי באַרויבט פון מיינע רעכט, כ'וואָלט געוואָלט קענען אָפּשטעלן אויף דער גאַס אַ פשוטן מענטש, אַלציינס וועלכן, און מיט אים רעדן. ווייל כ'בין זיכער, אַז עס וואָלט אונדז געווען גאָר לייכט זיך צו פאַר־שטענדיקן מיט אים וועגן אונדזערע געמיינזאַמע אינטערעסן.

זיכער: כ'האָב געלייענט פיל שיינע פראַזן און געהערט וועגן הויכע פּרינ־ציפּן בעת לאַנגע דיסערטאַציעס. פּוסטע ווערטער זענען דאָס, באַזירט אויף פאַלשע הנחות, וואָס פירן צו רעאַקציע, צו עלנט, צו מלחמה — און דאָס תמיד אונטערן תירוץ פון פאַרטיידיקן דעם שלום און די „פרייע וועלט". ס'איז אָבער גענוג צו האָבן אין אויג געוויסע מעשים, וואָס ווייזן, אַז די מענטשן וועלן, טראָץ אַלע שוועריקייטן, פאַרט פאַרהיטן דעם שלום, כדי אויפריכטיק צו גלייבן, אַז זיי וועלן אונדז העלפן זיך צו ראַטעווען.

דו ווייסט גוט, ווי שטאַרק דו פעלסט מיר און אַז איך ליב דיך פון גאַנצן האַרצן. דיין מאַן,

י ו ל י ו ס

15־טער מערץ 1953

מיין טייערסטע,

דו קאָנסט זיך פאָרשטעלן מיין אימרו בעת דיין פיינלעכן נסיון,* אָבער לויט דעם ווי כ'האָב פאַרשטאַנען, ביסטו אים גוט ביינעשטאַנען.

מיר, וואָס האָבן אַ ריין געוויסן און ערלעכע געפילן, מוזן נאָך אַריבער־טראָגן אַזעלכע פייניקונגען, כדי צו פאַרטיידיקן אונדזערע פּרינציפּן. אין איצ־

* געמיינט: די זעונג צווישן עטל און איר מוטער. (איבערז.)

טיקן מאָמענט זענען מיר אויף די פאָרערשטע ליניעס פון אן אַנטשיידנדיקער שלאַכט און כ'בין איבערצייגט, אז מיר וועלן אויך ווייטער געפינען דעם מוט צו בלייבן פעסט, טראָץ דעם שוידערלעכן פערזענלעכן דרוק, וואָס מען איבט אויס אויף אונדז. פאַר אַנשטענדיקע מענטשן איז עס שווער צו גלויבן, אַז מען ווענדט אָן לגבי אונדזער גייסט און אונדזער האַרץ אָנגריף־מיטלען פון באַרבאַריש(ן) מעראָר. דער ציוויליזירטער געדאַנק רעוואָלטירט קעגן אַזעלכע מעטאָדן. די, וואָס זענען נישט בלינד, דאַרפן פאַרשטיין די פּאָליטישע לעקציע, וועלכע ווערט זיי דאָ געגעבן, אז נאָר די אָרגאַניזאַציע פון דער אָפּאָזיציע קעגן די שנאה־העצער קאָן ראַטעווען דעם שלום און די פרייהייט.

אָ, מיין טייערסטע, כ'ליב דיך אַזוי און וויל אַזוי זיין מיט דיר. שטעל דיר פאָר, זיי האָבן נישט געהאַט דעם מוט מיר צו קוקן אין פנים. דיין פאַמיליע האָט אַפילו נישט פּרובירט מיך צו זען*. זיי דאַרפן אָפּוואַרטן צוזאַמענלעבע אינ־סטרוקציעס פון פ.ב.י. אָדער פון פּראָקוראָר, איידער זיי וועלן ריזיקירן מיר פאַרצולייגן זייערע געמיינע געשעפטן, הגם כ'קאָן נאָך נישט די פּרטים, וויל איך דיך באַגריסן פאַרן איפן ווי דו האָסט זיך איינגעפירט.

דו ווייסט, מיין ליבסטע, טראָץ דער וואַקסנדיקער צערודערונג אין דער וועלט־לאַגע פיל איך זיך אויך ווייטער רואיק. ווייל כ'בין פאַראַנקערט אין דער איבערצייגונג, אז דאָס רעכט איז אויף אונדזער זייט און אז מיר פאַרנעמען אַן אָרט אינעם קאַמף. איך לייד אָבער שרעקלעך פון אַ שטייענדיקן אומרו וועגן דיר און וועגן די קינדער. כ'מיין אָבער, אז דאָס איז אַ נאַטירלעכע זאַך. מיר האָבן נישט פאַרויסגעזען קיין אַנדערן באַזוך פון די קינדער. כ'גלייב, אַז מיר וועלן האָבן דאָס רעכט זיי צו זען, ווען מאַני וועט איבערגעבן אונדזער באַגנעדיקונגס־בקשה. טראַכט וועגן דעם און זע זיך איינצואָרדענען, מיר זאָלן האָבן נאָך אַ באַזוך, איידער מיר וועלן זיך דערוויסן וועגן דער אַנטשיידונג פון העכסטן געריכט. כ'פאַרגעטער דיך, עטל, מיין ליבע פרוי, איך דריק דיך שטענדיק צערטלעך צו מיין האַרץ. שטענדיק דיינער,

יוליוס

19־טער מערץ 1953

געליבטע פון מיין האַרץ.

נאָך צוויי טעג און דער קאַפּריז פון אַ יונגמאַן וועט ווערן אַ ליבע. אַלץ קומט צו דער צייט. אָט איז ווידער די שיינע צייט פון יאָר מיט קלאָרע, זוניקע טעג, וואָס מאַכן גיכער קלאַפּן דאָס האַרץ, דערפרישן דעם גייסט און גיבן

* געמיינט די זעונג צווישן עטל און איר מוטער. (איבערז.)

אַ וווּנדערבאַרע עמפּינדונג פון יונגטלעכקייט, דערמוטיקנדיק צו נייע אויפטוען. די קראַפט פון דער יוגנט קומט צום אויסדרוק אין פּראָוויסמאַרש.

די וועלט דערקענט איצט דעם אמתן כאַראַקטער פון אונדזער ענין און די עפנטלעכע מיינונג, די סאַמע אַקטיוויסטע זאַך אויף דער ערד, אונטערשטיצט אונדז און באַווייזט, אַז זי האָט פאַרשטאַנען דעם סאַמע ווירקזאַמען אופן, ווי אַזוי צו קעמפן פאַר שלום און פאַר דער פרייהייט. נישט נאָר וואָס די דאָזיקע אַרויספאָדערונג קעגן דער יוסטיץ האָט דערמוטיקט דעם קאַמף, נאָר דער באַרבאַרישער גזר פון טויט, אַרויסגעטראָגן קעגן צוויי אומשולדיקע מענטשן צוליב זייערע פּראָגרעסיווע איבערצייגונגען, האָט באַוויזן דעם אמתן פּרצוף פון אונדזער רעגירונג. די עפנטלעכקייט הייבט אָן צו פאַרשטיין די אמתע באַדייטונג פון אונדזער פּראָצעס. דעריבער פיל איך זיך דערמוטיקט, און איך וואָלט געוואָלט, אַז מיין טיפע ליבע, אין האַרמאָניע מיט מיין מאָראַל, זאָל ווי געהעריק קענען קומען צום אויסדרוק. אָן שום ספק האָבן מיר אַ גרויסע באַפרידיקונג צו האָבן אויפגעהאַלטן אונדזער גאַנצער ערלעכקייט און צו האָבן געאַרבעט פאַר אַ גוטער זאַך. אָבער אונדזער פלייש און בלוט, אונדזער גאַנץ וועזן וועט זיין ערשט דעמלט צופרידן, ווען מיר וועלן זיך געפינען ביידע אין אונדזער היים צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער.

איך טראַכט, מיין טייערסטע, אַז עס איז באַלד דריי יאָר, ווי מיר האָבן מער נישט געלעבט צוזאַמען מיט אונדזערע קינדער. ווי טייער איז די דערינערונג וועגן יעדער רגע, וואָס מיר האָבן פאַרבראַכט מיט זיי און מיט וועלכער פרייד האָבן מיר זיך באַטייליקט אין יעדן זייער פאָרשריט. אַ נייע צייכענונג, אַ שיינע קאָנסטרוקציע, עפּעס אַ כאַראַקטעריסטישער אויפטו, די סימנים פון וואַקסן, זייערע נייגונגען צו מוזיק, אַלע פריידן, זאָרגן, ווייטיקן אפילו — דאָס אַלץ צוזאַמען שאַפט די שיינקייט פון פאַמיליע-לעבן. און אָט איז שוין ראָבי באַלד זעקס יאָר אַלט און מיכאָעל — צען יאָר און זיי ביידן און אונדז ביידן האָט מען צוגערויבט די רעכט, וואָס ס'גיט דאָס געמיינזאַמע בלוט. מיר שטרייטן מיט איבערצייגונג און מיר זענען פעסט ביי זיך, ווייל די טיפע צייכנס פון ליידן האָבן אַריינגעקריצט אויף אַ נישט מער אָפּווישנדיקן אופן דעם דאָזיקן אמת אין אונדזער לייב. ווען כ'זע אַ פונק פון פאַרשטענדעניש אין די טיפע בלויע אויגן פון מיכאָעל און דעם וואַרעמען, ליבלעכן שמייכל, וואָס באַלויכט ראָבים פּנים, דעמלט ווייס איך, פאַרוואָס אונדז געלונגט אַריבערצוטראָגן די דאָזיקע שרעקלעכע ליידן. מיר דאַכט זיך, אַז אין תוך האָב איך אַ ווייד האַרץ, ווייל תמיד, ווען איך טראַכט וועגן דיר און וועגן מיינע זין, דרינגט מיך דורך אַזאַ געפיל פון ליבע, און הגם איך ווייס עס נישט אַרויס, ווערט אָבער יעדעס מאָל מיין האַרץ איבערפולט פון טרערן.

דו ווייסט, אז כ'האָב אין דער לעצטער צייט געלייענט א סך ביכער וועגן נאַטורוויסנשאַפט, פיזיק, וועגן פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און וויסנשאַפטלעכע פּראָבלעמען, און אזוי ווי כ'ווייס, אז דער מענטש קאָן דערגיין די סודות פון דער נאַטור און פאַרבעסערן די וועלט, גיב איך מיר אָפּ א דין־וחשבון, ווי וויכטיק ס'איז צו קעמפן, כדי דאָס זאָל ווערן א ווירקלעכקייט. דאָס איז פאַר מיר דער איינציקער אופן באמת ליב צו האָבן מיינע קינדער. מיין ליבע, זיסע פרוי, ווען איך זע זיך דערווייטערט און אָפּגעשיידט פון דיר דורך דער מאַכט פון טיראַניע, באַמיען זיך מיינע אויגן, מיין שטים, מיין פאַרהאַלטן זיך דיר איבערצוגעבן מיין באַוווּנדערונג, מיין פולשטענדיקע איבערגעגעבנקייט און זיי פאַרזיכערן דיר, אז כ'וועל דיר שטענדיק בלייבן געטריי, און אָט דעם טאָג, וואָס קומט מיט זיין פרילינג־הויך, מיט דער האָפענונג, וועלכע וועט פאַרוואַנדלען דאָס גאַנצע יאָר אין יוגנט־צייט פאַר דער פולער אַנטוויקלונג פונעם לעבן, וויל איך דיר זאָגן, אַז איך ליב דיך און אַז איך האָב צוטרוי. דיין יונגער געליבטער,

י ו ל י ו ס

24־טער מאַי 1953

עטל, טייערע מיינע,

דו האָסט זיכער אויך געזען די לעצטע געמיינהייט אין אָט דער ווערטערשלאַכט, וואָס מען פירט איצט קעגן אונדז. מען דאַרף באַמערקן, אז ערשט לעצטנס איז דערמאָנט געוואָרן א וויכטיקער פאַקט, וואָס ווייזט אויפן שאַרפסטן אופן, דאָס אונדזער פאַראורטיילונג איז דערגרייכט געוואָרן דורך קאָרופּציע. דער פאַרהאַנג פון שווייגן פון דער אזוי גערופענער „פרייער" פרעסע באַהאַלט די דאָזיקע וויכטיקע אינפאָרמאַציע פון דער עפנטלעכקייט, וואָס האָט דאָס רעכט צו קענען אַלע פאַקטן פונעם פּראָצעס. כדי צו באַהאַלטן אָט די פאַקטן, באַנוצט דאָס יוסטיץ־מיניסטעריום א פּסיכאָלאָגישע טאַקטיק, וואָס זעצט פאַר דאָס אָנשטאָפּן די צייטונגען מיט ליגנס צו פאַרטעמפּן די מוחות. די אָפיציעלע פערזאָנען אינספּירירן נייע ראַפּאָרטן, וועלכע מען נעמט אויף מיט אָפענע אָרעמס אין די קרייזן, וואָס זענען מסכים מיט אונדזער פאַראורטיילונג.

דאָס איז נישט נאָר אַן איינזייטיקע אינטערפּרעטאַציע פון די פאַקטן, וועלכע איז אומפּאַרטייִש און ווייט פון יעדער לאָיאַלקייט. דאָס איז אויך א סקאַנדאַליעזע אינטערפּרעטאַציע, ווייל אירע אַרגומענטן זענען אויסשליסלעך ליגנס. זיי ענטפערן קיינמאָל נישט אויף אונדזערע גוט־באַגרינדעטע אַרגומענטן. נאָך אָנשטאָט זיי, רוקן זיי תמיד אַרויס זייערע אַרגומענטן, וועלכע זענען בלויז באַהויפּטונגען אָן שום באַווייזן. דער פאַקט, וואָס די אָפיציעלע פער=

זײַנען האָבן זיך אַרײַנגעלאָזט בײַם דאָזיקן פּראָצעס אין די סאַמע שטראָפּבאַרע מעטאָדן, באַדראָט ערנסט די באַזע פֿון דער יוסטיץ אין אַמעריקע און די פֿרײַהײט פֿונעם גאַנצן פֿאָלק.

ווי ס'זאָל נישט זײַן, גלייב איך פֿעסט, אַז ס'וועט זיי נישט געלינגען צו רעאַליזירן די מאָנסטרעזע פֿאַרשווערונג, ווײַל זי איז באַזירט אויף אַן אומגעהײערן שקר, ווײַל מיר זענען פֿולשטענדיק אומשולדיק. די באַמיונגען, וואָס אַלע ערלעכע מענטשן אין אַלע לענדער מאַכן לטובת אונדז, גיבן אונדז די גײַסטיקע צײַט, כּדי אויפֿצודעקן דעם אמת און נישט צו דערלאָזן צו אַן אומגעהײערער אומגערעכטיקײט. נאָך מער, דער פּראָצעס וועט האָבן ווײַטערדיקע פֿאָלגן און ווי נאָר דאָס פֿאָלק וועט פֿאַרשטײן די סיבות און די אויסווירקונגען, וועט עס אַקטיוו אַרבעטן פֿאַרן שלום און פֿאַרן אמת, וועלכע זענען אין סכּנה. כ'בין איבערצײַגט, אַז די פֿאַרצווייפֿלטע טאַטן פֿון דער אָפּאָזיציע* זענען אַן אויסדרוק פֿון זייער שוואַכקייט. זיי האָבן מורא, מען זאָל זיך נישט דערוויסן דעם אמת, און, אַז זייערע מיאוסע קונצן זאָלן נישט אַנטפּלעקט ווערן פֿאַר די אויגן פֿון דער גאַנצער וועלט. די אַנטוויקלונג פֿון די געשעענישן בײַ דעם פּרווו אַרויסצושיקן סעדריק בעלפֿראַזש, שעף־רעדאַקטאָר פֿון דער פּראָגרעסיווער און אומאָפּהענגיקער צײַטונג „נעשאָנעל גאַרדיען“, און דאָס נישט אַרײַנלאָזן אויפֿן סמך פֿון מאַק־קאַרען־געזעץ אַ באַקאַנטן ענגלישן פּאַציפֿיסט אין די פֿאַראייניקטע־שטאַטן, שטעלן פֿאָר אַ סעריע אָנגריפֿן קעגן די דעמאָקראַטישע פֿרײַהײטן פֿון פֿאָלק און זענען באמת סימפּטאָמאַטיש פֿאַרן פֿאַשיזם, ווען ס'איז מער נישטאָ קיין פֿרײַהײט פֿון אויסדרוק, איז אויך נישטאָ קיין פֿרײַהײט פֿון געוויסן.

כ'האָב צוטרוי, אַז דאָס אַמעריקאַנער פֿאָלק וועט נישט דערלאָזן, ס'זאָל צו דעם דערגײן. אפֿשר ווייסט שוין עמעצער אין יוסטיץ־מיניסטעריום דעם ענטפֿער אויף אונדזער בקשה. ווי ס'זאָל נישט זײַן, ווילן מיר אים וויסן קומענדיקן מאָנטיק.

ס'וועט זײַן פֿאַר מיר אַ גרויסער פֿאַרגעניגן צו לייענען דײַן געדיכט אין לויף פֿון הײַנטיקער וואָך, ווײַל עס ווירקט באמת זייער שטאַרק. זעט אויס, אַז די זאַמלונג פֿון אונדזערע בריוו וועט אינגיכן אָפּגעדרוקט ווערן. כ'בין זיכער, אַז דאָס וועט אונדז ברענגען נײַע אָנהענגער.

מײַנע ביטעס צו באַקומען די אויסגאַבעס פֿון קאָמיטעט** זענען, דוכט זיך, געבליבן אָן רעזולטאַט. קאָנסטו אויסנוצן דײַן ליבנסווערטן אײַנפֿלוס און בעטן מאַני, ער זאָל עס מיר צושיקן?

---

* קעגן דער רעוויזיע פֿון פּראָצעס. (איבערז.)

** פּאַרטיידיקונגס־קאָמיטעט פֿון די ראָזענבערגס. (איבערז.)

טייערסטע, איך שיק דיר מיין גאַנצער ליבע. איך ליב דיך מיטן גאַנצן האַרצן און מיט מיין גאַנצער נשמה.

א לייד־נדיקער מענטש, וואָס איז אינגאַנצן משוגע נאָך דיר און וועמען די פעלסט זייער שטאַרק.

יוליוס

27־טער מאַי 1953

טייערער מאַני,

איך לייג דאָ ביי אַ בריוו, וואָס יוליוס האָט מיר געשיקט אין טאָג פאַרן נייעם אָפּוואַרפן אונדזער בקשה. כ׳מיין, אַז דער דאָזיקער בריוו אַנאַליזירט מיט אויסערגעוויינלעכער קלאָרקייט די געשעענישן, וועלכע האָבן דערפירט צו דער קאַפּיטולאַציע פון העכסטן געריכט. כ׳האָב נאָך פאַרשידענע אַנדערע בריוו פון אים, וועלכע איך באַהאַלט ביי זיך, כדי דער דאָזיקער בריוו זאָל גיך דורכגיין, די צענזור און איר זאָלט אים תיכף באַקומען.

הייל מאַק־קאַרטי! באַטראַכט בלויז: צוויי אומפאַרשעמטע און אומפאַרזיכטיקע אפּיקורסים האָבן געהאַט די דרייסטקייט צו טראָצן די ליניע פון אויפפירונג, וואָס ס׳האָט געהאַט אָנגעצייכנט אונדזער הייס־געליבטער גאַו־לייטער, כדי נישט אוועקצוגעמען ביי צוויי באַשיידענע בירגער דאָס רעכט, וואָס זיי האָבן אויף א פּראָצעס.* ס׳איז קלאָר, אז דאָס איז אַן אָפענע, שענדלעכע, ציניש, פּאָליטישע פאַרפאָלגונג. דאָס דאַרף אָבער נישט זיין קיין גרונט צו פּעסימיזם. אַ געזונטער אויסזען פאַרדעקט אָפט אַן אָרגאַניזם, וואָס האַלט שוין אין פוילן. מען דאַרף נישט האַלטן דאָס באַרימען זיך, דאָס אַרויסשטעלן די כוחות — פאַרן זיך גופא. פאַרקערט: נאָר דאָס אָנווייזן, אז דער דאָזיקער אָנגריף איז בלויז אַן אויסדרוק פון אָנמעכטיקייט, וועט שטערן צו פאַראליזירן און אָפּצושטעלן אונדזער פאַרטיידיקונג.

נאָר די שלאַכט פאַרן לעבן, קאָן צוריקשטויסן דעם טויט. אויסדריקן עס אין קלאַסישע ווערטער וועט עס הייסן: ס׳איז נישטאָ פאַרוואָס מורא צו האָבן, אחוץ פאַר דער מורא גופא.

זאָגט די ב...,** אַז אויך זיי דאַרפן גלייבן אינעם דאָזיקן גרויסן אמת, כדי איינצופלאַנצן אין אונדזערע קינדער זייער מוט און אונדזערן. אויב מיר,

---

* געמיינט די רעוויזיע פון פּראָצעס.

** די ב... האָבן אויפגענומען ביי זיך מיכאָעלן און ראָבי.

די עלטערן, וואָגן נישט זיך צו דערלויבן דעם לוקסוס, צו לאָזן זיך מיטרייסן פון די געפילן, טאָרן זיי עס אויך נישט. נאָך א זאַך, א שווערע אָבער אַן אומבאַדינגט נייטיקע: זיי דאַרפן זיין אונדזער שטים, אונדזער כוח, אונדזער ליבע. קעגן פעלדז פון אַ גרויסער פליכט, וואָס איז איבערגענומען געוואָרן מיט אַזוי פיל שטאָלץ, וועט די שנאה, וועלכע וואָלט אַזוי שטאַרק געוואָלט לאָזן אונטערגיין צוויי אומשולדיקע קינדער, זיך אָנמעכטיק צעשלאָגן.

כ'בעט אייך נאָך איין זאַך: טרייסט מיינע קינדער. כ'קאָן זיך נישט העלפן. ס'טוט מיר אַזוי וויי, אַזוי וויי פאַר זיי.

מיין גאַנצע פריינדשאַפט און מיין גאַנצן צוטרוי פאַר אייך.

עטל

31=טער מאַי 1953

עטל, טייערע מיינע,

נעמענדיק די פעדער, פרעג איך זיך, וואָס זאָל מען זאָגן דער היים=געליבטער, ווען מען שטייט פאַר דער האַרטער ווירקלעכקייט: אין אַכצן טעג אַרום, דעם 14=טן יאָרטאָג פון אונדזער חתונה, וועלן מיר אומגעבראַכט ווערן. דער ביטערסטער מאָמענט פון אונדזער נסיון דערנענטערט זיך. די שווערע סכנה, וועלכע באַדראָט אונדז, פאַרלאַנגט פון אונדז אָנצווענדן אַלע כוחות, כדי אויסצומיידן סיי דעם נערוון=קריזיס, סיי די העלדישע פּאָזע. רואיק און זעלבסטבאַהערשט דאַרפן מיר אויפנעמען דעם סאַמע שווערסטן פון אַלע אונדזערע נסיונות. איבעריקנס וועט אַ גרויסער טייל פון אונדזער לאַסט ווידעראַמאָל פאַלן אויף די פּלייצעס פון אונדזער טרייען פריינד און ראַטגעבער מאַני. מיר האָבן צו אים א בלינדן צוטרוי.

מיין געליבטע, כ'האָב נאָך אַמאָל געפּרוווט צו אַנאַליזירן אויפן אָביעקטיווסטן אופן די טעמים, פאַרוואָס די רעגירונג האַנדלט אַזוי. ס'איז דאָ אויף דעם בלויז איין ענטפער: מען פּאָלגט דעם ווילן פון עטלעכע משוגעים, וועלכע ווילן מאַכן פון אָט דעם פּראָצעס א פּאָליטישע סטראַשידלע; קיין מאָל וועט מען נישט מוחל זיין דער אַמעריקאַנער רעגירונג די דאָזיקע סקאַנדאַליעזע פאַרלייקענונג פון דער יוסטיץ און דעם דאָזיקן נידערטרעכטיקן גזר קעגן צוויי אומשולדיקע מענטשן.

ליבע מיינע, כ'ווייס, אַז אונדזערע קינדער און אונדזער פאַמיליע לייַדן א סך אין איצטיקן מאָמענט און ס'איז נאַטירלעך, וואָס זייער גורל באַאומרויִקט אונדז. כ'גלייב אָבער, אַז מיר מוזן איצט אויסהיטן אַלע אונדזערע כוחות פאַר זיך גופא. לויט מיין מיינונג איז דאָס דער בעסטער אופן, כדי צו פאַרהיטן זיי

אינמערצן פון אונדזערע קינדער. מיין מלאך, אין זונטיק־נומער „ניו־יאָרק־טיימס“ איז פאַרעפנטלעכט אן אויסגעצייכנטער לייט־אַרטיקל וועגן אָנקומענ־דיקן חודש יוני, און וועלכן ס'ווערט דער עיקר אַרויסגעהויבן די שיינקייט פון דער נאַטור, וואָס רינגלט אונדז אַרום. דער דאָזיקער חודש איז אונדזערער, ווייל אין חודש יוני זענען מיר געוואָרן מאַן און פרוי און האָבן געפונען די אומ־ענדלעכע פרייד פון א דויערהאַפטער און לעבנספולער ליבע. טייערע פרוי, נאָ־בעלע פרוי, ביזן סוף וועל איך זיין דיר איבערגעגעבן מיטן גוף און מיט דער נשמה. מיין גאַנצע ליבע אויף וועלכער כ'בין נאָר פעיק געהערט דיר.

י ו ל י ו ס

א שמועס צווישן עטל און יוליוס ראָזענבערג מיט דעם דירעקטאָר פֿון די אַמעריקאַנער תּפֿיסות

די אַמעריקאַנער רעגירונג האָט געשיקט צו עטל און יוליוס ראָזענבערג א ספּעציעלן שליח, דעם דירעקטאָר פֿון די אַמעריקאַנער תּפֿיסות, דזשיימס בענעט, ער זאָל זיי „איבערצייגן" צו שטעלן זיך אין דינסט פֿון דער פּאָליציי.

אָט איז אַ טייל פֿון דאָזיקן דיאַלאָג אין דער טויטן־קאַמער פֿון סינג־סינג.

נאָכן אויסהערן די „פֿאָרשלאָגן" האָט יוליוס ראָזענבערג דערקלערט:

— איך קען אייך בלויז איבערחזרן, אז מיר זענען אומשולדיק... זינט צוויי יאָר האָט מיין פֿאַמיליע פֿיל געליטן... מיינע קינדער האָבן איבערגעטראָגן אַ שרעקלעכע מאָראַלישע גסיסה... און איר קומט אונדז רעדן וועגן „מיטאַרבעטן" מיט דער רעגירונג. מיסטער בענעט, מיר האָבן ליב אונדזער לאַנד. דאָס איז אונדזער פֿאָטערלאַנד, דאָס פֿאָטערלאַנד פֿון אונדזערע קינדער.

מיר ווילן נישט, אז דער נאָמען פֿון די פֿאַראייניקטע שטאַטן זאָל באַשמוצט ווערן. טריי דער גערעכטיקייט, וואָלט איר אונדז געדאַרפֿט לאָזן לעבן, כדי מיר זאָלן באַווייזן אונדזער אומשולד.

בענעט: — ניין, איר וועט נישט האָבן קיין נייעם פּראָצעס. בלויז די מיטאַרבעט מיט דער רעגירונג קען זיין א באַזיס פֿאַר ענדערן די שטראָף... הערט, יוליוס, איר לייקנט נישט, אַז איר ווייסט עפּעס וועגן דעם שפּיאָנאַזש?

יוליוס ראָזענבערג: — איך לייקן דאָס קאַטעגאָריש. האָט איר געלייענט דעם פּראָטאָקאָל פֿון פּראָצעס, הער?

בענעט: — ניין, איך האָב אים נישט געלייענט.

יוליוס ראָזענבערג: — איר וואָלט געדאַרפֿט אים לייענען, כדי צו קאָנען די פֿאַקטן...

בענעט: — יאָ, איך האָב געלייענט א באַריכט אין א צייטונג...

יוליוס ראָזענבערג: — וואָס ווילט איר זאָל איך טאָן? איך זאָל זאָגן, אז איך בין שולדיק? איר וועט זיין צופֿרידן בלויז דאַן, ווען איך וועל

זאָגן זאכן, וואָס איר ווילט איך זאָל זאָגן. אָבער איך וועל נישט זאָגן קיין ליגן. פארוואָס גייט איר נישט צו דייוויד גרינגלאָס, כדי צו פארלאַנגען פון אים, ער זאָל „צוזאמענאַרבעטן“, זאָגנדיק דעם אמת וועגן דער דאָזיקער פאָליציייאישער מאַכינאַציע? איר גופא, מיסטער בענעט, ווייסט אויסגעצייכנט, אז דער פראָקוראָר האָט דערלויבט גרינגלאַסן צו זאָגן ליגן. איר ווייסט, אַז דער פראָקוראָר האָט באַווירקט שניידערן צו זאָגן ליגן. איר ווייסט, אז די רעגירונג האָט געשטערט דער פאמיליע פון מיין פרוי צו מאַכן דעקלאַראַציעס, וואָס וואָלטן געקענט אונדז ריינוואַשן. איר ווייסט, אַז דער פראָקוראָר האָט באַהאַלטן פאַרן טריבונאַל פאַקטן, וואָס וואָלטן געקענט אונדז ריינוואַשן. קורץ, איר ווייסט, אז קעגן אונדז איז נישט פאָרגעקומען קיין לעגאַלער פראָצעס און אז אלץ איז געווען א פאָליציייאישע מאַכינאַציע. און איצט ווילט איר, אז מיר זאָלן דערקלערן, דאָס דער גרויסער ליגן איז געווען דער אמת. דאָס וועלן מיר קיינמאָל נישט טאָן... דאָס איינציקע מיטל אָנצווענדן לגבי אונדז די גערעכטיקייט איז צו דערלויבן אונדז צו באַווייזן אונדזער אומשולד פאר א טריבונאַל.

ב ע נ ע ט : — ניין, איר וועט נישט געמשפט ווערן אויפסניי. איר קענט זיך ראַטעווען בלויז דורך העלפן דער רעגירונג.

י ו ל י ו ס ר אָ ז ע נ ב ע ר ג : — עס איז אוממעגלעך איר זאָלט נישט ווייסן, וואָס די פעלקער וועלן טראַכטן וועגן דאָזיקן „מסחר“, וועלכן די רעגירונג שלאָגט פאָר צוויי אומשולדיקע: „דער ליגן אָדער דער טויט“.

ב ע נ ע ט : — יוליוס, דער גאַנצער טומל, וואָס איז געמאַכט געוואָרן ארום דעם ענין, האָט גאָרנישט צו טאָן מיטן פראָבלעם. עס בלייבט אייך בלויז איבער איין אויסוועג: העלפן דער רעגירונג.

דערויף האָט עטל ראָזענבערג צוגעגעבן:

„הער בענעט, מיר האָבן אויסגעצייכנט גוט פאַרשטאַנען די כוונות פון דער רעגירונג. אָבער אָט איז אונדזער ענטפער: מיר וועלן זיך נישט לאָזן אָפּשרעקן דורך דער דראָונג צו ווערן עלעקטריזירט: מיר וועלן נישט דערמוטיקן די אָנווענדונג פון אַנטידעמאָקראַטישע, פאָליציייאישע מעטאָדן דורך איינגיין אויף א פאַראַכטונגספולן, העסלעכן, נידעריקן מסחר אָנשטאָט דער גערעכטיקייט, וואָס קומט אונדז. אזעלכע מעטאָדן זענען פולשטענדיק אין גייסט פון די מעטאָדן פון היטלער־דייטשלאַנד...

מיר חזרן נאָכאַמאָל איבער, אז מיר זענען אומשולדיק און מיר וועלן זיך נישט ענדערן“.

עטל ראָזענבערג
צו א האָלענדישער מוטער*

פאַר פרוי וואַן-האַארען,

פון סינג-סינג קיין האָלאַנד — צווישן זיי ביידן ליגט אַ ריזיקער מהלך. פון וואַסער, פון מענטשן. אַ האַלבע וועלט פון אומברחמנותדיקן האָרעווען און אַרבעטן, פון בלוט-פאַרגיסן און פאַרשקלאַפונג צעשיידט אונדז. אָבער נישט פאַראַן אַזאַ מהלך, וואָס דאָס מענטשלעכע האַרץ זאָל נישט קאָנען אַריבער-שפאַנען; נישטאָ אַזאַ שאַרפער ווייטיק, וועמען דער אויסגעשריי פון אַ ניי לעבן זאַל נישט קאָנען שענקען קיין נייעם מוט, נייע האָפענונג.

גוטע מוטער פון עטל-יוליאַ, איר זייט אונדז זייער טייער, אין אייער געזיכט קאָן מען לייענען צערטלעכקייט און שטאָלץ. א פראַכט אויף דעם צו קוקן, ווען איר האַלט אין די אָרעמס אַרומגענומען אייער קינד מיט דער אַנט-שלאָסענער קראַפט פון אן אמתער פרוי. איר זייט א מוטער אַזוי ווי זי איז תמיד: פשוט, מילד, אָן שום צירונג אויסער דעם חן פון ליבע און געפילן — געדולדיק, אומבאַזיגבאַר און פרוכטבאַר, ווי די פרוכטבאַרע ערד אַליין.

גוטע און גרויסמוטיקע שוועסטער, מעג איך עס מיט אייך טיילן, אַט דאָס קינד פון מיין ביטערן גורל אָבער נישט פון מיין לייב, דאָס קינד וואָס האָט פון ליבשאַפט וועגן באַקומען אָט דעם נאָמען?

שריי — נאָר אומדערשראָקן, עטל-יוליאַ, דיינע ברידערלעך רופן דיך צו מיט געיובל און שפאַרן זיך אַרום דיר אָנצוזירן דיין בלומען-פנימל. שריי, נאָר מוטיק, — קליין, פלינק, האָלענדיש מיידעלע — און וועק אויף די פאַרשלאָפענע, אויף יענער זייט אַטלאַנטישן אָקעאַן.

דער מאָרד-לוסטיקער ים קלאַפט פול מיט סכנות אין אַלע ברעגן.

---

* דעם 6-טן יוני 1953, האָט דער האָלענדישער קאָמיטעט פאַר פאַרטיידיקן די ראָזענבערגס באַקומען אָט דעם בריוו פון עטל ראָזענבערג — א געדיכט אין פראָזע — צו א האָלענדישער מוטער אין ראָטערדאַם, וואָס האָט איר ניי-געבוירן קינד א נאָמען געגעבן עטל-יוליא און וועגן דעם מודיע געווען עטלען.

עטל צו אירע קינדער*

מיינע זייער טייערע, טייערינקע,

מען רופט עס אָן „זיך האַלטן" און ס'איז זייער שווער. — דאָס ליגט נישט אונטער קיין שום ספק. אָבער מיר טאָרן דאָך זיך נישט לאָזן פאַרשעמען פון א חברה הינדעלעך (וועלכע זעצן פאָר זייער באַשעפטיקונג, נישט אונטערגעבנדיק זיך דער פּאַניק, הגם עס איז דאָ עפּעס וואָס שרעקט זיי). נישט אמת? איך האָב שפּעטער באַדויערט, וואָס איך האָב זיך נישט דערמאָנט אינעם „ביישפּיל פון די הינדעלעך", וועגן וועלכע איר האָט דערמאָנט אין אייער לעצטן בריוו, ווייל דאָס וואָלט אייך אַביסל געטרייסט אין מאָמענט, ווען מיר האָבן זיך צעשיידט.

איר האָט אפשר געקלערט, אז אויך איך האָב נישט געהאַט קיין חשק צו וויינען, ווען מיר האָבן זיך צעקושט ביים געזעגענען זיך אויף ווידערזען? איר האָט אפשר געקלערט, אַז איך בין געווען צו אַלטעגלעך, בעת אייערע געשעגדעטע געפילן האָבן פאַרלאַנגט אן אַנדער ענטפער?

מיינע טייערינקע, דאָס וואָלט מיר געווען אזוי לייכט, שוין צו לייכט, און איך האָב געמוזט באמת גובר זיין דעם שטאַרקן ווילן, נישט צו וויינען צוזאַמען מיט אייך. ווי איך זאָג עס אייך, וואָלט עס געווען צו לייכט פאַר מיר, אָבער דאָס וואָלט קיינעם נישט גענוצט. איך האָב דעריבער אויפגענומען די שווערקייט אָנשטאָט זי אויסצומיידן, ווייל איך האָב אייך ליב מער ווי זיך אליין און ווייל איך ווייס, אז איר נייטיקט זיך אין מיין ליבע מער ווי איך נייטיק זיך אין דער דערלייכטערונג, וואָס קומט פון טרערן.

אָנשטאָט צו וויינען האָב איך זיך באַמיט, אויף ווי ווייט איך האָב געקענט, אייך צו באַרויקן, במשך פון די רגעס, וואָס זענען אונדז געבליבן, און איך האָב

* דעם בריוו האָט עטל ראָזענבערג געשיקט צו אירע קינדער דעם 17־טן יוני, א טאָג נאָך זייער באַזוך — דעם לעצטן וויזיט — אין דער תפיסה סינג־סינג.

אייך צוגעזאָגט צו שרייבן... „איין זאַך וואָלט איך וועלן איר זאָלט וויסן, די קושן צווישן דעם טאַטן און מיר עקזיסטירן, הגם אין איצטיקן מאָמענט קאָנען מיר זיי נישט אויסטוישן.

און הגם עס וואָלט ליב געווען זיך אונטערצוגעבן די געפילן, טוט מען עס אָבער בלויז אין דער מאָס, אויף וויפל עלטערן זענען אימשטאַנד זיך איבער־צוגעבן קעגנזייטיק און איבערצוגעבן זייערע קינדער דעם נייטיקן כוח און מוט, כדי גובר צו זיין די שוועריקייטן און „אויסצוהאַלטן", אויב נייטיק, — בלויז אין דער דאָזיקער מאָס האָט מען זיך באמת ליב.

איך וויים, מיינע ליבע, אַז אַזאַ מין אויפקלערונג קאָן נישט פאַרטרעטן דאָס, וואָס האָט אייך געפעלט און דאָס, צו וואָס מיר האָבן זיך אומצוקערן, אָבער נישט נאָר דאָס איז איצט דער מיין מיינער. איך וויל אייך קודם כל זאָגן, אַז מיר דאַרפן זיך באַמיען צו בלייבן רואיק און אָן פּאַניק, כדי מיר זאָלן אַמבעסטן זיך קאָנען העלפן איינע די אנדערע דורכצומאַכן דעם דאָזיקן נסיון.

נאָכן טאַטנס באַזוך פון היינט אינדערפרי וועל איך ווייטער שרייבן. דער־ווייל שיק איך אייך איבער דעם דאָזיקן נישט פאַרענדיקטן בריוו.

מיין טיפסטע ליבע און מיינע קושן אייך.

די מאַמע

לעצטע באַגעגעניקונג־ווענדונג פון עטל און יוליוס צום פּרעזידענט אייזענהאַוער

מיר, יוליוס ראָזענבערג און עטל ראָזענבערג, מאַן און פרוי, זענען איצט פאַרשפּאַרט אין טויטן־הויז פון דער תפיסה סינג־סינג, אין דערוואַרטונג פון דער עקזעקוציע אויף דער עלעקטרישער שטול דעם 18־טן יוני, אינעם 14־טן יאָרטאָג פון אונדזער חתונה. מיר מאַכן צו אייך די דאָזיקע ווענדונג, כדי איר זאָלט זיך באַנוצן מיט אייער העכסטער מאַכט, אויסצומיידן „אַ פאַרברעכן, וואָס איז ערגער ווי א מאָרד" — אונדזער אומגערעכטן טויט.

מיר האָבן זיך שוין איינמאָל געוואָנדן צו אייך, מיר האָבן דערקלערט, אַז דער אורטייל, וואָס איז קעגן אונדז אַרויסגעטראָגן געוואָרן איז קעגן דעם אמת און די זיטן פון דער ציוויליזירטער מענטשהייט.

מיר האָבן געזאָגט דעם אמת: מיר זענען אומשולדיק.

ווידעראַמאָל פּראָקלאַמירן מיר פייערלעך אונדזער אומשולד.

אויב מיר וועלן שטאַרבן, וועט אַמעריקע זיין שולדיק פאַר דעם דאָזיקן פאַרברעכן. אויב מיר וועלן שטאַרבן, וועט די חרפה פון אונדזער טויט שעמדן די איצטיקע גענעראַציע און לייגן א שטעמפּל אויף דער געשיכטע, ביז מאָמענט ווען די קומענדיקע אַמעריקאַנער וועלן איבערנעמען אונדזער ירושה פון אמת, פון יושר און גלייכהייט לגבי דעם געזעץ. אונדזער פּראָצעס האָט געשאַפן נייע יורידישע פּרעצעדענסן אין דאָזיקן לאַנד, שענדלעכע פּרעצעדענסן, אומיושרדיקע, אומטענטשלעכע, וועלכע אָנערקענען נישט פאַרן מענטשלעכן לעבן אפילו נישט די שוץ פון וועלכע עס געניסט דאָס רעכט פון אייגנטום.

די העכסטע געריכטלעכע אינסטאַנץ פון די פאַראייניקטע שטאַטן, דער העכסטער טריבונאַל, טראָגנדיק אין זייער זאַל, באַדעקטע מיט ווייסן מאַרמאָר, האָט נאָר וואָס אונדז אָפּגעזאָגט אָפּצולייגן די עקזעקוציע און אין אַנבליק פונעם אזוי נאָענטן טויט — אונדז פאַרמאַכט זייערע טירן, אָפּזאָגנדיק זיך צו באַטראַכטן די עיקר־פראַגן, וואָס דערגייען ביזן תוך פון די באַשולדיקונגען און פונעם אור=

טייל, וואָס טרעפט אונדז. און דאָך — און דאָס איז אַ געשעעניש, וואָס האָט נישט קיין גלייכן אין דער געשיכטע פון אונדזערע טריבונאַלן, האָבן פיר ריכטער — פיר פון צווישן די אָנגעזעעגסטע מיטגלידער פון דעם דאָזיקן טריבונאַל זיך אַרויסגעזאָגט אונדז צו לאָזן לעבן, אַמווייניקסטנס אין משך פון דער צייט, וואָס איז נייטיק, כדי מיר זאָלן האָבן אַ מעגלעכקייט צו באַווייזן אונדזער אומשולד: די דאָזיקע מעגלעכקייט, פאַר וועלכער מיר האָבן זיך געשלאָגן, איז אונדז איצט אָפּגעזאָגט געוואָרן.

אָנשטאָט צו געבן אַזאַ מעגלעכקייט, פייניקן אונדז אונדזערע באַשולדיקער, אָנבאַטנדיק, פנים אל פנים מיטן טויט, דאָס לעבן פאַרן פרייזן זיך מודה צו זיין, אַז מיר זענען שולדיק. קורץ פאַר דער דאַטע פון דער עקזעקוציע — גלייך ווי זיי האָלטן געוואָלט שפּילן ביזן סוף אויף דער מורא פאַרן טויט און דער ליבע צום לעבן — איז זייער הויכער שליח געקומען צו אונדז מאַכן דעם דאָזיקן אומרייניקעם פאָרשלאַג. מיר וואַרפן אָפּ דעם דאָזיקן שענדלעכן מסחר און דאָס אפשר אין מאָמענט, ווען מיר לעבן די לעצטע געציילטע טעג פון אונדזער יונג לעבן. מיר ווילן נישט איינגיין צו באַשמוצן אונדזערע נעמען מיטן פאַלשן עדות זאָגן, כדי זיך צו ראַטעווען: הער פּרעזידענט, מאַכט נישט אומווירדיק אַמעריקע, שטעלנדיק אַלס באַדינג פאַר אונדזער רעכט צו בלייבן לעבן, אַז מיר זאָלן אָנערקענען אַ פאַרברעכן, וואָס מיר זענען נישט באַגאַנגען.

איר קענט נישט וועלן גלייבן אונדז, אָבער די שאַנדע פון אונדזער אורטייל האָט שוין טיף אַריינגעדרונגען אינעם באַוווּסטזיין פון די פאַרנונפטיקע מענטשן. די ריכטער בלעק און דוגלאַס (און, אָן צווייפל, אויך פראַנקפורטער, אויך אַ מיטגליד פון העכסטן געריכט פון די פאַראייניקטע שטאַטן) האָבן באַקאַנט געמאַכט, אַז זיי זענען נישט געניגט איבערצולאָזן דער געשיכטע זיך אַרויסצוזאָגן וועגן דער ריכטיקייט פון די טויט-אורטיילן, וואָס זענען דערגרייכט געוואָרן דורך אַ פּראָקוראָר, „וואָס זיין האַנדלונג האָט — ווי דאָס האָט דערקלערט דאָס אַפּעלאַציע-געריכט — נישט געקענט צו שטרענג געאורטיילט ווערן“. און וועלכע איז געווען „פולשטענדיק טאַדלהאַפט“ און אויף אַזוי ווייט פיל מיט שאָדן פאַר אונדז, אַז אַ רעוויזיע פון פּראָצעס וואָלט געדאַרפט צוגעשטימט ווערן .

איר קענט נישט גלייבן אונדז, ווייל די אַקטן פון אונדזער פּראָצעס אַנטהאַלטן אַן אורטייל, וואָס אָנערקענט אונדזער שולד. און דאָך, האָבן מיר, אויפן סמך פון דאָזיקן דאָקומענט גופא, באַוויזן אונדזער אומשולד. דעם דאָזיקן דאָקומענט, וועלכער אַנטהאַלט, לויט דער רעגירונג די גאַנצע קראַפט פון איר טעזע, האָבן מיר געלאָזט אָפּדרוקן אין פולן טעקסט אין טויזנטער עקזעמפּלאַרן; ער האָט איבערצייגט אַנצאָליקע מענטשן אין אונדזער אומשולד און האָט דערוועקט ביי נאָך אַ גרעסערער צאָל מענער אין פרויען אַ טיפן צווייפל אין דער גערעכטיקייט פון אורטייל.

די וועלט גלייבט נישט אין אונדזער שולד; די דאָזיקע מיינונג איז רעזימירט אין דער שטאַרק דורכגעטראַכטער קאָנקלוזיע פון דאָקטאָר האַראָלד יורעי, אונדזער גרעסטן אַטאָמישן פיזיקער, וועמענס וויסנשאַפטלעך ווערק שטעלט מיט זיך פאָר אַ גרויסן ביישטייער צו אונדזער נאַציאָנאַלער פאַרטיידיקונג.

„דער פאַל פון די ראָזענבערגס — האָט ער דערקלערט — איז אַ פּאַטש אין פּנים דער לאָגיק און דער גערעכטיקייט... ער שטיצט זיך אויף אַן עדות זאָגן, וואָס איז באַשיינפּערלעך פאַלש".

איר קענט נישט וועלן אונדז גלייבן, אָבער די עטלעכע קורצע חדשים, וואָס זענען פאַריבער זינט אונדזער לעצטער אַפּעלאַציע צו אייך, האָבן באַשטעטיקט אונדזער פאָרויסזאָגונג: די צייט און די געוויסנס וועלן אין זייער אומפאַרמיידלעכער אַנטוויקלונג אַרויסברענגען אונדזער אומשולד.

דאָקומענטן, וואָס זענען לעצטנס אויפגעדעקט געוואָרן, באַווייזן אויף אַן איבערצייגנדיקן אופן — אַן אופן, וואָס איז נישט ווייניקער איבערצייגנדיק, ווי דאָס וואָלט געוועזן דאָס צוריקציען זיך מצד גרינגלאַסן — דעם הויפּט-עדות פון דער פּראָקוראַטור, וואָס געפינט זיך אין תפיסה אונטער דער פּראָטעקציע פון דער רעגירונג, און וועמענס פרוי איז אינגאַנצן פריי, אָבער אונטער דער פּערמאַנענטער דראָונג פון א מעגלעכער באַשולדיקונג פאַר א גרויסן פאַרברעכן אין וועלכן זי האָט זיך מודה געווען — די דאָזיקע דאָקומענטן באַווייזן, אַז די גאַנצע אַפּערע, וואָס איז קעגן אונדז פאַבריצירט געוואָרן שטיצט זיך אויף אַ פּיראַמידע פון ליגנס. די דאָזיקע נייע באַווייזן וואָלטן מינדעסטנס געדאַרפט אייך איבערצייגן, אַז דער ספק איבער אונדזער שולד איז געוואָרן אַזוי גרויס, אַז דאָס געוויסן פאַרלאַנגט מיר זאָלן לעבן.

מיר האָבן פאָרגעשטעלט די טריבונאַלן באַווייזן וועגן גרינגלאַסעס „גייגונג צו היסטעריע", באַשטעטיקט דורך זיין פרוי גופא, וועלכע שטעלט פעסט — קענענדיק אים זינט דעם עלטער פון 10 יאָר — „אַז ער דערציילט זאַכן, אַפילו ווען זיי זענען נישט אמת".

מיר האָבן צוגעשטעלט דאָקומענטאַלע באַווייזן, פון וועלכע עס דרינגט אַרויס, אַז דוד גרינגלאַס, א געפאַנגענער דורך זיינע אייגענע פאַרברעכנס, און פול מיט היסטערישער מורא פאַר זיין לעבן און פאַרן לעבן פון זיין פרוי רות, האָט נאָכגעפאָלגט זיין אַלטע געוווינהייט פון ליגן זאָגן, ווערנדיק אויסגענוצט דורך זיין פרוי — א כיטרער מענטש, וואָס איז פּונקט אַזוי שולדיק ווי איר מאַן — כדי צו פאַבריצירן אַ מאָנסטרועזע געשיכטע, וואָס האָט אונדז דערפירט, אונדז, וועלכע זענען פון זעלבן לייב און פון זעלבן בלוט, אויפן לאַנגן און שרעקלעכן וועג פון טויט.

מיר האָבן צוגעשטעלט דאָקומענטן וואָס באַווייזן, אַז דוד גרינגלאַס האָט אויסגעפירט אַ גנבה פון אוראַניום אין לאָס אַלאַמאָס, אַן אינטערנעמונג, אין וועלכער מיר זענען, לויט אַלעמענס מיינונג, קיינמאָל נישט געווען פאַרמישט. דעם דאָזיקן פאַקט האָט ער און זיין פרוי פאַרבאַהאַלטן פאַרן פּראָצעס; אַזוי אַרום האָבן זיי געזוכט אויפצוהאַלטן די לעגענדע, אַז זיי זענען נישט מער ווי פיאָנען אין אונדזערע הענט, און צו פאַרבאַהאַלטן די פּערזענלעכע סיבות, וואָס האָבן זיי געשטויסן צו שליסן אַ מיסחר מיט דער רעגירונג, ווערנדיק אירע „מיטאַרבעטער", כדי אונדז צו באַשולדיקן און זיך אַליין צו ראַטעווען.

און ווייטער: ווער קאָן זאָגן, וועלכעס איז דאָס ריכטיקע פאַרברעכן, וואָס גרינגלאַס איז באַגאַנגען, כדי ער זאָל אָננעמען דעם שווידערלעכסטן באַשלוס צו שיקן זיין אייגענע שוועסטער צום טויט! מיר האָבן באַוויזן, אַז ער האָט אָנערקענט, אַז בעת זיין אַרעסט האָט ער געזאָגט ליגן וועגן די „שפּיאָנאַזש"-מאַטעריאַלן, וואָס ער זאָל האָבן איבערגעגעבן גאָלדען.

זיין עדות-דערקלערונג אויפן פּראָצעס איז געוואָרן אויסגעטראַכט שפּעטער. זי איז אַרויסגעדרונגען פון זיין חיהשן ווילן זיך אַליין צו ראַטעווען און צו ראַטעווען זיין פרוי, די מוטער פון זיינע קינדער. דאָס דרינגט אַרויס פון די נייע באַווייזן, וואָס מיר האָבן צוגעשטעלט, און פון וועלכע עס איז צו זען, אַז אין אָנהייב האָט ער נישט באַשולדיקט קיין איינעם פון אונדז ביידן, און ער האָט נישט געזאָגט, אַז „דאָס דאָזיקע פאַרברעכן איז ערגער ווי אַ מאָרד", און אַז עס האַנדלט זיך אין דער גנבה פונעם סוד פון דער אַטאָמישער באָמבע.

מיר האָבן צוגעשטעלט אַ זאַכלעכן באַווייז, וואָס די באַשולדיקונג האָט קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט אויפן פּראָצעס פון וועלכן עס דרינגט אַרויס, אַז די גרינגלאַסעס און די רעגירונג האָבן צוזאַמענגעאַרבעט אויף צו פאַבריצירן די פאַלשע באַשולדיקונג, לויט וועלכער מיר האָבן געהאַט אין אונדזער וווינונג אַ טיש פון אַ גרויסן ווערט, וועלכער איז כלומרשט ספּעציעל געווען אויסגעשטאַט, כדי צו מאַכן מיקראָ-פילמען, און וועלכן מיר זאָלן האָבן באַקומען פון די „רוסן". דאָס דאָזיקע מעבל-שטיק גענוגנט צו צעקלאַפּן די עדות-דערקלערונגען פון גרינגלאַסן. דער דאָזיקער טיש, וואָס איז גאַנץ ווייט פון צו זיין „ספּעציעל אויסגעשטאַט", האָבן מיר, ווי מיר האָבן עס באַוויזן אויפן פּראָצעס, געקויפט אין די גרויסע מאַגאַזינען „מעסיס" פאַר אַן ערך פון 21 דאָלאַר.

מיר האָבן צוגעשטעלט דאָקומענטן, וועלכע באַווייזן די אומגלייבלעכקייט און אומוואַרשיינלעכקייט פון גרינגלאַסעס עדות זאָגן קעגן אונדז.

בעת מיר געפינען זיך אין אָנבליק פון טויט, האָט די רעגירונג צוערשט פאָרגעשלאָגן, אַז קיין איינער פון די גרינגלאַסעס זאָל נישט ווערן באַשולדיקט אינעם פאַרברעכן.

די אומפארשעמטקייט פונעם „מסחר“ איז געווען קלאָר. דער פאָרשלאָג האָט געענדערט זיין פאָרם, אָבער נישט זיין אינהאַלט. די אינסצעניזאציע איז געווען אַזאַ: רוט, זיין פרוי, וועט ווערן באַפרייט, און דוד, הגם ער איז געווען באַצייכנט אלס באַשולדיקטער, וועט נישט באַקומען קיין שטראָף. שפּעטער, ערשט נאָכדעם, ווי אונזער אַדוואָקאַט האָט אויסגעדריקט פאַרן טריבונאַל זיינע פארדאכטן איבערן עקלהאַפטן האַנדל וואָס ווערט געפירט, האָט די רעגירונג, כדי צו ראטעווען איר פרעסטיזש, פאָרגעשלאָגן, אַז דוד גרינגלאַס זאָל באַקומען א תפיסה־שטראָף אויף א צייט. דער דאָזיקער נידערטרעכטיקער „מסחר“ איז, ווי מיר זעען, אדורכגעפירט געוואָרן: רות איז פריי, דוד וועט קירצלעך באַפרייט ווערן; מיר אָבער געפינען זיך אין טויטן־הויז.

מיר האָבן זיך געווענדעט צו די טריבונאַלן אָפּצוווארפן דעם סקאַנדאַליעזן אורטייל, וואָס איז צוגעגרייט געוואָרן דורך שווינדל און אויסגעפירט געוואָרן מיט דער הילף פון ליגנס.

אונזער רעכט צוצושטעלן באַווייזן, אָפן, פאַר דער העלער שיין, איז נישט אָפּגעהיט געוואָרן. מען שטערט אונדז צו לאָזן אויפדעקן דעם שווינדל און דעם ליגן. מען האָט אונדז פאַרווערט אויסצונוצן אַלע מעגלעכקייטן פון לעגאַלע אַפּעלאַציעס. מען האָט אונדז געגעבן בלויז דעם אַפּאַראַט פון דער יוסטיץ, אָבער נישט די עצם גערעכטיקייט.

אונזער טויט, איז צוגעאיילט געוואָרן מיט דער בכיוונדיקער פאַרבלענדונג, פון די, וואָס ווילן נישט זען די מאַכינאַציע — צי וועט אָבער אַזאַ טויט ראַטעווען די אַמעריקאַנער יוסטיץ, ווען די געשיכטע וועט צוריק אויפדעקן די ספקות, וועלכע מען קען נישט גענוג פאַרהוילן?

די קעגנוואַרט שפּיגלט אָפּ די צוקונפט. נאָך קיינמאָל, ווי ביז איצט, זענען די מענטשן פון אַלע נאַציעס און פון אַלע שיכטן, נישט געווען אַזוי טיף דערשיטערט פון אונדזער נאָענטן גורל. דער אומענטשלעכער טויט־אורטייל קעגן אונדז האָט שטאַרק אויפגעטרייסלט דאָס געוויסן פון דער וועלט.

אויב איר ווילט נישט הערן אונזער שטים, טאָ הערט די שטים פון דער וועלט.

הערט דעם פראַנצויזישן קאַרדינאַל, וואָס „ווינטשט ליידנשאַפטלעך“, אַז אונזערע לעבנס זאָלן געשוינט ווערן אין נאָמען „פון רחמנות און פון פרידן“. הערט דעם רוף פון 3,000 פון אונזערע פּראָטעסטאַנטישע פּאַסטאָרן, וואָס בעטן אייך אין נאָמען פון גאָט. הערט די רבנים פון פראַנקרייך, „אין נאָמען פון אונזער געמיינזאַמען אידעאַל פון גערעכטיקייט און פון גרויסמוטיקייט“.

הערט די שטים פון באַרימטע מענטשן און פון פּשוטע מענטשן: פון איינשטיינען מיט א לעגענדאַרן נאָמען, ביז צו די ארבעטנדיקע אין די לאבאָראַ־

טאַריעס פֿון מאַנטשעסטער; פֿון די סטודענטן, וועלכע קעמפֿן אין גרענאָבל, ביז די פּראָפֿעסאָרן פֿון אָקספֿאָרד; פֿון די באַרימטע רעזשיסאָרן פֿון רוים ביז די אַרטיסטן פֿון לאָנדאָן; פֿון די ליעזשער קוילן-גרעבער ביז די בייגוואָל-קלויבער אין אינדיע; פֿון די איטאַליענישע פּויערים ביז די פּראָפֿעסאָרן פֿון ישראל; פֿון פֿראַנסואַ מאָריאַק, דעם נאָבל-פּרייזטרעגער, ביז די זשורנאַליסטן פֿון מעקסיקע; פֿון די ראָטערדאַמער סטענאָ-דאַקטילאָס ביז די טראַנספּאָרט-אַרבעטער פֿון ענגלאַנד; פֿון די אַרבעטער פֿון דער אויטאָמאָביל-אינדוסטריע אין דעטראָיט ביז צו די פּאַריזער מעטאַל-אַרבעטער; פֿון מאַרטין אַנדערסען-נעקסאָ אין דענעמאַרק, ביז סיקעיראָס אין מעקסיקע; פֿון אַנגאַ זעגערס אין דײַטשלאַנד ביז דזשאָרזש דוהאַמעל אין פֿראַנקרייך, פֿון אויסטראַליע ביז אַרגענטינע; פֿון אורוגוויי ביז שוועדן; פֿון קובאַ ביז קאַנאַדע און ניי-זעלאַנד.

לייענט די טאָנען פּעטיציעס, בריוו, פּאָסט-קאַרטלעך, וואָס הויפֿן זיך אָן אויף אייער ביוראָ, און וועלכע ווערן אויך געשיקט דורך אָרנטלעכע און ערלעכע מענטשן פֿון אונדזער לאַנד. זיי האָבן דעפֿילירט פֿאַר אייער טיר מאַסנווייז, ווי נאָך קיינמאָל נישט. זיי האָבן ברידער און שוועסטער אין לאָנדאָן, אין פּאַריז, אין מעלבורן, אין בוענאָס-אײַרעס, אין אָטאַוואַ, אין רוים. זיי פֿאָדערן בײַ אייך, נישט צו מאַכן פֿון אונדזערע צוויי קינדער קיין יתומים. זיי בעטן אייך אין נאָמען פֿון וועלט-געוויסן, פֿון ברידערלעכקייט, פֿון מענטשלעכקייט און פֿון פֿרידן צו לאָזן אונדז בײַם לעבן.

הערט די שטים פֿון די גרויסע פּערזענלעכקייטן און פּשוטע מענטשן, פֿאַרן ווויל און פֿאַר דער רעטונג פֿון אַמעריקע.

הערט זיך צו נישט בלויז צו אונדזערע באַשולדיקער פֿון יוסטיץ-מיניס-טעריום, וואָס דאָס געזעץ מאַכט פֿון זיי אייערע ראַטגעבער בײַם דורכפֿירן אייער רעכט פֿון באַגנעדיקונג. צי איז דען נישט זייער שטעלונג באַשטימט פֿון זייער אינטערעס אויסצופֿירן אַ שטרייטבאַרן אורטייל? דער פֿאַקט, וואָס זיי האָבן נישט דערלאָזט עס זאָלן דערגרייכן צו אייך די איבערצייגנדיקסטע אַפּעלן לטובֿת אונדז, וואַרפֿט דען נישט אַ ספֿק אויף דער ערלעכקייט פֿון זייערע עצות?

לאָמיר זיך דערמאָנען דזשאָן דע סטראָגומבורג, דעם ענגלישן גלח פֿונעם בוך „די הייליקע זשאַן“ פֿון בערנאַרד שאָו. ער, וועלכער איז געווען איינער פֿון די בלוטדורשטיקסטע ריכטער, איינער פֿון די פֿאַרביסנסטע אויף צו פֿאָדערן, אַז זשאַן זאָל פֿאַרברענט ווערן, איז שיִער נישט משוגע געוואָרן פֿון געוויסנביסן און פֿאַרצווייפֿלונג, ווען ער איז צוריקגעקומען פֿון „רומפּולן“ ספּעקטאַקל.

„איר ווייסט נישט; איר האָט נישט געזען; עס איז אַזוי לײַכט צו רעדן ווען מען האָט נישט געזען; איר פֿאַרשיכורט זיך מיט די ווערטער; איר פֿאַרמישפּט זיך צום אייביקן פֿייער, ווייל עס זעט אויס רומפּול צו גיסן אייל אויפֿן ברע-

נעגדיקן גיהנום פון אייער אייגענעם צאָרן; אָבער ווען איר געפינט זיך פּנים אל פּנים מיט דער אָבגעטוענער זאַך, ווען איר דערזעט, וואָס איר האָט אָפּגע־טאָן, ווען דאָס גיט א בלענד אין אייערע אויגן, און א זעץ אין אייערע נאָזלעכער, ווען דאָס גיט א ריס אייער האַרץ — דעמלט, דעמלט — אָ, גאָט, נעמט אוועק פון מיר דאָס ראָזיקע בילד, אָ, קריסטוס! באַפרייט מיך פון עם פייער, וואָס ברענט מיך... זי האָט פון פייער אַרויס, צו אייך געשריגן: יעזוס! יעזוס! זי איז אין אייער שוים און איך — איך בין אין גיהנום אויף אייביק".

מיר בעטן אייך, הער פּרעזידענט, ציוויליזירטער שעף פון א ציוויליזירטער נאַציע, צו משפּטן אונדזער רוף מיט פאַרנונפט און מענטשלעכקייט און פאַר־געסט נישט — מיר זענען א טאַטע און א מאַמע.

געזעגענונגס־בריוו פון עטל צו אירע קינדער

19־טער יוני, 1953

זייער טייערער מאני,

דער פאָלגנדיקער בריוו דאַרף איבערגעגעבן ווערן מיינע קינדער.

מיינע טייערסטע, ליבסטע, מיינע פאַרגעטערטע קינדערלעך,

היינט פרי האָט מען נאָך געקאָנט גלייבן, אַז נאָך אַלעמען וועלן מיר נאָך קאָנען אַמאָל זיין צוזאַמען. איצט, ווען דאָס איז מער נישט מעגלעך, ווינטש איך אַזוי, אַז איר זאָלט וויסן אַלץ, וואָס איך האָב דערפאַרן. ליידער קאָן איך בלויז שרייבן עטלעכע פּשוטע ווערטער. דאָס איבעריקע, וואָס איך וואָלט אייך געוואָלט זאָגן, דאַרף עס אייער לעבן אייך אויסלערנען, אַזוי ווי מיין לעבן האָט עס מיך אויסגעלערנט.

איך פאַרשטיי, אַז צוערשט וועט איר ביטער וויינען איבער אונדז, אָבער איר וועט נישט זיין די איינציקע, וואָס וועלן אונדז באַוויינען. דאָס איז אונדזער טרייסט, און ער דאַרף אויך ווערן אייערער.

סוף כל סוף דאַרפט איר זיך איבערצייגן, אַז דאָס לעבן איז ווערט געלעבט צו ווערן. זייט געטרייסט פונעם געדאַנק, אַז אינעם דאָזיקן מאָמענט אַפילו, ווען אינדזער סוף דערנענטערט זיך מיט יעדער מינוט, איז אונדזער גלויבן אינעם ווערט פון לעבן אַזאַ פעלזן־שטאַרקער, וואָס איז בכוח צו טריומפירן איבערן תּלין.

אייער לעבן דאַרף אייך אויסלערנען, אַז דאָס גוטס קאָן נישט אויף אַן אמת זיך אַנטוויקלען צווישן דעם שלעכטס, אַז די פרייהייט און אַלע זאַכן, וואָס מאַכן דאָס לעבן באמת ווערט געלעבט צו זיין, דאַרף אָפטמאָל טייער באַצאָלט ווערן.

געפינט אַלזאָ אַ טרייסט אינעם וויסן, אַז מיר זענען געווען רואיק און האָבן פאַרשטאַנען אויפן טיפסטן אופן, אַז די ציוויליזאַציע האָט נאָך נישט דערגרייכט דעם אַנטוויקלונגס־פונקט, אויף וועלכן עס וועט מער נישט נייטיק זיין מקריב צו זיין דאָס לעבן, כּדי צו ראַטעווען דאָס לעבן גופא; און אַז מיר האָבן געפונען אונדזער נחמה אין דער זיכערקייט, דאָס אַנדערע נאָך אונדזער קרבן וועלן קאָנען זיין פאָרויס.

מיר וואָלטן געוואָלט האָבן די אומגעהויערע פרייד און באפרידיקונג צו לעבן מיט אייך ביזן סוף פון אונדזערע טעג. אייער טאַטער, וועלכער איז מיט מיר אין אַט די לעצטע שעהן, וואָס זענען אזוי וויכטיק, שיקט אייך זיין הארץ און די גאַנצע ליבע, וואָס ער טראָגט אין זיך פאַר זיינע טייערע זין. געדענקט תמיד, אַז מיר זענען געווען אומשולדיק און האָבן נישט געקאָנט פאַראַטן אונדזער געוויסן.

מיר דריקן אייך צו זיך און קושן אייך מיט אלע אונדזערע כוחות.

מיט אונדזער גאַנצער ליבע, דער טאַטע און די מאַמע

יוליוס, עטל.

פ. ס. צו מאַני: איך בעט אייך איבערצוגעבן אונדזערע קינדער, אלס צייכן פון אומפאַרגעגלעכער ליבע, די עשרת־הדברות, דעם רעליגיעזן מעדאַליאָן מיטן קייטל און מיין קדושה־רינגל.

לעצטער בריוו פון עטל ראָזענבערג

דעם 19־טן מאי, עטלעכע שעה פאר דער עקזעקוציע האָט עטל ראָזענבערג אָפּגעשיקט פאָלגנדיקן בריוו צום פארטיידיקער אַדוואָקאַט בלאָך.

טייערער מאַני,

כ'שיק מיין גאנץ האַרץ צו אַלע, וואָס האָבן מיך ליב. כ'בין נישט אליין און איך שטאַרב „מיט ווירדע און מיט כבוד", ווייסנדיק, אז מיין מאַן און איך וועלן רעהאַבילימירט ווערן דורך דער געשיכטע. איר וועט טאָן דאָס, וואָס מען דאַרף, כדי אונדזערע נעמען זאָלן בלייבן קלאָרע און זאָלן נישט באַשמוצט ווערן דורך די שקרים. איר וועט עס טאָן אזוי, ווי איר האָט עס געטאָן ביי אונדזער לעבן מיט אזא פולשטענדיקער איבערגעגעבנקייט.

איר האָט געטאָן אַלץ, וואָס איז געווען מעגלעך. מיר זענען די ערשטע קרבנות פון אמעריקאַנער פאשיזם.

מיט מיין גאַנצער ליבע

ע ט ל

די צוואה פֿון עטל און יוליוס ראָזענבערג

18־טער יוני 1953

טייערער מאַני,

כ'האָב פֿאַרפֿאַסט מיין צוואה אַזוי, אַז ס'זאָל נישט קאָנען זיין קיין שום באַוואָרעניש בנוגע מיין ווונטש, אַז איר זאָלט זיך פֿאַרנעמען מיט אַלע אונדזערע ענינים און איבערנעמען די פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿאַר די קינדער, אַזוי ווי איר האָט עס געטאָן ביז איצט. עטל איז מיט מיר פֿולשטענדיק מסכים וועגן דעם און באַשטעטיקט עס אייגנהענטיק.

אונדזערע קינדער זענען דאָס שוואַרצאַפּל פֿון אונדזער אויג, אונדזער שטאָלץ און אונדזער סאַמע טייערסט פֿאַרמעגן. ליבט זיי פֿון גאַנצן האַרצן און באַשיצט זיי תמיד, כדי זיי זאָלן אויסוואַקסן געזונטע און נאָרמאַלע מענטשן. כ'ווייס גוט, אַז איר וועט עס טאָן, אָבער אלס פֿאָטער, וואָס איז שטאָלץ אויף זיינע קינדער, גיט איך אויס מיינע רעכט, ווענדנדיק זיך מיט דער דאָזיקער ביטע צו אייך, צו אייך, מיין סאַמע טייערסטער פֿריינד און איבערגעגעבענער ברודער. כ'האָב שטאַרק ליב מיינע זין.

כ'בין נישט זייער געשטימט צו געזעגענען אייך, ווייל איך גלייב, אַז גוטע ווערק לעבן אייביק, אָבער כ'קאָן זאָגן, אַז: כ'האָב נאָך קיינמאָל נישט אַזוי ליב געהאַט דאָס לעבן ווי איצט, ווייל כ'האָב געזען, ווי שיין ס'קאָן זיין די צוקונפֿט. און ווייל כ'האָב דאָס געפֿיל, אַז אין אַ שוואַכער מאָס האָבן מיר צו דעם ביי־געטראָגן, גלייב איך, אַז אונדזער קרבן וועט נישט זיין קיין אומזיסטער פֿאַר מיינע קינדער און מיליאָנען אַנדערע קינדער.

עס פֿעלן מיר ווערטער, ווען איך פּרוּוו איבערצוגעבן די גאָבלקייט און די גרויסקייט פֿון מיין לעבנס־באַגלייטערין, פֿון מיין ליבער, טייערער פֿרוי. אונדזער

* דאָס איז דער לעצטער בריוו פֿון יוליוס ראָזענבערג צום פּאַרטייִדיקער עמאַנועל בלאָך, געשריבן דעם 18־טן יוני. צו דער דאָזיקער צוואה האָבן ביידע מאַרטירער צוגע־שריבן אין אָוונט דעם 19־טן יוני, איידער זיי זענען אַוועק צום טויט, עטלעכע שורות אַלס זייער לעצט וואָרט צו דער וועלט.

ליבע איז א גרויסע ליבע און אונדזער פאראייניקונג א וואונדערבארע פאראיי־ניקונג, וואס האט געמאכט מיין לעבן פול און רייך.

מיין אלטע, קראנקע מוטער איז געווען פאר מיר א קוואל פון גרויסער נחמה און מיר האבן תמיד געפילט איינער פארן אנדערן ליבע און צוגעבונדנקייט. אין אירע אנשטרענגונגען לטובת אונדז האט זי ארויסגעוויזן אמתע קרבנות־גרייטקייט. מיינע שוועסטער און מיין ברודער האבן אונדז פון אנהייב אן אונ־טערגעשטיצט, זיי זענען געווען הונדערטפראצענטיק ביי אונדזער זייט און האבן געארבעט לטובת אונדז. כ׳קאן באמת זאגן, אז מיין פאמיליע האט אונדז גע־האלפן אין די צייטן פון אונדזער גרויסן נסיון.

וואס שייך אייך, מאני, באטראכטן מיר אייך נישט נאר ווי א משפחה־מיטגליד. איר זייט אונדזער פריינד, אן אויסערגעוויינלעכער פריינד. די פאר־בינדונגען פון ברידערלעכקייט און ליבע צווישן אונדז זענען געווארן אויסגע־שמידט אינעם קאמף פארן לעבן און פאר אלץ, וואס דאס לעבן שטעלט פאר און דאס גיט אונדז גרויסע כוחות. זייט שטארק און פארטרעט אונדז, טייערער, טייערער פריינד. מיר ווינטשן אייך א לאנג לעבן, כדי פארצוזעצן אייער פרוכט־באַרע אַרבעט אין געזונט און אין גליק, ווייל איר זייט אן שום ספק א הער־לעכער מענטש, א טייערער פריינד און אן אויפריכטיקער פארטיידיקער פונעם פאלק. איך גריס אייך און איך נעם אייך ארום פון מיין גאנצן הארצן, מיט מיין גאנצער פריינדשאפט.

לאזט זיי קיינמאל נישט אנגרייפן דעם אמת וועגן אונדזער אומשולד.

פאר שלום, פאר ברויט, און פאר רויזן. מיט פשוטער ווירדע, קוקן מיר דעם תלין אין פנים, מיט מוט, צוטרוי און קלארזעעוודיקייט, נישט פארלירנדיק קיין מאל דעם גלייבן.

ווי תמיד

י ו ל י ו ס

פ. ס. אלע מיינע פערזענלעכע זאכן געפינען זיך אין 3 קארטאן־קעסטלעך, וועלכע איר קאנט אפנעמען ביים דירעקטאר פון תפיסה.

מיט מיין גאנצער פריינדשאפט,

י ו ל י ו ס

19־טער יוני

עטל וויל, מען זאל וויסן, אז מיר זענען די ערשטע קרבנות פון אמעריקאנער פאשיזם.

עטל און יוליוס

19־טער יוני 1953

אינהאַלט:

	זייט
פאָרוואָרט	5
אויב מיר וועלן שטאַרבן (ליד)	29
זיי וועלן אונדז באַפרייען (ליד)	30
קאַפּיטל I	31
קאַפּיטל II	41
קאַפּיטל III	52
קאַפּיטל IV	67
קאַפּיטל V	77
קאַפּיטל VI	98
קאַפּיטל VII	114
קאַפּיטל VIII	128
קאַפּיטל IX	141
קאַפּיטל X	150
אַ שמועס צווישן עטל און יוליוס ראָזענבערג מיט דעם די־רעקטאָר פון די אַמעריקאַנער תפיסות	193
עטל ראָזענבערג צו אַ האָלענדישער מוטער	195
עטל צו אירע קינדער	196
לעצטע באַגנעדיקונגס־ווענדונג פון עטל און יוליוס צום פּרע־זידענט אײַזענהאַוער	198
געזעגענונגס־בריוו פון עטל צו אירע קינדער	205
לעצטער בריוו פון עטל ראָזענבערג	207
די צוואה פון עטל און יוליוס ראָזענבערג	208